RADU TUDORAN

ANOTIMPURI

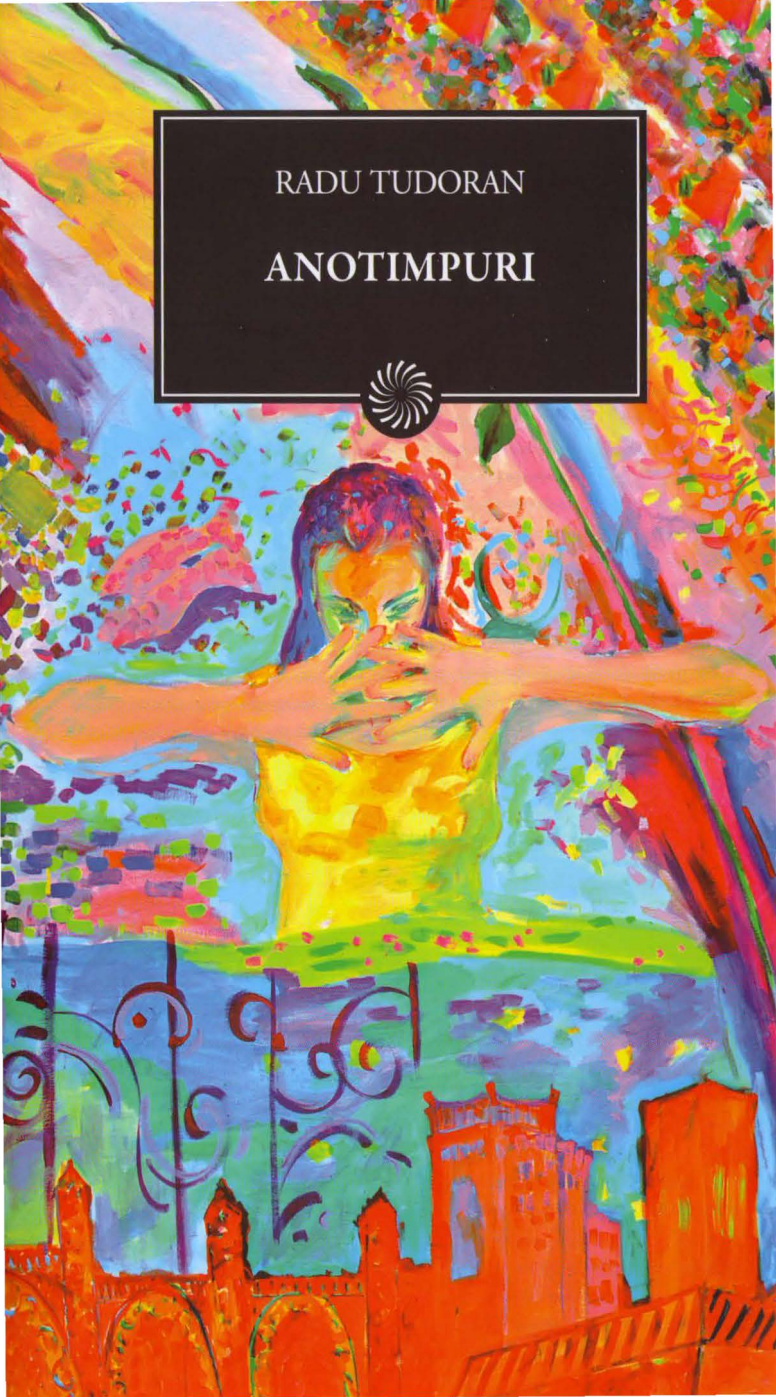

BIBLIOTECA
PENTRU
TOȚI

Campania de Promovare a Culturii
este susținută și realizată în cooperare cu
Ministerul Culturii și Patrimoniului Național.

Colecția „Biblioteca pentru toți" le-a oferit cititorilor români vreme de o sută de ani capodoperele literaturii române și universale, iar în 2009 s-a relansat cu gândul de a reedita titlurile clasice ale literaturii române. Îi vom reciti pe autorii ale căror opere ne-au însoțit viața și le vom lăsa de aici înainte moștenire celor dragi nouă cărțile devenirii noastre și ale devenirii lor. Un recurs cu care *Jurnalul Național* v-a obișnuit în ultimii ani de existență, recursul la România, care de acum va însemna un recurs la patrimoniul cultural național prin „Biblioteca pentru toți", recurs ce va statua totodată răspândirea și păstrarea acestuia.

Marius Tucă
Jurnalul Național

RADU TUDORAN

ANOTIMPURI

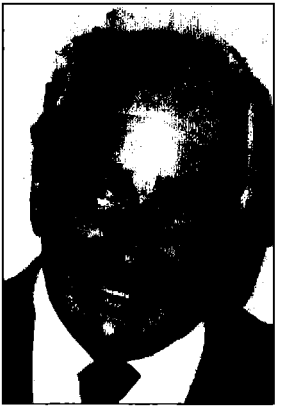

EDITURA
ART

RADU TUDORAN

ANOTIMPURI

Prefață de Cosmin Ciotloș

JURNALUL NAȚIONAL
București, 2011

Ediția de față reproduce textul din Radu Tudoran, *Anotimpuri*,
Editura Arta Grafică, București, 1993.
Tabel cronologic și referințe critice de Mihai Iovănel
Fotografii din arhiva lui Ionel Cucu
Copyright © 2011 Editura ART, pentru prezenta ediție
Prelucrare detaliu supracopertă: Bogdan Mitea

JURNALUL NAȚIONAL

Director: Marius Tucă
Director general: Dan Matiescu

Coordonator colecție: Ana-Maria Vulpescu

Date despre colecția BIBLIOTECA PENTRU TOȚI:
www.jurnalul.ro; www.bibliotecapentrutoti.ro

Piața Presei libere nr. 1,
Corp D, etaj VIII, București, Sector 1,
tel.: 021-318 20 37, fax: 021-318 20 35
E-mail: editura.jurnalul@jurnalul.ro

EDITURA ART

GRUPUL EDITORIAL ART
Comenzi – Cartea prin poștă
C.P. 78, O.P. 32, cod 014810, sector 1, București
tel.: (021) 224.01.30, 0744.300.870, 0721.213.576;
fax: (021) 224.32.87

Redactor: Raluca Dincă
Tehnoredactor: Angela Ardeleanu
Producție: Walter Weidle

Tipărit la Radin Print, prin reprezentantul pentru România
4 Colours Advertising, www.4colours.ro

Radin print 4 Colours Advertising

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
TUDORAN, RADU
Anotimpuri / Radu Tudoran ; pref. de Cosmin Ciotloș;
tab. cronologic de Mihai Iovănel.
- București : Art, 2011
ISBN 978-973-124-407-5
I. Iovănel, Mihai (tab. cronologic)
II. Ciotloș, Cosmin (pref.)
821.135.1-31

CRONOLOGIE

1910 – Pe 8 martie, în Blejoi, Prahova, se naște Radu Tudoran; pe numele său real Nicolae Bogza, este fiul Elenei Rhea Silvia (născută Georgescu) și al lui Alexandru Bogza, activând în marina comercială, ulterior antreprenor. Radu Tudoran este fratele scriitorului Geo Bogza (1908–1993) și al filosofului Alexandru Bogza (1895–1973).

1930 – Absolvă Liceul Militar de la Mănăstirea Dealu.

1930–1932 – Urmează școala de aviație din Sibiu. După absolvire, este ofițer activ, până în 1938.

1938 – Debutează publicistic cu un reportaj, „Oameni care nu au ce face cu viața și oameni care nu au cu ce și-o ține", în *Lumea românească* – unde printre colaboratori se numără fratele său Geo Bogza –, iar în literatura propriu-zisă, cu o nuvelă-reportaj despre lumea aviatică, *Aerodromul de la Șura Mică*, publicată în *Azi*, nr. 32, mai–august 1938, cu pseudonimul Ion Pătrașcu (*nota bene*: unul dintre personajele principale ale textului se numește Tudoran). Nuvela va figura în sumarul volumului de povestiri *Orașul cu fete sărace*.

Radu Tudoran și Geo Bogza

Mai târziu avea să-și amintească despre această perioadă: „În 1938, toamna, făceam gazetărie

la *Lumea românească*, lucru de toate felurile, într-o redacție cu puțini oameni și cu director Zaharia Stancu. Ziarul reprezenta pentru mine numai o trecere și un mijloc de existență. Preocuparea veche, greu de realizat, aproape inavuabilă, rămânea literatura. Scriam pagini peste pagini, cu voluptate, scriam din copilărie, ceea ce ar fi greu să se creadă și încă mai greu să se înțeleagă, dar scriam – ce mai încoa și încolo! – de la opt ani, zeci de pagini, sute, nenumărate. Începusem cu un roman și continuasem cu altele, primele pierdute pe drum, următoarele duse până la capăt, destul de departe. Nu-mi aduc aminte dacă mă nemulțumeau sau îmi dădeau vreo satisfacție; probabil că da, însă nu de lungă durată, dovadă că le-am aruncat pe toate. Spre sfârșitul acestei perioade de ucenicie tăcută, m-am exersat puțin pe nuvelă și povestire, socotind că, fiind cu totul necunoscut, nimeni nu s-ar hazarda să-mi publice un roman de sute de pagini. La sfârșitul anului 1938, am debutat cu o asemenea producție, scrisă ocazional, dar serios și cu sinceritate, în revista *Azi*, condusă de Zaharia Stancu, de două ori director, cum se vede, și care mi-a acordat încrederea de a trimite manuscrisul în tipografie fără să-l citească. În anul următor, am mai publicat în aceeași revistă câteva schițe și nuvele, fără ca genul să mă pasioneze. Tot cam atunci, Ieronim Șerbu, împreună cu un prieten, scriitoraș îngâmfat de care nu mai știe nimeni, m-au dus într-o duminică la cenaclul lui E. Lovinescu. Atmosfera de acolo nu mi-a plăcut și mai târziu am zeflemisit-o într-un articol de gazetă, poate nu cu toată dreptatea. Dacă i se va fi raportat, ceea ce este foarte probabil, Lovinescu nu mi-a purtat pică, dimpotrivă, a devenit oracolul izbânzilor mele următoare, deși nu i-am mai vizitat niciodată cenaclul." (Ion Oarcăsu, „Suntem datori să ne ținem gândurile la vedere", în *Tribuna*, nr. 47, 21 noiembrie 1972, reprodus în Aurel Sasu și Mariana Vartic [editori], *Romanul românesc în interviuri*, vol. IV [Ș–Z], partea I, Editura Minerva, București, 1991, pp. 298–299.)

1939 – Trecut în rezervă în 1938, cu calitatea de „corespondent de presă militar" (v. Pavel Țugui, *„Toate pânzele sus!*: «în sfârșit o carte fără politică...»" [II], în *Cultura*, nr. 41, 21 octombrie 2010), începe să lucreze ca redactor la ziarul *Evenimentul zilei*.

Debutează editorial cu *Germania, octombrie 1939. Aspecte din toamna războiului* (Atelierele „Cartea Românească", București), volumaș de

călătorie (la Viena, Berlin, Hamburg, Köln, pe Rin) pus ulterior la index și radiat din bibliografiile scriitorului – cu toate că Radu Tudoran, departe de a fi manifestat vreo simpatie progermană, își păstrează neutralitatea de reporter.

1940 – Apare volumul de nuvele *Orașul cu fete sărace* (Editura Socec). „Debutul meu n-a tulburat pe nimeni, dar pe ici, pe colo a fost comentat cu bunăvoință. Nu așteptam mai mult, îmi dau seama astăzi, după ce a trecut atâta vreme și am scris destule cărți ca să mi se recunoască o carieră literară. Speram altceva sau n-aveam nicio speranță? Dacă se poate admite, cred că și una, și alta. Cert este că nu încetam să scriu și îmi era imposibil să mă mai gândesc la altă meserie. În această atmosferă nedefinită, a apărut primul meu volum, *Orașul cu fete sărace*, întocmit din schițe, povestiri și nuvele, scrise ocazional sau extrase din manuscrise vechi; erau acolo adaptări și compilații, de care astăzi nu mă lepăd cu totul. Volumul, cu o copertă de Perahim, era expus în vitrina librăriei Alcalay, exact în acea zi a anului 1940 când Hitler intra în Belgia. Desigur, evenimentul important a fost războiul! Credeam în mine și n-aș fi renunțat la scris pentru nimic în lume." (v. Ion Oarcăsu, interviul citat, reprodus în Aurel Sasu și Mariana Vartic [editori], *op. cit.*, p. 299.)

1941 – Apare romanul *Un port la răsărit* (Editura Socec, București), cu temă nautică, care devine rapid bestseller și cunoaște mai multe ediții (șase la număr), asigurând autorului notorietate. Romanul va fi interzis în timpul comunismului („a fost înmormântată în 1944", va nota Radu Tudoran), la fel ca *Rusoaica* lui Gib Mihăescu, din cauza locului unde se desfășoară acțiunea – Basarabia, nume prohibit după 23 august 1944.

Odată cu intrarea României în război, Radu Tudoran este „obligat prin «concentrare» să opteze, ca și alți scriitori – de pildă, Ion Vinea –, între a pleca pe front sau a fi redactor la dispoziția guvernului militar Ion Antonescu" (v. Pavel Țugui, *„Toate pânzele sus!*: «în sfârșit o carte fără politică...»" [III], în *Cultura*, nr. 42, 29 octombrie 2010). În această calitate, va scrie la ziarele *Curentul* și *Evenimentul zilei*, ambele editate de Pamfil Șeicaru – inclusiv articole antisovietice care vor avea repercusiuni după 23 august 1944.

1943 – Apare romanul *Anotimpuri* (Editura Socec, București), un *love story* plasat în mediul aviatic, având la bază nuvela-reportaj cu care

debutase în literatură scriitorul: „o nuvelă cu subiect din lumea aerodromului, cunoscută dintr-o experiență personală, nu prea lungă, dar pasionantă. Ea a apărut la începutul anului 1939 în ultimul număr din revista lunară *Azi*, a lui Zaharia Stancu, înainte de transformarea ei în gazetă săptămânală. Ceea ce am publicat acolo nu era propriu-zis o nuvelă, ci un sondaj în lumea amintită mai sus, pe care intenționam s-o înfățișez mai amplu în viitor. Proiectul l-am realizat, de altfel, cu ce mijloace aveam atunci; e vorba de romanul *Anotimpuri*." (Mircea Scripcă, „Radu Tudoran despre realizări și proiecte", în *Magazin*, nr. 330, 1 februarie 1964, reprodus în Aurel Sasu și Mariana Vartic [editori], *op. cit.*, pp. 285–286.) În legătură cu cartea, autorul mărturisește: „În vreme ce în primul roman, *Un port la răsărit*, plecam de la o întâmplare care constituia, să zicem, intriga cărții, în *Anotimpuri* am pornit de la o *idee*. Martor la frământările epocii, n-am putut să privesc cu indiferență fenomenul zborului, caracteristic pentru felul de a se realiza al generației mele, fenomen pe care l-am experimentat și cu luciditate, și cu entuziasm, studiindu-l adică și lăsându-mă în același timp îmbătat de el. În centrul cărții stă ideea zborului, deși acțiunea imaginată de circumstanță o acoperă, cum e și firesc, într-o producție epică. Pentru lectorii care vor privi lucrurile la suprafața lor, *Anotimpuri* va rămâne o plăcută istorie de dragoste, în care câmpul de aviație și peisajul aerian vor fi elemente de pitoresc suplimentare. Pentru ceilalți, sub învelișul faptelor se află «substanța» cărții – ca să mă exprim cu un termen la modă azi." (Vasile Netea, „De vorbă cu scriitorii tineri. Sfat cu d. Radu Tudoran", în *Vremea*, nr. 699, 23 mai 1943, reprodus în Aurel Sasu și Mariana Vartic [editori], *op. cit.*, p. 281.)

1945 – Apare romanul *Flăcări* (Tipografia Cartea de Aur-Forum, București), inspirat din lumea petrolului. La reeditarea postbelică din 1971, autorul va schimba titlul în *Flăcările*. „...d. Radu Tudoran intră în maturitatea și în zona operei care rămâne în istoria literaturii. E totodată examenul puterii sale de construcție epică și al amplorii viziunii sale narative. Mai mult chiar, *Flăcările* dezvăluiesc un romancier care se poate identifica în linia de soliditate și vigoare constructivă a romanului social pe care l-au creat scriitorii originari din Ardeal. În *Flăcările* dlui Radu Tudoran străbate acel realism puternic și de amprentă tragică din *Mara* lui Slavici, din *Arhanghelii* lui Agârbiceanu sau din *Ion* al lui Rebreanu." (Ion Negoițescu, „Radu

Tudoran: *Flăcări*", în *Revista Cercului Literar*, nr. 5, mai 1945, reprodus în *De la „elanul juvenil" la „visatul Euphorion". Publicistica de tinerețe: 1938–1947*, ediție de Lelia Nicolescu, Casa Cărții de Știință, Cluj, 2007, p. 393.)

Apare *Purcelul care-a ajuns boier*, „roman pentru copii și tineret", la Tipografia Pro-Pace, București.

Pe 13 iulie, *Scânteia* publică o listă a epurărilor din presă, operate printr-o decizie a Consiliului de Miniștri: Radu Tudoran este suspendat pe un an. Dar, *de facto*, fiind ofițer, nu intră sub incidența legii epurației (v. Pavel Țugui, *ibidem*).

Flăcări are cronici elogioase din partea criticii (Perpessicius, Ion Negoițescu ș.a.), dar în același timp autorul e atacat în presă pentru „cele câteva pagini antisovietice din *Un port la răsărit*, unde corabia d-sale ancorase să descarce toate invectivele pentru țara despre care vorbește" (*Veac nou*, 17 noiembrie).

1946 – Apare *Ferma „Coțofana veselă"*, „roman pentru copii și tineret", la Tipografia Scrisul românesc, Craiova.

1947 – Publică romanul de dragoste *Întoarcerea fiului risipitor*, Editura Socec, București; la ediția *ne varietur* din 1970, titlul va fi schimbat în *Fiul risipitor*.

1948 – Instalarea oficială a regimului comunist aduce cu sine marginalizarea scriitorului, care nu poate publica; pentru a supraviețui, stilizează și semnează în colaborare numeroase traduceri – în principal din literatura rusă.

1954 – Apare romanul *Toate pânzele sus!* (Editura Tineretului, București), marcând

Radu Tudoran și Dan Deșliu (Sala Oglinzilor, Calea Victoriei, 115)

reintrarea lui Radu Tudoran în circuitul literar (la aceasta, o contribuție importantă avusese intervenția lui Geo Bogza la Ministerul Culturii). Mai târziu avea să mărturisească: „...cartea *Toate pânzele sus!*, unde acțiunea se petrece acum aproape o sută de ani, înfățișează și ea rezultatul unei experiențe personale. În cazul acesta, prin experiență personală înțeleg însușirea unor cunoștințe destul de ample cu privire la viața porturilor, a apelor și a celor care le populează, adică a marinarilor. Având o veche pasiune pentru această lume, am visat încă din prima tinerețe să mă pot apropia nemijlocit de ea, să pot naviga chiar – ceea ce e altceva decât a călători – cu mijloace proprii. Iată cauza pentru care, după multe așteptări și tribulații, am început să-mi construiesc – într-un șantier de la Dunăre – o ambarcațiune. Era vorba de o ambarcațiune de vreo doisprezece metri, pe măsura posibilităților mele materiale, neavând la îndemână altceva decât drepturile modeste de autor de pe atunci, renunțări la alte nevoi, plus munca personală. Dacă n-am izbutit să termin această «corabie a visurilor», în schimb nu regret munca depusă și pasiunea consumată, întrucât acestea s-au adăugat experienței mele de viață, reușind – prin intermediul ei – să cunosc oameni, locuri, întâmplări." (Mircea Scripcă, *op. cit.*, reprodus în Aurel Sasu și Mariana Vartic [editori], *op. cit.*, p. 286.)

Radu Tudoran și Iosif Naghiu (1970)

Apreciat de Ov. S. Crohmălniceanu, romanul va fi atacat de un alt critic oficial, Vicu Mândra, pe motiv de nefocalizare ideologică: „e regretabil că un scriitor atât de talentat ca Radu Tudoran nu a dat cărții sale suportul magic al idealurilor înflăcărate. [...] Este într-adevăr păcat ca un timonier iscusit cum e Radu Tudoran să nu fi știut să îndrepte cârma romanului său către o idee mare, capabilă să transfigureze aventurile echipajului și să dăruie marinarilor o aureolă eroică. În această chestiune marinărească, editura, poate incompetentă în problemele

navigației, ar fi putut totuși să dea cârmaciului un ajutor mai eficace." („Romanul unei extraordinare călătorii", în *Flacăra*, nr. 4, 15 februarie 1955.)

1955 – Îi apare traducerea cărții *Cinci săptămâni în balon* de Jules Verne (Editura Tineretului).

1956 – Apare romanul pentru copii *Ultima poveste* (Editura Tineretului), înfățișând aventuri și peripeții din timpul războiului; scrierea e realist-socialistă.

1957 – Publică ediția a II-a, „revăzută și adăugită", din *Toate pânzele sus!* (Editura Tineretului).

Îi apare traducerea din Jules Verne *Arhipelagul în flăcări* (Editura Tineretului).

1958 – Traduce, în colaborare cu Dinu Bondi, Charles Darwin, *Călătoria unui naturalist în jurul lumii pe bordul vasului Beagle* (Editura Tineretului).

1961 – Publică romanul *Dunărea revărsată* (Editura pentru literatură, București), cu acțiunea plasată pe un șantier naval în perioada postbelică de după naționalizare; autorul face unele concesii clișeelor epocii.

1964 – Apare romanul *O lume întreagă* (Editura Tineretului), roman pentru adolescenți, în care „printr-un artificiu simplu și ușor acceptabil, prin fața cititorului vor trece întâmplările cele mai concludente din istoria omenirii, începând chiar cu preistoria. Aceste întâmplări sunt interpretate de un

Henriette Yvonne Stahl, Radu Boureanu, Radu Tudoran, la premiile speciale ale Uniunii Scriitorilor (Sala Oglinzilor, 1980)

adolescent din zilele noastre, care le vede și le înțelege prin optica vârstei și a epocii pe care o trăim. [...] Cititorii se vor întâlni – însă nu în ordinea cronologică a existenței lor – și cu faraonul Keops, și cu Napoleon Bonaparte, și cu inchizitorii din timpul Evului Mediu, și cu Cervantes, și cu cosmonauții timpului nostru, ca și cu alte chipuri luminoase sau sumbre din istoria îndepărtată sau mai apropiată." (v. Mircea Scripcă, *op. cit.*, reprodus în Aurel Sasu și Mariana Vartic [editori], *op. cit.*, pp. 288–289.)

1966 – Publică *Al optzeci și doilea* (Editura pentru literatură), înfățișând o călătorie pe Atlantic.

1967 – Semnează textul albumului *Regiunea Galați* (Editura Meridiane).

1970 – Apare *Oglinda retrovizoare* (Editura Eminescu, București), cartea unei călătorii în Italia.

Semnează textul pentru albumul *Constanța* (Editura Meridiane; fotografii de S. Mendrea).

1971 – Apare romanul pentru tineri *Al treilea pol al pământului* (Editura Ion Creangă, București).

Radu Tudoran și Mircea Dinescu (1991)

1973 – Apare romanul de dragoste *Maria și marea* (Editura Albatros, București).

1975 – Publică romanul *Acea fată frumoasă* (Editura Cartea Românească, București), „un jurnal de călătorie de o factură aparte, înlocuind relatarea prin confesiune, și o romantică poveste de iubire, pură, luminoasă, aeriană, crescută neașteptat dintr-un episod oarecare și ajungând să domine întregul orizont al însemnărilor. [...] Inegalabil cântăreț epic al întinderilor marine și al nemărginirii văzduhului, Radu Tudoran face acum și din deplasarea cu automobilul

un prilej de vibrantă și bărbătească poezie." (Mircea Iorgulescu, „Îndrăgostiți și călători", în *România literară*, nr. 6, 1975, reprodus în *Firescul ca excepție*, Editura Cartea Românească, București, 1979, pp. 167–171.)

1978 – Apare la Editura Cartea Românească romanul *Casa domnului Alcibiade*, primul volum din seria *Sfârșit de mileniu*. Această serie-frescă reprezintă principala operă a lui Radu Tudoran.

1979 – Apare *La nord de noi înșine* (Editura Eminescu), o nouă carte de călătorii.

1981 – Publică *Frumoasa adormită* (Editura Eminescu), despre o călătorie în Statele Unite.

1982 – Apare volumul II din seria *Sfârșit de mileniu*: *Retragerea fără torțe* (Editura Eminescu).

1984 – Apare volumul III din seria *Sfârșit de mileniu*: *Ieșirea la mare* (Editura Eminescu).

1985 – Apare *Victoria neînaripată* (Editura Eminescu), volumul IV din seria *Sfârșit de mileniu*.

1986 – Apare *Privighetoarea de ziuă* (Editura Eminescu), volumul V din seria *Sfârșit de mileniu*.

1989 – Publică *O sută una lovituri de tun* (Editura Eminescu), volumul VI din seria *Sfârșit de mileniu*.

1992 – Radu Tudoran moare pe 19 noiembrie, la București.

Dintre evocările scriitorului dispărut poate fi citată aceasta semnată de Mircea Zaciu: „Când l-am cunoscut – târziu, în anii '70 ai învolburatei noastre vieți literare –, era unul dintre puținii supraviețuitori (norocoși) ai strălucitei pleiade premergătoare. Silueta lui dreaptă, elegantă, dezinvoltura sportivă erau contrazise de o sfioasă comportare în public. Lua cuvântul foarte rar, și nu cu plăcere. Când vorbea totuși, o făcea dintr-o irepresibilă conștiință a unei datorii morale. Punea un pic de patetism «antebelic» în rostire, dar și acela părea *firesc*. Era al lui, făcea parte din compoziția chimică a propriei creații. Este în această fibră patetică un lirism înrudit cu acela al fratelui său de sânge, Geo Bogza, dar ea e contracarată sau poate

supravegheată îndeaproape de o observație extrem de fină a mișcărilor sufletești, dar și a impulsurilor instinctuale, urmărite pe toată gama dezlănțuirii lor nu o dată tragice. De unde și predilecția lui Radu Tudoran pentru personaje pasionale, abandonându-se aventurii, destinului, unei fatalități oarbe." (Mircea Zaciu, „Radu Tudoran – *In memoriam*", în *Luceafărul*, 1992, reprodus în *Scrisori nimănui*, Editura Cogito și Arhipelag, Oradea – Târgu-Mureș, 1996, p. 84.)

A ÎNCERCA CERUL CU DEGETUL

Cu cel de-al doilea roman al său, *Anotimpuri*, lui Radu Tudoran i s-a întâmplat la apariție cam ceea ce i se-ntâmplă, în carte, actorului Amedeu. După un start bun, entuziasmant chiar, ambii dau senzația că-și pierd, dintr-odată, luciditatea artistică. Nu talentul, căci acesta, atunci când există, rămâne intact până la sfârșit. Doar luciditatea. Despre ce e vorba?

În 1940, Radu Tudoran debuta cu un volum de proză scurtă, *Orașul cu fete sărace*. Îi va urma, la numai un an distanță, faimosul *Un port la răsărit*, carte, pe drept cuvânt, a recunoașterii. Inclusiv de public. (Cu atât mai mult cu cât după război aceasta va fi interzisă vreme de cinci decenii. Din motive, evident, politice. Basarabia devenise un subiect tabu.) Au venit la rând, în 1943, *Anotimpurile*. La data aceea, autorul, născut în 1910, avea puțin peste treizeci de ani. Vârstă destul de periculoasă pentru un scriitor. Vârstă la care toți vor să-ncerce cerul cu degetul. S-ar putea, așadar, ca una dintre cauzele derapajului să rezide în reaua administrare a succesului. Boală de tinerețe, de care nu au scăpat nici alții, mai importanți.

Dovadă că, peste ani, în 1971, când publică, la Albatros, o altă ediție a *Anotimpurilor* (ediție reluată și în 1993, la Editura Arta Grafică, unde a apărut, de altfel, o serie de autor), Radu Tudoran corectează greșelile de construcție ale celor de dinainte. Practic, romanul e rescris cu totul. Dispar capitole întregi. Stridențele, exagerările, naivitățile sunt eliminate fără remușcări. Cele două versiuni ar merita citite în paralel. E un exercițiu foarte instructiv. (Eu l-am făcut, așa încât vi-l recomand cu încredere.) Nicăieri nu se vede mai limpede ce înseamnă, în proză, maturizarea. Și câte beneficii aduce ea.

Să revenim însă la întâiul Radu Tudoran.

Două sunt, în general, imputările care i s-au adus acestuia. (Constante de la primele consemnări publicistice până la sintezele academice recente, de felul *Dicționarului General al Literaturii Române*.) Ar fi, mai întâi, înclinația, manifestată încă de timpuriu,

către o formulă comercială. Acesteia i se adaugă, mult mai grav, lipsa de consistență literară. Pentru acest al doilea defect, Pompiliu Constantinescu găsise o încadrare estetică memorabilă. „Carte foioasă", scria cronicarul interbelic despre cutare producție a lui Tudoran. Nu substanțială adică.

Nu se poate spune că *Anotimpuri* este o capodoperă. Problema ei numărul unu vine din excesul de epic. Prea se petrec multe. Și acestea multe prea se petrec repede. Pe *fast forward*. Încă din primele pagini, intriga e explicită. Manuela, o frumoasă studentă căzută în București dintr-o Moldovă cam molcomă, face o pasiune pentru aviatorul Vladimir Antal. Ea – cursantă în aeronautică. El – o vedetă a acestui domeniu, pe-atunci, de pionierat. Nu c-ar fi fost cine știe cât de frumos. Dar postura obligă. Catedra impune. Tachinările, când mai decise, când mai retractile, vor continua pe sute de pagini, favorizate și de exilul printre rubedenii pe care protagonista îl trăiește. Locuiește împreună cu mama ei și primește desele vizite pedagogice ale unui unchi cam zăltat. Nimeni altul decât Amedeu. Destinul acestuia seamănă până la un punct cu cel al personajului din *Umilirea* de Philip Roth. Fost cap de afiș al teatrelor din Capitală, retras din activitate după un colaps de toată isprava, acesta își poartă ratarea prin mahalaua Giuleștiului, printre adolescenți dispuși să-i admire extravaganța.

Sigur că de aici scenariul se complică. Nu neapărat în avantajul cărții. Grație disponibilului Vladimir, Manuela cunoaște un alt aviator, și mai celebru, un recordman de profesie, cu porecla preschimbată în renume. În acte, îl cheamă Savin. Prietenii îi spun Ades (de la matricola avionului pe care-l pilotează, YRB – ADS). Așa îi va spune și tânăra cu ochi alunecoși, odată intrigată de distanța poleită pe care acesta i-o etalează. Spre deosebire de Antal, întotdeauna culant și altruist, Ades e un ins de acțiune. Nu se-ncurcă în vorbe. Îi va suci mințile aspirantei aproape fără efort. De altfel, Radu Tudoran nici nu oferă amănunte. Câteva pagini sunt suficiente pentru ca Manuela să fie definitiv îndrăgostită. Dintr-o copilă timidă ea devine o femeie de lume. Spre disperarea mamei, întârzie din ce în ce mai des după miezul nopții. Descoperă gustul alcoolurilor fine și, odată cu acesta, pe al reuniunilor mondene.

Nu e nevoie de prea multă imaginație (doar de câteva prejudecăți de cititor naiv care ține numaidecât partea celui mai slab) pentru a bănui că aventura se va sfârși prost. Vrând să mai doboare un record,

unul de distanță, Ades moare într-un accident aviatic. (Pomenit *en passant* de autor, care înregistrează informațiile telegrafice recepționate de turnul de control.) Din aeroplanul său nu mai rămâne decât un morman de cenușă. De pe urma lui însă va rămâne un copil. Până atunci însă, se succedă alte și alte peripeții. Nu toate relevante acum. Le voi trece deci sub tăcere. Finalul romanului se vrea unul fericit. Absolut previzibil, răbdătorul Vladimir, lecuit de vechea lui pasiune după o tentativă eșuată de a depăși plafonul de zece mii de metri, se va întoarce la fosta iubită a fostului său prieten. În prima versiune a romanului, vor rămâne împreună. În cea de-a doua, mult mai inspirată, Tudoran e mai enigmatic.

Exces de epic, cum spuneam. Și, foarte ciudat, acest exces nu izbutește nicăieri să amorseze vreo formă de suspans. Faptele se întâmplă parcă de la sine, vin și trec, fără vreun sens anume, fie el și ascuns. Totul e la vedere. Misterul e opțional. Ca subiect, am văzut, *Anotimpurile* nu rup gura târgului. Și totuși, numeroasele reeditări arată că publicul epocii (și nu numai al epocii) a reacționat destul de prompt.

Fără-ndoială, la succesul acesta au contribuit și alți factori. Decisiv mi se pare cel al noutății tematice. În deceniul al cincilea al secolului trecut, un roman despre începuturile zborului era încă în măsură să fascineze. Și Antal, și Ades au, așa-zicând, ceva de *rock star*. Nu sunt niște simpli funcționari ai aerului. Chiar primul capitol al cărții fixează cât se poate de clar premisa.

Însuși acest recurs abrupt la timpurile romantice ale aviației trebuie să fi fost pe placul cititorilor. Fred Vasilescu, al lui Camil Petrescu, ne amintim, era și el, în *Patul lui Procust*, pilot de ocazie. Dar pentru Fred a conduce un avion reprezenta doar un sport printre alte sporturi. O preocupare laică. În realitate, altele-l ardeau pe el. Cu totul altfel stau lucrurile cu eroii lui Radu Tudoran. Fiecare dintre aceștia dă impresia că oficiază, de fapt, la mansă. Unii mai prudent, alții ignorând cu superbie riscurile. Cu alte cuvinte, unii ortodocși, alții schismatici. Înaintea lor au fost martirii. După ei, viața veșnică.

Cu toată inocența ei, o asemenea utopie n-are cum să nu atragă. Chiar dacă scenele de zbor propriu-zis nu-i prea reușesc lui Radu Tudoran, fiind, de cele mai multe ori, edulcorate, aura lor e persistentă. Mă gândesc în primul rând la paginile în care Antal încearcă zadarnic să depășească vechiul record de înălțime. Gradațiile altimetrului indică

ascensiunea exact în ritmul în care protagonistul reface în minte pomelnicul prietenilor morți. Nume parcă nobiliare. Guynemer, Boyau, Coiffard, Leroy, Nungesser, Lucy. Și alții, și alții.

Un veritabil *chanson de geste* decalat cu aproape o mie de ani. Și inutil. Luat în sine, momentul e perfect neplauzibil. Mai ales prin durată. Nu putem fi însă siguri că vocea chiar e a lui Antal. Mai degrabă e vorba de o interferență. Tudoran însuși preia inițiativa. E atât de prins de poveste, încât nu se poate abține să nu participe și el. Tactic, aceasta e o gafă. (Astăzi, la un curs de *creative writing*, ar fi descalificat pentru așa ceva.) În perspectivă însă, scăparea se dovedește norocoasă. Entuziasmul autorului îi molipsește pe cititori.

Pe un asemenea fundal, aventurile amoroase ale protagonistei cad cum nu se poate mai bine. În lipsa lor, rețeta romanului comercial n-ar fi fost completă. De altfel, atâtea câte sunt, atuurile cărții de aici provin. Cele mai inteligente, dar și cele mai sensibile episoade o au în centru pe Manuela. Absolut mediocră în plan sentimental, ea este, în schimb, o maestră a flirtului. Replicile ei sunt memorabile. Înainte de a ști ceva despre zbor, ea execută, verbal, looping după looping. Spontan:

> – Vreau să mă înscriu la pilotaj!
>
> El se întoarse surprins, o privi din înălțimea catedrei cu o undă de nedumerire în ochi. Apoi începu să zâmbească, jumătate prietenos, jumătate ironic.
>
> – Generalul nostru susține că fetele care vin la pilotaj iubesc un aviator.
>
> – Generalul dumneavoastră se vede că are cultură de cinematograf!

Ce-i drept, partenerii Manuelei sunt redutabili. Și Antal, desigur, cum se poate vedea și mai sus, dar mai cu seamă detașatul Ades. Merită să ne oprim puțin asupra confruntării simbolice dintre cei doi. Primul e superior ca limbaj. Are cuvintele la el. Le folosește cu tact. Le dozează. Numai că, fizicește, e inert. Profil tipic de recitator. (Despre care, în *Ferdydurke*, Witold Gombrowicz scrie pagini vitriolante. E cea mai proastă metodă de a cuceri pe cineva, decretează acesta. Și, totodată, cea mai iluzorie.) Între el și fată rămâne în permanență o distanță considerabilă. N-o atrage către sine, nu și-o apropie în vreun fel. Tot ce-i oferă e un loc în primele rânduri la un *one man show*.

Celălalt însă e înzestrat cu instinctul mobilității. De vorbit, nu vorbește prea mult. Când o face, e sentențios:

Ea știa ce înseamnă fiecare gest al lui. Când îi înlănțuia mijlocul, pornit, cu respirația șuierând, cu nările palpitând, se simțea femeie, în mișcări și în suflet, se lăsa în mâna lui așa cum dorea el, și poate mai mult. „E de necrezut cât poți să înnebunești un om!" îi spunea uneori Ades.

Sintaxa lui Savin e în primul rând una musculară. Privirile sale, aruncate în treacăt, felul de a-și purta cravata, cu o neglijență regizată, forța tandră a ticurilor mărunte, toate acestea fac mai mult decât discursurile subtile ale lui Vladimir.

Același Gombrowicz propune, tot acolo, în *Ferdydurke*, o teorie extrem de interesantă. Conform acesteia, recitatorul, ins esențialmente romantic, ar evolua întotdeauna pe un plan vertical. Virtuțile sale ar fi, în consecință, cele specifice, înălțimea și adâncimea. Acesta e fie solar, fie abisal. Oricum, ineficient. De cealaltă parte, cuceritorul activ, curtezanul gestual, atletic, coregrafic, are de partea sa modernitatea. E omul orizontalei. Se deplasează pe sol sau oricum paralel cu solul. E înnebunit după viteză. Parcurge, cât ar clipi, sute de mile. Nimic din ce întreprinde nu e fără finalitate. Seduce bine, adică seduce cu profit. E interactiv. Nicio reprezentație a lui nu admite mai puțin de doi participanți.

Cu alte cuvinte, Antal *versus* Savin. Unul iubind cu sinceritate și delicatețe, altul mai degrabă străin de asemenea complicații. Unul dornic să doboare recordul de înălțime, altul pregătit să concureze, ca să zic așa, la drum lung. Radu Tudoran a simțit bine diferența. (De altminteri, nu foarte greu de intuit.) Sacrificându-l pe Ades, s-a dat, poate, de gol. A făcut o concesie.

Dar nu una de neiertat. Dimpotrivă, una în felul ei bine-venită, reparatorie. Am lăsat către final scena cea mai cinică a întregii cărți, de o cruzime care consacră, moralmente, un scriitor. E vorba despre momentul când, practic, Manuela tranșează inconștient disputa tacită dintre cei doi.

Avându-l musafir pe Ades, ea primește un telefon de la celălalt pretendent. Îi răspunde cald, desigur, la fel de cald ca întotdeauna. Vocea lui îi face încă plăcere. Dar nu mai mare decât îi fac săruturile îndrăznețe ale celuilalt, aflat nu la capătul firului, ci lângă ea, din ce în ce mai aproape de ea. Prin urmare, exclamațiile fetei nu-s tocmai nevinovate.

În ediția din 1943, din care citez acum, episodul e rezolvat mai degrabă rudimentar:

Manuela simți, prin ciorapi, buzele fierbinți ale lui Ades pe genunchii ei.

– Nu, nu!... spuse în telefon și întinse mâna să îndepărteze capul aplecat peste ea.

Dar, furată de vocea lui Vladimir, rămase cu mâna în părul lui Ades.

Imaginea e de un erotism copleșitor. Puțin forțat, în special prin întindere, dar copleșitor. Lovitura de grație, venită parcă de nicăieri, ridică însă la pătrat tensiunea, și așa imensă, momentului. Fără s-o știe, Vladimir îi dă rivalului său o nesperată mână de ajutor:

– Nu, nu...! șopti, amețită.

Și-i fu deodată teamă că el va închide telefonul, și, dacă îl va închide, va trebui să se apere, să se rupă din îmbătătorul joc.

– Spune, spune! îngână.

Antal e redus la stadiu de afrodiziac. Umilință mai expresivă nu există. Ba da! Fiindcă în 1971 scena aceasta capătă alte proporții. Senzuale de-a dreptul. Dialogul telefonic, de pildă, e substanțial redus ca întindere. (Oricum avea un *sound* artificios.) Se mai întâmplă însă ceva. Obosit de replicile convenționale ale fetei, Antal închide. Conversația ia sfârșit. Rămasă singură cu îndrăznețul Ades, Manuela îi mimează continuarea, ca și cum la capătul firului s-ar mai afla cineva. Improvizează cu lejeritate, ținând receptorul lipit de ureche, cât să nu trădeze subterfugiul:

O neliniștea tot mai mult telefonul; oare el nu auzea sunetul acela, ca de trompetă? Și nu mai știa ce cuvinte să debiteze spre a continua convorbirea fictivă. Dar cu cine vorbea, la urma urmelor, chiar în imaginație? Trebuia să-și născocească un partener, o minciună-realitate, și deodată își aduse aminte de croitoreasă, de rochia mov și de taiorul albastru.

Paginile acestea sunt scrise impecabil. La cel mai înalt nivel.

Spuneam la început că, în *Anotimpuri*, Radu Tudoran încearcă, nebunește, cerul cu degetul. Dacă o singură dată, nu mai mult, reușește să-i presimtă acestuia dimensiunile, faptul e de-ajuns pentru a se considera un prozator împlinit. Tocmai am citat această singură dată.

I-a luat însă ceva timp.

Cosmin CIOTLOȘ

ANOTIMPURI
(1943)

1

Era prima zi din martie, caldă totuși sub cerul fumuriu care bura. În fața Ateneului, țigăncile vindeau ghiocei. Manuela își prinse un buchet mic la rever și se îndreptă nemulțumită spre facultate.

Dăduse cu indiferență ultimele examene ale sesiunii și, fiindcă petrecerile de iarnă trecuseră, se simțea fără rost în București. Simțea că primăvara nu va fi anotimpul ei. Pe sălile facultății apăruseră afișe mari, albastre, care îndemnau tinerimea să se înscrie la pilotaj. Doar cu câteva zile mai înainte, un italian, marchizul De Pinedo, zburase pe deasupra Atlanticului, de la Dakar la Pernambuco; ziarele îi urmăreau drumul spre Buenos Aires.

Dar tot atunci, la sfârșitul lui februarie, căzuse în munți avionul care deschidea linia aeriană București-Cluj. Trei sicrie grele de stejar erau așezate pe un mare catafalc, în Biserica Albă. Tocmai intrase să le vadă. Mulțimea care se perindase prin fața lor, din zorii zilei până după-amiază, lăsase pe lespezi o dâră cenușie de zloată.

„Dacă n-ar fi venit atâta lume, ar fi fost mai solemn", se gândi Manuela.

Nu cunoștea numele victimelor, afară de al pilotului, căpitanul Jitaru; anunțul lui mortuar îl văzuse întâmplător de dimineață, în ziare. Ceilalți doi, mecanicul și telegrafistul, îl încadrau, pe două planuri mai joase ale catafalcului. Ochii Manuelei se fixaseră pe florile mov care acopereau sicriul din mijloc, flori necunoscute, cu multe petale mărunte, ondulate fin, ca niște crizanteme de o specie minusculă, ciudate și prin formă, și prin culoarea lor nenaturală. Fiindcă pe negrul catafalcului făceau un efect izbitor, plecase regretând că nu-și putea prinde una la rever, ca să facă același efect pe haina ei neagră...

Dar prăbușirea echipajului Jitaru nu temperase entuziasmul niciunuia din colegii Manuelei, dornici să devină aviatori. Școala de pilotaj își începuse cursurile, două ore pe zi, după-amiaza, într-unul din amfiteatrele Facultății de Științe. Nu intrase niciodată acolo, cu o

ostilitate explicabilă, fiindcă pe toți îi preocupa zborul, și de ea nu se mai preocupa nimeni.

Ajunsă la Universitate, străbătu sălile, înciudată, printre priviri absente. Numai afișele albastre de pe pereți o priveau – și le-ar fi rupt. Știa zborul altfel, nu cum voiau să spună afișele; pe izlazul unde se jucase în copilărie se făcuse aerodrom, și diminețile îi fuseseră chinuite de huruitul motoarelor. Îl avea încă în urechi, și acum parcă se întărise, obsedant, un amestec de oboseală și de spaimă, legând cu un fir subțire impresiile acestei după-amiezi: sicriele aviatorilor, fotografia lui De Pinedo din ziarele desfăcute în ferestrele debitelor, afișele albastre, tinerii care se îndreptau grăbiți spre amfiteatru.

Trebuise poate să se întâmple așa, să se lege acest lung fir, numai pentru ca Manuela să dea peste omul acela.

După câteva ocoluri fără rost, se pomeni în ușa amfiteatrului. Când intră, pe ferestrele mari se vedeau jos, în stradă, aprinzându-se primele lumini. Încăperea rămăsese în penumbră. O liniște grea cădea din plafon peste capetele celor din față. Îi văzu pe toți în picioare, tăcuți, cu privirile plecate, semănând unul cu altul, și toți cu omul de la catedră. Ochii Manuelei se opriră o clipă la el, mirați. Pe urmă privi cercetătoare în jur, dar mirarea îi rămase în ochi, până la sfârșit.

Un timp nimeni nu mișcă. De afară se auzea înăbușit zgomotul orașului; părea că vine de foarte departe, neizbutind să tulbure tăcerea încăperii încremenite. Manuela își dădu seama că momentul de tăcere îl păstrau pentru cei trei aviatori căzuți, și această ceremonie i se păru sâcâitor de banală.

După câteva clipe, fără să li se facă semn, cei prezenți se așezară. Erau vreo treizeci-patruzeci de băieți, strânși în primele bănci. Printre ei se amestecau câteva fete, cărora numai părul le dovedea apartenența feminină. Manuela își căută loc și se așeză singură în ultimul rând, ferindu-se parcă de o contopire. În aceeași clipă se aprinseră luminile, răspândind o altă atmosferă în amfiteatru. Profesorul rămase în picioare, liniștit, cu fața senină, căutându-și auditorii pe rând, cu o privire luminată de un foarte mic zâmbet. Când sfârși acest apel mut, care ținu destul ca ea să-l poată privi fără să știe de ce continua să rămână mirată, își începu lecția. Vocea lui o făcu să tresară, și mirarea îi crescu.

– Înainte de a încerca să zburați, spunea, ar trebui să știți cum au zburat cei dinaintea voastră. Ar trebui să învățați istoria aviației. Mai întâi, am să vă spun ceva despre faptele acelor oameni, căci faptele lor sunt înaintea istoriei. Istoria se scrie abia acum, în fața noastră, o pagină

albastră și una neagră. O veți scrie voi; unii veți scrie paginile albastre, unii paginile negre. Și pe unii, și pe alții vă admir și vă stimez de la început și mă înclin în fața voastră, fie că veți zbura sau veți cădea.

Asculta uimită acest glas grav, care parcă i se adresa ei. Ultimele lui vorbe îi trimiseră un fior, o clipă se simți legată de soarta celorlalți, ca și când, asemeni lor, ar fi venit aici să învețe zborul. Îndată după aceea însă, profesorul se întoarse la niște nume și date care făceau lecția banală și n-o interesau. Ea avu timp să-l cerceteze cu de-amănuntul.

La început, fața lui i se păruse prea mare, dar acum, dându-și seama cât era de înalt și de bine legat, găsi că liniile i se armonizau.

„Prea masiv pentru a fi drăguț!" se gândi și-i păru rău că nu putea trece pe lângă el, să-și compare înălțimea cu a lui. Acum regreta că se așezase singură; ar fi vrut să întrebe cine era omul de la catedră. Câteodată i se părea încruntat, și atunci inima i se strângea de o teamă inexplicabilă. După un timp, încercă să prindă iar șirul vorbelor lui; nu izbuti și se mulțumi să-l cerceteze mai departe. Era îmbrăcat în haine cenușii, nepretențioase și totuși elegante, croite foarte larg împotriva modei din acel an. Îi dădeau un aer de corectitudine, poate de severitate; până la urmă însă, înfățișarea lui te câștiga.

„Nu mi-ar place să merg cu el pe stradă, dar să-l privesc de aici, din bancă, este destul de interesant."

Și, fiindcă profesorul se oprise o clipă, timp în care sala se destinse într-o respirație prelungită, Manuela găsi prilejul să se ridice și să treacă repede în prima bancă, unde zărise un loc rămas liber. De aici chipul vorbitorului i se păru schimbat. Ochii lui se vedeau altfel: erau verzi și răspândeau o lumină limpede peste chipul care până atunci păruse sumbru. Grija pe care o punea să fie înțeles de niște ascultători poate nepregătiți pentru o prelegere tehnică îl făcea să pară încordat. Câteodată fruntea îi rămânea mult timp încruntată, brăzdată de cute orizontale, drepte, foarte dese, părând astfel mai îngustă. Apoi deodată se destindea, și atunci întreg chipul lui își schimba expresia.

„Dacă n-ar avea ochii verzi, ar fi nesuferit de rece, își spuse Manuela. Norocul lui că i s-a nimerit culoarea!"

Urmărindu-i mișcările, văzu că mâinile lui erau mari, ca de muncitor, dar curate și foarte frumoase. Multă vreme, uitând de altceva, i le cercetă, zâmbind, încântată de mișcările lor, ca și când profesorul ar fi gesticulat pentru ea. Nu înțelese nimic din vorbele lui, în schimb își întipări în minte glasul.

„Glasul se armonizează cu ochii și-i ceea ce are el mai frumos. Păcat că nu mă interesează ce spune! Dacă l-aș provoca să-mi facă o declarație de dragoste, cu siguranță că ar avea foarte mult haz."

După ce nu mai avu ce examina, Manuela socoti că venise timpul să se lase examinată. Se suci pe jumătate într-o parte, inconștientă de ceea ce era tipător în gesturile ei, își scoase picioarele din bancă și le așeză unul deasupra celuilalt, drept în fața catedrei.

„Dacă aș fi lăsat șoșonii afară, era altceva! își spuse. În șoșoni toate picioarele sunt la fel."

Își descheie haina și-i jucă, distrându-se, pulpana deasupra genunchiului; îndată se răzgândi și o încheie la loc, fiindcă pe dedesubt avea o fustă cenușie și un pulover verzui, închis până la gât, care nu-i erau pe plac.

Până acum nu încercase să atragă atenția niciunui profesor; i s-ar fi părut necinstit, i-ar fi fost rușine să fie măcar bănuită că umblă după o favoare. Acum însă, omul de la catedră nu era un profesor și mai ales nu era profesorul ei. Își trase picioarele la loc în bancă, fără să se simtă umilită, știind că nu în toate împrejurările folosești aceleași arme. Se lăsă în spătar, cu bărbia în gulerul mare al hainei, își umezi buzele și începu să-l fixeze cu stăruință. Peste puțin timp, chemat de ochii ei, el îi întâlni privirea. Rămase o clipă nedumerit, apoi, văzând că ea își mișcă buzele, încercând parcă să-i șoptească începuturi de cuvinte, își plecă ochii rușinat, ca și când ar fi purtat vina acestei întâlniri nepermise. Manuela se înroși de atâta îndrăzneală, dar nu fu destul de tulburată ca să nu observe zăpăceala lui. Se hotărî să-l cruțe și până la sfârșitul orei nu mai ridică ochii; de câteva ori însă, simți privirea lui căutând-o. Fu mulțumită de toată întâmplarea și, dintr-odată, nu mai urî nici vremea posomorâtă de afară, nici pe tinerii care voiau să se facă aviatori, nici viitoarele zile însorite.

„Și primăvara poate fi, la urma urmei, anotimpul meu!" se gândi, continuând să-și umezească buzele și consumându-și, cu ochii plecați, bucuria de a fi izbutit să-l tulbure.

La sfârșitul orei, când profesorul trecu printre cele două rânduri de bănci, se simți, mai mult decât și-ar fi închipuit, intimidată de apropierea lui. Nu îndrăzni să-l privească decât după ce el se îndepărtase, dar avu timp să vadă că era și mai înalt decât bănuise. Fu fermecată, dar și dezamăgită.

„Prea mare pentru mine!" își spuse. Statura lui, într-adevăr, părea că o zdrobește. „Am să-mi pun tocuri înalte."

În ușă, când să plece, întrebă pe cineva, cu nepăsare, folosindu-se de limbajul studențesc, pe care, de altminteri, îl disprețuia:

– Cine-i individul?

– Antal.

Vladimir Antal era al unsprezecelea brevet de zbor european; și-l luase la Juvisy, în 1912, devenind cel mai tânăr pilot al timpului; o mică glorie care mai dăinuia. Manuelei îi plăcu numele lui, fiindcă avea ceva din altă țară, dintr-un loc nedefinit al pământului.

A doua zi, își puse tocuri înalte, dar Antal nu veni; câteva zile la rând ținură prelegeri alți oameni. Încăpățânându-se să-l aștepte, se familiariză cu ființa lui, așa vag cum și-o amintea, încât, la sfârșitul săptămânii, când îl regăsi, i se păru un vechi cunoscut. Ea venise târziu, cu toate că așteptase toată dimineața această oră – întârzia tocmai când se grăbea mai mult. Văzându-l la catedră, mai că îi veni să-i facă un semn de bun găsit. Trebui să se așeze înspre fund, locul de rândul trecut îl ocupase altcineva. După câteva clipe, avu mulțumirea să vadă că profesorul o descoperise și își arunca din când în când ochii spre ea. Pe peretele din spatele lui erau prinse hărți, iar pe catedră se vedea un glob pământesc. El vorbea despre hărți și despre globul pământesc.

Nu înțelegea nimic nici acum, nici nu-și dădea silința: glasul lui îi plăcea fără să caute sensul cuvintelor. El păru că se înfierbântă, privirea lui trecu dincolo de ea, ignorând-o; se simți mică, neînsemnată în fața lui, care, cu brațele deschise asupra globului pământesc de pe catedră, părea că îmbrățișează pământul adevărat, în proporțiile lui gigantice.

Deși i-ar fi plăcut să ducă mai departe această imagine, se trezi fără voia ei, se regăsi pe sine și regăsi toate proporțiile.

„Nu ești un zeu, i se adresă în gând. Dar de ce să spun că nu-mi placi?"

Își scoase din poșetă rujul și oglinda și, cu cea mai deplină liniște, se apucă să-și deseneze apăsat buzele, îndeletnicire pe care o prelungi până la sfârșitul orei. Atunci rămase la urmă și, în timp ce Antal își strângea hărțile, se apropie plină de îndrăzneală, se opri la un pas de el, cu mâinile la spate, bravându-l și bravându-se pe sine, și spuse direct, agresiv:

– Vreau să mă înscriu la pilotaj!

El se întoarse surprins, o privi din înălțimea catedrei cu o undă de nedumerire în ochi. Apoi începu să zâmbească, jumătate prietenos, jumătate ironic.

– Generalul nostru susține că fetele care vin la pilotaj iubesc un aviator.

– Generalul dumneavoastră se vede că are cultură de cinematograf!

Brava iarăși, altfel, înfățișarea omului și zâmbetul lui o dezarmau. Nu și-l închipuise niciodată așa; chiar dacă era ironic, zâmbea, și crezuse că nici nu știe să zâmbească.

– Nu cumva să-i spui; nu poate suferi cinematograful! reluă Antal cu o teamă plină de candoare.

– Nu doresc să-l văd!

– Va trebui, fiindcă el e directorul școlii. De la el vei cere dispensă.

– Ce dispensă?

– Generalul are o anumită părere despre fetele care vin la pilotaj; din prudență nu primește pe oricare. Dar nu trebuie să te descurajezi!

Manuela îl cercetă, înciudată că nu găsea un răspuns care să o facă la fel de degajată ca el. Parcă nu-l mai recunoștea și nu înțelegea cum izbutise zilele trecute să-l intimideze.

– Atunci n-am să mă înscriu!

Antal o privi cu o surprindere comică:

– Prin urmare, nu-ți place un aviator?

Ar fi vrut să râdă împreună cu el, socoti însă că prea se lăsase jucată pe degete în această convorbire. Singurul răspuns care-i veni în minte nu îndrăzni să-l spună tare: „Ești nesuferit! Dar îți stă bine când râzi. Odată ai să găsești pe una care să se aprindă de la râsul tău. Sigur numai că n-am să fiu eu!"

Se întoarse și porni repede spre ieșire. După câțiva pași, regretă că plecase așa, că nu găsise un mijloc să continue convorbirea; s-ar fi putut oferi să-i ajute la strâns hărțile. Acum era prea târziu, dar se gândi că lucrurile puteau fi luate oricând de la început.

Când ajunse la ușă, el o strigă:

– Hei!

Tonul familiar o făcu să se întoarcă surprinsă. Antal o privea din același loc, puțin aplecat înainte, cu pumnii sprijiniți în catedră, și râdea.

– Te-ai supărat?

Ea își flutură părul cu o mișcare trufașă. Antal continuă, râzând:

– Dacă totuși ți se întâmplă să-ți placă un tânăr aviator, vino! Am să stărui pe lângă general să te primească.

2

Manuela venise în București, la Universitate, abia toamna trecută, dar, fiindcă știuse să-și ia repede pantofi cu tocuri înalte, să-și schimbe roșul de buze cu unul mai aprins, să-și înlocuiască fularul, haina de școală și ciorapii de ață, pentru rest nu-i fu greu să ascundă că era provincială. La început, fusese vorba să vină singură; maică-sa și bunica ținuseră multe consilii. Maică-sii i se spunea Stăpâna; s-ar fi putut crede că nici nu are alt nume. Bunica zise:

– Cum ai să lași singură într-un oraș străin o fată atât de tânără?

– Atunci să te las singură pe dumneata?

Bunica avea un cap mic, alb și un nas ca un cioculeț de vrabie, iar glasul ei subțire părea un ciripit.

– Lasă-mă pe mine!

– Să mă duc?

– Du-te și-i poartă de grijă.

Stăpâna o însoți, nu însă ca s-o supravegheze, ci ca s-o alinte. De mult ea nu mai știa face altceva pentru Manuela decât să o alinte.

La București locuia Amedeu, fratele lui Emanuel; Emanuel era tatăl Manuelei, care dispăruse. Îi scriseseră lui Amedeu, cu toate că nu-l mai văzuseră din timpul războiului, când stătuse o iarnă la ei. Le răspunse să vină. N-aveau nevoie de el decât pentru a le ajuta să se descurce într-un oraș mare și necunoscut. Nu-l găsiră în gară; se pomeniră singure pe peronul aglomerat. Au trebuit să-și lase bagajele la depozit și să pornească în căutarea lui. Până seara nu-l găsiră; cunoscură însă, cu spaimă, ceva din trepidația orașului. Pe înnoptat, istovite și speriate, traseră la hotel, fără să știe măcar ce le rămânea de făcut a doua zi.

Manuela își amintea de o odaie mare, cu pereții tapetați în mătase gălbuie, cu mobilă luxoasă. Stăpâna căutase cea mai frumoasă cameră din cel mai bun hotel.

Acolo le descoperi Amedeu la miezul nopții; avea în brațe două buchete mari de flori și o sticlă de șampanie. Calculase greșit timpul și ajunsese târziu la gară; toată ziua le căutase pe la hoteluri.

Manuela îl știa din timpul războiului, când ea avea patru ani. Parcă îi mai suna în ureche un cântec ciudat al lui; departe, se auzea bubuit de tunuri; pe la ferestre treceau soldați răzleți, slabi, nebărbieriți și triști. Altfel, era frumos. Amedeu o prindea de mâini, o învârtea în mijlocul casei până la amețeală și-i cânta:

Țăranul e pe câmp
Ura, fetița mea!
El are și-o nevastă,
Nevasta un copil,
Copilul are-o doică,
Și doica o pisică...

Venise îmbrăcat în smoching, foarte pudrat și parcă atins cu puțin roșu pe obraz. Buzele lui subțiri și palide, pe care se uscaseră urme de pudră, îi dădeau un aer de paiață chinuită. Avea gesturi de teatru, se mișca studiindu-și atitudinile, ca pe scenă. Stăpânei îi spunea ceremonios, aplecându-se cu mâna pe piept în fața ei: „Doamnă", iar Manuelei: „Domniță". Manuela, care își amintea mai mult cântecul decât înfățișarea și apucăturile lui, era cam speriată. Amedeu nu-și închipuia că gesturile lui ar putea să sperie pe cineva.

Într-o vreme, fusese socotit cel mai mare actor din țară. În 1905, jucase, după De Max, cu Marioara Ventura, rolul lui Hamlet și nu se arătase cu nimic mai prejos decât predecesorul. Era un rol mult râvnit, la capătul unui șir de roluri prematur glorioase, dar fu și ultimul; în mod inexplicabil, ca și când s-ar fi epuizat printr-un efort supraomenesc, la al doilea spectacol se pomeni fără memoria gesturilor și a cuvintelor, prostit, între culise, incapabil să intre în scenă. Avea douăzeci și șase de ani, doi mai mult decât tatăl Manuelei. Nu i se găsi nicio leziune organică. Medicii îi recomandară odihnă. După câteva luni, își reveni, însă cu o memorie capricioasă.

I se dădu un post născocit, în Ministerul Artelor, plătindu-l atât ca să poată trăi omenește. Veni războiul; fu luat în Moldova, și jucă la Iași de câteva ori, cu trupe improvizate, în săli reci. Nu mai mergea. Îl lovi o boală de piept; o învinse. Urmară alte boli; toate organele îi fură încercate pe rând; rezistă. Sfârșitul războiului îl găsi uscat, adus de umeri, ros de câteva patimi clasice: beția, tutunul, jocul de cărți. Se lepădă de ele repede, tot cum și le însușise, neavând parcă pentru

niciuna îndeajuns suflu. Uneori bolnav, alteori sărac, nu ceruse niciodată ajutorul rudelor și al nimănui.

În seara venirii, după ce le împodobi camera cu flori și după ce le dădu să bea șampanie, Amedeu le făcu elogiul Bucureștiului.

– Sunt fericit că ați plecat din văgăuna voastră, că ați lăsat Siretul pentru Dâmbovița. Nu vă speriați că veți sta pe malul unei ape murdare; înseamnă că orașul se spală. În orașele unde curg ape limpezi, nu există canalizare. Canalizarea este prima condiție a urbanității. Aveți norocul să nimeriți într-un București care mai are numai cinci sute de haznale. Când acestea nu vor mai fi, și dispar câte cincizeci pe an, orașul nostru va fi mai strălucitor decât Parisul. Fiindcă parizienii sunt tradiționaliști; ei nu vor admite niciodată să se astupe ultimele lor haznale, păstrate de pe vremea Regelui Soare.

Călătorise prea puțin; în afară de București, cunoștea din treacăt orașele unde se opresc turneele, iar în străinătate vizitase două-trei capitale. Dar, tot așa cum își jucase rolurile din instinct, pătrunzându-le fără să le gândească, vedea intuitiv metropola perfectă. Visa un oraș mare, desenat cu echerul pe un câmp, cu bulevarde în loc de străzi, cu vehicule rapide, cu cartiere clădite în același stil, un oraș plin de viață și de lumină și care totuși să nu trepideze ca un motor dereglat.

– La noi, tramvaiele și automobilele merg prea încet, de aceea e atâta aglomerație. Dacă fiecare vehicul ar fi obligat să meargă cu minimum patruzeci de kilometri pe oră, străzile s-ar descongestiona, fiindcă, făcându-și cursele cu viteză dublă, vehiculele ar reduce la jumătate orele folosite azi, restul timpului dispărând. Ar fi ca și când, la dimensiunile lui de acum, orașul ar avea numai jumătate din numărul de locuitori. Atunci am putea respira mai în voie și am putea deveni mai punctuali. Vă spun toate acestea în legătură cu întârzierea mea de azi. Am sperat că mă pot bizui pe taximetre și pe ceas.

– Acum e vorba de găsit o casă, îl întrerupse Stăpâna, îngrijorată că trecea ora de somn a Manuelei.

Amedeu se ocupă de locuința lor, în spiritul lui urbanist.

Era anul când în București se găseau case de închiriat foarte greu. O lume nouă, produs al războiului, se grămădise în Capitala țării, rămasă cu clădirile vechi. Curând, orașul fu atât de neîncăpător, încât reacția veni tumultuoasă. Se deschiseră străzi noi, se născură cartiere întregi, orașul se întinse, cuprinse mahalalele, trecu de ele și se revărsă peste câmp. În același timp, începu să câștige în înălțime. Clădirile

din centru, ridicate în pripă pentru societăți bancare, petrolifere, miniere, depășiră cu îndrăzneală cele patru etaje ale orașului vechi. Apărură case cu șase și opt etaje. Societatea de Telefoane anunță că va ridica lângă Teatrul Național un palat înalt de cincizeci și cinci de metri. Era uluitor, dar ideea nu făcu decât să mărească îndrăzneala arhitecților.

Un inginer întreprinzător lansă o formulă nouă de construcție, Blockhausul, cu proprietari colectivi. La început, spiritul burghez, conservator, se opuse acestei formule greu de înțeles. Într-adevăr, nu era ușor să-ți închipui cum vor exista mai mulți proprietari, unul peste altul, pe aceeași temelie și sub același acoperiș. Apoi lucrurile se explicară: fiecare era proprietar exclusiv al apartamentului cumpărat și coproprietar al terenului, acoperișului, scărilor, sălilor și tuturor locurilor de folos comun. Ei se constituiau într-o societate, își alegeau un administrator și contribuiau la cheltuieli în raport cu suprafața apartamentului lor.

Fiindcă era ieftin, cumpărătorii se iviră. După primul bloc, inginerul construi pe al doilea; la al treilea apărură alți constructori, și formula blocului puse stăpânire pe București. Cartierele mărginașe se îndesară în inima orașului. Veniră cei care aveau ocupații aici, ca să scutească drumul, dar veniră și alții, fără niciun rost, numai ca să aglomereze cele câteva zeci de hectare asfaltate din centru.

În aceste case elegante, cu intrări somptuoase, cu scări de marmură, se născu o viață nouă, nebănuită din afară. O bună parte din luxul, fericirea, suferința, din patimile și mizeriile orașului se strânse în blocuri. Alături de mobilele de mahon, de trandafir, de palisandru, importate de la Budapesta, de la Viena, sau mai de departe, alături de plușuri, de brocarturi, de catifele și de covoare persane, se aduseră șifoniere strâmbe, scaune schiloade, somiere desfundate, țoluri roase, îmbâcsite de praf. În ascensoare se întâlniră șoșoni găuriți cu pantofi de lezard, cape de hermină cu laibăre întoarse pe dos. Funcționarul de minister se mută câteva etaje deasupra bancherului; astfel, existențe atât de deosebite conviețuiau sub același acoperiș. În ziua când la primul etaj se vindeau sau se cumpărau saci de acțiuni și se dădeau banchete, la ultimul etaj se făcea, leu cu leu, socoteala banilor datorați băcanului, zarzavagiului sau lăptăresei.

Dar blocul continua să atragă lumea. În căutarea unei vieți mai comode și mai ieftine, gospodării de cartier se desfăceau

pentru a se înghesui în bloc. Oamenii renunțau întâi la pivniță, pe urmă la cămară, pe urmă la bucătărie. Moda garsonierei avea să vină și ea în curând. Restaurantul sau pensiunea aveau să elimine din apartamente sufrageria și dependințele ei, făcându-le mai mici și mai sărăcăcioase.

Când Amedeu îi arătă Stăpânei fotografia clădirii de pe Bulevardul Brătianu, îndemnând-o să cumpere un apartament, ea găsi propunerea smintită. Era primul bloc care se construia în București, pe bulevardul abia atunci deschis, la câțiva pași de fosta casă a Brătienilor, dărâmată. Clădirea, cu baza trapezoidală, așezată la colțul unei străzi care venea pieziș în bulevard, avea trei fațade, toate în soare. Din cele zece etaje, ultimele trei se retrăgeau progresiv, dând naștere la terase spațioase. La al nouălea era apartamentul liber, ales de Amedeu. Stăpâna nu voia să se mute într-un bloc, și pentru cei patru ani cât ar fi stat cu fata în București nu se gândea să-și ia o proprietate. Amedeu o duse pe Manuela și îi arătă casa. Ei îi plăcu numaidecât această locuință din nori, de pe terasa căreia vedea tot orașul, într-un orizont atât de larg, că îi amintea parcă de câmpul nemărginit pe care acasă îl avea în fața ferestrei.

Protestele Stăpânei fură zadarnice. De mult între ele două hotăra Manuela. Trebui să se împace. Ultima piedică fu înălțimea. Amedeu îi vorbi despre avantajele etajelor superioare într-un oraș infectat de izuri, de microbi și contorsionat de zgomote. O convinse. Apartamentul fu cumpărat cu câteva sute de mii de lei, pe numele Manuelei, deși banii, scoși de la bancă, făceau parte din vechea zestre a Stăpânei. Manuela avea banii ei, depuși de Emanuel în ziua când plecase, dar pentru nimic în lume Stăpâna n-ar fi îndrăznit să se atingă de ei.

În două săptămâni, folosindu-se de ajutorul lui Amedeu, Manuela aranjă apartamentul cu mobilă de gata, nu prea scumpă, fiindcă era vorba de o locuință provizorie, dar elegantă, în noul stil al anului. În holul mare, despărțit de terasă doar printr-un perete de sticlă, în mijloc, puseră o masă, o planșă pătrată de stejar afumat, groasă de două palme, pe un soclu cubic. Deasupra fu atârnat un candelabru din fier forjat, un cerc susținut cu lanțuri de plafon. Două fotolii largi, de catifea cafenie, își găsiră loc lângă gura de cămin decorativă de pe peretele opus terasei. Fiindcă încăperea avea să servească și de sufragerie, de-a lungul celor două bucăți de zid libere se puseră dulapuri pentru veselă, tot de stejar afumat, prea scunde ca să semene cu piesele

obișnuite ale sălilor de mâncare. Deasupra lor, în vase sferice, mari, Manuela avu grijă să fie în fiecare zi flori, crizanteme mai ales, care veneau odată cu toamna, în tonurile cele mai ciudate, crescute prodigios, adevărate tufărișuri policrome. Florile dădură viață și lumină încăperii cu mobilă întunecată.

Manuela își luă camera dinspre răsărit, deasupra bulevardului, iar Stăpâna, pe cea dinspre apus, amândouă legate de hol cu uși largi, în patru canaturi. Când toate ușile se deschideau, cele trei încăperi ale apartamentului formau o singură piesă vastă, luminată de soare din toate părțile, prelungindu-se cu terasa, și ea vastă și tot plină de soare.

O sală de baie, în faianță albastră, așezată pe colțul holului, comunica și cu odaia Stăpânei, și cu a Manuelei, gen de arhitectură născocit odată cu Blockhausul și părând foarte ingenios pe vremea aceea. De restul dependințelor Manuela se interesă mai puțin; aproape că nu știa unde sunt bucătăria, cămara și odaia servitoarei.

Stăpâna ar fi vrut ca în camera fetei să fie zugrăviți îngeri trandafirii, ca în casa cealaltă. Manuela se împotrivi; ea ceru să i se lase camera într-o singură culoare, un albastru-gri, tonul cerului îndată după răsărit. Un divan mic, mai degrabă o banchetă, tapisat cu mătase argintie, făcu o grațioasă mobilă de zi, și pentru noapte un pat destul de comod. Se mulțumea cu puțin; fusese alintată, dar nu cunoștea voluptatea tolănitului și a leneviei.

La capătul divanului puse o măsuță și o lampă pe care o folosea până intra în așternut, fiindcă de citit nu citea niciodată culcată. Un covor moale, mițos, într-un singur ton, apropiat de culoarea divanului, așezat pieziș, conducea până în colțul opus al încăperii, unde era un fotoliu, de asemeni argintiu. Nu se gândise nicio clipă să-și facă masă de lucru; în zilele când își mobila casa, uitase că va trebui să și lucreze. Camera rămase așa; e greu să faci mai târziu ceea ce nu s-a făcut la timp. Pentru scris, folosi masa din sufragerie. Îi amintea anii de liceu, când își făcea lecțiile tot în sufragerie, sub ochelarii Bunicăi.

După cincisprezece zile de alergătură, când casa era gata, își găsise nu doar o locuință, ci și un prieten, pe Amedeu. Umblând prin magazine, aflase de la el multe din viața Bucureștiului, aproape tot ce avea nevoie să știe. Căpătă, dintr-odată, independență. Înainte

n-ar fi făcut un drum la magazine, nu și-ar fi cumpărat un ciorap fără să ceară părerea Stăpânei sau a Bunicăi.

A doua zi după ce se mutară de la hotel, dădu o raită pe Calea Victoriei și dintr-o singură ochire își alese pantofi, ciorapi, poșetă, fulare și cordoane. Fiindcă Stăpâna nu protestă, în ziua următoare își comandă haină de blană; venea iarna și își găsea paltonul demodat. În orașul lor, haină de blană purtau numai doamnele, și nu cele mai simpatice. Maică-sa nu protestă nici acum; nu protesta niciodată – numele ei părea o ironie.

Ca să nu exagereze, Manuela își alese o blană tinerească, de astrahan gri, și o strânse pe talie cu un cordon negru, ca pe un palton de școală. Izbuti să capete, întocmai cum voia, un aer ștrengăresc și să fie totuși elegantă; privindu-se în oglindă, cu haina îmbrăcată în aparență neglijent, exagerat de strânsă pe talie, aproape sugrumată, își văzu prima dată pronunțate șoldurile și fu uimită, dacă nu speriată, de câtă feminitate simțea că se trezește în ea.

Folosi revelația numai pentru a-și lua un aer degajat față de toți oamenii și de lucrurile care până atunci o intimidaseră. Când merse să se înscrie la facultate, lepădase toate stângăciile aduse din provincie. Victoria fu atât de neașteptată, încât, găsindu-se bucureșteancă, multe zile crezu că nici nu și-ar mai putea dori altceva.

3

Între colegi, Manuela n-avea nici prieteni, nici prietene, de aceea nu trebui să explice nimănui prezența ei în amfiteatrul unde se țineau lecțiile școlii de pilotaj. Trecură câteva zile fără să-l întâlnească pe Antal. Cursurile se țineau fără întrerupere, dar după un program pe care ea nu-l cunoștea, așa că n-avea de unde ști ce profesor va veni. Când, spre sfârșitul săptămânii, îl văzu apropiindu-se din capul coridorului, se grăbi să-și ia locul în prima bancă. În timpul orei, manevrele ei rămaseră zadarnice; Antal nu-i remarcă nici ochii strălucitori, nici buzele vopsite, nici gestul înciudat cu care își îndepărta șuvițele de păr căzute în ochi. Părea că nici nu o vede. La sfârșitul orei, anunță însă, cu glasul cel mai indiferent, că, pentru a nu se tulbura bunul mers al școlii, în viitor nu vor mai fi primiți la cursuri decât elevii înscriși.

„Așadar, ții să mă înscriu?" îl întrebă ironic, din ochi, în clipa când îi întâlni privirea. Dar el nu arătă nici cea mai mică tulburare, ca și când nici acum n-ar fi văzut-o.

Seara, întorcându-se acasă, Manuela o găsi pe maică-sa stând de vorbă cu Amedeu, în fotoliile din fața căminului, unde ardea un radiator electric. Ziua de martie, umedă, se sfârșise în frig, și amândoi își simțeau picioarele reci.

Manuela se așeză între ei, pe un taburet, cu coatele pe genunchi și cu bărbia rezemată în pumni. Așa stătea uneori meditând asupra micilor ei încurcături. Maică-sa o mustra atunci, blând, fiindcă făcea cute pe frunte. Acum se puse din capul locului la adăpost de mustrări.

– Mamă, să nu mă certi; nu știi ce necăjită sunt!

– Domniță, dar cine a putut să te supere pe tine? declamă Amedeu, ridicându-se cu un gest teatral.

Venea în serile când se transmiteau la radio concerte simfonice. Stătea departe, în parcul fabricii de tutun, în apropierea gării de mărfuri, unde necontenit manevrau trenuri; în camera lui, acordurile orchestrei se amestecau cu țipete de locomotivă. Acum era bucuros că

își găsise un loc unde putea să-și asculte concertele mai liniștit. De fiecare dată, se îmbrăca în haine negre, uneori în smoching, câteodată chiar în frac, își pieptăna părul cu multă grijă, întinzându-l cu pomadă pe tâmple, se pudra abundent și își punea întotdeauna o floare mare la butonieră. Mai avea încă lucruri din vremurile bune. Peste iarnă purtase o blană, prea puțin roasă, care, deși îi juca pe trupul slăbit, îi mai dădea o distincție aristocratică. De la blană trecuse direct la pardesiu, un raglan de gabardină verzuie pe sub care vântul rece de primăvară se strecura nemilos.

Nici Manuela, nici maică-sa nu băgaseră de seamă că manșetele cămășilor lui aveau mici rosături, că mănușile de ață gălbuie pe care le luase la purtare în prima zi de martie miroseau a benzină, că hainele îngrijit periate, călcate și îmbrăcate meticulos prindeau lustru. Dacă ele ar fi simțit vreodată lipsurile, desigur că ar fi observat sărăcia lui Amedeu. Obișnuite să nu le lipsească nimic, urmare nu a bogăției lor, care nu era excepțional de mare, ci mai degrabă a unui fel larg, nepăsător, de a înțelege viața, nu se gândiseră niciodată că Amedeu ar putea s-o ducă altfel decât ele. Adevărul este că, în sărăcia lui, el însuși izbutea să fie larg.

Erau înlesniri în viața orașului de care nu s-ar fi lipsit pentru nimic în lume. Prefera să rabde seara de foame – într-o astfel de împrejurare nici nu simțea foamea – numai să poată lua un taximetru până acasă. Nu mergea niciodată cu tramvaiul, mai degrabă pe jos. Îi plăcea mulțimea, avea chiar nevoie de ea, dar nu ca să se înghesuie, să fie strivit între trecători anonimi, ci s-o privească de la distanță, ca de pe scenă, așteptând parcă să fie aplaudat. Se putea lipsi de multe, dar avea telefon, într-o vreme când telefonul mai era socotit un lux inutil. Nu-l suna nimeni niciodată, el, în schimb, îl folosea intensiv. Se interesa de sănătatea celor pe care îi chema, cu program, se bucura de succesele lor și plângea la necazuri, ca și când ar fi fost ale lui, transmitea condoleanțe sau felicitări în fraze umflate, cu neputință de urmărit. Când sfârșea, se uita în agendă și cerea alt număr. În unele părți i se răspundea că nu-i nimeni acasă. Dintr-o decență instinctivă, simțind că putea fi uneori neoportun, înainte de orice vorbă își spunea numele, cum ar fi vârât o carte de vizită prin crăpătura ușii.

În ziua când acest mijloc de legătură cu orașul i-ar fi lipsit, ar fi rămas cu un gol în suflet, de aceea, înainte de a plăti altceva, își plătea telefonul, adesea înainte de termen, așteptând chitanța cu mâna pe

portofel, gata să întrebe dacă nu-i nevoie, spre mai multă siguranță, de o suprataxă.

El stăruise, din prima zi, să-și pună și ele telefon. Stăpâna, care nu cunoștea pe nimeni în oraș, socoti că era inutil.

– Cu cine vrei dumneata să vorbesc? De ce să-mi aduc sperietoare în casă? Să-mi facă telefonista numărul greșit și să mă scoale din somn?

Amedeu desfășurase o pledoarie pătimașă: firele telefonice erau, într-un oraș, ceea ce sunt nervii într-un organism omenesc. Regiunile nestrăbătute de nervi nu iau parte la viața organismului. Organismul se poate lipsi de ele, sunt corpuri moarte, fără folos.

– Dumneata, doamnă, cauți latura practică a lucrului? Ei bine, la câte nu-ți poate folosi telefonul? Poți întreba cât e ora, poți să comanzi cumpărături la băcan sau la cofetărie, poți răscoli tot orașul să-ți vină la picioare, cu tot ceea ce într-o clipă ți s-a năzărit că dorești. Și încă nu-i tot; poți telefona la doctor, la poliție, la pompieri sau la salvare. Poți întreba la gară câte minute are întârziere trenul pe care îl aștepți. Firește, doamnă, eu niciodată n-am folosit telefonul în aceste scopuri practice, pe care le detest. Și nici ca să fac plăcere unor cunoscuți chemându-i, cum s-ar crede, ci din sete de progres. Am avut cel dintâi aparat de radio în București. Aud că acum se încearcă televiziunea. Până să ajungă la noi, o să treacă mult; eu pun câte doisprezece lei pe zi într-o cutiuță, anume pentru televiziune. N-are s-o aibă altul înaintea mea.

Telefonul fu instalat pe o măsuță, lângă cămin. Amedeu se bucură, dar cu rezerve.

– V-ar trebui în fiecare cameră câte unul.

– Și în baie, nu?

– De ce râzi? Firește că și în baie. Câștigi zece secunde de viață, pentru fiecare zece pași pe care îi scutești. Telefonul ar trebui să se găsească peste tot: și în baie, și în bucătărie, și în ascensor. Te cheamă cineva tocmai în clipa când ai plecat de acasă: de ce să te mai întorci? Până ajungi la parter, îți termini convorbirea.

De când aveau telefon, Amedeu venea la ele mai des, câteodată la ore neașteptate. Își lăsa pardesiul în vestibul, își netezea părul pe frunte, apoi, după ce-și potrivea lavaliera și hainele, își scotea agenda din buzunarul de la piept și intra în hol.

– Doamnă, îmi îngădui să dau un telefon?

Avea o listă lungă de oameni pe care îi chema. Uneori centrala îi dădea numărul greșit. Atunci, după ce-și cerea scuze, în frazele lui avântate, își strângea consternat pumnii pe piept.

– Doamnă, sunt un nemernic: am sunat în casa unui necunoscut!

Stăpâna, necunoscând alți oameni în București, nu vedea nimic exagerat în gesturile lui, socotea că fac parte din stilul de viață al orașului și căuta să-l liniștească.

– De ce atâta supărare? Doar nu ești dumneata de vină dacă a greșit domnișoara de la centrală.

– Numai în aparență nu sunt vinovat. Dacă eu nu voiam să telefonez, ea n-ar fi avut prilejul să greșească. Sunt autorul moral!

Auzise că în Bulevardul Dacia e gata o centrală modernă, care înlocuiește cu aparate capul și mâna telefonistei. Telefoanele aveau să fie automate, să-ți poți face singur numărul dorit.

– Atunci n-are să mai fie cu putință greșeala. Sau, dacă vei greși, vei fi singurul vinovat, nu-ți vei mai putea împărți mustrările de conștiință cu altul. Doamnă, când acest nou semn al progresului va fi pus în funcțiune, îți jur că voi ști să-l prețuiesc, și degetul care va greși cifra va fi sacrificat pe tocător!

Când peste câtva timp noua centrală intră în funcțiune, telefonul lui rămase neautomatizat. Îl privi cu dispreț și își înmulți convorbirile din casa Stăpânei. Ridica receptorul, îl ducea la ureche și, când auzea tonul, se bucura ca un copil. Apoi începea să facă numărul și atunci se crispa deodată, se oprea după fiecare cifră, socotind gânditor dacă o formase bine, și, când termina, închidea repede, de teamă să nu fie greșit. Telefonul automat deveni o tortură.

– Șezi, Amedeu! spuse Manuela, în loc de răspuns.

Rămase mai departe pe gânduri cu bărbia rezemată în pumni. După câteva clipe de tăcere, se ridică, se apropie de cămin și întinse mâinile spre radiator, cuprinsă dintr-odată de frig. Știa că totul avea să fie o glumă, și totuși își simțea sufletul grav. Vorbi, cu o hotărâre tărăgănată, fără să ridice ochii de pe filamentul înroșit:

– Vreau să mă înscriu la pilotaj!

Maică-sa, care împletea o dantelă, își lăsă lucrul în poală și o privi pe deasupra ochelarilor; nu înțelesese. Amedeu sări iarăși în picioare, făcu un pas înainte și declamă:

– Te aprob!

Fu singura dată când Stăpâna simți o pornire de ură împotriva acestui personaj ciudat. Din vorbele lui înțelese și ce spusese Manuela. Îl privi, așa cum stătea, la un pas de ele. Lampa de pe cămin îl lumina din jos, desfigurându-l. Cu ultimul cuvânt, își uitase gura deschisă, așteptând efectul replicii lui.

– Dumneata, Amedeu, spuse Stăpâna, cu o voce neobișnuită, aspră, mai bine ți-ai pune dinți în gură!

Amedeu tresări; o umbră de amărăciune îi trecu pe fața osoasă. Fu urmată numaidecât de un zâmbet superior.

– Doamnă, căderea dinților e semnul dematerializării. Un om cu dantura întreagă nu va putea fi niciodată un gânditor, fiindcă viața îi oferă prea multe satisfacții grosolane, ca să mai aibă timp de gândit. (Schimbă tonul.) Și-apoi, dacă îmi voi pune dinții, va trebui să mănânc carne, pentru carne există dinții, în gura fiarelor și a omului, iar pe mine, doamnă, de mult mă scârbește faptul că semenii mei sunt carnivori. Ca păsările cerului, eu mă hrănesc cu grâu și cu apă.

– Șezi, Amedeu! reinterveni Manuela.

Îl luă de braț și-l așeză cu blândețe în fotoliu. Apoi se întoarse în fața radiatorului, își apropie din nou mâinile de filamentul înroșit și repetă cu aceeași hotărâre tărăgănată:

– Vreau să mă înscriu la pilotaj!

4

Până la sfârșitul lui martie, Manuela, abandonându-și facultatea, veni regulat la cursurile școlii de pilotaj și, dintr-o pornire dușmănoasă, nu le ascultă. Făcea totul parcă din furie, ca și când s-ar fi războit cu cineva. La orele lui Antal asculta nepăsătoare și constata înciudată că ochii lui treceau peste ea la fel de nepăsători.

„Nu mă interesează, nu mă interesează! își repeta, cu pumnii strânși. Dar mă enervează atâta indiferență!"

După monotonia iernilor de acasă, în iarna lăsată în urmă, dusese o viață plină de întâmplări noi. Dacă și-ar fi dat osteneala să-i numere, ar fi găsit cel puțin douăzeci de băieți care o urmaseră la ceaiuri, la serate, la teatre și în plimbări smintite, prin nămeți, la Șosea. Își surprinsese o privire care nu putea lăsa indiferent pe niciun bărbat și se folosea de ea foarte des, numai pentru bucuria de a plăcea. Pe stradă, la teatre, în tramvai sau la Universitate, se simțea jignită când cineva nu-i arunca o privire vizibilă. Adevărul este însă că toată lumea se uita în urma ei. Ar fi fost greu să știi prin ce atrăgea mai mult, prin chip sau prin gesturi. Schimbându-și îmbrăcămintea, căpăta înfățișări felurite. Cu tocuri joase era scundă, cu tocuri înalte devenea dintr-odată înaltă, fără să știi cum a crescut din ea însăși, ca și când în anatomia ei cei câțiva centimetri ai tocurilor s-ar fi amplificat. Unele rochii o făceau plină, cele cu talia nu îndeajuns de marcată. Foarte înalte, șoldurile ei nu erau de fetiță. Dar, când își strângea cordonul deasupra lor, accentuându-le, talia părea atât de subțire prin contrast, încât răspândea în tot corpul o undă de fragilitate inocentă, aproape puerilă.

Venind la București, învățase să se fardeze. Își vopsea numai buzele, întărindu-le conturul. Pe obrazul ei nu se putea lipi niciun fel de culoare; avea o tentă neobișnuită, câteva tonuri mai deschise decât castana, o nuanță neîntâlnită la nicio rasă umană, o creație ciudată pe latitudinea de mijloc a pământului. Ceva mai închisă, pielea ei ar fi fost exotică, ceva mai deschisă ar fi devenit comună. Atrăgea atenția

fără să frapeze. Descoperindu-se, începuse să-și asorteze rochiile cu obrazul; un anumit ton de verde, foarte închis, îi dădea un farmec aproape straniu; îl purta cu predilecție. Dar nu ocolea nici griul, cu toată puterea lui de contrast, nici castaniul care, asemănându-se cu pielea, eliminând stridențele, îi dădea un aer de o nevinovăție fermecătoare. De altfel, nici chipul ei nu era făcut din contraste, ci din îmbinări liniștite. Ochii aveau irisul mic, cel mai închis amestec de verde și căprui, din aceeași familie de culori cu tenul și cu părul, care de prea mult negru scotea sclipiri verzui. Doar albul globului contrasta, imens în jurul irisului mic, dar bine conturat, și astfel chipul ei căpăta un aer fascinant.

Ca să placă, Manuela se folosea întâi de ochi, după ce atrăgea mai întâi privirile asupra ei cu un gest al capului prin care își arunca părul înapoi. Purta părul lung, până pe umeri. Nu cunoștea coaforul și nici nu se pieptăna propriu-zis; se țesăla, dar cu grație. Își trecea bucata de pieptene prin păr – nu avea niciodată unul întreg – din creștet până pe umeri, cu gândul numai de a-l descurca. Prin întindere, șuvițele se ondulau singure, își întorceau terminația în afară și-i făceau pe umeri un tiv mobil.

Când voia să atragă atenția, își apleca mai întâi capul în față, până ce părul îi cobora în ochi; atunci, cu o mișcare bruscă, îl arunca înapoi. O clipă, buclele sălbatice fâlfâiau în vânt și i se așezau pe umeri, lin. Apoi se folosea de ochi. Își ridica încet pleoapele și privea pe sub gene, o privire curbată sub propria ei greutate. Buzele îi întregeau expresia. Într-un freamăt continuu, mereu umede, ele exteriorizau, laolaltă cu ochii, aproape toate stările ei sufletești.

La orele lui Antal, după ce-și arunca părul pe spate, după ce-și descoperea asupra lui ochii cu apeluri imperative, rămânea nemulțumită, cu buza de jos împinsă înainte, cu dinții strânși. (Avea dinți albi, sănătoși, mărunți ca de rozător.) Abia peste o lună, în aprilie, la sfârșitul orei, trecând printre bănci, el o privi în treacăt. Manuela nu izbuti să răspundă decât înroșindu-se, dar simți că începe să câștige. Îl urmă pe coridor și la ieșire îi trecu prin față, apoi în capul scărilor se opri, ca și cum n-ar fi fost hotărâtă încotro s-o apuce. Se opri și el alături și o privi dintr-o parte.

– Prin urmare, îți place un aviator! zise râzând.

Se uită la el pieziș, strângând din dinți. Deși râsul lui o înciuda, se bucură că nu uitase convorbirea veche. Nu se așteptase să-i pară chiar atât de bine că stă lângă el.

„Dacă va începe să coboare, ce-am să fac?"

Era prima zi în care simțea, aproape material, venirea primăverii. Nu în cele câteva frunze înverzite ale castanilor din fața Universității, nu în îmbrăcămintea oamenilor de pe bulevard, nici în culoarea de azur străbătută de vine violete a cerului, pe care se ridica amurgul. Simțea o boare călduță, puțin umedă și parfumată, înconjurând-o, străbătându-i veșmintele, mângâindu-i pielea ca o apă încropită. O moleșea într-atât atmosfera aceasta nedecisă, cu adieri când reci, când călduțe, încât își dădu seama că n-ar putea face niciun gest, n-ar putea spune niciun cuvânt să-l oprească dacă el ar vrea să plece, ci doar s-ar simți singură și tristă.

Antal continua s-o privească râzând.

– Când te strâmbi, faci gropițe în obraji. Nu-i un motiv să te strâmbi tot timpul. Poate le faci și când râzi.

Manuela râse; îi era peste putință să se abțină. Și cu acest zâmbet, fără altă vorbă, se pomeniră amândoi odată coborând scările spre trotuar. Mulțimea îi sili să meargă lipiți, și porniră încotro îi trase primul curent. La colțul bulevardului, unde trotuarul era mai liber, trebuiră să se lămurească.

– Unde te duceai? întrebă el.

– Spre casă.

– Încotro stai?

Arătă în lungul bulevardului.

– Cred că trebuie să te conduc!

Porniră, dar după câțiva pași, văzând că ea nu-i dăduse niciun răspuns, el se opri și o privi în față.

– Nu m-am gândit că poate vrei să faci drumul singură.

Ea nu mai avea nicio dorință. Câștigase în clipa când el pornise alături; mai mult nici nu voise.

– Mi-e indiferent, spuse.

El o însoți, nehotărât, cele câteva sute de pași, până în fața casei. În ascensor, Manuelei îi păru rău că îl lăsase să plece. „Am făcut bine, dar sunt o proastă."

Trecu o săptămână până la ora lui. Luptă din nou, cu părul, cu ochii și cu buzele, să-i atragă privirea. Fu zadarnic.

„E orb sau încrezut?" Până la sfârșitul orei, rămase îmbufnată. La ieșire îl așteptă în capul scării, cu spatele la ușă, stând acolo parcă din întâmplare; el se opri iarăși.

– Nu sunt atât de ursuz pe cât ai putea crede. Mi-ar plăcea să te însoțesc.

O străbătu același simțământ de biruință, ca rândul trecut, dar, deoarece atunci regretase că nu-l oprise mai mult, se sili să fie comunicativă.

– Dacă, într-adevăr, îți place, de ce de atâtea ori trebuie să nu mă bagi în seamă?

– Nu pot să-ți răspund aici. Dacă vrei să mergi pe o stradă mai liniștită, am să-ți explic.

– Aș vrea să mă plimb într-un parc.

– Parcurile sunt potrivite pentru îndrăgostiți.

Manuela râse; ar fi vrut să-i spună: „Du-te naibii!", cum ocăra pe cei care o necăjeau. Nu-și amintea s-o mai fi intimidat cineva ca el.

Merseră pe bulevardul nou, ale cărui trotuare largi se pavau, trecură prin fața casei ei; nici unul, nici altul nu se opri. Când ajunseră la Piața Romană, întunericul cădea prin frunzele castanilor de pe celălalt bulevard. Sub primul copac, Antal se opri în fața ei și îi apucă umerii în mâini, cu un gest aproape părintesc. Și tot ce-i spuse părea o mustrare părintească:

– M-a indignat că poți fi atât de încrezută. Cu puțin nu am, cred, de două ori anii tăi, dar n-am întâlnit până acum un exemplar ca tine. Atât că, pe cât ești de încrezută, pe atât ești de proastă. Îți închipui, oare, că de aceea m-am născut cu atâția ani înaintea ta, de aceea, când tu învățai să umbli, eu învățam să zbor, de aceea am cunoscut atâția oameni și mi-am lovit de atâtea ori capul de pragurile de sus ale atâtor uși, ca să mă las acum păcălit de ochii tăi foarte șireți și foarte frumoși?

Nu se simți supărată. Recunoștea că el o demascase. Râse, puțin nervos, cu bărbia în piept și cu genele plecate. Dar, când el își luă mâinile de pe umerii ei, își regăsi libertatea și încrederea în sine.

„Am învățat ceva astăzi! se gândi, privindu-l pe sub gene cu un amestec de ciudă și recunoștință. Va fi cu atât mai rău pentru tine când am să învăț mai multe!"

Își făcuse planul cum să se poarte în viitor, ca nimeni să nu-i mai poată descoperi intențiile. Apoi se gândi, cu întârziere, că el îi vorbise foarte familiar, fără ca măcar să știe cum o cheamă. Se întrebă dacă era potrivit să-i răspundă pe același ton. Instinctiv, își umezi buzele și ridică spre el privirea curbată pe sub gene.

– Nu ești curios să știi cum mă cheamă? După atâta drum împreună, am putea să ne spunem numele.

– Aș fi putut să știu, fiindcă lista elevilor e pe biroul meu, dar recunosc că nu m-a interesat. Numele e ultimul amănunt pe care vreau să-l aflu despre cineva. Nu-i nevoie să mi-l spui pe al dumitale. Sunt sigur că nu ți se potrivește. Când o să fim prieteni, am să-ți găsesc eu unul. Cât despre mine, după botez, mă numesc Vladimir. Privește-mă și spune dacă nu-i ridicol! Sunt mulțumit că nimeni nu mi-a spus așa.

Ea observă că nu-i mai vorbea familiar ca adineauri.

– Dar cum ți se spune, la urma urmei?

El ridică din umeri:

– În niciun fel.

– Dar... (Manuela ezită.) Dar în intimitate femeile, prietenele dumitale, cum îți spun?

– Femeile găsesc totdeauna nume ridicole; fiecare dintre ele are colecția ei de diminutive, nume de cai sau de căței.

Manuela găsea că numele lui avea muzicalitate, ceva de cantilenă, și că, deși prea lung cu cele trei silabe, putea fi pronunțat ca o mângâiere.

„Vladimir! Și An-tal! În întregime și pronunțat solemn nu merge. Eu am să-i spun Vladimir. Ca să fie frumos sau urât, un nume depinde de felul cum e pronunțat. Și mai depinde, firește, și de cel care îl poartă."

Nu-l mai deslușea clar, primul văl al serii îi învăluia fața. Printre ramuri începeau să se vadă stelele, palide. Dar îi reținuse imaginea destul ca să i-o poată reconstitui în umbră.

„Este ciudat, se gândea uimită și intrigată, cum seamănă cu omul care m-am gândit că ar putea să-mi placă!"

El nu o depășea peste măsură, bărbia ei îi ajungea la umăr, însă printr-un artificiu, fiindcă ea avea pantofi cu tocuri înalte; se simțea foarte mică lângă el. Ciudat, senzația era plăcută. Nu cunoscuse niciun bărbat îndeaproape, dar nu se sfiise să-i privească și izbutise, luând câte ceva de la fiecare, să-și schițeze tipul ideal. Nu-i plăceau blonzii; i se păreau feminini. Brunii, în schimb, aveau o asprime care o îndepărta. Tipul intermediar i se părea nesemnificativ. Descoperise însă că la un tip sau altul fizionomia o defineau ochii. Ochii lui erau verzi, o nuanță luminoasă și decisă. „Ceva dacă erau mai deschiși, ar fi fost ochi de rață. Așa, i s-au nimerit cum nu se poate mai bine!"

Îi era necaz că n-avea ea ochii lui. Un bărbat putea să se lipsească de ei. „Nu merită să fie atât de reușit!" Se simțea înciudată fiindcă pe deasupra descoperise și firele argintii din păr. Erau numai câteva, altcineva nu le-ar fi dat atâta importanță, dar ea socotea că sunt un amănunt primordial în fizionomia bărbaților. N-ar fi știut să-și spună de ce credea astfel; nu-și analiza niciodată preferințele. Primii care se apropiaseră de ea fuseseră colegii de facultate; tratând-o camaraderește, nu putuseră s-o câștige. Nu-i plăcea nici vocabularul lor, presărat cu expresii bucureștene de prost gust. „Șefule", „doctore", „directore" erau vorbele cu care se chemau, „clasa întâia", „casație" era ceva care le plăcea, bunăoară o femeie; „mai arde un rând" era felul de a comanda chelnerului. Nu-i plăceau nici gesturile lor, nici îmbrăcămintea, nici îndrăzneala. În mod firesc, se îndepărtă de ei și de vârsta lor, refugiindu-se cu gândul la omul matur, ale cărui gesturi ponderate îi impuneau încredere, confort lăuntric, siguranță. Îi plăceau cămășile albe, stofele închise, mâinile lungi cu pielea mată, pantofii negri și ceasornicele plate, la care se adăuga pudra de la tâmple. Pentru gustul ei de atunci, firele albe din păr erau o condiție esențială, fiind elementul care făcea legătura între distincția fizică și aceea sufletească. Îi silabisi numele: „Vla-di-mir! Are să-mi placă, se potrivește cu ochii lui verzi."

Apoi, gândindu-se că din clipă în clipă vor trebui să se despartă și că până la lecția lui viitoare va trece poate multă vreme, îi păru rău să nu-l mai vadă între timp. Îndrăzneala îi veni pe neașteptate.

– Dacă ai vrea să-mi telefonezi mâine, spuse prefăcându-se nepăsătoare, mi-ar plăcea să mai stăm de vorbă un sfert de oră.

Vladimir se gândi o clipă.

– De dimineață mă duc la aerodrom, dar după-amiază, dacă ești acasă, am să-ți telefonez. Vrei să-mi dai numărul?

Ar fi vrut să-l întrebe de la ce oră până la ce oră înțelegea el „după-amiaza". „N-am să aștept! Să-mi telefoneze degeaba! Putea să fie mai atent cu o asemenea invitație!"

– Acum, probabil, trebuie să mergi acasă, spuse el.

Manuela nu-și dădea seama că, vorbindu-i de telefon, el se simțea concediat. Era încredințată că avea altceva de făcut și-i fu ciudă. Se despărțiră cu impresii confuze. Ajungând sus, își aminti că el notase numărul telefonului într-un carnețel, pe întuneric. „Dacă l-o fi greșit?" Strânse dinții, mâniată. „Cu atât mai bine!"

Înainte însă de a-și da seama dacă acest gând era sincer sau nu, o nouă strângere de inimă o făcu să tresară: notase numărul, dar numele nu; tot nu știa cum o cheamă. A doua zi, telefonul avea să sune, și, dacă răspundea maică-sa, el nu știa de cine să întrebe. „Am să aștept! Numai pentru a-i spune: Mi-ai făcut o foarte aspră morală, dar ai uitat să mă întrebi cum mă cheamă. Dacă vrei, află acum: mă numesc Manuela, am optsprezece ani, urmez cea mai stupidă dintre facultăți, Literele, cu cea mai stupidă dintre specialități: latina. Și, pe deasupra, greaca! Fiindcă un idiot de profesor în liceu mi-a dat zece la greacă, zece la latină, făcându-mă să cred minunății despre capul meu, când lui îi plăceau ochii mei. Dacă vrei să mai știi ceva, m-am înscris la pilotaj nu fiindcă mi-ar plăcea vreun aviator, detest toate genurile de bărbați, ci fiindcă vreau să mă fotografiez în costum de zbor. Și cu asta cred că pentru azi am terminat!" Se opri o clipă, să-și regrupeze gândurile. „Pentru azi și pentru totdeauna! Și să te ia naiba cu ochii tăi verzi și cu părul tău argintiu!"

5

Despărțindu-se de Manuela, Vladimir ieși în Calea Victoriei și se îndreptă spre Aero-Turism. Asociația, izbutită cu sprijinul generalului Baroncea, funcționa numai de șase luni și abia începea să fie cunoscută. O asociație mai veche, Avia, sprijinită de stat, făcea în acest timp o foarte vie propagandă pentru aviație și număra în fiecare zi tot mai mulți membri. Elevii de liceu, profesorii, studenții, militarii erau îndemnați să se înscrie, așa că înființarea unei asociații noi părea inutilă. La Avia, membrii căpătau cu ușurință insigne și carnete de legitimație, ceea ce mulțumea pe cei mai mulți. Se organizase și o școală de pilotaj, se țineau cursuri teoretice două ierni la rând, fără ca apoi să se treacă la zbor. Nu se comandase niciun avion și nu se deschisese niciun câmp de aviație. Spre primăvară, când pe ferestrele sălilor întunecoase de curs vântul aducea de departe apelul câmpului dezmorțit, elevii, chirciți în bănci, dădeau examene, erau întrebați la aerodinamică, la meteorologie, la navigație și, după ce li se împărțeau certificate, luau concediu până iarna următoare. Elanurile se stingeau; plictiseala cuprindea și pe elevi, și pe profesori.

Vladimir își amintea cu nostalgie școala lui de pilotaj. Nu fusese o școală, ci o aventură. Dar oricând ar fi luat-o de la început.

Împlinea optsprezece ani când fusese trimis să învețe Dreptul, la Paris, după tradiția familiei. În anul acela, Blériot trecea Canalul Mânecii. Vladimir își amintea primirea delirantă pe care i-o făcuseră la înapoiere. În clipa aceea, crezuse că nu-și poate dori mai mult în viață, și idealul lui fu să cunoască o biruință ca a lui Blériot. Nu se gândea la aviație. Își spunea că va deveni un mare avocat sau mai degrabă un mare magistrat care să creeze o justiție nouă, o justiție a tuturor oamenilor, intransigentă ca justiția naturii. Dar se întâmplă altfel.

În locul bibliotecii, pe care nu încetă să o cerceteze, îl atrase mai mult câmpul de aviație de la Issy les Moulineaux; acolo îl cunoscu pe Blériot și văzu avionul lui de aproape. Cunoscu pe locotenentul Bague, care peste un an avea să cadă; pe Roland Garros, învingătorul de mai

târziu al Mediteranei; pe Chavez, învingătorul Alpilor și victima lor: prăbușit după ce-i trecuse.

Tineri, aproape de vârsta lui, aviatorii îl primiră pe aerodrom, în hangare, în ateliere și în inima lor entuziastă. În anul următor, zbură cu biplasul lui Farman. Avea să înțeleagă mai târziu senzația zborului. Atunci fu o beție, ceva între durere, frică și demență. Văzu numai acoperișuri roșii, vârfuri de copaci, totul învârtindu-se amestecat în ceață, și pe omul din fața lui, bătut de vânt, cu părul smuls de sub șapcă, fluturând; nu un om, un zeu. Nicio clipă nu-și închipuise că va putea să zboare odată singur. Și totuși, când află că la Juvisy se deschidea o școală de pilotaj, era, fără să știe, pregătit s-o înceapă.

Înainte de a-și lua licența în Drept, își luă brevetul de pilot, al unsprezecelea brevet european. Abia împlinise douăzeci de ani. De atunci trecuseră alți cincisprezece; războiul, pacea, viața, lumea, dar aerodromul de la Juvisy nu-l putea uita.

Avea încă în gând câmpul, mărginit pe o parte de hangare, pe alte două de tribune, deschis până la orizont pe a patra latură. Leroy, un alsacian bălan, cu ochi albaștri, fusese primul lui instructor, și, cum nu putea uita câmpul, nu-l putea uita nici pe el.

Zborul începea dis-de-dimineață. După ce își terminase examenele la facultate, nici nu mai venea seara, cei zece kilometri cu trenul, până la Paris, ca să poată fi în zori pe aerodrom. Dormea pe o targă, în colțul hangarului, între avioane, la un loc cu mecanicii.

Zâmbea când își amintea primul avion de școală, un Farman cu planurile despânzite, osos, ca un cocoș slab și jumulit. Firește, avionul acesta mutilat nu se putea niciodată ridica de la pământ; pe el învățase mânuirea comenzilor și conducerea motorului. Îl fugărea prin iarbă, dintr-o margine în alta a aerodromului, silindu-se să-l ducă în linie dreaptă, sub supravegherea lui Leroy, care îl urmărea de la zece pași, pe motocicletă. Când ajunse să facă mișcările cu degajare, când fu stăpân pe direcție și pe motor, încercă senzația neputinței. Ar fi avut îndrăzneala să se înalțe, dar avionul nu zbura. Fu trecut pe altă mașină, mai puțin jumulită, care izbutea să se ridice câțiva pași de la pământ, și cu aceasta începu primele salturi. Luându-și avânt, avionul se ridica, dar, în efortul acestui salt, își pierdea viteza și revenea singur, cuminte, pe pământ. Într-o seară, Leroy îi spuse:

– Mâine!

Știa totul și trebuia să-și încerce toată știința dintr-odată. Trebuia să facă totul fără greșeală, ca un supraom. În noaptea aceea, între câteva

crâmpeie de somn, gustă, cu dinții și cu pumnii strânși, îngrozitoarea suferință pe care i-o stârnea gravitația pământului. Zbură. Și multă vreme după ce ateriză se simți trist și dezorientat, ca un om care, învingându-și propriul Dumnezeu, nu mai are cui să se închine.

În țară, alături de Vlaicu și mult mai tânăr decât el, deveni un precursor. După ce Vlaicu căzu, veniră alții. Se împrieteni cu Zorileanu, își spuse: un exaltat care ar fi trebuit să zboare nu cu avionul, ci cu propriile lui brațe, prefăcute în aripi. Veni războiul. Unul câte unul, camarazii de la Issy les Moulineaux și de la Juvisy și alții căzură. Căzură Boyau, după ce doborâse atâtea avioane inamice, apoi Guerin, Dorme, Coiffard, în Franța. Și căzură Muntenescu, Paukert, Lucy, Texier la noi. Curând se auzi că legendarul Guynemer, lovit la Poelscapelle, se prăbușise, fără să mai poată fi găsit.

În război îl cunoscuse pe generalul Baroncea, unul dintre cei dintâi ingineri militari, colonel de artilerie, cu care zburase în liniile dușmane, la Nămoloasa, ca el, nemulțumit de observatorii terești, să-și regleze singur tirul divizioanelor. Generalul Baroncea rămăsese legat de aviație și, demisionând după război, se specializase la o vârstă târzie, dar cu pasiune tinerească, în construcții aeronautice.

Desenase planurile mai multor avioane îndrăznețe și realizase, în sfârșit, celebrul V.V.B. de recunoaștere, după o formulă nouă. Suprafața purtătoare se putea modifica în timpul zborului, prin aripioare suplimentare mobile montate în planuri și datorită lor, la o viteză neobișnuit de mare pentru vremea aceea, se obținea o foarte mică viteză de aterisaj.

O fabrică franceză se angajase să construiască avionul în serie pentru statul român, în vreme ce alte fabrici căutau să perfecționeze aceeași formulă. La primul zbor de încercare, lângă Paris, prototipul avionului se prăbuși, omorându-și pilotul; se dovedi că fusese numai o greșeală de pilotaj. Începută sub acest semn tragic, construcția V.V.B.-ului totuși continua; primele avioane sosiseră de curând și fuseseră puse în serviciu.

Mai puțin independent, Vladimir trebui să-și valorifice doctoratul în Drept, continuând procesele tatălui său, care îmbătrânea. Făcu avocatură fără convingere, cu o conștiinciozitate rece. În 1922, fu trimis, ca jurist și aviator, să reprezinte România la conferința de legislație internațională aeriană de la Paris. Își regăsi câțiva din vechii prieteni, regăsi vechile câmpuri de aviație și altele noi, moderne, în plină activitate. Din dezbaterile conferinței înțelese că

se năștea ceva nou, care păruse odată utopic: turismul aerian. Uzinele Renault scoseseră un tip de avion cu două locuri, ușor, solid, foarte ieftin și destul de rapid. Vladimir achiziționă unul și se întoarse în țară, prin Italia și Iugoslavia. Proiectase să se oprească la Florența, să-l vadă pe Zorileanu, care zăcea răpus de piept într-un sanatoriu, dar chiar în ziua decolării de la Paris află că aviatorul murise. Zbură, fără entuziasm, îndurerat, ca în urma unui car funebru aerian.

Fără să se gândească și fără să se fi înscris pentru omologare, stabili un neașteptat record de durată și viteză. Uzinele Renault îi restituiră costul avionului, în termeni foarte curtenitori, și se oferiră să-i construiască un tip special de competițiune. Devenea un pilot european. Câteva întreceri erau în curs. Dacă ar fi putut porni ca într-o aventură, s-ar fi angajat fără să țină seama de riscuri. Avea însă oroare de pregătiri, de fotografii la ziar, de recepții, de felicitări, avea mai ales oroare de manajeri, care se ivesc ca din pământ, te terorizează, îți mănâncă sufletul și-ți anulează personalitatea.

Nu întreprinse nimic. Îl obseda în vremea aceea turismul aerian, se lupta să-l facă înțeles. Generalul Baroncea îl susținea, devenise președintele asociației Aero-Turism, dar lucrurile stagnau, în lipsă de fonduri. Moartea bătrânului Antal îl scăpă de două griji: de avocatură și de bani. O casă în București, alta la Craiova, un petec de moșie rămas din expropriere în Dolj, altul în Ialomița, fu averea împrăștiată pe care o moșteni și pe care n-avu cu cine s-o împartă. În clipa când luă cunoștință că, în afară de bunurile acestea imobile, bătrânul lăsase un depozit de câteva sute de mii de franci la Paris, Mecca lui de totdeauna, se urcă în tren și porni.

Comandă pe loc trei avioane de școală la Renault. Stătu din toamnă până în primăvară în fabrică. Pe primul avion care fu gata instală un rezervor suplimentar de benzină în locul pasagerului și, neglijând iarăși orice pregătire, zbură fără escală la București. Stabili un record covârșitor față de primul. Raidul nu mai făcu aceeași vâlvă, dar, reactualizându-i numele, îi îngădui să obțină mai ușor ajutorul autorităților. Aero-Turism luă ființă.

Începu prin a organiza școala de pilotaj. Acum, când avea totul la dispoziție, Vladimir prefera să nu se grăbească. Celelalte două avioane aveau să fie gata în vară. Obținu un teren potrivit, poate doar prea departe, dincolo de Băneasa. Toamna, când sosiră, avioanele găsiră terenul amenajat și un mic hangar de zid, gata să le primească. În primăvară putea să înceapă zborul fără nicio piedică și fără nicio întârziere. Ca să

nu tărăgăneze în chip plictisitor cursurile teoretice, făcu un program minimal, de predat în șase săptămâni. Restul avea să se învețe pe aerodrom. Când la 1 martie se deschiseră cursurile, erau înscriși numai treizeci de elevi. Vladimir vedea însă în ei treizeci de piloți. Avea să lupte ca niciunul să nu dezerteze sau să cadă.

– Dar fetele, fetele, de ce-ai primit, bre, fetele? protesta generalul, aplecându-se cu ochii bulbucați peste biroul lui Vladimir, ca să se încredințeze încă o dată de prezența numelor feminine pe lista celor înscriși.

Vorbea deopotrivă cu gura, cu ochii, cu nasul, cu barba, cu urechile și cu mâinile. Mare, uriaș, nu putea să-și ducă greutatea drept. Umbla cu spinarea curbată – se apleca și mai mult când trecea pe ușă – cu umerii aduși înainte. În această poziție, spatele căpăta dimensiuni fantastice. Te-ai fi așteptat să aibă un singur ochi în frunte. Pe un gât scurt și gros, ascuns în spatele unei bărbi sure, ducea un cap exagerat de mare chiar pentru trupul lui de uriaș. Un cap ca pentru o statuie, parcă lucrat cu ciocanul, plin de neregularități, o față cu o sută de planuri, în mijlocul căreia numai nasul de acvilă, mare și puternic, avea linii cursive. Ochii, bulbucați și injectați, stăteau gata să sară din orbite; dacă răcnea, bătând cu pumnul în vreo masă, te-ai fi așteptat să-i găsești între hârtiile răvășite, ca niște biloaie însângerate.

Nu se putea spune că-i urât; era ceva mai puțin și ceva mai mult: fioros. Fioros în înfățișare, în gesturi, și fioros în concepții. Nu înțelegea frivolitatea, nici pentru alții, dar nici pentru el. Pe-a străinilor trebuia s-o tolereze sau să n-o observe; în schimb, în casa lui se trăia mai auster decât la mânăstire.

Baroncea își petrecea timpul într-o încăpere fără mobile, numai cu planșete și cu pereții acoperiți de planuri. O puzderie de hârtii înnegrite cu cifre scrise mărunt, calcule interminabile, făceau pe jos un covor bizar. Câteodată generalul uita de sine zile la rând, refugiat în această încăpere, străin de orice întâmplare din afară, refuzând să răspundă la telefon, refuzând să vadă pe cineva, ursuz și străin cu oricine.

Se găsise însă o femeie care să-l iubească; să-l divinizeze. O ființă palidă, străvezie, cu mâini de alabastru, cu înfățișare de principesă. Pe celelalte femei le detesta, uneori cu blândețe, alteori cu violență. A prezida o școală de pilotaj unde erau primite și fetele i se părea intolerabil, dar în fața faptului împlinit nu mai putea face altceva decât să-și spună punctul de vedere, ostil:

– Fetele, fetele, bre, or să ne facă pocinogul! Ce-ai avut tu nevoie de ele pe aerodrom? Astea nu vin să facă treabă, vin să ne farmece băieții!

Sediul asociației se afla la primul etaj al unei case vechi, pe Calea Victoriei, în dreptul Pasajului român. La capătul unor scări de lemn, roase, pe care vizitatorii trebuiau să le urce în vârful picioarelor, de teamă să nu se prăbușească odată cu ele, în două camere mari, erau instalate birourile. Un secretar și o dactilografă ocupau, cu registrele și cu mica arhivă, una din camere. În cealaltă se amenajase sala de consiliu. Ca să dea un aer mai onorabil încăperii sărăcăcioase, Vladimir tapetase pereții cu mătase de culoarea tutunului și îmbrăcase dușumeaua în mochetă roșie. Un birou mare, de stejar, și o bibliotecă în spatele lui ocupau unul din pereți; o canapea și câteva fotolii de piele neagră, aduse, ca și biroul, din cabinetul bătrânului Antal, mobilau restul încăperii.

Urcând scările, Vladimir auzi răspândindu-se, cu un ecou surd, în pereți, pașii generalului. Se miră, fiindcă îl știa plecat abia de două zile la Belgrad, invitat să asiste la probele unui avion sârbesc.

În ușă găsi un om care tocmai se pregătea să sune; fără pardesiu și fără pălărie, părea un locatar. Recunoscându-l pe Vladimir, se trase în lături.

– Eu sunt di jos, spuse, cu glasul plângător.

– Nu te supăra, îi răspunse Vladimir, deschizând ușa. Am să-l rog pe domnul general să umble mai încet.

– Vă mulțumesc! Eu sunt Lowin, cu galanteria. A fost mai înainte Nagler, de la porțelanuri, dar n-a îndrăznit să sune, să nu supere așa un om simpatic ca domnul general. Înțelegeți dumneavoastră, pe noi nu ne deranjează, dar e tavanu' slab, casă veche, a început să crape. Ne este care teamă să nu cadă peste clienți.

Camera de consiliu a asociației se întindea peste amândouă magazinele de la parter. Mocheta groasă amortiza zgomotul pașilor, când generalul se plimba, agitat, dintr-un perete în altul al încăperii, dar nu putea opri vibrația dușumelei. Pașii lui, în aparență elastici, dacă sus nu se auzeau, jos se simțeau, aproape se vedeau succedându-se pe plafon, de la galanteria lui Lowin la porțelanurile lui Nagler și înapoi. La ora șase după-amiază, când de obicei sosea generalul, negustorii deveneau neliniștiți. Unul într-o prăvălie, celălalt în alta îl urmăreau, cu capul în sus, deplasările, gata să vadă plafonul prăbușindu-se. Generalul, încunoștiințat, socotea că e o exagerare.

– Bre, cum pot să spună nemernicii o grozăvie ca asta? Voi nu vedeți că pășesc ușor ca o dansatoare? (Ca să dovedească, își relua

cadrilul, cu aceiași pași grei înfundați în covor.) Nu vedeți că asta-i calomnie? Iacă, mergeți voi după mine, să văd dacă umblați mai ușor! Voi să nu vă legați de mersul meu! Eu, în tinerețea mea, am fost nu numai un călăreț vestit, bre, ci și cel mai de seamă dansator. Eu umblu ca pe arcuri!

Și iar își relua cadrilul, adus din umeri, cu mâinile la spate, făcând pași mari, îndesați, în hazul celor de față și spre enervarea lui Nagler și a lui Lowin de jos.

De data aceasta, generalul era mai agitat ca alteori. Când îl văzu pe Vladimir, își repezi mâinile spre tavan. Făcea des gestul, și atunci, prin cine știe ce legătură, părul sur i se zburlea în creștet, ca o perie, iar barba i se înfoia, îmbrăcându-i întreg pieptul, lăsând o despicătură la mijloc – și în despicătură, pe rever, se vedea panglica roșie a Legiunii de Onoare. Atunci, toată făptura lui părea o barbă, părea că de la barbă pornesc, ca niște accesorii ale ei, ochii injectați, nasul coroiat de indian, surtucul cenușiu cu două rânduri de nasturi mereu descheiați și pantalonii fără dungă, înguști, strânși pe picior ca niște cioareci.

– Hai, bine c-ai venit! strigă rostogolindu-se cu brațele ridicate spre Vladimir ca să-l îmbrățișeze. De data asta, bădie, era să fie nasulie!

Observând că vorbește în rime, se opri, uimit, cu un zâmbet de neîncredere în ochi, ca la un copil care descoperă sunete muzicale într-o cutie de lemn.

– S-a întâmplat că a rimat! reluă, dar se opri și mai uimit de noua rimă.

Vladimir zâmbi.

– S-a sfârșit, bre! strigă generalul dându-se înapoi și bătându-se cu palma pe genunchi. S-a sfârșit și gata! Dac-am început să vorbesc așa, pesemne nu mai am mult până să ajung poet!

Cum însă în această lungă frază nu mai pică nicio rimă, trebui să se întoarcă la primul gând. Îl luă pe Vladimir de braț și-l trase în mijlocul încăperii.

– Era s-o pățesc, bre; să crap! Mare minune că mă vezi teafăr!

– Vă știam la Belgrad.

– Tocmai, bre, că de acolo mi s-a tras. Vino și șezi colea, să-ți istorisesc.

– Nu vă ascult dacă nu stați și dumneavoastră.

– Dar tu știi că eu nu pot să stau la un loc!

– O să mă dați de belea cu cei de jos. Iar au venit să se plângă.

Generalul se înfurie:

– Dacă mai iei apărarea târtanilor, plec și te las! Iacă, te las, dacă te rabdă inima să mă izgonești pentru niște târtani!

Vladimir se ridică și, luându-l împăciuitor de umeri, îl așează în fotoliul alăturat.

– La spuneți, ce-a fost?

– Bădie, era să fie nasulie!

– Vorba asta de unde ați mai auzit-o?

Generalul era obsedat de expresiile noi, pe care îndată ce le auzea le folosea până la tocire.

– De la Budih, bre! Căpitanul cela mărunțel, îl știi c-a fost odată aici. L-au trimis în comisia de recepție, la Paris. De la el s-a tras toată daravela. Așteaptă să vezi cum s-a întâmplat. Dar, când îți spun să te crucești, apoi vreau să văd că te-ai și crucit! Azi-dimineață, la Belgrad, la hotel, tocmai mă bărbieream, la prânz aveam tren, când, iacă, mă cheamă de la aerodrom: „Gospodine gheneral?" „Da, el la aparat." „Gospodine gheneral, gospodin căpitan rumun Budih jelae govorit po telefon." „Să vină la aparat!" Vine Budih. „Am onoarea să vă salut, domnule general." „Și eu să-ți răspund, bre. Ia spune". „Am auzit că plecați." „Plec, bre, e adevărat." „Păi, vă duc eu, domnule general." „Cu ce?" „Cu avionul, auzi vorbă! Într-o oră și jumătate suntem la București."... Aducea un V.V.B. de la Paris. „Bine, bre, dacă-i așa!" Nu știam că dormise noaptea la sârbi. Sârbii i-au dat să bea, l-au afumat. Eu de unde să știu? Mirosul de vin nu vine pe fir. Mă urc în mașină și pornesc fuga la aerodrom. Avionul, pe câmp, mecanicii încălzeau motorul. „Domnule general, plecăm!" „Plecăm, dacă spui așa. Ai luat meteorul?" „Luat, luat!" „Spune, bine?" „Bine, bine; ceva ploaie la Orșova, puțină furtună la Turnu Severin, dar de la Craiova încolo, bine. Numai la București un pic de ceață. Până ajungem noi s-a ridicat." „Păi, ăsta-i meteor bun, bre? Ale scandalizat. Tu nu vezi ce se ridică pe Dunăre?" Orizontul, la răsărit negru, dar Budih se cățărase în carlingă. „Haideți iute, domnule general, că ne apucă ploaia!" Mecanicii, nemernicii, râdeau. N-am avut încotro și m-am urcat. Acum, ce să vezi, când am desenat planul avionului, n-am luat măsura după burdihanul meu. Nu încap, bre, în carlingă. A trebuit să-mi scoată parașuta, pe urmă m-au îndesat pe deasupra și, cu chiu, cu vai, am plecat. Avionul tot sălta de bot; înțelegi, Budih în față, ușurel, îl știi; eu în spate greu, mă vezi. Până să punem capul la drum, nori în dreapta, în stânga, înainte, deasupra, dedesubt. El îmi face semn că nu-i nimic, dar avionul începe să danseze. Văd Dunărea dedesubt, văd munții, în stânga, printre nori. Și goluri de aer,

câte vrei. Bre, nici cu căruța fără arcuri cât am umblat prin hârtoape n-am înghițit atâtea zgâlțâituri. Mă uit prin oglindă la Budih; îl văd vesel. „O fi știind ce face!" îmi spun. Și iar Dunărea dedesubt, munții în stânga... Simt pe urmă o zgâlțâitură groaznică, aud o fâlfâitură ciudată, parcă îmi trece ceva pe la ureche, și, când deschid ochii, văd carlinga din față goală, și Budih nicăieri. Fă-ți cruce, bre!

Generalul sări de pe marginea fotoliului, cu mâinile ridicate spre tavan.

– Fă-ți cruce, dacă-ți spun, că, uite, am scăpat teafăr!

Văzându-l pe Vladimir înmărmurit, își lăsă brațele pe umerii lui și începu să zâmbească:

– Stai, ce te-ai speriat așa? Nu mă vezi că-s viu?

– Și Budih?

– Budih? Mare pezevenghiu! Să plece la drum cu un astfel de meteor! N-a pățit nimic. Când am întors capul, tocmai i se deschidea parașuta. Dar stai să vezi ce-am pățit eu! Crezi că e lucru de glumă să rămâi într-un avion fără pilot și să n-ai măcar parașută? „Aici mi s-a înfundat!" Un singur lucru mi-a venit în minte să fac, măi: am tăiat contactul. Motorul a stat și avionul s-a înclinat cuminte cu botul în jos. Ascultă, bre, și te minunează de inteligența lui. Ascultă și ține minte: furtuna, furtună; munții, munți; Dunărea, Dunăre. Eu, înțepenit în carlingă, fără mânșă, că poate tot aș fi încercat să fac ceva. Ei, ce crezi că s-a întâmplat? Avionul a pornit-o ușurel, în spirală, printre nori, s-a întors cu botul și la răsărit, și la apus, l-a ocolit de două ori pe Budih în parașută de-am crezut că intră în el și pe urmă a luat-o spre pământ, lin și întins, ca pe panta de aterisaj. Bre, între Dunăre și munți minunea de avion a găsit o fâneață, și în fâneață s-a așezat. Când am văzut pământul venind, mi-am făcut cruce, mi-am strâns mâinile pe piept și mi-am spus, cum mi-ar fi spus taică-meu, să mă fi văzut: „Baronceo, naiba te-a luat!". Fă-ți cruce, bre, că nu m-a luat! Când am deschis un ochi, am crezut că visez. Avionul stătea cuminte, pe coadă și pe roți, ca la școala de pilotaj. Am scos capul din carlingă, gândind că am să mă găsesc pe altă lume. Dar de unde? Dunărea în dreapta, munții în stânga, norii deasupra și Budih...

Baroncea se opri în fața lui Vladimir, cu picioarele desfăcute, aplecat din mijloc, cu barba rășchirată, cu ochii bulbucați gata să-i sară din cap.

– Budih, bre, Budih, pezevenghiul, își strângea parașuta, în partea cealaltă a fâneței, după niște pomi. Când l-am văzut, nu m-am putut

stăpâni, am dat fuga la el și ne-am îmbrățișat. „Ce era să pățim, bre?" Iar el: „Bădie, era să fie nasulie!... Mă iertați, domnule general, am și eu o vorbă a mea."

– Și avionul nu pățise chiar nimic? întrebă Vladimir intrigat.

I se părea de necrezut, fiindcă se vorbea despre unele capricii ale avionului tocmai la aterisaj. De curând, la Galați, unul din cei mai încercați piloți intrase cu planul în pământ și numai datorită norocului nu se rănise grav.

– Nimic, bre, nimic, dacă-ți spun! Peste un ceas, după ce s-a liniștit furtuna, i-am dat drumul și am plecat. La dejun am fost acasă.

– Domnule general, sunteți un om norocos! spuse Vladimir, ridicându-se să treacă la birou.

– Ce noroc, bre? Avionul meu m-a scăpat! Dar pe pezevenghiul de Budih nu l-am lăsat așa. I-am telefonat comandorului Gaspar, să-l pedepsească nițel.

– Pentru ce?

– Cum pentru ce? Pentru nerespectarea meteorului și pentru pasager luat fără parașută la bord! Ce zici, să-l cerem instructor de zbor?

– După ce ați pus să-l pedepsească?

– Nu se putea altfel! Dar țin la el și mi-e simpatic.

– Atunci să-l cerem!

Peste două săptămâni se deschidea zborul.

– Dar cu fetele cum rămâne? Astea au să ne facă pocinogul!

Vladimir căzu deodată pe gânduri. În agendă avea un număr nou de telefon. Se pomeni zâmbind.

– La ce râzi acum? îl întrebă generalul.

El continuă să zâmbească, de parcă n-ar fi auzit întrebarea. După câteva clipe, ridică ochii și-l căută cu privirea:

– Credeți, într-adevăr, că ar putea să ne facă vreun pocinog?

6

Amedeu veni la zece dimineața; la unsprezece se transmitea prin radio de la Ateneu *Damnațiunea lui Faust*, dirijată de Enescu. Manuela îl găsi stând cuminte în fotoliul din hol. Văzând-o, el se ridică în picioare, cu gesturile lui ceremonioase, și, punându-și mâna pe piept, se înclină în fața ei până la pământ.

– Bine te-ai trezit, Domniță!

Manuela îl privi, și amuzată, și neliniștită de înfățișarea lui. Pentru dimineața însorită de aprilie, Amedeu adusese o ciudată combinație de veșminte sub gabardina lui. Pantalonii – stăruitor călcați, prea scurți ca să poată acoperi ghetrele albe strânse peste pantofii de lac – erau cenușii-verzui, acea atât de purtată, într-un timp, culoare a oului de rață, cu luciu metalic. Un veston negru, larg, cu umerii căzuți și foarte decoltat, lăsa să se vadă dedesubt o vestă înflorată, încheiată cu nasturi de sidef. O lavalieră albă cu buline negre se înfoia, acoperind și gulerul, și cămașa, coborând peste vestă până la jumătatea pieptului. Deasupra ei, gâtul se ridica subțire, ca un vrej, descărnat și țepos. Din mânecile hainei, manșetele tari, parcă niște burlane, ieșeau îngălbenite, căzând prea largi până la jumătatea mâinii. Își pusese la butonieră o crizantemă de seră, o floare imensă, galbenă, cam veștejită.

– Șezi, Amedeu! îl îndemnă Manuela, ducându-l de umeri la fotoliu, cu un gest afectuos.

Îi era deopotrivă drag și milă de omul acesta care îi amintea de tatăl ei. Dar pe tatăl ei nu-l cunoscuse bine și, ca să și-l aducă aminte, trebuia să refacă o mulțime de imagini din copilărie. Trebuia să revadă orașul de pe malul Siretului și casa lor de la marginea orașului, clădirea vopsită trandafiriu, cu ghirlande de ipsos alb deasupra ferestrelor, cu liniile ei delicate, ca o locuință de păpuși, pe care acum rămăsese s-o păzească Bunica.

În spatele casei era orașul, și în mijlocul orașului foișorul de foc, turnul înalt, de cărămidă roșie, pe soclu de piatră, așezat în mijlocul pieței, ca un monument. În față era primăria, în spate liceul de fete,

într-o parte prefectura, în cealaltă hotelul Împăratul Traian, unde se opreau în fiecare zi automobile pline de praf. Biserica și celelalte școli nu erau nici ele departe, tot orașul se întindea pe o foarte mică bucată de pământ.

În schimb, izlazul era nemărginit, și de izlaz Manuela își aducea aminte mai ușor. Pe câmpul întins, presărat cu flori galbene, pălite de vânt, venea cireada la pășunat, fiindcă orășenii aveau aproape toți vaci cu lapte ca la țară. Cireada își schimba locul pe câmp în fiecare săptămână, și restul izlazului rămânea gol. Manuela pleca de acasă, pe poarta grădinii, și se pomenea în marginea câmpului nesfârșit. Întinderea acestui pământ fără hotare o atrăsese într-un chip ciudat; și acum chiar se simțea tulburată când și-l amintea.

Din marginea orașului, câmpul se desfășura, spre miazăzi, într-un ușor, aproape nevăzut urcuș. În stânga, lunca Siretului, cu lăstărișul ei de sălcii, îl mărginea o lungă bucată de loc, apoi dispărea în râpe, și acolo părea că pământul se ridică deasupra, acoperind-o ca o streașină. Mai departe, înspre miazăzi, apoi spre dreapta, înspre apus, cât vedeai cu ochii, pământul, înainte de a se tăia cu cerul, nu întâlnea în cale nimic, niciun copac, niciun stâlp de telegraf. Numai uneori, dincolo de zare, poate de pe o șosea nevăzută sau de pe un drum de fier, se ridicau nori neclari, de fum, de praf, și ei făceau nemărginirea câmpului mai tulburătoare.

Oamenii care veneau sau se duceau, cu trenul sau cu trăsura, aveau drum pe altundeva, prin partea de miazănoapte a orașului, unde era gara și pe unde trecea și șoseaua națională. Pe izlaz, cireada se ducea uneori departe, dar nu ajungea până în zare, și Manuela degeaba l-ar fi întrebat pe văcar, sau pe altcineva, ce începe acolo unde se sfârșește pământul. Numai drumul cocorilor, primăvara, trecea pe acolo. Le ieșea atunci înainte, fugind cu mâinile întinse în lături, ca niște aripi, și, cum era îmbrăcată în rochiță albă, cu ghetuțe roșii în picioare, semăna ea însăși cu un cocor.

Manuela închise ochii. Valuri de soare se revărsau înăuntru pe glasvandul de la terasă. Simțea prin pleoape jocul luminii în geam; în apele ei i se părea că joacă zidurile trandafirii ale casei din copilărie, pe care timpul le înnegrise, iar în ureche parcă îi mai suna cântecul de atunci al lui Amedeu:

Copilul are-o doică,
Și doica o pisică,

Pisica prinde șoareci,
Șoarecii fură brânză...

– Amedeu, spuse, cu glasul moale, înduioșat de aceste amintiri, am să-ți fac un ceai. Dacă mama ar fi fost acasă, nu te-ar fi lăsat să aș tepți atât. Eu sunt leneșă duminica; după cum vezi, abia m-am sculat.

Era îmbrăcată cu pijamaua mototolită, de peste noapte, care-i atârna strâmb pe corp, mai păstrând parcă somnul în cute. Aducea în ochi și în păr lenea caldă a patului. Păstra obiceiul, încă din timpul școlii, să doarmă duminica mai mult, în timp ce maică-sa se ducea la liturghie.

În dimineața aceasta atât de însorită, ar fi vrut să iasă din casă, să dea o raită pe bulevarde. Constatase că îi plăcea orașul primăvara, cu nenumăratele lui culori puse în rochiile, în obrajii și în părul femeilor de pe stradă. Dar nu-l putea lăsa singur pe Amedeu. Trecu dincolo, să-și pună o rochie. Când se întoarse, îl găsi bându-și ceaiul; ținea ceașca într-o mână, în mâna cealaltă un biscuit din care mușca încet, chinuindu-și cu demnitate gingiile goale; lăsa apoi biscuitul pe farfurie, sorbea o înghițitură de ceai și începea să mestece, încet, gânditor, cu ochii în gol. Mișcând maxilarele, părea că tot capul lui descărnat, cu ochii cenușii, nespus de expresivi, cu sprâncenele groase, prea negre, cu nasul subțire, ascuțit aproape în muchie, se mișcă, ajutând penibil mestecatul. Imaginea unui om cu înfățișarea mai aspră, cu obrazul mai plin și mai oacheș, cu ochii negri și cu părul nedecolorat, dar stând la fel și mestecând tot așa de gânditor, îi amintea pe tatăl ei, când se întorsese de la război, ca apoi să plece inexplicabil.

În toamna aceea, o pregăteau să meargă la școală; Bunica îi cumpărase ghiozdan, plăcuță și plumieră cu condeie de piatră. Era spre amurg; pe cerul vânăt câțiva nori înroșiți mai păstrau ceva din căldura soarelui care apunea. Ținea minte tabloul, fiindcă era cu ochii pe cer când dulăul lătrase la poartă într-un chip ciudat.

În fereastra mare a sufrageriei, aplecată deasupra mașinii de cusut, maică-sa termina ultimul tiv al șorțului albastru de școală. Luându-i-o înainte, Manuela fugi în jurul casei, să vadă cine venise. În clipa când ajungea la colț, un om intrase în curte și se chinuia să închidă la loc clanța portiței. În ultimele zile, fetița văzuse mulți oameni ca el care se întorceau de la război. Era îmbrăcat într-o haină cenușie, de postav aspru și gros; la gât avea un bandaj alb, până sub

bărbie, atât de incomod, că nu-i dădea voie să miște capul. Pe umeri purta, făcută sul, o manta. Altceva nu mai avea; părea sărac și obosit.

Nu putea să-l recunoască; era prea mică la plecarea lui. Nici dulăul nu-l recunoscuse; poate simțea ceva, se trăsese câțiva pași înapoi, privindu-l întrebător, nedumerit, neîndrăznind nici să latre, nici să se gudure și făcând din coadă semne incerte de bucurie. Nici maică-sa parcă nu-l recunoscuse de la început. Venise prin casă, cu șorțul în mână, cu ochii încă micșorați de la lucru și se oprise încremenită în prag.

Soldatul îi cuprinse pe toți într-o singură privire aproape rece, fetița, dulăul, casa, grădina, călțunașii ofiliți care îmbrăcau zidul, femeia care stătea în prag, între flori. Înaintă cu un zâmbet obosit și zise:

– Am venit!

Vorbea ca oamenii de la țară când se întorc de la câmp. Pe urmă, observând o teamă și o consternare în privirea femeii, adăugă repede;

– Slavă Domnului, sunt sănătos!

Stăpâna izbucni în plâns.

Așa se întorsese tatăl Manuelei de la război. În casă pătrunse odată cu el un fel de veselie rece; Bunica se bucură, apoi, văzând bandajul de la gât, se duse în odaia de alături și, fără să știe ce rană sau cicatrice se ascunde dedesubtul lui, se puse pe plâns. La masă, și ea, și Stăpâna aveau ochii roșii, dar se sileau să pară vesele; numai noul venit nu se silea să pară în vreun fel. Mânca gânditor, cu ochii negri pironiți pe fața de masă, departe de farfurie, neluând seama la bucatele duse la gură. Din cauza legăturii nu putea să miște falca de jos și mesteca încet, obosit, legănându-și capul într-un fel comic și întristător, ca și când tot timpul ar fi aprobat ceva. Dar n-avea ce să aprobe, nu vorbea nimeni.

Manuela nu-și amintea dacă acest tată necunoscut îi spusese vreun cuvânt. După cină trecură alături, și el se așeză la pian, simplu, fără emoția revederii, ca și când l-ar fi părăsit abia înaintea mesei. Cântă cu glasul dogit un cântec de pe front, un marș cu cuvinte nemțești, căutându-și cu degetele nesigure un acompaniament la pian. Era trist cântecul al cărui refren Manuela nu putea să-l uite: „Mein guter Kamerad..." sau era trist tatăl ei, nu putea să-și dea seama. Glasul lui suna aspru și parcă înlăcrimat.

Mai târziu avea să afle că atunci nu venise din tranșee, ci dintr-un lagăr de prizonieri, unde fusese închis din 1916, când căzuse captiv aproape de Brașov. A doua zi îl mai văzu o dată, în haine civile care îi veneau rău, cu același bandaj alb la gât. Apoi aranjă niște treburi la bancă și plecă la Viena, să-și caute rana care supura. Războiul făcuse să piardă o bună parte din bani, prin devalorizarea leului, dar, fără să fi aflat nici azi sigur care îi era averea, Manuela știa că nu va duce nici odată lipsă. Și maică-sa, și Bunica aveau banii lor, la bancă, și sigur că tot pentru ea. Îi mai rămâneau pe deasupra bunurile lăsate de tatăl ei, două fabrici de spirt și o moară, lângă Fălticeni.

De la Viena, Emanuel nu scrise niciun rând, și boala lui rămase un mister, fiindcă înaintea plecării, în timp ce-și aștepta pașaportul la București, Amedeu îl văzuse fără niciun bandaj și cu gâtul nevătămat. Dar cine putea fi sigur pe spusele lui?

– Amedeu, să-ți mai aduc o ceașcă de ceai?

El dădu să se ridice, dar ea îi apăsă umerii, silindu-l să rămână în fotoliu.

– Domniță, ești frumoasă ca răsăritul și bună ca amiaza, când se coace grâul!

O bucată de biscuit, pe care o molfăise între gingii, îl făcea gângav. Își lăsă capul în jos rușinat.

Manuela îi aduse ceaiul, apoi, în timp ce el reîncepea să molfăie biscuiții, se așeză în fața lui, în celălalt fotoliu, privindu-l înduioșată. Ce putea fi în creierul și în sufletul acestui om? Ce-l aducea aici și ce-l făcuse pe celălalt să plece? Despre tatăl ei aflaseră, după mulți ani, zvonuri incerte, că ar fi la o fermă lângă Tilsit, în Prusia Orientală, în preajma locurilor unde stătuse captiv. De la consulatul german nu li se dădea niciun răspuns, și Stăpâna fusese prea mândră să facă o călătorie fără să știe dinainte cu ce rezultat. Nu putură să afle niciodată sigur dacă el era într-adevăr acolo, trăind în casa unei femei prusace, făcându-i copii și mânându-i caii voinici pe câmp.

Pe urmă începură să-l uite. Despre tatăl ei Manuela nu-și mai amintea decât, ca despre un străin, chipul lui întristat din seara întoarcerii, când cânta balada camarazilor, acompaniindu-se singur la pian. La sfârșitul cântecului scosese dintr-o cutie neagră o țigară, o aprinsese tăcut și se învăluise în fumul ei albăstrui. Aceasta era imaginea pe care Manuela nu putea s-o uite, momentul confuz când chipul soldatului dispărea pe fondul negru al pianului. După ce întunericul îl înghițise,

mai văzuse o clipă, oscilând neclar, bandajul lui alb de la gât. Și tatăl ei pierise pentru totdeauna, topit parcă în fum.

Fiindcă maică-sa nu îmbrăcase niciodată doliu, Manuela trebuia să-și închipuie că el mai trăiește pe undeva și că poate ea tot îl mai așteaptă. Numai peste pian se aruncă o cârpă neagră, care de atunci rămase acolo, nemișcată. Nu era un simbol; în casă nu cânta altcineva, și pianul devenise inutil. Uneori, în serile umezi și reci de toamnă, când trosnea câte o coardă, trezind în celelalte o armonie vagă, Stăpâna tresărea, și Manuelei i se părea atunci că spiritul celui plecat își caută locul pe unde să se întoarcă.

– Domniță, spuse Amedeu, ridicându-se și scoțând ceasornicul dintr-un buzunar adânc al vestei lui înflorate, se apropie de unsprezece. Îmi îngădui să dau drumul la radio?

Mai era timp până să înceapă concertul. Aparatul prinse zgomotul confuz al sălii, glasuri înfundate, un zumzet îndepărtat, cenușiu, peste care se abătură, gingașe, câteva ciupituri de harpă; o violină se acorda în apropierea microfonului; peste ansamblul de zgomote, erupse comic arpegiul unui fagot, oprindu-se pe ultima notă, prelungind-o ca un strigăt de păun. Manuela își aminti, zâmbind, de păunul lor care se plimba cu coada înfoiată în grădină, chemându-și cu strigăte mai mult comice decât jalnice păunița, în zilele când ea se ascundea să-și clocească ouăle.

– De ce-ai deschis? E abia unsprezece fără un sfert.

– Domniță, nu vreau să pierd acest preludiu inedit. Concertul nu începe cu prima notă a partiturii. Începe de aici, odată cu venirea celor dintâi auditori, cu rumoarea aceasta festivă a sălii, cu instrumentele care se acordează, cu lumina zilei care pătrunde prin cupolă, amestecându-se în doză neegală, covârșitoare, cu lămpile electrice de pe pereți. În acest zgomot eu văd fiecare detaliu al sălii, îmi descopăr vecinii de fotoliu, conversez cu ei, cercetez îmbrăcămintea domnilor și-o admir pe-a doamnelor. Îmi place să aplaud, odată cu toată lumea, venirea dirijorului.

Ar fi vrut să-i întrebe de ce nu se ducea la Ateneu, să asculte și să vadă totul aievea, dar fu prima dată când, pe neașteptate, îi veni gândul că poate era sărac: niciodată nu se întrebase din ce trăia, dacă îi ajungeau banii. Nu știa nimic despre el. Îmbrăcămintea lui, excesiv de îngrijită, pe care până atunci o găsise excentrică, îi apăru, deodată, mizerabilă. Descoperi dintr-odată luciul stofei, rosăturile manșetelor, plesniturile pantofilor și descoperi lipsurile înscrise chiar pe chipul

lui. O iarnă întreagă Amedeu o însoțise prin magazine, ca ea să-și cumpere lucruri de îmbrăcăminte. Cu înfățișarea lui demodată avea un rafinament indiscutabil; Manuela purtase pantofi aleși de el, stofe, ciorapi și chiar rufărie. Și în toate aceste drumuri, el nu-și cumpărase nimic. Ea nu se gândise, nu-l întrebase niciodată de ce nu se simțea atras de vitrinele cu lucruri bărbătești. Avu dintr-odată intuiția că totul se datora sărăciei și se simți deznădăjduită, fiindcă nu știa cum ar putea să-i fie de folos acestui unchi străveziu. Nu cunoștea practicile filantropiei; îi fu teamă de un gest necugetat. Se așeză pe brațul fotoliului și-i mângâie părul. Amedeu stătea sub mâna ei ca un animal miluit, eu bărbia întinsă, gustând cu neîncredere afecțiunea, dar Manuela nu-i vedea chipul. Îi fu teamă și rușine să-l întrebe ceea ce avea în gând, și astfel căută un alt punct de unde să reînceapă convorbirea.

– Ce se transmite?

– Cea mai formidabilă operă a tuturor timpurilor, înfricoșătoare și măreață, întunecatul poem simfonic al diavolului însuși, Berlioz! răspunse Amedeu, declamând patetic superlativele. *Damnațiunea*, Domniță, această unică operă în lume care a respectat legenda doctorului Faust, trimițându-l nu în rai, ci în iad, la diavolul căruia își vânduse sufletul. *Faust* al lui Goethe e o dulce înșelăciune creștină. În timp ce batjocorita Margaretă își dă sufletul în închisoare, fantele bătrân, întinerit de diavol și purificat prin suferințele ei, nu prin suferința lui, își găsește seninătatea în Ceruri. Această falsă mântuire, Domniță, a plăcut oamenilor și va plăcea întotdeauna, în veacul veacurilor ce va fi să vie, fiindcă, pentru liniștea lor, oamenii vor vrea să fie înșelați de-a pururi.

Se ridică deodată, cu agilitate de nebănuit, strecurându-se pe sub mâinile Manuelei și, după câțiva pași repezi, se opri în mijlocul spațiului dintre cămin și masă, ca pe o scenă, într-o poziție teatrală, cu un braț strâns pe inimă, cu altul ridicat amenințător spre cer.

– Domniță, șuieră, dacă aș avea o ghioagă în mână, ți-aș arăta ce i-a făcut Berlioz spurcatului Faust!

Izbi cu sete un vinovat nevăzut, urmărindu-l cu loviturile din ce în ce mai jos, până la dușumea.

– Uite-așa i-a făcut! Ai păcătuit? l-a întrebat. Ți-a plăcut Margareta? Ți-ai vândut sufletul diavolului? Atunci respectă-ți învoiala! Nu sus, ci jos e locul tău, nu la îngeri, ci la draci!...

Aplauzele îl întrerupseră. Își aranjă îmbrăcămintea și, reluându-și locul în fotoliu, ca într-o sală de concert, zise solemn:

– Să ascultăm!

Manuelei nu-i plăcea muzica simfonică; nu avea niciun fel de cultură muzicală, dar, pe unde se dusese, de muzică nici nu se făcea caz. Voia să fie o fată modernă, îi plăcea uneori să danseze, se îmbrăca frumos, după Paști aranjase să joace tenis la Sportul Studențesc, nu cu studenții, firește; cu un conferențiar de la matematici. La vară avea să meargă la Eforie, avea să renunțe la școala de pilotaj, bineînțeles, era o glumă care, dacă ajungea prea departe, nu mai avea haz.

După primele acorduri, trecu încet, în vârful picioarelor, în camera ei. Îi venise dintr-odată un gând care îi liniștea toate scrupulele de mai înainte în legătură cu Amedeu; hotărâse să-i cumpere un patefon și discuri. Își simți sufletul împăcat. Deschise larg ferestrele care dădeau înspre terasă și primi toată lumina soarelui în obraz.

„E timpul să chemăm grădinarul, să vedem ce flori punem aici! se gândi. Nu vreau să mai văd mozaicul gol."

Pe urmă se întoarse, deschise dulapul din perete, scoase cutia cu păpuși; avea o familie întreagă. Le întinse pe divan, începu să le schimbe îmbrăcămintea ca în toate duminicile, vorbindu-le, mustrându-le, mângâindu-le.

Stând în genunchi, în fața divanului, rochia i se ridicase până la jumătatea coapselor și așa, în soare, cu părul căzut în ochi, în mijlocul păpușilor, părea o fetiță cuminte și duioasă, ca în vremea primilor ani de școală când se plimba pe câmp cu dulăul de gât.

Stăpâna împinse ușa vestibulului, în clipa când aparatul de radio, deschis cu toată intensitatea, transmitea ultimele acorduri ale *Damnațiunii*. Amedeu adormise în fotoliu, drept, într-o poziție incredibilă, fără să-și caute un sprijin, cum se așezase la început, cu mâinile pe genunchi. Adormea adesea astfel, de câte ori avea un prilej, indiferent unde s-ar fi aflat, fără ca trupul lui să ceară un minimum de confort. Putea să doarmă la fel de bine în orice poziție și în poziții intermediare. În patul lui chiar, fiindcă adesea se uita fără pernă, dormea cu capul în aer, ca pe un suport nevăzut, fără să-i cadă, în mod firesc, pe cearșaf.

Stăpâna se apropie de el și îl zgâlțâi:

– De ce nu închizi aparatul dacă nu asculți?

Amedeu tresări speriat.

– Doamnă, te înșeli! Ascultam.

– Te-am găsit dormind.

– Dormind nu-i exact spus: visând. Am visat. Doamnă, drumul lui Faust în infern. Acum s-a terminat: putem să închidem. Conștiința mea este mulțumită; dreptatea s-a făcut!

Deschizând ușa, Manuela observă, din gesturile neliniștite, că mamei ei i se întâmplase ceva. Se apropie de ea și o îmbrățișă, fără să slăbească de la sân una din păpuși.

– Mamă! Ce ți s-a întâmplat?

– Era să dea un automobil peste mine! Mână ca niște smintiți. Nu știi pe unde să mai mergi.

Amedeu ridică un deget, sentențios:

– Dimpotrivă, merg prea încet.

Stăpâna îl opri, iritată.

– Decât să faci teorii sau să moțăi aici, mai bine mergeai cu mine la biserică. Poate ai ceva păcate de iertat.

Fără îndoială că neliniștea ei era mai mare decât voia să arate. Manuela văzu că frământa o batistă în mâna înmănușată. În cealaltă mână își uitase poșeta. Era îmbrăcată într-un taior negru, cu o bluză albă dedesubt, închisă, foarte sobru, până sub bărbie. Nu împlinise încă patruzeci de ani și ar fi arătat ca o domnișoară dacă nu s-ar fi străduit să pară bătrână. Avea un frumos păr castaniu, mătăsos, pe care îl înghesuia sub pălării negre, de forme insuportabile, trase până la jumătatea frunții și peste urechi, ca niște capișoane. Acum, prima oară, își pusese o pălărie mai puțin demodată, care îi descoperea fruntea și câteva bucle în jurul urechilor. Manuela o dusese cu sila la modistă. Chipul ei prelung, bălai, cu ochii cenușii, cu nasul drept și cu buzele subțiri, însă desenate cald, mai avea mult de femeie, înainte de a rămâne numai mamă și văduvă. Firește, când își punea ochelarii, îmbătrânea, făcea dintr-odată cute în colțul ochilor, poate fiindcă sticlirea lentilelor o silea să-și strângă puțin pleoapele. Dar nu purta ochelarii decât la lectură sau la lucru.

– Păcatele noastre... începu să declame Amedeu.

Ea îl opri:

– Dumneata, Amedeu, ești singura noastră rudă și singura noastră cunoștință într-un oraș mare și blestemat. Ai putea să mă însoțești uneori. Nu sunt pesemne destule fete pe stradă pentru câți derbedei trăiesc în București, de trebuie să se lege unii și de femei bătrâne.

Cu toată enervarea ei, Manuela se pomeni râzând:

– Mamă, s-a luat cineva după tine!

– S-a luat și nu trebuie să râzi.

– Dar sunt mândră. Spune, cine era?

– Un derbedeu, cine să fie!?

– Mama mea dragă, tu ești prea aspră cu bărbații! Sunt sigură că era un domn. La tine nu se poate uita decât un domn distins. Nu fi supărată pe el! Stai colea și povestește-ne! Dă-mi voie să-ți scot pălăria. Dacă bărbații ar ști că ai părul nevopsit și ondulat natural!...

Văzu prima dată în părul ei sumedenie de fire albe. Culoarea castanie le masca. „Mama îmbătrânește!"

La biserică, un domn privise tot timpul la ea, dintr-o latură. Îi simțise privirea în timp ce se citea sfânta Evanghelie, și inima i se strânsese de spaimă că putuse lua cuiva gândul de la Dumnezeu. La ieșire el stătuse în ușă, așteptând-o să treacă, apoi o urmase tot drumul, de la Sfântul Gheorghe până în fața casei.

– Cum era?

– Dar tu crezi că m-am uitat la el?

– În ușa bisericii a trebuit să-l vezi.

– Am văzut numai că era înalt.

– Ce rău îmi pare că n-am fost și eu!

– Ai fi putut să mergi. Cred că, dacă eram amândouă, n-ar mai fi avut atâta îndrăzneală.

– Ce minte ai, mamă! Dacă aș fi fost eu, veneau cinci după noi.

– Manuela, tu uiți mereu măsura! O fată trebuie să păstreze întotdeauna modestie. Dacă bărbații se țin după ea, să observe și să vorbească alții.

– Bărbații se vor ține întruna după femei, întocmai ca Faust după Margareta! declamă Amedeu, din fundul fotoliului. Diavolul umblă pretutindeni să cumpere suflete și se găsesc întruna fecioare nevinovate pe care să le sacrifice. Istoria doctorului Faust e eternă, numai oamenii, ca să se înșele, au denaturat-o. Fecioarele sacrificate vor muri în închisoare, dar și bărbații vor fi trecuți prin flăcările iadului.

– Amedeu, îl opri cu asprime Stăpâna, dumneata niciodată nu-ți măsori vorbele. Ce-ar crede un străin care te-ar auzi?

Amedeu se ridică demn, cu mâna pe piept:

– Ar spune: „Ce geniu neînțeles!"

Văzând consternarea din ochii lor, zâmbi, renunță să declame și se așeză în fotoliu.

– Deoarece ţineţi să fiu la fel ca toţi oamenii, vă rog să mă credeţi că nu mi-e greu să fiu nici aşa. Niciodată un om, fie el medic sau laic, nu se va putea mândri că a putut să pătrundă, cu instrumente, cu raze sau cu mintea în capul meu, care câteodată face impresia că ar fi bolnav.

Îl reţinură la masă. Mâncă foarte puţin, câteva fire de sparanghel cu unt, doi cartofi fierţi, un măr copt şi bău un pahar cu apă minerală. Ignoră cu desăvârşire şi înfăţişarea, şi mirosul celorlalte feluri de mâncare. După ce-şi termină dejunul, povesti întâmplări din teatru, amintiri uneori comice, uneori înduioşătoare despre actorii şi oamenii vremii. Le vorbi despre Caragiale, căruia îi fusese prieten şi care, până în anul morţii, îl chema să vină în Germania să meargă amândoi la Lipsca, să asculte la Gevandhaus simfoniile „boierului", cum îl numea pe Beethoven.

Manuela îl asculta, mirată să descopere în el mereu alt om. Nici nu băgă de seamă că orele trec. La patru, când sună telefonul, fu atât de uimită de sonerie, apoi de glasul lui Vladimir, încât nu-i veni în minte niciunul din cuvintele pe care îşi propusese să i le spună. El o întreba dacă are timp, o oră, să se plimbe. Îi răspunse dezarmată:

– Bine, dar unde te poţi plimba duminica prin Bucureşti?

– La marginea oraşului. Mahalaua vine în centru şi lasă periferia goală.

– Dacă-i aşa, să mergem! Am să mă îmbrac de excursie.

Îi era cam ciudă să-şi pună pantofi cu tocuri joase; avea să fie prea mică pe lângă el. Încălţă nişte pantofi de sport, cu talpa groasă, bleumarin, cu benzi roşii în lungul cusăturilor. La ciorapii de mătase nu renunţă, deşi pantofii erau făcuţi pentru şosete. O fustă de asemeni bleumarin şi un pulover cu mâneci, de lână argintie, îi întregiră îmbrăcămintea. Tricotajul o îngroşa puţin, dar ea îşi simţea dedesubt corpul liber şi prefera să se simtă aşa. N-ar fi suportat niciunul din acele accesorii vestimentare ascunse pe care le folosesc femeile ca să se subţieze. Înţelegea că, strâns în centuri şi în susţinătoare, corpul îşi pierde elasticitatea, că îmbrăcămintea nu mai aderă la piele, şi, chiar în cazul când dedesubturile acelea sunt destul de abil lucrate, tot rămân vizibile, atât timp cât stofa, despărţită de suportul anatomic, nu capătă nici viaţă, nici personalitate. Din instinct, Manuela ştia că rochia pe care o îmbrăca lua ceva din freamătul ei secret, de aceea, din clipa când începuse să se cunoască, nu mai purta pe dedesubt decât

rufărie subțire, minimă, de mătase, care se confunda cu pielea. Își socotea îmbrăcămintea atât de personală, încât se despărțea de rochiile vechi cu mâhnire, ca de niște deținătoare nu numai ale amintirilor, ci și ale secretelor ei. Uneori simțea nevoia să revină la unele rochii vechi, ca la niște confidente. Într-unele zile de iarnă îmbrăca rochițele albe sau înflorate pe care le purtase în iulie, sau în august, și dimineți întregi rămânea așa în casă, la căldura caloriferului, ducându-se cu complicitatea îmbrăcămintei la amintiri de peste vară.

De când se împrimăvărase, umbla cu capul gol; pentru pieptănătura ei sălbatică nu mergea convenabil nicio pălărie. Acum ar fi vrut să-și pună o floare roșie la ureche, ca țigăncile, prin casă își punea uneori, dar înfățișarea ei devenea atunci prea izbitoare. Știa, tot din instinct, să-și consume cumpătat succesul. Îi rămâneau destui ani să-și cultive farmecul și să-și sporească numărul admiratorilor. Uneori, privindu-se îndelung în oglindă, avea modestia să nu se socotească prea frumoasă. Socotea că are mai degrabă ceva original, pe un fond armonios. La urma urmei, era destul. Și, atâta vreme cât toată lumea întorcea ochii după ea, se simțea mulțumită.

Desprinzându-se de oglindă, fu satisfăcută de felul cum avea să se arate omului cu ochii verzi. „Să-l ia naiba! îl ocărî în gând, în timp ce-și căuta pardesiul în dulap. Dacă aș fi avut eu ochii lui! Ce i-or fi trebuit unui bărbat?"

Își propuse, cu altă ciudă, să se lase mai puțin fermecată de ochii lui. O străbătu chiar gândul să nu se ducă; era destul că el îi telefonase, că se gândise la ea; mai mult nici nu voia să-i ceară, ar fi trebuit să dea ceva în schimb și nu voia să dea nimic, nici măcar o altfel de privire decât distribuia de obicei bărbaților. Dar, decât să rămână acasă, cu maică-sa și cu Amedeu, preferă să plece. În momentul când închidea ușa vestibulului, în afară de satisfacție nu simțea nimic altceva, și, în orice caz, nimic pentru Vladimir.

Se întoarse însă tocmai pe înnoptat.

Maică-sa o aștepta liniștită, citind, cu ochelarii care o îmbătrâneau. Lumina lămpii de pe cămin, căzându-i în creștet, o îmbrăca într-o dulce aureolă de bunicuță.

Auzind ușa vestibulului, își ridică ochelarii și privi în penumbră, cu ochii micșorați.

– N-am știut de ce întârzii!

Nu era o mustrare. Fusese îngrijorată.

– Scumpă mamă! explodă Manuela, râzând, lăsându-se în genunchi lângă fotoliu și îmbrățișându-i umerii. Azi am înghițit cea mai mare păcăleală din viața mea. Închipuie-ți că am vrut să-l iau peste picior pe individul meu și până la urmă n-am făcut decât să ascult ca o proastă tot ce mi-a trâncănit.

– Dar tu te exprimi cam vulgar, Manuela!

Manuela se ridică râzând și se răsturnă cu capul pe spate în fotoliul celălalt. Apoi râsul se reduse brusc la un zâmbet gânditor.

– Nu știi ce stupidă și ce fermecătoare poveste! (Izbucni iarăși în râs.) Închipuie-ți ce fantezie! M-a dus departe, pe la niște țigani, nici nu știu cum am ajuns acolo, am trecut printre niște cocioabe, pe malul unui lac. Puii de țigani s-au luat după noi, dezbrăcați. Au ridicat în urma noastră o trenă lungă de praf. O țigancă bătrână a strigat: „Haoleu! De unde ai luat-o așa oacheșă, boierule?" Îți închipui ce haz! Pe urmă m-a luat de braț și am coborât o râpă. Jos erau niște sălcii, mi-a rupt un vârf de ramură gălbuie, am strivit un mugure în dinți. Avea un gust verde, un gust verde de primăvară – și m-a înduioșat. Hotărât, individul meu are hazul lui. Ne-am așezat pe malul bălții, e o apă întinsă, nici n-am știut de ea, cam urâtă, dar cu multă poezie. Pe malul celălalt era un pâlc de sălcii uscate, negre, scorburoase ca niște stafii. Când a început să se întunece, m-au speriat. Mamă, închipuie-ți ce sistem! Mi-a vorbit despre avioane, despre motoare, despre niște lucruri din care n-am înțeles nimic. După un timp, nici nu l-am mai ascultat; îi auzeam numai glasul și mă uitam la iarbă, cum crește. Acolo e mai primăvară decât în oraș. Câmpul se vedea, dincolo de baltă, înverzit. Erau și flori albastre; nici nu mi-a fost aminte să le culeg. Ce păcăleală! Un ceas mi-a vorbit, n-am înțeles nimic, și mi s-a părut fermecător! Nu știu de unde naiba are individul atâta haz! Când ne-am ridicat să plecăm, m-a privit în ochi. O privire cam ciudată; e un fel de tristețe blândă în ea. Mi-a spus: „În fond, ești fermecătoare!" Să vezi ce reacție stupidă. M-am înroșit! Mi-e teamă să nu fi observat. Cred că nu; mă privea, dar parcă nu mă vedea. Are un fel de a vorbi care mă tulbură. N-am găsit niciun cuvânt să-i răspund. A vorbit tot el: „Ești o frumoasă păpușă neagră." Mi se pare ceva foarte drăguț. Pe urmă a adăugat: „Dar nu pentru mine! Pentru mine, vârsta păpușilor a trecut." Mi-a arătat părul alb de la tâmple. Prostul! Habar n-are că tocmai părul alb îi dă mai mult haz! Când urcam malul, s-a oprit și m-a privit iarăși în ochi. Nu-l vedeam bine,

Îmi venea lumina apusului în față. Începuse să bată vântul; îi luase o șuviță de păr și i-o flutura. Cred că habar n-are cât e de drăguț uneori! „Într-o zi, mi-a spus, va apărea un cavaler în armură și, impresionată de strălucirea lui, mica păpușă neagră va pleca după el!" Pe drum mi s-a părut cam nepăsător. Naiba să-l ia, că niciodată nu poți să știi ce are în gând! M-a adus până jos; când să ne despărțim, era altfel. Am observat că în oraș se schimbă; părea ca la început: nesuferit. Zâmbea; cred că se amuza pe seama mea și nu știu de ce. „La urma urmei, nu vreau altceva, a spus, decât să-ți fac puțină educație. Nu te supăra, dar cred că-ți lipsește!"

De data aceasta, Stăpâna se scandalizează:

– Și tu ce i-ai răspuns?

– Știi care-i hazul întâmplării? Că n-am fost în stare să-i răspund nimic!

Mult timp Manuela nu putu să adoarmă. Auzea jos zgomotul orașului și i se părea că, închizând ochii și fugind de el, pierde o parte prețioasă din viață. Știa că abia încep să se deschidă localurile de noapte, cu luminile lor fascinante, cu femei în rochii lungi, cu bărbați în haine negre. Se gândi că după-amiază, pe malul apei fusese frumos, dar că natura singură nu te poate mulțumi. Admiri altfel un apus de soare când știi că odată cu întunericul vin alte satisfacții. „Dacă individul m-ar fi invitat seara la un bar, aș fi fost gata să mă duc. Dar e prea prost ca să-i fi dat prin gând. Vrea să-mi facă educația și nu știe câte mai are de învățat!"

7

Îndată după Paști începu zborul. Dar până atunci fură destule zile, și în fiecare din ele mai multe întâmplări. În aparență cea mai importantă era că Manuela se prezentă la examen și reuși. Ce se petrecea între timp în sufletul ei nu putea să se vadă; ea, de altfel, nu-și dădea nicio osteneală să înțeleagă. Îi plăcea tovărășia lui Vladimir și refuza să se întrebe de ce. În săptămâna de vacanță care urmă după examen, umblă tot timpul cu el, cunoscu toate mahalalele orașului, de la Dudești la Dămăroaia, de la Herăstrău la Pantelimon, și cunoscu foarte puțin din el. Niciodată nu era sigură pe vreun gând al lui. Câteodată el nu-i vorbea deloc, timp îndelungat; privea cu ochii micșorați zarea, ca și când ar fi așteptat să vină cineva de pe câmp. Alteori se așeza cu un genunchi în iarbă și urmărea mișcările gâzelor care mișunau pe pământul jilav. Ea îl privea, înciudată, cu mâinile la spate, gata de ceartă.

– Nu vreau să mă fac naturalistă!

Atunci el se ridica zâmbind, cu ochii micșorați, obosiți, și luând-o de mână o târa mai departe pe câmp, până ce găsea o plantă ciudată sau un mușuroi de furnici, lângă care se oprea din nou. Manuela credea că se plictisește cu el, dar seara îi părea rău să rămână singură.

– Nu ai nicio treabă? îl întreba, când se despărțeau, înainte de a face programul pe a doua zi.

– Chiar dacă aș avea, mi-am luat o misiune; vreau s-o duc până la capăt.

– Anume ce?

– Ți-am spus: să-ți fac educația.

– Crezi că am nevoie?

– Cu siguranță!

În oraș devenea alt om, cam batjocoritor, uneori de nesuferit. Ea strângea dinții și nu-și dădea seama că lui îi plăcea s-o vadă așa, cu gropițe de furie în obraz.

O înfuria impertinența lui și totuși trebuia să admită că el o schimbase mult. Uneori o cuprindea un început de revoltă: „Mă îmbătrânește;

mă apropie de vârsta lui. Vrea să mă facă serioasă, liniștită, cumpătată, ca să semăn cu el!"

Atunci se hotăra să nu se mai supună, își relua gesturile vechi, arunca semiinconștientă priviri provocatoare oamenilor pe lângă care trecea. Îndată însă ce-l vedea pe el, redevenea supusă. „Sunt încă o elevă; mă impresionează aerul lui de profesor. Să-l ia naiba!"

În ajunul Floriilor, simțind că maică-sa umbla prin oraș după darurile de Paști, își aduse aminte de Amedeu.

– Am un unchi, îi spuse lui Vladimir, vrei să mergi cu mine, să-l văd? Stă foarte departe și mi-e urât singură. Aș vrea să-i fac un dar de Paști, un lucru la care cred că ține mult.

Cumpără un patefon de voiaj și căută *Damnațiunea lui Faust*, dar, negăsind-o, luă două simfonii de Beethoven, a cincea și a noua, care știa că îl interesează pe Amedeu. Se urcară într-un automobil de piață și porniră spre Regie.

– Ai să găsești un om ciudat, spuse pe drum. Dacă nu-l privești cu simpatie, poate să-ți pară anormal.

Dincolo de gară, după ce trecu linia ferată, automobilul se înfundă într-un nor de praf, pe o șosea largă, în lungul manufacturii de tutun. Pe dreapta era gara de mărfuri, cu magazii și linii de garaj, plină de vagoane desperecheate și acoperită de fluierele locomotivelor. Pe rampele de descărcare așteptau, unul lângă altul, camioane cu cai. Erau cai voinici, cu gâtul scurt, cu spinarea lată, cu picioarele groase, și semănau într-un fel cu hamalii vânjoși care scoteau baloturi grele din magazii. În stânga se deschideau străzi drepte, regulate; case cu câte un cat, cu brâuri de cărămidă roșie sub ferestre, acoperite cu țiglă, alcătuiau un cartier curat și liniștit, dar rigid ca o cazarmă.

Amedeu locuia de mulți ani aici, la un director de la Regie, numit de toată lumea cartierului Porumbelul, poreclă care se dă oamenilor prea oacheși. Porumbelul avea un frate căpitan, șef de muzică militară, și acesta îl învățase să cânte la piculină. În afară de pasiunea muzicii, proprietarul lui Amedeu mai avea una, întârziată, care obișnuit bântuie în tinerețe: să devină actor.

Amedeu îi dădu lecții de dramă. Porumbelul voia să joace pe Ștefan cel Mare, din piesa lui Delavrancea.

– Sunt de statura lui!

Argumentul i se părea suficient. Amedeu strânse buzele și-l puse să facă pe Ștefan cel Mare. Nu mergea în niciun fel, cu toate lecțiile de până atunci.

– N-ai talent!

– Crezi că n-am să ajung actor?

– Nu.

Porumbelul se întoarse la piculină și exersă patru ore pe zi, cu gândul că într-o zi ar putea să cânte pe scenă. După câteva săptămâni, veni cu Mișoi, băiatul lui.

– Ia încearcă-l pe el!

Băiatul avea un fel de teamă sau de respect pentru Amedeu, dar îi lipseau și talentul, și interesul pentru teatru; îi plăceau joaca pe maidan și haimanalâcul.

– Vrei să încerci cu Lola?

– Să încerc cu domnișoara Lola!

Domnișoara Lola, sora lui Mișoi, era o arăpoaică de vreo douăzeci de ani, funcționară la Regie. Declamase poezii în liceu.

– Nu merge! zise Amedeu.

– Pe ea trebuie s-o înveți negreșit! Nu mai am alt copil.

Amedeu nu mai zise nimic: rămase în casa Porumbelului și făcu lecții de teatru cu fata.

Manuela nu mai ținea minte casa, fiindcă o văzuse în fugă, în dimineața când sosise la București. Avea notată strada și căutau pe cineva, să întrebe, când văzură un grup mare de copii. În mijlocul cartierului era un fel de piață nepavată, mai degrabă un loc viran, unde copiii se chinuiau să înalțe zmeul. Văzând un automobil, lucru destul de rar, se repeziră să întrebe pe cine căuta. În locul de unde fugiseră, rămăsese un om, singur în mijlocul maidanului, nedumerit, într-o poziție comică, ținând într-o mână zmeul, în alta ghemul cu sfoară. O fetiță se urcă pe scara automobilului și își băgă capul înăuntru.

– Pe cine căutați? pițigăi.

Omul de pe maidan o strigă:

– Dă-te jos de acolo, Gaiță!

Manuela făcu ochii mari: era Amedeu. Dar, așa cum arăta acum, abia dacă putea să-l recunoască. În locul hainei negre, pe care o purta de obicei, îmbrăcase o flanelă largă, peste cămașa cu gulerul desfăcut, și, oricât ar fi fost de șleampătă, această îmbrăcăminte îi dădea un aer robust, aproape sportiv. Cu fața înviorată de aer și soare, plină de cute mai aspre în lumină, cu părul parcă mai bogat și mai sălbatic, înfoiat de vânt, semăna cu un leu zbârlit.

– Pe cine căutați? Pe cine căutați? întrebau copiii în cor, în jurul automobilului.

– Plecați de acolo! le strigă Amedeu, apropiindu-se cu zmeul în mână. Gâscane, Cap-Roș, Buturugă și voi ceilalți, veniți aici!

Copiii se supuseră; numai Gaița rămase agățată pe scară. Din ce în ce mai uimită, Manuela coborî; văzând-o, Amedeu lăsă zmeul și se apropie de ea cu un zâmbet cam strâmb.

– Am venit să-ți fac o vizită, Amedeu.

– De ce n-ai telefonat?

– Am vrut să-ți fac o surpriză. Uite-l pe domnul Antal; cred c-ai auzit de el.

Amedeu se înclină, încurcat; fiind ora copiilor, nu-și regăsea stilul.

– Așteptați puțin, până înălțăm zmeul.

Alergă sprinten la copiii care se regrupaseră și-l așteptau în mijlocul maidanului. Gaița rămase lângă vizitatori.

– Cum îți zice ție? o întrebă Manuela.

– Gigica; dar domnul Amedeu mă face Gaița.

– Îți pare rău?

– Nu, că sunt prietenă cu dumnealui.

Cea mai mică dintre toți, vioaie, cu un nas cât un năsturaș, cu un breton blond, cu mâinile și cu picioarele subțiri, neastâmpărate, Gaița era băgată într-o rochiță de stambă ca într-un sac.

– Domnul Amedeu ne spune la fiecare în câte un fel, dar noi nu ne supărăm, că ne spune pe drept. Și dumneavoastră sunteți prieteni cu dumnealui?

– Sigur!

– Îmi pare bine! Domnu' Amedeu e foarte deștept. Noi ne împăcăm grozav cu dumnealui! La anu' mă duc la școală; dumnealui o să-mi ia plăcuță și-o să mă învețe alfabetul; mi-a promis.

Vladimir o opri, râzând:

– Acum știu de ce-ți zice Gaița. De la cine ai învățat să vorbești atât?

– De la nimeni; eu, când văd ceva, trebuie să întreb. Bursucu, uite cel care ține zmeul de coadă, nu vorbește deloc; stă toată ziua cu botu' umflat. Cel de lângă Bursuc e Nenea Mișoi, băiatul lui domnu' Luca Porumbelul, unde stă domnu' Amedeu. Domnu' Amedeu îi spune Colosalul; are țigări în buzunar, Porumbelul îi dă voie să fumeze; domnu' Amedeu nu știe, nu i-a spus nimeni, fiindcă, dacă află Colosalul, ne înjură. Porumbelul îl învață să înjure, să vadă dacă e inteligent. Nenea

Mișoi poartă freză, nu merge la școală, învață în particular, d-aia nu umblă în uniformă; zice că dă a treia de liceu, dar noi știm că n-a luat-o nici pe-a-ntâia.

Amedeu înălțase zmeul, lăsase sfoara în grija Colosalului și venea spre ei.

– Dați-mi și mie un pachet! se rugă Gaița. Vi-l duc până acasă.

Îi dădură pachetul cu discuri, nu era chip să scape de ea. Gaița porni în fugă, înainte, ținând pachetul pe burtă cu amândouă mâinile ei subțiri.

– Dumneata ești Antal aviatorul? întrebă Amedeu. Am citit odată în ziar ceva despre dumneata. Te înjurau, nu-mi aduc aminte de ce, dar știu că mi-a plăcut articolul. Jurnalele știu câteodată ce fac.

Camera era mare, cu pereții albi, cu două ferestre la stradă și cu una în curte, unde se vedea, la baza unui gard de scânduri înnegrite, un coteț de păsări, gol. Pe un perete, deasupra unei estrade cu două trepte, era un fel de baldachin, cu perdele până jos. La început, Manuela crezu că baldachinul acoperă patul. Era estrada de pe care Amedeu, când îi veneau musafiri din vecini, își declama rolurile din trecut. Într-un dulap, alături, ținea costumele; și le confecționase singur, din satin, postav sau catifea, croite strâmb și cusute migălos de mână. Tot aici dădea lecții de dramă domnișoarei Lola și unei prietene a ei, tot funcționară la manufactura de tutun.

Între alți oameni, cu maniile lui, Amedeu ar fi fost subiect de râs. Cartierul acesta cu lume modestă și liniștită îl conserva, cu mândria și cu solicitudinea care se arată în micile țări de exil regilor detronați.

Manuela observă că purtarea lui aici era cu totul alta decât în oraș. Nu părea prea politicos; nu-i mai spunea „Domniță", nu se mai înclina la fiecare pas în fața ei. Se așezase pe un jilț cu speteaza înaltă, cu brațe sculptate, ca un fel de tron, lângă baldachin, fără să fi oferit mai întâi loc oaspeților. Nici chiar când aceștia continuară să stea în picioare nu se îngrijii de ei, și Manuela trebui să-i aducă singură lui Vladimir un scaun, dintr-un colț. Părea că Amedeu se socotește un fel de senior pe domeniul său.

– Să văd patefonul! spuse plictisit, dar și poruncitor, cu un ton care pe Manuela o făcu să întoarcă privirea nedumerită spre Vladimir.

Amedeu privi aparatul, pe o parte și pe alta. Nu mulțumi.

– La Odeon am văzut unul mai frumos.

– N-am găsit nicăieri *Damnațiunea*, vorbi Manuela ca să-și ascundă confuzia. Ți-am adus Beethoven.

– Bietul Beethoven! murmură Amedeu, cu ochii pierduți în gol. Nu poate fi nenorocire mai mare pentru un artist decât să surzească. Înseamnă că niciodată nu mai aude aplauzele. E totuna cu moartea. Cred că Beethoven de aceea a și murit.

Își trecu gândurile pe un fir vecin, reîncepu, privind mai departe în gol:

– Am cunoscut pe una, Francesca, la Timișoara, care spunea că a fost iubita lui. Habar n-am dacă s-a ținut Beethoven cu una Francesca, dar femeia n-avea interes să mintă. Mi-a povestit toate necazurile lui. Zice că Beethoven a avut și un copil, s-a chinuit mult cu ei, era bolnav de tuse măgărească...

Rămase o clipă pe gânduri, pe urmă oftă, se suci în jilț și puse prima placă la patefon; era Simfonia a cincea. Odată cu primele acorduri, cineva ciocăni la ușă.

– Iată Destinul, care ne caută!

Un glas de copil se auzi de afară:

– Domnu Amedeu, Lola întreabă dacă să vină la lecție.

– Să vină!

– Stați puțin, urmă glasul, s-a dus la privată.

– Acum trebuie să plecați; îmi încep lecția.

Plecară nedumeriți.

În prima zi de Paști, Amedeu veni la ei. Avea iarăși apucăturile vechi.

– Domniță, tânărul cu care ai fost era un domn fermecător!

Manuela se înroși; se bucură că-l numise „tânăr", dar fu nemulțumită că Vladimir îi inspirase numai atât. Firește, nu s-ar fi putut să-i spună, cu un cuvânt ieșit din uz: „Seniorul cu care ai fost...", dar, dacă se gândea bine, acesta era titlul potrivit. Dacă se războia cu Vladimir câteodată și dacă atitudinea lui izbutea adesea s-o înfurie, față de altcineva se simțea dintr-odată solidară cu el.

– Vizită în familie! declamă Amedeu, cu puțină ironie, înseamnă că lucrurile merg pe drumul cel bun, așa zicând.

Aici Stăpâna ridică ochii.

– Manuela, ai putea să-l aduci și la noi.

– Sunteți niște burghezi nesuferiți! De abia cunosc un om și vreți să mă vedeți măritată cu el. Am optsprezece ani, lăsați-mă să fac ce vreau!

8

Începuse slujba religioasă, un Te Deum. Ascunsă după ușa hangarului, Manuela nu auzea nimic. Sosise târziu, îi fusese peste putință să se scoale la șase, ca să prindă autobuzul. Un taximetru o adusese până în șosea; de acolo venise pe furiș, în lungul aleii de salcâmi, și intrase în hangarul gol, pe ușița din spate.

Cele trei avioane mici, argintii, erau aliniate în față; în rând cu ele stăteau elevii, în combinezoane de zbor, iar pe latura din stânga, în fața estradei cu preotul, câțiva oameni străini, invitați la solemnitate. Dincolo de ei, câmpul se întindea descoperit până în zare, unde se termina în linia neagră a unei păduri. La capătul pădurii, în dreapta, se vedea un sat, cu turla bisericii desenată clar pe cer. Câteva pluguri arau câmpul în depărtare.

Atrasă de peisaj, Manuela își uită prudența și scoase capul pe ușa hangarului. Vladimir o zări cu părul ei negru căzut în ochi și, desprinzându-se încet de grup, veni spre ea. Fu atât de speriată, încât se trase repede înăuntru și se lipi de zid. Lui îi veni să râdă; renunță s-o certe pentru întârziere.

– Ce-i cu tine, Scufiță Roșie?

Pentru drumul afară din oraș ea îmbrăcase o rochie de stofă bleumarin, cu un cordon roșu de piele, lat și foarte strâns. Gâtul și-l înfășurase într-un fular subțire, tot roșu, cu capetele băgate sub guler, iar pe creștet își prinsese o calotă de postav în culoarea cordonului. Cu acest basc, foarte copilăresc, și cu ochii speriați, semăna într-adevăr cu Scufița Roșie. Avea atât farmec, cu privirea ei speriată, încât o pornire irezistibilă îl făcu pe Vladimir să se apropie; voia să-i cuprindă amândoi obrajii în palme. Rămase cu gestul la jumătate; generalul Baroncea îl căuta cu ochii.

– Du-te și pune-ți combinezonul de zbor!

Mica solemnitate se sfârșise; servanții întorceau avioanele cu fața spre câmp; Vladimir alerga spre ei. Manuela îl urmări cu privirea și se gândi la numele pe care i-l dăduse adineauri. „Afurisită ființă! De unde

naiba știe să scoată mereu câte un cuvânt drăguț?" Își descoperea într-adevăr ceva din fragilitatea Scufiței Roșii, dar nu și candoarea. „El are să fie, oare, lupul care o să mă mănânce?" O luă la fugă spre vestiar.

În ultimele săptămâni, fusese ocupată să-și întocmească echipamentul de zbor. Își cumpărase ochelari, căutându-i pe cei care să se așeze mai grațios pe ovalul feței; găsise unii mai alungiți, parcă migdalați. Cu casca nu putea să se împace; îi ascundea tot părul și descoperi că fără păr pierdea aproape tot farmecul.

– Nu se poate zbura fără cască?

– Ar fi o imprudență pe care n-o să ți-o admitem, îți poate veni odată părul în față, tocmai la aterizare.

Trebui să se resemneze, însă după ce căută mult timp cel mai cochet model de cască. Își comandă combinezonul de balonzaid, fireşte cu un cordon foarte sugrumat pe talie. Într-un cerc bleumarin, brodat pe pieptul stâng, uniforma asociației avea un A, străbătut de un T mai înalt, albastru, de culoarea cerului.

– N-aș putea să-mi fac inițialele în roșu?

– Sigur că nu; e o uniformă.

– Dar mie, fără nimic roșu, nu-mi stă bine. Cred că n-o să mă opriți să-mi pun un fular roșu la gât!

Vladimir se gândea la ochii pe care i-ar fi făcut generalul Baroncea ascultând o astfel de convorbire.

În timp ce se îmbrăca în vestiar, Manuela găsi că, până la sfârșit, izbutise să-și combine convenabil costumul ei de zbor. Pe aerodrom avea să stea în capul gol; casca trebuia s-o pună doar când îi venea rândul la zbor. Combinezonul alb o făcea să pară mai înaltă, iar părul negru, căzut pe umeri, devenea, prin contrast, și mai strălucitor. Rămase câteva clipe în fața oglinzii din perete. „Ar fi putut să pună o oglindă mai mare!"

Zgomotul motoarelor care porneau o aduse la alte gânduri. Era un zgomot cunoscut de mult, îi tulburase dimineţile copilăriei din ziua când pe izlazul lor se făcuse aerodrom. Se revedea cu ani în urmă, pe câmpul nemărginit care odată îi aparținuse și pe care apoi trebuise să-l regrete atât. Cunoscuse în copilărie mai mult câmpul decât orașul, fiindcă îl avea în fața ferestrei, îl contempla până la zarea unde ar fi vrut să zboare; credea că-i un domeniu care îi aparține. Adesea lua câinele și pleca, fără să ceară voie, fiind de la sine înțeles că pe domeniul ei era liberă să umble oriunde. Mult timp rătăcea așa cu dulăul alături, numai puțin mai înaltă decât el, ținându-l de gât într-o

tovărășie bine statornicită. Nici începutul școlii nu anulă titlul ei de proprietate asupra câmpiei. După prânz, când Bunica o credea adormită în pătucul îndantelat, ieșea pe la bucătărie în curtea din spate, se ferea pe lângă zid, să n-o vadă maică-sa care cosea necontenit la fereastra sufrageriei rochii și șorțuri de școală, și-l căuta pe Moș Ilie, omul din curte.

– Mergi cu mine la izlaz, s-o luăm pe Madam Georgeta acasă?

Madam Georgeta era vaca, adusă de Moș Ilie în timpul războiului, când nu se găsea pe nicăieri lapte. O vacă de șvițera, mare, castanie. Manuela o numise Madam Georgeta, după numele unei cucoane.

Astfel, pleca pe izlaz, cu moșneagul, în calea cirezii. Într-o zi însă, cireada fu izgonită de pe câmp și odată cu cireada, cu Madam Georgeta și cu văcarul, fu izgonită și Manuela. Pentru cireadă se găsi alt loc de pășunat; pentru Manuela pierderea rămânea ireparabilă, nu putea să-și mute fereastra în altă parte.

Într-o dimineață, când se trezi și alergă să privească afară, câțiva oameni îmbrăcați soldățește umblau pe marginea izlazului, măsurau, băteau țăruși și trăgeau pe pământ dungi albe, cu var. Izlazul deveni aerodrom. Se făcură corturi, se aduseră butoaie cu benzină, lângă care stătea toată ziua, în soare, un soldat de santinelă. Pe urmă veniră și aeroplanele. La început fură numai două și o săptămână rămaseră tăcute. Apoi începu huruitul. Veniră altele și altele. Văzduhul se umplu de praf și de vuiet, și copiii din mahalalele orașului, murdari, cu picioarele goale, năvăliră să vadă aeroplanele. Liniștea timpului se duse. Dimineața, Manuela se trezea în huruitul motoarelor, care porneau din zorii zilei și până spre prânz nu se opreau. Ea se mișca prin curte, întristată, ca o regină în captivitate.

Tresări; zgomotul motoarelor crescuse și ea își regăsi brusc o spaimă veche. Alergă afară, cu senzația că în vestiar se sufocă, dar văzu avioanele gata de zbor și spaima crescu. Îi fusese frică de aeroplane și își regăsea iarăși frica de altădată. Dimineața, când își luau zborul, tremura, cu pumnii la gură; se aștepta să le vadă căzând în fereastra ei. Acum trebuia ea însăși să zboare. Era condamnată fără scăpare și venise singură aici. Piloții se și urcau în avioane. Cineva împărțea elevii în trei grupe; trebuia și ea să meargă acolo, să fie repartizată. Îl văzu pe Vladimir în costum de zbor.

– Ce-i cu tine? Ce ți s-a întâmplat?

Nu putea spune nimic. Ar fi vrut să-și lase capul pe pieptul lui, să-și ascundă fața, să se adăpostească. Se gândi că ar da orice să fie acum în alt loc, departe, numai cu el. Îngână:

– Dacă trebuie să zbor... (Firește că trebuia să zboare, să justifice de ce se afla aici, în combinezon de zbor, să justifice multe întâmplări pe care le căutase.) Dacă trebuie să zbor, aș vrea, te-aș ruga să zbor cu dumneata!

Nu putea să-i mai spună „tu". Și când spusese „să zbor cu dumneata", avusese sentimentul că i se oferă, că se aruncă în brațele lui.

El ar fi vrut s-o mângâie, dar nu era timp de gesturi tandre.

– Rămâi deoparte! îi spuse. Am să scot avionul meu; am să iau câțiva elevi, apoi te iau și pe tine.

Manuelei continua să-i fie frică, dar o frică localizată într-un loc ascuns al ființei ei, ca un grăunte rece, nu știa unde, deși îl simțea apăsând-o. Deasupra o cuprinse o liniște molatică. Auzea și vedea totul ca de după văluri tremurate.

Primii trei plecați se și întorseseră, și acum, stăpâniți de o veselie nervoasă, descriau cu gesturi și cu cuvinte încălecate senzațiile zborului. Din cei douăzeci de elevi, numai câțiva mai zburaseră altă dată. Aceia aveau un aer de superioritate care îi făcea antipatici.

Avionul lui Vladimir nu se deosebea de celelalte trei decât prin culoare; era un Alcyon mic, de școală, cu aripa joasă, vopsit în albastru. Pe fuselaj, în dreptul carlingii, Manuela văzu pictată monograma proprietarului, același model de pe cămăși, și semnul acesta îi făcu avionul familiar.

Ca să nu înceapă cu ea, Vladimir luă unul după altul doi elevi. Când ateriză a doua oară, și înțelese că îi venise rândul, Manuela simți în sfârșit unde era grăuntele rece care îi apăsase ființa: era, greu ca o nucă de plumb, sub sânul stâng, între inimă și piele. Avea senzația că, dacă l-ar fi căutat cu mâna, l-ar fi găsit.

Cineva îi arătă cum să pună piciorul pe aripă, de unde să se țină ca să treacă peste bord, să ajungă în carlingă. Făcu totul foarte ușor, poate doar mai repede decât ar fi trebuit. O înconjură imediat un miros călduț, de vopsea, de benzină și de cauciuc încins. Vladimir se ridică de la spate să-i arate palonierul, manșa și maneta de gaze.

– Să nu le atingi, dar fii atentă la ele. Ești gata?

Făcu semn din cap: da, și apucă strâns bordura carlingii. Se feri să privească afară. Auzi huruitul motorului întărindu-se; o vibrație nouă cuprinse podeaua; o simți transmițându-i-se, cu o furnicătură

enervantă în picioare, de acolo mai sus, și i se păru că și grăuntele de plumb de lângă inimă începe să vibreze. În clipa următoare, avu, cu nesiguranță, senzația mișcării, a unei deplasări dezordonate. I se părea că avionul se smucește, căutând prin iarbă drumuri cotite și că, din spate, pilotul se necăjește să-l strunească. Un șir de hopuri o făcură să-și simtă greutatea în scaun, apoi zdruncinăturile se sfârșiră deodată, și în clipa aceea nu-și mai găsi nici greutatea. Chiar zgomotul motorului păru că se micșorează sau că devine mai muzical; avu o senzație de liniște, fără ca teama să fi dispărut. Căci grăuntele de plumb de lângă inimă continua să vibreze, el singur rămas neliniștit.

Când teama fu biruită de curiozitate, și Manuela aruncă o privire afară, văzu întâi aripa avionului, albastră, lucind în soare, iar în fața aripii câmpul tălăzuindu-se; stabilind prin aceste imagini raportul între pământ și avion, neliniștea o cuprinse iarăși, dar rămase cu ochii deschiși. Văzu jos, fără să înțeleagă ce sunt, figuri geometrice de diferite culori, mai mari, mai mici, ca un covor cubist. Își regăsise greutatea, i se păru chiar mărită. Soarele îi trecu prin fața ochilor cu mare viteză. Nu-și dădea seama că era un viraj. Câteva clipe, văzu că avionul oscilează, că urmărește un drum nesigur, și se sperie. Dar în clipa următoare descoperi ceva uimitor: dintr-o oglindă mică prinsă în afara bordului, chipul lui Vladimir îi zâmbea. Se simți, deodată, în deplină siguranță.

Ar fi vrut să se întoarcă, să-l privească direct, nu prin oglindă, dar nu îndrăzni să se miște, de teamă că ar strica echilibrul avionului. Asigurată prin prezența lui vizibilă, se apucă să cerceteze peisajul terestru.

Câmpul se vedea clar, dar mai departe pluteau neguri vinete, făcându-l să pară umbrit, deși soarele strălucea deasupra avionului și îi poleia aripile. Spre orizont, pământul se topea în neguri compacte. Într-un târziu descoperi în ceață turnurile orașului, șterse, cenușii și privind mai bine văzu case, piețe, parcuri și străzi, dar fu dezamăgită că totul apărea atât de neclar. Se sili să identifice locurile cunoscute; era peste putință. Bănui doar că apa pe deasupra căreia zburau și în care sticlea soarele trebuia să fie Colentina, cu lacurile, deși părea inexplicabil de mică. Apoi, bucuroasă de a fi descoperit dintr-odată atâtea, își întoarse privirea în carlingă. Recunoscu în liniște aparatele de bord și comenzile, cum le învățase. Pe un cadran citi viteza: 140 kilometri, pe altul înălțimea: 300 de metri. Crezuse că sunt mult mai sus. Urmări o bucată de vreme mișcările manșei; mai târziu, își luă îndrăzneala s-o atingă; din ochi întrebă pe Vladimir, și el, care simțise gestul, îl încuviință zâmbindu-i.

Manuelei îi plăceau huruitul egal al motorului și căldura care-i venea din față. În mansă simțea mișcările pilotului, le urmărea, curioasă și încrezătoare, cu impresia că stă cu mâna în mâna lui. Ar fi vrut să meargă cât mai mult, dar, pe de altă parte, ar fi vrut să ajungă mai repede jos, să-și pună scufița roșie, fiindcă știa că de dimineață el o plăcuse. Gândul că părul îi era ascuns în cască începea s-o chinuiască. Își ridică ochelarii, în spatele parbrizului, își desfăcu legătura căștii și se întoarse să vadă reacția lui Vladimir. El nu observă cataramele fluturând; îi zâmbi ca și până atunci.

Crezându-se aprobată, se aplecă și își scoase casca. Nu se întâmplă nimic rău; își simți doar părul fluturând, zbătindu-i-se pe umeri. Nu putea să-i stea decât bine.

Zborul părea că ține de mult timp. Era familiarizată, se simțea ca la ea acasă, ca într-un mic budoar, când motorul tăcu brusc și botul avionului se înclină spre pământ. Întâi se sperie, dar fu de ajuns să vadă chipul lui Vladimir în oglindă ca să se liniștească. Marginea albă a aerodromului trecu fulgerător pe sub picioare și, o clipă mai târziu, fără să-și poată urmări senzațiile, se pomeni pe pământ, cu avionul alergând zburdalnic prin iarbă, înspre punct. Îndată ce se opri, Vladimir se ridică în spatele ei:

– Cum a fost?

– Bine; aș vrea să mai mergem o dată.

– O să fie timp. Dă-te jos! Și, dacă îți mai scoți casca altă dată, ai să zbori direct acasă!

Îi era parcă lene să se ridice; se întinse, cu o plăcere molatică. Mustrarea lui i se păruse inofensivă.

Vladimir sări în iarbă și se îndreptă spre grupul de elevi din mijlocul aerodromului; sosiseră și ultimii. Manuela se desprinse cu părere de rău din căldura carlingii; se ridică, apoi își scoase picioarele peste bord cu familiaritate, cum s-ar fi dat jos din patul ei. Rămase câteva clipe deasupra aripei, rezemată de fuselaj, să-și caute oglinda în buzunarul combinezonului. Vladimir se întorcea.

– Hei! Aici ai găsit să te pictezi? Dă-te jos numaidecât!

Servanții duceau avioanele spre hangare. Automobilele invitaților plecaseră. În liniștea care se lăsase peste câmp, sub soarele ridicat sus, aerodromul părea mai mare.

– Un aerodrom gol e foarte trist! spuse Manuela.

Uitase că odată o înspăimânta huruitul motoarelor. El n-o auzi; ridicase capacul micului compartiment din spatele carlingilor și căuta ceva.

– Azi ai fost foarte drăguț!

– Du-te și te schimbă.

Plecă îmbufnată spre hangar.

Îl mai văzu când era gata de plecare. Elevii ceilalți se îndreptau spre autobuz. El își punea cravata, într-o oglindă, în fundul hangarului gol.

– Dă-mi, te rog, voie să mă pieptăn!

– Ai oglindă dincolo. De ce te bagi în picioarele oamenilor? Au să vină mecanicii să te dea afară din hangar.

– Sper că n-ai să-i lași tu!

– Azi-dimineață aveai mai puțin curaj, domnișoară!

Îl privea provocator, pe sub gene, cu buzele umede, răsfrânte în afară, într-o grimasă care n-o slutea, ci îi dădea un farmec agresiv. Vladimir se simți dezorientat.

– Spune-mi, ce ai de copil și ce de, de... curtezană? o întrebă, apucându-i umerii.

Ea se roși.

– Mă înveți cuvinte noi!... Totuși, ești foarte drăguț! (Reîncepu să-și pieptene părul, cu mișcările ei obișnuite, lungi.) De altfel, e hazul tău, să nu știu niciodată ce cuvânt ai să mai spui!

El se întoarse să-și termine nodul cravatei. După câteva mișcări de pieptene, Manuela se gândi la prima lor convorbire, în amfiteatru, și-i veni să râdă.

– De ce râzi?

– Îți mai aduci aminte ce spunea generalul?

– Nu; despre ce?

– Despre fetele care se înscriu la pilotaj... Știi, încep să cred că avea dreptate.

I se păru că spusese ceva atât de hazardat, încât îngheță de spaimă, îi paralizâ orice mișcare. Nici măcar nu putu să-și desprindă privirea din ochii lui și rămase așa, cu râsul împietrit pe buze.

– Du-te la autobuz! îi porunci el. Ai să rămâi pe jos.

9

Gaița veni într-o fugă din lungul străzii, se opri puțin în portiță, să-și tragă răsuflarea, apoi, făcându-și vânt pe treptele de ciment, se rostogoli în ușă.

– Domnu' Amedeu! pițigăi, silindu-se să tragă în jos clanța prea puternică pentru ea.

De dimineață dăduse o bură de ploaie; acum, spre prânz, cerul continua să fie acoperit, răspândind prin pătura subțire de nori o lumină difuză, odihnitoare, împletită parcă din raze violete și portocalii și trecută printr-un dens filtru fumuriu. Amedeu își mutase jilțul între ferestrele de la stradă și, așezat solemn, ca în fața unei săli pline de curteni, citea într-o cărțulie cu coperțile albastre. În fereastre, vântul făcea să se legene idilic ramurile unui piersic înflorit.

Neputând deschide clanța, Gaița începu să bată cu pumnul în ușă. Venea ca de obicei, să dea raportul asupra întâmplărilor din cartier.

Amedeu luă un creion și un carnețel de pe marginea ferestrei, își notă cu grijă pagina la care ajunsese, închise cu solemnitate cărțulia, ca pe o Evanghelie, se duse s-o așeze în dulapul cu haine de lângă baldachin, încuie și, după ce băgă cheia în buzunar, îi deschise Gaiței, nu înainte de a-și potrivi lavaliera în oglindă. Gaița se rostogoli în odaie.

– Domnu' Amedeu, începu, gâfâind, cu capul pe spate, ca să-l poată privi pe sub bretonul prea lung, căzut în ochi. Pe nenea Mișoi Colosalu și pe Bursuc i-a dus la secsie.

Amedeu se întoarse liniștit, se așeză în jilț și o corectă:

– Secție.

– I-a prins la furat gogoși. A venit domnu' Luca-Porumbelul și i-a scăpat, dar, până să scape, domnu' șef de la secsie i-a pus să care cartofi.

– Ce să facă?

– Să care cartofi în beci. Eu nu știu bine, dar zice că dacă te trimite la cărat cartofi e rău; că în beci nu sunt cartofi. E un sergent cu vâna de bou și-ți pune sacu în spinare, da' gol, fără cartofi, și-ți cară cu vâna în sac până nu mai poți.

– De ce au furat gogoși?

– Ei n-ar fi furat, dar Gogoșăreasa n-a mai vrut să le dea pe datorie: a spus că nu le mai dă, până nu plătește domnu' Luca-Porumbelu ce-a rămas din urmă. A fost și la regie, la dumnealui, să ceară banii: „Dă-mi, dom'le Luca, și am să mă rog lui Dumnezeu să-ți meargă bine cu tutunu'! În contrar te reclam la parchet!" Domnu' Luca a gonit-o. Nenea Mișoi Colosalu a spus: „Las' că te aranjez eu!" Și-a aranjat-o, da' și pe el l-a aranjat domnu' șef! Nu se știe câte gogoși au furat. Nenea Mișoi e dibaci; mare mirare că l-a prins! Dumnealui se agață de tramvai la remorcă și, când trece tramvaiu' pe lângă cazan, aruncă undița și prinde gogoașa de pe foc. Bursucu stă la colț, unde cotește tramvaiul, să-i facă semn dacă nu-i cineva pe trotuar; pe urmă împart gogoșile pe din trei: Bursucu una și nenea Mișoi două, că el face treaba mai grea.

– Și cum i-a prins?

– Ceasu' rău! Să vedeți: azi-dimineață, nenea Mișoi a trecut de două ori și a mers bine: a luat patru gogoși. Că se lăcomise: dacă a văzut că Gogoșăreasa nu simte mișcarea, a pus un undițoi mare cu trei cârlige. Gogoșăreasa e mioapă. Undițoiul prinde când una, când două – odată zice că a prins și trei, câte una de cârlig. Da' azi, nenea Mișoi s-a pripit, a scăpat undița strâmb, a agățat tava de toartă și-a tras-o de pe scăunel. Capu' sforii nenea Mișoi îl ține legat de curea; tava a luat-o la goană pe trotuar, după tramvai. Zice că a fost un râs, că săreau gogoșile din tavă, și tava făcea o gălăgie de au crezut oamenii din tramvai că, Doamne ferește!, cine știe ce s-a întâmplat. La colț, a prins de veste manipulantu' și-a oprit.

– Manipulantul!

Gaița înghiți un nod de nedumerire și urmă:

– A venit Gogoșăreasa cu sergentu'. Nenea Mișoi o sfeclise, a dat să fugă, da' până să taie sfoara, sergentu' l-a prins. Bursucu aduna gogoșile de pe trotuar.

– Acuma unde sunt?

– Pe Bursuc mi se pare că îl mai bate o dată acasă. Lui nenea Mișoi i-a dat domnul Luca-Porumbelu bani să meargă la cofetărie,

și după masă la cinematograf. Acu trebuie să mă duc, să legăn fetița, că mama are treabă, da' când scap, vin să vă mai spun.

Gaița se repezi la ușă, se agăță de clanță și își făcu vânt afară; Amedeu o auzi tropăind pe sală, apoi rostogolindu-se pe treptele de ciment. Se ridică în picioare și declamă, ca în fața unui juriu:

– Greșesc cei care o lasă pe Gogoșăreasă să facă gogoși în mijlocul străzii! Iată încă o ispită încuviințată de lege, în calea unor copii care nu pot deosebi binele de rău; încaltea în cazul gogoșilor nu l-ar putea deosebi nimeni, nici măcar Dumnezeu. Ce-i gogoașa? O minciună umplută cu vânt!

Reveni la îndeletnicirea întreruptă. Descuie dulapul, luă cartea, căută în carnețel numărul paginii și așezându-se în jilț între cele două ferestre mari, reîncepu lectura.

Era o carte apărută de curând, în care Lindberg descria raidul peste ocean. O luase de la Manuela. El nu citea decât piese de teatru, dar le citea pe toate câte putea găsi. Umbla pe la anticari, răscolea rafturi învechite, înghițea praf, miros de mucegai și de pagină îngălbenită. Afară de aceste lecturi, îl mai interesa o revistă de știință popularizată care îl ținea la curent cu ultimele invenții și descoperiri.

Cu atenția îndreptată spre lucrurile mici, îi scăpase din vedere raidul lui Lindberg, despre care nici nu auzise. Văzuse cartea pe cămin și o deschisese la întâmplare. Străbătând distrat câteva pagini, înțelesese că era jurnalul unui necunoscut care se pregătea să treacă în zbor oceanul Atlantic, de la New York la Paris. „E un nebun! Sau un cabotin!"

Luase cartea, s-o răsfoiască, să vadă sfârșitul mascaradei. Dar acum, pe măsură ce întorcea paginile, începea să înțeleagă că lucrul se întâmplase așa cum fusese proiectat, că nu era o înscenare, că omul pornise de la New York și zburase cu adevărat pe deasupra oceanului.

– E de necrezut! murmura, întorcând paginile, nervos, stăpânit de o neliniște din ce în ce mai chinuitoare.

Ținea cartea ca pe o placă de fier înroșit. Îl ardea; îi ardea mâinile, ochii, respirația. Se întâmpla, în fața lui, ceva nemaipomenit, o minune de factură pământească, mai mare decât minunile închipuite, din Biblie și din veacuri: un om singur deasupra oceanului!

Străbătu paginile aproape în delir. Când coasta Irlandei apăru în ochii aviatorului, Amedeu se opri din lectură gâfâind, și o clipă își lăsă cartea pe genunchi. Simțea în ochi, în oase, în nervi, în toată ființa apăsarea celor treizeci de ore de zbor.

– Doamne-Dumnezeule!

După un timp, năuc, turtit de emoție, reluă lectura. Cu inima strangulată, sfârtecată și înghețată, străbătu sudul Angliei, traversă Canalul Mânecii, ajunse la Cherbourg. Deodată, lăsă cartea și se ridică, electrizat. Cum era cu putință? În timp ce se desfășura această minune, lumea își vedea nepăsătoare de treburi. Se repezi la telefon să-și anunțe cunoștințele. Făcând pașii dintr-o parte în alta a camerei, intră în realitate. Se opri consternat. „Dar a fost demult și eu n-am știut! Sunt un păgân. O singură răstignire nu mi-ar fi de ajuns! Cum am să mă mântuiesc la judecata celor ignoranți și uituci?"

Abia târziu se potoli, frânt de emoție. Aerul de primăvară, care venea pe ferestrele deschise, i se părea rece; le închise și luându-și o pătură în spinare, se așeză în jilț, unde rămase mult timp, tremurând, ca un câine zgribulit. Uită de masă; nu-i era foame. Mai târziu nu-i mai fu nici frig, nu-și mai simți trupul. După o vreme, soarele, ieșind din nori și trecând încet pe deasupra casei, trimise în cameră două dreptunghiuri de lumină care înaintară, treptat, spre mijlocul încăperii până întâlniră jilțul și-l auriră.

Trezindu-se din vis, Amedeu reluă cartea și continuă să citească, în aparență liniștit; valuri de emoție îi înecau însă sufletul, apoi se materializau, i se ridicau din coșul pieptului în gât, sufocându-l. După un timp, literele începură să-i joace în lacrimi, dar citi până la sfârșit. Ajunse odată cu Lindberg, noaptea, deasupra Parisului scăldat în lumini. Căută aeroportul Le Bourget, îl descoperi, făcu un viraj larg pe deasupra lui și ateriză.

Lacrimile începură să-i curgă pe obraz. O sută de reflectoare și farurile a o mie de automobile luminau aeroportul, cum nicio scenă din lume nu fusese luminată vreodată pentru un actor. Zece mii de capete se vedeau, se ghiceau, în întuneric, ca într-o sală de spectacol, necunoscută niciodată în istoria teatrelor. Și, dacă aviatorul tăie contactul, cortina, în loc să se lase, se ridică mai sus, și mulțimea năvăli pe aerodrom, înnebunită, delirând.

Delirul lui Amedeu se prelungea înapoi, în timp. Nu mai vedea literele, nu mai înțelegea nimic, dar simțea totul. Se simțea el însuși

ridicat pe sus de mulțimea ieșită din minți, purtat pe brațe, din om în om, pe deasupra capetelor, pe un bulevard viu, drumul celei mai mari glorii recunoscute vreodată unui muritor. Și aclamațiile nu mai conteneau, și mulțimea tot se mai revărsa, nesfârșită, zeci de mii de oameni în delir, și reflectoare tot mai multe se aprindeau.

Lăsă să-i cadă cartea din mâini. Aripile unei orătănii se izbiră în geamul dinspre curte; nu auzi. O găină neagră sărise pe bordura de cărămidă a ferestrei și privea înăuntru cu ochii ei roșii. Era ora când de obicei Amedeu dădea boabe la păsări, dintr-un săculeț aflat sub pat. Acum uitase păsările, și găina era intrigată. Omul căzuse în genunchi, la picioarele jilțului, lângă cartea pe care o scăpase din mână, ultima versiune a Bibliei.

Găina îl urmări, cu ochii ei roșii, înclină capul pe o parte, pe alta. După câteva clipe, văzându-l că nu mișcă, începu să cotcodăcească încet, neliniștită.

10

După ce terminau zborul, în așteptarea autobuzului, elevii ieșeau în șoseaua mare, unde se opreau la Stai Neică, o cârciumă frecventată de automobiliști. Mici chefuri economice le îngăduiau să danseze după patefon, pe veranda restaurantului. Manuela se împrietenise cu toți în bloc, și cu niciunul separat; atmosfera de pe aerodrom nu îngăduia nimănui să rămână retras. Ea îi însoțea uneori și aici, ca să bea laolaltă cu ei un pahar de vin, care nu-i plăcea, și să danseze cu fiecare pe rând. Dintre fete, mai îndeaproape o cunoscu pe Josefina, subțire, poate prea înaltă, brună, cu o piele mată, cu ochii nu prea expresivi, deci nu frumoasă, dar foarte veselă și mai ales foarte prietenoasă. Josefina era tot timpul împreună cu Rafail. El îi semăna, nu doar ca înfățișare, ci chiar în gesturi și în felul de a vorbi.

– Multă vreme am crezut că sunteți frați.

Ei râseră, ținându-se cu brațele pe după mijloc.

– Nu suntem frați, dar ne avem ca frații!

La început, tonul acestor vorbe și privirea pe care și-o aruncaseră unul altuia i se părură vulgare, ca și felul lor de a se ține tot timpul înlănțuiți, cu mâinile pe după mijloc, cum crezuse că umblă numai servitoarele cu ordonanțele, duminica, în Cișmigiu.

Josefina urma Facultatea de Farmacie; își pregătea examenele, lucra într-un laborator, iar seara se ocupa de gospodărie. Singură în București, stătea într-o odăiță, la ultimul etaj al unei case mari de lângă Liceul Lazăr. Rafail era student în ultimul an la Medicină; avea un fel de clientelă modestă, pe care o vizita la domiciliu, îndeosebi pentru injecții. Locuia într-o cameră ca a Josefinei, pe același coridor.

Într-o zi, Manuela, trecând cu Josefina pe Bulevardul Elisabeta, urcă să-i vadă casa.

– La mine nu-i încă aranjat. Te rog, așteaptă numai o clipă.

Era unul din coridoarele acelea înguste, cu lumină puțină și cu multe uși, dincolo de care locuiesc oamenii cei mai feluriți.

Manuela se gândi la casa lor și-i fu rușine de o bunăstare venită de-a gata. Se simțea vinovată de bogăția ei, la fel ca în ziua când bănuise sărăcia lui Amedeu.

Josefina își pusese peste rochie un șorț cenușiu, ca de bucătăreasă, și ieși, cu o găleată în mână, să aducă apă de la chiuvetă.

– Nu-i aranjat de tot, dar poți să intri.

Camera era atât de mică, încât, cu divanul aflat în colț și cu scrinul din față, abia mai aveai pe unde să mergi. Pe o plită electrică pusă pe un scăunel, după ușă, Josefina își pregătea mâncarea în zilele când nu-i ajungeau banii să mănânce la birt.

Manuela zări în cui, deasupra patului, o pijama bărbătească; la început se miră, pe urmă se gândi că putea fi pijamaua Josefinei. Aceasta, care intra cu găleata, luă pijamaua de pe perete și o ascunse sub cuverturi.

– Așa își întinde Rafail lucrurile, peste tot!

O privi, zăpăcită. Sângele îi veni brusc în obraz. Josefina căuta ceva în scrin și nu văzu tulburarea ei. Continuă natural:

– Acum doarme aici, e mai cald; peste vară dorm eu la el. Camera lui e după colț, are fereastra la nord, n-o bate soarele.

Manuela își aminti vorbele lor: „Ne avem ca frații", și le regăsi același înțeles vulgar, de la început.

– Tu și cu Rafail... Voi... dormiți într-un pat?

– Dar sigur! Ce găsești anormal?

– Și...

Manuela nu putu să continue. Un alt val de sânge îi năvăli în obraz. Josefina o ajută, completându-i gândul:

– Și firește!

Se apropie și își lipi, aproape matern, obrazul de al ei.

– Ești o mică fată naivă și proastă! Când ai să iubești un om, are să se întâmple mai repede și mai ușor decât bănuiești.

Scutură capul, speriată. Coborî scările cu obrajii arzând. Afară, departe de obiectele care concretizau faptele tulburătoare, camera, patul, pijamaua lui Rafail, departe de zâmbetul și de confirmarea Josefinei, se liniști, dar nu putu să uite nimic. Era prima dată când se îndoi că trebuie să se destăinuiască maică-sii. Dar, în sfârșit, îi vorbi.

– Oh! Nu te uita așa la mine! Nu mi s-a întâmplat nimic. Vreau numai să te întreb: dacă o fată stă într-o casă cu un bărbat... Dacă doarme într-un pat cu el...

– Manuela!

– Nu mă certa. Te întreb, trebuie într-adevăr să se întâmple ceva între ei?

– Când doi oameni se căsătoresc, le este îngăduit totul.

„Dar dacă nu sunt căsătoriți, se întreba Manuela, dacă îi oprește ceva, dacă n-au bani sau dacă, dacă, uită de căsătorie. Dacă nu ar exista căsătoria, dragostea, dragostea singură, fără obiceiurile oamenilor, fără reguli și legi, îți dă dreptul?..."

De atunci gândurile continuară s-o chinuiască. O viață trăită viu, trepidant, fără lascivități, o făcuse să nu mediteze asupra funcțiunii femeiești a corpului ei. Ignora chiar scopul pentru care era cochetă. Începu să se privească altfel în oglindă. Un fapt despre care avusese numai bănuieli vagi și care niciodată nu-i stăruise în minte acuma se preciza până la imagini de amănunt. Câteva zile îi fu rușine să se vadă cu Josefina și cu Rafail, iar prezența lui Vladimir, mai ales în apropierea impură a celor doi, o făcea să simtă, speriată, înțelesul izgonirii din rai.

Nu o stăpâni niciun moment sentimentul de oroare, dar îl avu mult timp pe acela de neliniște și de teamă. Pe urmă, impresiile se sedimentară; deasupra rămase o curiozitate vagă.

Privindu-i uneori pe Rafail și pe Josefina, cum mergeau înlănțuiți pe marginea aerodromului sau cum dansau, ea revedea patul și pijamaua uitată în cui. Și iar își amintea vorbele lui: „Ne avem ca frații", în timp ce îi dezbrăca în gând, în camera aceea mică, încercând să-și închipuie cum se producea dragostea lor. Într-o vreme, curiozitatea fu gata să întreacă pudoarea și s-o întrebe pe Josefina, dar o opri teama că poate ar face-o pe ea să se rușineze.

Cu Vladimir se vedea pe aerodrom în fiecare zi. Rolul lui îl obliga să fie rezervat. Uneori, când ea avea ora de zbor după-amiază, îl aștepta pe marginea șoselei, până se termina toată activitatea. El venea mai târziu și plecau împreună spre oraș, pe jos. Avea un Rolls-Royce mare, albastru, de care se folosea rar. Pe Manuela evita s-o ia, sau, dacă o lua, o lăsa la marginea orașului.

– E un automobil cu reputație proastă. Te asigur că nu sunt eu vinovat. Dar, dacă pe mine mă cunosc o sută de oameni, automobilul mi-l cunosc două mii. Și, fiindcă e un Rolls-Royce, niciunul din cele două mii de cunoștințe ale automobilului nu pot crede în cumpătarea omului de la volan. Nu face să fii văzută într-o astfel

de societate. Pentru o fată, automobilul unui bărbat e cu atât mai compromițător cu cât e mai prestigios.

Manuela își închipuia că rezerva lui avea alte motive. Ar fi vrut să-i spună: „Nu-mi pasă de reputația mea!" Dar îi era teamă și de gravitatea acestor vorbe, și de zădărnicia lor; își închipuia că le-ar urma altă eschivare.

De două luni de când îl cunoștea, el îi telefonase adesea, dar nu se gândise să-i dea numărul lui de telefon. Din mândrie, ea nu-l întrebase. Căutase în carte și la Antal găsise numai un preot. Poate avea telefonul pe alt nume sau poate îl ținea secret. De multe ori, neliniștită că el întârzia, ar fi vrut să-l cheme ea. Atunci se hotăra să-i ceară numărul; pe urmă se gândea că era mai mare satisfacția s-o caute el, fie după oricâte așteptări.

Încolo, se simțea foarte bine cu prietenia lui. Vladimir păstra față de ea același ton autoritar, dar adesea ivea gesturi tandre, de îndrăgostit. Nu era de multe ori în același fel. Când în amurg plecau pe jos spre oraș, câteodată o certa jumătate din drum:

– Dacă generalul te-o vedea o dată urcându-te în avion cu capul gol, o să te dea afară de la zbor!

– Aș vrea să fiu și eu o dată față în față cu generalul tău. Să vedem ce-ar mai zice când m-aș uita în ochii lui!

– Continui să fii încrezută!

– Cred că am de ce.

– Cunosc un om care pentru această vorbă te-ar disprețui.

– Cine?

– Eu.

– Și de ce?

– Fiindcă, în afară de ochii tăi frumoși, mai cunosc și dulcea prostie a ta.

Manuela își mușca buza, înciudată. „Cum de-l suport?" Pe urmă îi venea să râdă: „Să-l ia naiba! Cred că știe ce spune."

În vocabularul lui Vladimir, când vorbea cu ea, cuvântul „prostie" nu avea de altfel un sens insultător. Uneori reprezenta aproape o tandrețe.

Câteodată mergeau alături, serioși, discutând despre zbor. Acum ea înțelegea mai mult din tehnica avionului, dar, când din întâmplare umerii lor se atingeau în mers, ea ar fi preferat să-l simtă lângă ea, în loc să-l asculte.

Într-unele seri, se opreau la Stai Neică, să bea câte un păhărel de Madera. Manuela, pe care băutura o îmbujora, ar fi vrut să-l vadă odată ameţit, dar el nu ieşea niciodată din stilul lui. Mai degrabă îl îmbătau câmpul, cerul, copacii, florile, pe care se oprea să le privească. Se aşezau uneori pe marginea şoselei şi urmăreau apusul soarelui. În lumina roşiatică, Vladimir vedea chipul Manuelei arzând: albul ochiului strălucea până la fascinaţie.

– Eşti minunat de frumoasă! murmura, privind-o cu un aer ciudat, parcă nedumerit.

Într-o zi, îi spuse:

– Lângă tine mă simt mai tânăr. (Apoi:) Poate că şi sunt. (Iar după o clipă:) Dar nu atât ca să-mi iau dreptul să mă apropii de tine! (Şi, privindu-i buzele, pe care ea instinctiv le întredeschisese, roşii, lucind:) Cred că aş ameţi.

Cuvintele acestea o tulburară mult. Când era în liceu, jucând gajuri, o sărutase un băiat; i se păruse întâi fad, pe urmă dezgustător. De atunci îşi apărase buzele, cu sentimentul că atingerea altora le-ar pângări. O noapte întreagă vorbele lui Vladimir o urmăriră în vis. Începu să-l privească altfel, şi privirile îi fură mereu atrase, irezistibil, spre gura lui. Conturul buzelor lui îi devenise familiar şi îi trezea dorinţe.

Într-o seară, mergând împreună spre oraş, simţi că va trebui să se apropie de el; curiozitatea întrecuse pudoarea şi prudenţa. Fusese prima zi caldă, la mijlocul lui iunie, şi îmbrăcase o rochie subţire de mătase, prin care trecea asprimea stofei lui masculine. O ţinea cu braţul pe după umeri. Între Vila Minovici şi capul Şoselei Kiseleff, drumul era pustiu. Câte un automobil trecea arar, cu viteză prea mare ca să fie preocupaţi de el. De peste satul Herăstrău, dincolo de lacuri, răsărea luna, roşie, fluidă, cuprinsă de convulsiuni, ca şi când actul răsăritului, ca al naşterii, cerea o ruptură dureroasă, acolo, peste orizont, în lumea aştrilor. Se opriră în marginea drumului, să o privească, uimiţi şi tulburaţi de culoarea ei impură. Dar, înălţându-se, surprinzător de repede, desfăcându-se dintre copacii de pe orizont ca dintre nişte liane, ca de sub nişte braţe întinse, luna îşi găsi paloarea şi limpezimea, de parcă atingerea cu cerul cast ar fi purificat lubricitatea ei de aramă.

Manuela rămăsese sub braţul care îi strângea umerii. Încet, se răsuci, frecându-se de veşmintele aspre şi ajunse în faţa lui, îmbrăţişată fără ca el să-şi dea seama.

Vladimir îi văzu, sub razele lunii, buzele lucind, întredeschise, ridicându-se spre el, chemându-l, irezistibil.

Când simți că el se apleacă spre ea, nu se gândi la ceea ce ar putea să înțeleagă din această întâlnire, ci la ceea ce avea să simtă el. Își aminti vorbele care o tulburaseră și își concentră luciditatea, să intercepteze tulburarea lui. Gândul că atingerea buzelor lor avea să însemne un cutremur în el o îmbăta, și singura plăcere pe care și-o dorea, prin care participa la acest act, era să fie martoră la satisfacția lui. Îl aștepta, cu ochii mari deschiși, luptându-se să străbată întunericul, să culeagă de pe chipul lui și să transforme în film înșiruirea de senzații.

Dogorit de căldura obrazului ei, Vladimir se aplecă spre ea, cu ochii închiși, încredințat gravitației. Dar strălucirea ochilor ei îi perforă pleoapele și le simți privirea. Se uita la el, de aproape, intens, încordat, cu o luciditate războinică. O clipă, rămase confuz, apoi, revenindu-și, chipul i se destinse într-un zâmbet ironic.

– Când am să iau ceva de la tine, spuse, lăsând brațul să cadă de după umerii ei, am să iau ceva mai mult decât voiai să-mi dai acum!

Nu se simțea vinovată, totuși câteva zile se temu de privirea lui. El revenise la atitudinea de la început, câteodată sever, câteodată copilăros și câteodată tandru, ca și când ar fi uitat întâmplarea. Manuela se simțea pe de o parte liniștită, jignită pe de alta.

Odată, bănuind că el ascunde multă rezervă, îl întrebă cu mâhnire:

– Ce vină îmi găsești? De ce nu crezi că eu nu știu ce se întâmplă cu noi?

– Poate că într-adevăr nu știi. Dacă vrei să-ți spun adevărul, nu știu nici eu și mă socotesc vinovat. Dar, în niciun caz nu admit, în numele neștiinței tale, să faci experiențe lucide cu mine. La treizeci și cinci de ani, dacă vei fi străbătută de curiozități, ai să fii liberă să le faci cu un adolescent care să aibă vârsta ta de azi.

Își continuaseră plimbările, între aerodrom și oraș. Uneori se opreau la câte un restaurant de pe șosea, ca să bea cu nevinovăție același mic păhăruț de Madera și nu întârziau, fiindcă a doua zi de dimineață plecau în zori. O conducea până în fața casei. De fiecare dată, Manuela era curioasă să știe unde se ducea el; simțea nevoia să afle mai mult despre viața lui și câteodată regreta că nu îndrăznește să-l urmărească.

Dacă nu ajungea acasă prea târziu, îl mai găsea pe Amedeu sus, pe terasă, ascultând cu ușile deschise un concert la radio. În hol, sub lampa de pe cămin, Stăpâna croșeta benzi de dantelă fină, trusoul Manuelei. Fiindcă nu se mai putea ocupa de ea, se ocupa de viitorul ei cu fanatism. Zile întregi colinda magazinele căutând mătăsuri, stofe, olande, brocarturi. Fețe de masă decorative urmau să fie brodate; fețe de perne, cearșafuri se înșirau pe fotolii, pe scaune, pe paturi, așteptând să fie grupate și puse la locurile lor în dulapuri. Manuela privea toate aceste lucruri cu indiferență. Uneori, indignată de câte un lucru care era supărător împotriva gustului ei, spunea:

– Fiindcă faci pregătiri să mă măriți, când o fi vorba de ginerele tău, te rog foarte mult ca măcar atunci să mă consulți.

De un timp, Amedeu o căuta tot mai des pe Manuela, discuta îndelung cu ea, voia să afle întâmplările de pe aerodrom. Ceruse toate cărțile de aviație pe care ea le avea și căutase altele, prin librării. Lectura lor îi lua întreaga zi. Când o întâlnea pe Manuela, căuta confirmări.

– Crezi că, dacă un om vrea să zboare, o întreba, poate să existe în organismul lui o piedică?

Dacă în celelalte convorbiri păstra tonul teatral de totdeauna, despre aviație vorbea cu atâta concentrare, că nu mai putea fi artificial. Manuela nu căuta niciodată sensul ascuns al întrebărilor lui. Îl lămurea, cu formule de la școală:

– Zborul cere în primul rând un organism sănătos.

– Te întreb altceva: bolnavi sau sănătoși, crezi că există oameni care prin structura lor fizică, dar mai cu seamă prin cea spirituală, să nu poată zbura? Zborul, cu toată explicația lui mecanică, e un miracol. E un miracol nu prin faptul că o greutate oarecare se ridică de la pământ, ci prin acela că, odată ridicat, omul își păstrează caracterul lui de viețuitoare terestră, că se poate întoarce și umbla, firesc, în mediul lui de la început. E un miracol că mai poate vorbi limba noastră, a celor care l-am privit de jos. Crezi că la acest miracol putem participa toți? Crezi că natura nu ne împiedică pe niciunul dintre noi?

– Sunt unii care cad.

Răspunsul Manuelei, plictisit și incompetent, reprezenta încercarea ei politicoasă de a lua parte la discuție. El o combătea:

– Nu! Căderea e tot o aterizare, în condițiuni brutale, bineînțeles. Cel care cade trebuie ca mai întâi să zboare, deci să participe la miracol.

În librării, Amedeu găsi cărți despre tehnica zborului, dar nu găsi niciuna privitoare la filosofia lui. „Și totuși, își spunea, nu există fapt mai răscolitor pentru mintea omenească decât ridicarea de la pământ. Cine va deschide sufletul omului care a zburat va găsi nu o filosofie, ci poate o religie nouă."

Mai departe nu-și putea urma ghidul și rămânea dezorientat. Se întorcea la datele curente ale fenomenului. Mergând spre casă, adesea pe jos, spre cartierul lui îndepărtat, unde îl chemau, ca niște faruri sonore, țipetele locomotivelor, își spunea că în anii de după război în lume nu se ridicase niciun artist mare, niciun geniu care să răscolească omenirea, niciun poet, niciun gânditor, niciun actor de seama celor pe care îi cunoscuse el; omenirea era fascinată de zbor. Ziarele aduceau în zori alte nume de zei, în fața cărora se închinau continente întregi. Levin, Byrd, Costes, Le Brix erau numele unor necunoscuți care cu un singur gest intrau în eternitate. Niciodată în lume o glorie nu fusese mai categoric și mai repede câștigată decât gloria aviatorilor. Revedea momentul aterizării lui Lindberg la Le Bourget, și delirul mulțimii îi dădea aceleași emoții zguduitoare ca la început. „Doamne-Dumnezeule! O asemenea primire n-au mai făcut oamenii decât lui Isus Cristos, la Ierusalim!"...

O hotărâre incredibilă își făcea loc în sufletul lui.

11

La șase și jumătate, ușile hangarului se trăgeau în lături, servanții scoteau cele trei avioane și le aliniau în iarba încă udă de rouă. Kaizerul trecea pe la fiecare, se urca în carlingă, controla comenzile și dădea drumul motorului. Câteva minute până ce motorul se încălzea, la ralenti, stătea răbdător în spatele parbrizului, cu capul gol, cu ochii pierduți într-un colț al tabloului de bord. Crescuse de mic între motoare, la arsenal. Lucrase la avionul lui Vlaicu, făcuse războiul între aviatori, zburase de multe ori în lipsa vreunui mitralior, doborâse două avioane inamice, la Roman și la Tecuci. Era tot atât de blând pe cât de priceput. Când se isca vreo neînțelegere între mecanicii mai tineri sau când era chemat să diagnosticheze un caz fără leac pentru ceilalți, Kaizerul privea motorul dintr-o parte, neîncrezător, simulând că ar fi copleșit, își trecea dosul mâinii peste mustățile mari, sure, apoi deodată spunea calm, senin și cu fermitate: „Iată buba – nu poate fi alta. Faceți așa și așa – și nu altfel!" Nu greșea niciodată.

Mărunt de statură, purta pe umeri, disproporționat, capul cu coama sură, cu nasul bine desenat, cu mustățile și cu barbișonul fostului împărat al Germaniei. La popota diviziei, la un sărac pom de Crăciun, în 1917, apăruse din spatele bradului cu o manta ofițerească și cu cască de ulan, luate de la un prizonier, ca să declame, în numele împăratului, o cronică rimată, plină de aluzii cu haz. I se făcuse o primire într-adevăr împărătească, și, dacă după serbare trebui să-și lepede îmbrăcămintea împăratului, rămase cu numele lui.

Și acum erau mulți care îi spuneau Kaizerul; numai tinerii piloți, respectându-i și vârsta, și priceperea, îl chemau pe numele lui, Moș Ramură, neștiind că porecla îi plăcea mai mult.

La sfârșitul războiului ieșise din armată cu o mică pensie și cu o bucată de pământ la Otopeni, unde izbutise să-și ridice o casă cu câteva odăi, pentru el și pentru nenumăratii lui feciori. Dar de la Otopeni erau numai câțiva kilometri până la Băneasa, și-acolo, de dimineață până seara, se auzea zgomot de motor. Kaizerul nu putea să-și uite meseria și

era un pensionar foarte necăjit. Când umbla pe la câte o treabă, în curte, se oprea deodată, să prindă huruitul anormal al vreunui motor neîngrijit. Atunci clătina capul și îl certa cu glas încetișor pe mecanicul nevăzut și necunoscut:

– Apoi, măi frati-miu, aista-i bun să-l pui la moara de foc, să tragă la piatră, să macini cu el, și-apoi nici când făină din cea faină, ci huruială pentru porci. Ho! Păi, oprește-l, măi blestematule, nu te-ar răbda sfinții din cer, că rozi oțelul de-a surda și prăpădești benzina statului! (Apoi căina pe aviator:) Alelei, neică neiculiță, care-i vrea acum să zbori cu râșnița aiasta, nu te mai întorci tu înapoi!

Uneori, motorul trimitea din depărtare o muzică limpede, care parcă se rostogolea, ca un sul, peste câmp. Atunci, chipul mecanicului se lumina pe un obraz de mulțumire, se înnegrea pe altul de invidie:

– Măi, care ești acolo! Din ce mamă și din ce tată deștepți ăi fi ieșit, că bine îl mâi!

Când află că în spatele casei lui se face aerodrom, obrazul Kaizerului se înroși.

– Ei, iaca, frate-miu, una ca asta nici c-aș mai putea s-o rabd!

Deveni mecanicul școlii de pilotaj.

După ce-și încălzea motoarele pe rând și le încerca puterea cu gazele deschise în plin, Kaizerul se trăgea pe un scăunel, în ușa hangarului, ca să le asculte pe toate trei deodată, cum își ascultă feluritele instrumente un șef de orchestră. Își botezase avioanele cu nume de om: Jenică, Mihalache, Țața Leanca.

Ascultându-le mersul, conversa cu ele, uneori în șoaptă, alteori în gând: „Jenică, nu te umfla, ține-o-ncet! Așa, Mihalache, frati-miu, vezi că-i mai bine să faci cum zic eu? Hai, Țață Leanco, dacă de la început te purtai cum se cade, aveai acum un nume mai frumos!"

Alteori își nota observații, șoptindu-și-le pe sub mustață, confidențial, să nu le audă și să le dea alt înțeles ceilalți de pe aerodrom: „Mihalache are un tachet slăbit: la prânz am să-l dăscălesc". Sau: „Țața Leanca trage la ralenti; trebuie să văd ce are în carburator".

Erau zile când unul din motoare mergea cu totul nesatisfăcător. După ce îl asculta, imparțial, clătina din cap și se ridica hotărât: „Nene Jenică, drag mi-e de tine, că și tu ești feciorul meu, dar așa nu-ți dau drumul la zbor!"

Cam în clipa când termina pregătirile, sosea și autobuzul pe aerodrom. Înainte de a alerga la vestiar, să-și îmbrace combinezoanele de zbor, elevii treceau să-i dea bună dimineața și să-i aducă ziarele din oraș.

– Ce mai spune la gazetă, dragii mei? Adevăratu-i că se iscă gâlceavă?

Gâlceavă putea să izbucnească oriunde și oricum. Lunea era imperfectă și neliniștită.

– Hei! spunea Kaizerul. Dacă în loc de inimă omu' ar avea țilindru, în loc de plămân carburator și-n loc de creier magnetou, apoi toate treburile omenirii ar merge rotund.

A merge „rotund" era vorba care arăta că un motor funcționează fără cusur.

După ce elevii îl părăseau, Kaizerul ieșea înaintea lui Budih, șeful de pilotaj, să-i dea raportul, după regulile militărești ale aerodromului.

„Acest țânc e de-o seamă cu feciorul meu cel mic și se cheamă că mi-e superior. D-apoi las' să creadă el, că-n sufletu' meu știu eu ce știu!"

Dar Budih nu ținea să se arate mai mare peste el. Nu-l lăsa niciodată să-i dea raportul, ci-i alerga înainte și-l lua prietenește de braț să meargă spre hangar.

– Ce-ți fac feciorii, Moș Ramură?

– Da' de care feciori mă-ntrebi dumneata? De cei de-acasă ori de cei de-aici?

– De-ai dumitale, de-acasă!

Kaizerul clipea din ochi înduioșat: „Se cheamă că-i bun la inimă băiatul!" își spunea, privindu-l pe furiș. Apoi tare:

– Îs cu toții bine, mulțumesc.

– Ei, dar feciorii noștri?

– Aceia-s mai bine.

– Cum merge Țața Leanca?

– Rotund!

– Mihalache?

– Rotund! Să n-ai nicio grijă.

Luându-i vorba, elevii obișnuiau să spună despre orice lucru satisfăcător că este rotund. Rotund era, de pildă, prin deformare a noțiunii, un aterisaj reușit. Se mai spunea că este rotund despre un film bun, despre o băutură, despre o placă de patefon sau despre o întâlnire amoroasă.

Ca o urmare logică, voiră să afle cuvântul opus.

– Moș Ramură, dar când nu-i rotund?

– Atunci e cu colțuri.

„Cum a fost zborul ieri?" se întrebau, adoptând cuvântul. „Cu colțuri." Însemna că instructorul, nemulțumit de elev, îi smucise manșa din

mână sau îi dăduse ghionturi prin palonier. Cu colțuri era o atmosferă tulbure, o margine a aerodromului rău nivelată, de care toți se temeau, cu colțuri era patronul restaurantului din șosea de când pusese taxă pe patefon, cu colțuri, în sfârșit, era generalul Baroncea adeseori, când constata că după două luni niciunul din elevi nu devenise pilot.

Vladimir imprimase școlii un ritm lent. Niciun elev nu făcea mai mult de două zboruri într-o zi, și hotărâse cu Budih ca, oricâte aptitudini ar avea vreunul, să nu i se dea drumul singur înainte de a fi împlinit o sută de aterizări cu dublă comandă.

– Bre, Budih, striga generalul, ce naiba ăi fi având, tu, că te-am crezut mai săltăreț?! Eu, să fiu în locul tău, i-aș umfla cu pompa și-n două zile i-aș face piloți.

Apoi, privind siluetele fetelor care, în mijlocul câmpului, amestecate cu băieții, își așteptau rândul să zboare, devenea bănuitor:

– Ori, poate, hai, voi faceți madrigale aici, nu pilotaj! Ce zici, Budih, hai, așa-i că din cauza fetelor stați pe loc? Fetele au să ne facă pocinogu'!

În afară de Manuela și de Josefina, mai erau două fete la pilotaj. Una din ele, Arabella, mică și prea blondă pentru numele ei, o miniatură, căreia, ca să poată privi afară din carlingă, trebuia să i se pună două perne pe scaun, se amorează din prima zi și în cel mai mare secret de Budih. Budih era scund și blond, ca ea; n-o descurajă nici înfățișarea lui, nici faptul că era căsătorit; îl iubi în tăcere și dezinteresat. „Am s-o iubesc și pe nevasta lui." Apoi află că avea un copil. „Am să iubesc și copilul!"

Deveni inabordabilă pentru toți ceilalți, fără ca să fie în același timp un pericol pentru Budih. Singura manifestare, discretă și constantă, a dragostei era să-i pună în fiecare dimineață flori în carlingă. După o lună, găsi că dragostea se naște din contraste, că sentimentul ei pentru Budih fusese o aberație. Se amorează de al doilea instructor, Oltaru, înalt, brun și, spre deosebire de veselul Budih, gânditor și tăcut. O lună, Oltaru avu buchețele de flori în carlingă. Îl părăsi pentru al treilea instructor, Valerică, înfățișare și caracter intermediar față de primii. Încă o lună de flori și niciun rezultat concret; nimeni n-o lua în serios.

La sfârșitul școlii, după ce își trecuse ultimele probe de brevet, Arabella avea să plângă, de gâtul Kaizerului, în hangar, amorurile ei, încredințată că aviatorii n-au inimă. Fu singurul bărbat de pe aerodrom care știu să răspundă nevoilor ei sufletești, jucând în acea zi rolul unui bun părinte înțelept.

Și totuși, curând avea să se mărite tocmai cu un aviator. În ziua când plânsese cele trei dezamăgiri, pe umărul blândului Moș Ramură, unul din colegii de școală, un băiat timid, blond și miniatural ca și ea, Niculiță Cel Cuminte, avea s-o aștepte la ușa hangarului, s-o ia de mână și, privind-o, cu ochii înlăcrimați, să-i declare un amor tot atât de vechi și de discret ca al ei pentru ceilalți trei.

Ultima fată, Lelia, fiica unui fost ministru, mândră tot atât pe trecutul părintesc, cât pe frumusețea ei, nu se apropie niciodată prea mult de cineva. Părăsi școala pe la jumătate, după ce fotografia în costum de zbor îi apăruse de câteva ori în reviste mondene. În lipsa brevetului, mulțumindu-se cu titlul de Aviatoarea, pe care i-l dădeau cercurile ei, se mărită cu un secretar de legație, care o duse cu avionul la Stockholm. Tinerii aviatori se socotiră trădați și o șterseră din memoria lor.

Dar mai fu un nume de femeie care trebui să fie șters din hârtiile aerodromului, din inimile lor, din inima Kaizerului mai ales, și acela lăsă doliu în urma lui: Țața Leanca într-o zi căzu. O aripă neagră trecuse pe deasupra câmpului.

Rafail era primul elev care zbura singur.

Avionul făcea un viraj larg, cu motorul în ralenti, la capătul aerodromului, ca să vină la aterisaj. Și deodată silueta lui fină și albă se înfipse cu botul spre pământ, inexplicabil și dezastruos. Un nor de praf se ridică deasupra, să împace pământul rănit. Rămăseseră întregi jumătatea din urmă a fuselajului și o bucată de aripă.

Se dovedi că, sub un anumit unghi, pe o anumită rază, avionul nu suporta virajul fără motor. Instructorii și elevii deveniră mai prudenți și nimeni nu mai căzu.

Manuela nu putu să meargă la înmormântare. În clipa când avionul căzuse, ea își făcuse drum, din obișnuință, înspre hangar unde știa că îl poate găsi pe Vladimir. El o certase, ca de obicei:

– De ce-ai plecat de pe câmp?

– Fiindcă vreau să beau apă.

– Bufetul nu-i în hangar.

Îl privea, înciudată, cu buza de jos strânsă peste cealaltă. „Afurisită ființă ești! Odată am să te îngenunchez!" Vladimir devenise palid deodată, cu ochii măriți, înspăimântat. Întorcându-se după privirea lui, văzuse numai norul de praf și lumea de pe aerodrom alergând.

– Văleu, feciorul meu! strigă Kaizerul, ieșind de după zid cu capul în mâini.

Din spate, de la garaj, se auzea motorul ambulanței pornind. Vladimir se repezise afară, servanții din hangar îi urmau. Numai Manuela nu putea face niciun pas. Când înțelese, se rezemă, sfârșită, de zid, cu senzația că leșină. Aștepta să vină cineva, să-i dea ajutor, dar nu venea nimeni; toți fugeau și i se părea că fug de ea.

Mai târziu, când ceilalți se apropiaseră de hangar, își amintea să fi văzut, ca în altă viață, combinezonul Josefinei pătat de sânge. Josefina alerga în urma ambulanței.

Manuela lipsi mult de la aerodrom. Îi era teamă nu de zbor, ci de ochii lui Vladimir. Cu cât treceau mai multe zile fără ca el să-i telefoneze, fără să se arate îngrijorat de lipsa ei, cu atât era mai sigură că îi simțise frivolitatea în momentul acela îngrozitor. De câteva ori urcă scările înguste la Josefina și o găsi singură, calmă, pe marginea patului, părând că așteaptă pe cineva. În cuiul unde văzuse odată pijamaua, era acum fotografia lui Rafail. Manuela îi revedea împreună, mergând alături pe aerodrom, ținându-se cu mâinile de după mijloc. S-ar fi simțit ușurată dacă Josefina ar fi plâns. Avea nevoie ea însăși să plângă, nu știa pe cine, și ar fi putut să plângă împreună.

Odată Josefina îi spuse:

– Azi a fost Antal aici.

Inima Manuelei se opri.

– Mi-a vorbit despre Rafail. A stat lângă ușă; l-am privit tot timpul în ochi; nici n-am clipit. Mi-a spus: „Știu ce-ați însemnat unul pentru altul; nu sunt atât de fățarnic să cred că moartea lui mă costă cât te-a costat pe dumneata, dar aș vrea să știi că n-am să-l uit." Pe urmă a adăugat: „Dacă aș fi un suveran, ți-aș da o medalie s-o porți pe piept!" Cred că a mai spus ceva, n-am înțeles bine, n-am auzit; vorbea încet.

Manuela plecă, urmărită de chipul lui, așa cum și-l închipuise, împietrit în ușa încăperii unde Josefina păzea fotografia lui Rafail. Seara sună telefonul. Îi recunoscu glasul calm, poate ceva mai reținut ca de obicei, dar tonul era același, parcă se pregătea să spună un cuvânt ironic. Nici n-o certă, nici n-o interogă. Îi spuse:

– E timpul să vii la aerodrom!

Și ea, cu respirația oprită, răspunse:

– Am să vin!

12

Într-o seară, Vladimir primi la Aero-Turism un vizitator neașteptat. Generalul Baroneea, Budih, Oltaru, Valerică și încă vreo câțiva aviatori se aflau la o consfătuire când se anunță Amedeu. Îi trecu numaidecât prin minte bănuiala că era ceva în legătură cu Manuela. În ultimul timp, viața ei intrase într-un ritm nou. Abandonase facultatea aproape cu totul, deși încă se socotea studentă. Venea și de dimineață, și după- masă la aerodrom, chiar dacă nu avea ore de zbor, îl aștepta pe Vladimir în fiecare seară, cu o stăruință tăcută, și puținele ore care-i mai rămâneau înaintea somnului le petrecea cu el, plimbându-se pe străzi. În sufletul ei se petrecuse o schimbare vizibilă, devenise mai tăcută, parcă puțin fricoasă, nu mai arunca spre bărbați acele priviri grele și curbe, laminate printre gene. Mergând împreună, se agăța de brațul lui, silindu-se să se simtă aproape de el, fără să-l împovăreze.

Își spunea, cu un fel de resemnare, care lăsa totuși în sufletul ei o mulțumire calmă: „Nu știu ce am cu el; poate îmi este drag. Oricum, îmi place să-l văd. Poate mi-ar plăcea la fel să fie tatăl, camaradul sau iubitul meu: numai să fim împreună".

Sentimentele ei pentru Vladimir erau amestecuri de teamă și de satisfacții. Teamă când îl vedea gânditor, fiindcă atunci nu era stăpână pe gândul lui, satisfacție când se apleca spre ea, s-o privească, fie că în ochii lui lucea o tristețe calmă, fie că păreau batjocoritori. Se simțea mai aproape când o certa și i-ar fi plăcut să facă în fiecare zi câte ceva ușor reprobabil, ca să se lase certată.

Într-o zi ploioasă, vremea nefiind de mers la aerodrom, rămase în casă așteptând telefonul lui. Nu-i telefonă. Plouă și a doua zi, până la prânz. Privi, dimineața întreagă, orașul de sus. Casele cu zidurile cenușii, ude, turnurile bisericilor topite în ceață, orizontul îngropat în neguri făceau peisajul sfâșietor. Își scoase păpușile, le înșiră pe divan și încercă să stea de vorbă cu ele, dar fu prima dată când vorbele de dragoste spuse păpușilor sunară în gol. „Nu mai sunt copil! Și nu știu ce-i în sufletul meu!"

Când la prânz norii se destrămară, și printre ei apăru cerul, palid, crezu că pe acolo are să-i vină răspunsul la nedumeririle de până atunci. Se îmbrăcă și după-masă fugi la aerodrom. Nu se zbura, apa nu se scursese de pe câmp. Cu ușile hangarului larg deschise în soare, Kaizerul revizuia motoarele. Era atmosfera de sâmbătă după-amiază din casa lor, când se făcea curățenie, în tăcere, se spălau geamurile, și soba din bucătărie se vopsea cu chinoroz.

– De ce n-ai fost ieri? o întrebă Vladimir.

– Bine, dar a plouat.

– Eu am fost.

– Ce-ai făcut?

– Nimic; am ascultat țârâitul ploii pe hangar.

Peste câteva zile, când se trezi cu fereastra acoperită iarăși de nori, Manuela socoti că între ei era acum o înțelegere, că vor asculta împreună ploaia pe acoperișul hangarului. Se îmbrăcă într-o rochie albastră, spre a suplini cerul senin, își puse pelerina de ploaie, în creștetul capului calota roșie, își vopsi apăsat buzele, luă de jos un taximetru și fugi la aerodrom. Nu găsi pe nimeni. Câmpul era gol, și ușile hangarului închise cu lacăte uriașe. Stătu până la prânz, sub streașină, ascultând țârâitul ploii pe tabla ondulată și tresărind la fiecare automobil care trecea în depărtare, pe șoseaua națională.

La prânz plecă și merse pe jos, prin ploaie, stropindu-se de noroi, până ce aproape de Băneasa o ajunse din urmă un taximetru liber.

După-amiază ploaia continuă. Privi un timp jos: bulevardul, automobilele ude, umbrelele și câțiva copaci răzleți chinuiți de vânt. Nu putu suporta. Nu-l dorea pe el; poate îl ura, fiindcă o luase de lângă păpuși, fără să-i dea altceva în loc. Își schimbă numai ciorapii și pantofii. O bătu gândul să meargă la cinematograf, dar de mică, de când văzuse primul film, și dârele verticale ale peliculei lăsate pe ecran o făcuseră să creadă că plouă – plouase tot timpul, la început într-o pădure, pe urmă într-un tren, pe urmă într-un salon mare unde niște oameni dansau –, toate filmele îi dădeau sentimentul puțin deprimant că afară plouă. Era uimită să găsească la ieșire cerul senin. Acum ploua cu adevărat.

Din ușă privi dulapul cu păpuși.

Umblă un timp pe străzi, apoi se urcă într-un automobil și merse iarăși la aerodrom. Găsi câmpul gol și hangarul închis. Stătu sub streașină, până spre seară, într-adevăr, ceva se schimbase în sufletul ei, se făcuse o ruptură mare, nu-i simțea marginile și nici nu știa

cum ar putea fi cusute la loc. Nu se mai recunoștea, nu înțelegea cum putuse sta o zi întreagă singură pe câmpul gol, așteptând o umbră, pe care nu o cunoștea, de la care nu știa ce ar fi vrut.

Când se întoarse acasă, află că el îi telefonase. Știa acum, în sfârșit, că putea fi găsit într-unele seri la Aero-Turism. Îl căută, află că nu venise. Îndrăzni să ceară adresa și ieși din nou, să-i caute casa, pe o alee lângă Cișmigiu. Era întuneric și numerele nu se vedeau. „Vreau să-mi dau seama care ar putea fi casa lui." Toate erau aproape la fel: case vechi, mohorâte, cu câte un etaj, acoperite sub ploaie de aceeași liniște îmbătrânită și toate cu obloanele lăsate. Nu se vedea nicio lumină nicăieri, iar deasupra lor copacii înalți din Cișmigiu, bătuți de vânt, își chinuiau ramurile cu un freamăt dezolant. Se simți nenorocită în fața acestor case triste și, pe măsură ce-o cuprindea frigul, era mai incapabilă să sune la ușa uneia din ele. Pe urmă se hotărî, făcu gesturile unul după altul, fără să-și dea răgazul unei ezitări, cum ar fi băut până la fundul paharului o băutură rea: deschise portița de fier a primei grădinițe, făcu pe aleea prunduită cei câțiva pași până la intrare și, înainte de a-și mai căuta gândurile, trase de mânerul metalic al soneriei. „Dacă are să mă gonească?... Dar ce s-a întâmplat cu mine? N-am fost niciodată atât de fricoasă!" Îi deschise un valet bătrân în vestă galbenă. Domnul Antal nu stătea acolo, ci tocmai la capătul aleii. Bătrânul se arătă binevoitor, vru să coboare, s-o conducă, dar fiindcă ploua se opri pe ultima treaptă. Lăsase ușa deschisă, să arunce o dâră de lumină în stradă. Manuela nu mai putea să ezite, omul aștepta s-o vadă ajunsă. În timp ce suna dincolo, îi făcu un semn de mulțumire cu mâna. După o așteptare lungă, veni să-i deschidă chiar Vladimir, cu pașii înăbușiți în covoare – nici nu-l simțise apropiindu-se. În prima clipă, cum el era cu spatele în lumină, nu-l recunoscu. În clipa următoare, fără să-i vadă fața, îl descoperi cu alte simțuri.

– Să nu mă certi! șopti.

Stătea în prag, udă, tremurând, și nu îndrăznea să intre. El o privi uimit, apoi întinse mâna și o trase înăuntru. O văzu speriată, cu ochii mari, cu fața plouată, de părea plânsă, cu apa din păr picurându-i pe umeri. Era înduioșat, îi mângâie obrazul rece.

– Te-ai rătăcit prin pădure! îi spuse.

De la neîncredere și teamă trecea așa de repede la adăpost, la liniște, la siguranță, și pe obrazul ud îi făcea așa de bine mâna lui, încât sufletul i se înmuie; nu se mai gândi să fie într-un fel sau altul, nu-și mai căută

nici gesturile, nici cuvintele, fu așa cum îi veni să fie, își lăsă capul pe pieptul lui.

– Mi-a fost dor de tine!

Nu-i fu nici ciudă, nici rușine că se destăinuise. Simți numai ceea ce era bine; bine de a fi venit aici, de a-l fi găsit, de-a fi scăpat de ploaie, de a nu fi fost certată, de a sta cu capul pe pieptul lui. Îi simți pe urmă mâna ridicându-se, mângâindu-i părul ud, și-i auzi glasul duios, vorbindu-i ca unui copil:

– Înseamnă, mică Scufiță Roșie, înseamnă...

„Dacă el ar ști ce înseamnă! se gândea Manuela. Dacă ar ști și dacă ar spune; dacă aș afla de la el!"

Dar, după ce ezită o clipă, mâna care îi strângea capul pe piept slăbi, și glasul lui se auzi schimbat:

– Înseamnă că, dacă mai stai așa, răcești. Lasă-ți pelerina și vino înăuntru, să bei un ceai.

Se aflau într-un vestibul rece, cu pereții îmbrăcați în oglinzi. Câteva trepte de marmură albă urcau într-un hol vast, acoperit de întuneric, numai cu un colț luminat slab. O clipă, Manuelei încăperea aceasta cu contururile vagi i se păru atrăgătoare, învăluită în mistere. Dar, când Vladimir aprinse lumina, un candelabru mare cu becuri albe răsfrânte violent în cristale, pereții se apropiară dintr-odată, îmbrăcați în rafturi cu cărți legate în negru și cafeniu, niciuna deschisă la culoare, și mobilele ieșiră din întuneric, vechi, severe și grele. Uși înalte, cu două canaturi, în culoarea cărților, cafenii, cu tăbliile negre, erau câte două, în dreapta și în stânga, închise, lăsând să se bănuiască în spatele lor încăperi tot atât de reci. O scară largă de stejar se arcuia spre dreapta din fundul holului, tăind în diagonală un vitraliu cât tot peretele. Sub primul ei podest, pe o masă scundă, ardea o lampă cu abajurul gălbui. În spatele mesei, de-a lungul zidului, era o banchetă de piele cafenie, încadrată de două fotolii. În dreapta se mai vedea pata neagră, hâdă, a unei guri de cămin.

Dacă ar fi rămas numai cu lumina de pe masă, locul de sub scară putea să aibă ceva prietenos, dar, cu cotoarele cărților scăldate în apele strălucitoare ale candelabrului, care făceau holul să semene cu o sală de bibliotecă publică, totul i se păru Manuelei străin și neprimitor.

Vladimir o așeză într-un fotoliu și îl trase pe celălalt în fața ei. Stătea stânjenit, cu mâinile rezemate pe genunchi, sub lumina lămpii; Manuelei i se părură mai albe și mai mari; nu purta niciun inel.

„Dacă i-aș dărui eu unul, ce s-ar întâmpla cu mâinile lui?" Gândul acesta pornea dintr-un colț cald al sufletului, care, încetul cu încetul, se răcea. „Aici nu-i un loc unde să-mi stea bine. Cu părul ud, cu rochia de școlăriță, cu pantofii plini de noroi, nu mă potrivesc deloc cu decorul. Aici i-ar sta bine unei principese înalte, cu privirea pierdută departe, cu părul strâns într-o cunună blondă; să intre pe ușile larg deschise îmbrăcată în alb, cu un voal lung până în stradă, și el s-o aștepte în capul scărilor, să-i ia mâna, s-o conducă pe trepte sus, și o orchestră ascunsă să cânte în surdină marșul nupțial..."

El purta o haină de casă vișinie, cu găitane negre, strânsă cu un șnur pe mijloc; i se păru urâtă, convențională; o haină de bancher, de negustor. Stăteau ca într-o sală de așteptare în gară sau ca într-un hol de cinematograf, dar într-o atmosferă și mai rece, fiindcă, în locul mulțimii neutre, dintre rafturile cu cărți un chip aspru de bătrân îi privea încruntat, gata să coboare din ramă, să se apropie și să asiste, răuvoitor, la convorbirea lor. Într-o asemenea încăpere fibrele sufletului ți se răcesc, încet. Nu-ți poți lăsa capul pe pieptul unui om, e zadarnic să aștepți mâna lui să-ți mângâie părul și sună fals să-i șoptești: „Mi-a fost dor de tine!"

Manuela respiră adânc, dar disimulat, și își aranjă rochia pe genunchi. „Măi băiete, dacă ai avea undeva o odăiță mică, să fie cu totul a ta și să te simți bine acolo, să nu fie cărțile negre de pe pereți și nici candelabrul, și nici bătrânul urâcios din portret, poate că mi-ar veni să stau lângă tine, să-ți mângâi puțin părul pudrat, să-ți țin puțin capul pe genunchii mei, și tu să-mi spui ceva, sau să nu-mi spui nimic, să bată numai ploaia în geam."

– Stai singur în toată casa?

Cu toate că plouase îndelung, timpul de iunie era cald; aici, în schimb, atmosfera continua să fie atât de rece, încât vorbind își căuta vorbele în aer, să vadă dacă nu se prefac în aburi.

– N-am avut destulă energie să mă mut, răspunse Vladimir. Pe urmă, de când cu școala, casa nu m-a mai interesat. Am să sun, și, dacă am s-o rog frumos, cred că bătrâna Giovanna are să ne facă un ceai.

Nu se auzi nicio ușă deschizându-se, nicio scară trosnind, dar după câteva clipe Manuela simți că intrase cineva; un fâșâit de stofe, în ritmul unui pas lent, se sfârși în spatele ei. Vladimir ridică privirea, aproape stânjenit.

– Mamă Giovanna, eu și oaspetele meu am dori ceai.

Nu răspunse nimeni; din privirea lui Vladimir Manuela înțelese că dorința fusese acceptată în tăcere. Abia când simți foșnetul stofelor îndepărtându-se în spatele ei, îndrăzni să întoarcă puțin capul și, înainte de a dispărea sub o draperie, între două rafturi cu cărți, zări silueta unei femei înalte, cu talia foarte lungă și subțire, îmbrăcată într-o rochie mohorâtă.

– Mama Giovanna are grija casei de când mă știu. Ea ne-a crescut, pe mine și pe sora mea care a murit. Am avut o soră; dacă trăia cel puțin ea, casa ar fi fost mai veselă. Semăna poate mamei mele. Mama învățase cântul în Italia; i-a plăcut întotdeauna sudul; iarna i se aduceau orhidee de la Florența. Tatăl meu n-o înțelegea; trebuie să-ți mărturisesc că era un om aspru. Sper că nu-i semăn!

Manuela întoarse capul spre portret. Fără el, hotărât că holul și-ar fi schimbat înfățișarea. Îl privi pe Vladimir; nu, sigur că nu-i semăna, nu avea asprimea chipului de pe perete, dar fără îndoială că încăpățânarea și ambițiile lui latente le moștenea de la el.

– Mama a murit la patruzeci de ani; rudele ei au spus că din cauza tatei și ne-au părăsit. Sora mea avea atunci doisprezece ani; când împlinea cincisprezece, pe mine m-a trimis tata la Paris. Acolo am aflat de moartea ei; era călare, la Șosea, calul s-a speriat și a proiectat-o cu capul într-un pom. M-a mirat că tatăl meu îi dăduse voie să meargă la călărie. Când am venit, era înmormântată. De atunci am rămas singur, cu el și cu bătrâna mamă Giovanna. A fost camerista mamei; mama a adus-o din Italia, și după moartea ei i-a rămas toată casa în grijă. Însă, în loc să-i semene mamei, lângă care a stat mai mult, îi seamănă tatei; a luat spiritul lui autoritar. N-am niciodată sentimentul că sunt stăpân aici. Mama Giovanna mă ascultă, nu mă contrazice niciodată, aproape că nu răspunde, dar are o privire care mă îngheață. Nu știu ce aștept să desfac casa; e o moștenire prea friguroasă.

„Ce bine-ai face!" – se gândi Manuela, înviorată. Simți în spate aceeași umbră foșnitoare, apropiindu-se tăcută. Bătrâna Giovanna apăru între ei, ducând în brațe o tavă mare de metal alb. Sub rochia cenușie, corpul ei părea inexpresiv, inexistent, îmbrăcămintea trăia prin propria ei personalitate. Manuelei i se păru că viața era în rochie, în foșnetul ei, în gulerul alb, scrobit, în manșetele tot albe, răsfrânte, ca niște mănuși de mușchetar. Când se aplecă în lumină, să lase tava pe masă, îi văzu obrazul, îi văzu întâi ochii uscați, reci, ficși și stânjenitori. Restul obrazului părea un pretext pentru acești ochi înghețați. Sprijinit pe frunte,

la rădăcina primelor fire de păr și prins cu un ac sub bărbie, un tulpan alb îi încadra obrazul lung, dându-i un aer și mai sever.

Manuela observă că pielea, uscată de vârstă, îngălbenită la coada ochilor, pe tâmple, în colțurile gurii, nu avea nicio zbârcitură. Poate obrazul acesta nu râsese și nu plânsese niciodată.

Cu toate că aburea, ceaiul i se păru rece. Peste o jumătate de oră, fără să fie chemată, îndeplinindu-și datoria, probabil, după un ritual vechi al casei, femeia veni să ridice serviciul. Când se aplecă să ia tava, Manuela prinse o singură privire a ei, piezișă, scurtă, dar foarte expresivă. Trebuia să plece. Vladimir o însoți; în timp ce el era sus, să se îmbrace, văzu telefonul pe un piedestal într-un colț al holului; își notă numărul în gând.

Mai târziu încercase să-l folosească de vreo câteva ori, dar, după un singur apel al soneriei, lăsase receptorul pe furcă, speriată de ecoul pe care simțea că-l trezește clopoțelul acolo, în holul fără oameni, numai cu umbra tăcută și cenușie a bătrânei Giovanna.

Totuși, reveni de mai multe ori în casa neprimitoare. La etaj descoperi odaia lui de lucru. Jos avea un birou monumental, dar nu se folosea niciodată de el. Sus, în fața scărilor era o încăpere cu două ferestre mari, cu o ușă și cu un balcon deasupra Cișmigiului, mai scundă decât încăperile de la parter, mai izolată și mult mai intimă. Pereții erau tapetați cu hârtie de mătase în culoarea trandafirilor albi ruginii. În stânga se întindea pe tot peretele un divan atât de lung, că pe el ar fi putut să doarmă trei oameni, unul în prelungirea celuilalt. Între ferestre era masa de lucru, cu câteva cărți în legătură roșie și cu hârtii strânse foarte îngrijit.

– Am un dormitor alături, casa e împărțită după tradiții burgheze, dar de cele mai multe ori mă culc aici, uneori la fereastră, alteori lângă sobă sau la mijloc, după cum îmi vine.

Cu toate că un covor gros, plușat, albastru ca și tapiseria divanului îmbrăca parchetul, încăperea i se păru goală. Poate fiindcă la ferestre nu erau perdele. Măsură din ochi și când veni data următoare aduse două bucăți de rodier, gata pregătite, cu franjurile cusute și cu falduri bogate.

– Du-te jos și așteaptă o oră!

Încuie ușa și se apucă de lucru. În timp ce se urca pe scaune ca să prindă perdelele, i se păru că aude, dinspre ușă, fâșâitul acela ciudat care o anunța pe Giovanna.

Vladimir nu văzu perdelele; era în felul lui să suspecteze o privire, să observe lucrurile mici și să nu le bage în seamă pe cele vizibile. Manuela îl aștepta, zâmbind, în dreptul ferestrelor, cu mâinile la spate, gata să dea socoteală.

– Ce-i cu tine azi? o întrebă intrigat de aerul ei triumfător.

– Nu vezi?

El o privi, de aproape, în ochi.

– Ai ceva mai prietenos.

„E mai prietenoasă odaia ta!" ar fi vrut să-i spună. Într-un fel, perdelele își ajunseseră scopul.

A doua zi însă, nu mai erau la geam. Nu îndrăzni să-l întrebe nimic. Priviră împreună începutul apusului, dincolo de Cișmigiu, apoi coborâră. Jos, Giovanna îi aștepta tăcută, în îmbrăcămintea ei de totdeauna, cu gulerul alb scrobit și cu tulpanul de călugăriță.

– Domnișoara a uitat un pachet aici.

Nu se știa cui se adresează, Manuelei sau lui Vladimir. Întinse pachetul strâns cu grijă, în foiță roz. Manuela îl luă cu obrajii arzând. Vladimir nu întrebă nimic, era discret, dar mai degrabă distrat și nepăsător.

Altă dată îi aduse flori, un braț de gladiole cu tije lungi, și le împrăștie în odaie, înșirând vase pe dulap, pe rama lată a divanului, pe etajerele unde el își ținea trofeele de aviator și chiar pe parchet. Vladimir trebui să observe, fiindcă îl incomodau puțin. Nu observă însă a doua zi că florile dispăruseră. Găsind odaia goală, Manuela înțelese că nu e bine să mai vină și nu avu îndrăzneala să-l tulbure pe Vladimir, spunându-i că n-are de gând să lupte cu nicio ostilitate. A-i cere alianța ar fi însemnat o nedelicatețe, ar fi părut că îi cere concursul pentru gesturi de autoritate în casa lui.

A doua zi la prânz, bătrâna Giovanna îl întâmpină pe Vladimir în hol.

– Ce-i, mamă Giovanna? Șezi!

Ea rămase în picioare, în fața lui, proiectându-și pe dulapurile cu cărți, sub portretul bătrânului Antal, umbra cenușie.

– Domnișoara neagră...

– Mamă Giovanna, o întrerupse Vladimir râzând, domnișoara are un nume; dacă nu vrei să-l ții minte, spune „Domnișoara brunetă". Domnișoara neagră înseamnă altceva.

– Domnișoara, reluă netulburată Giovanna, renunțând cu o vizibilă ostentație și la nume, și la adjectiv, a pus perdele sus. Domnul poate nu a observat.

Mai mult decât îl surprindea informația, pe Vladimir îl sâcâia tonul ei solemn. Își dădu silința să-și ascundă enervarea sub un zâmbet.

– Mamă Giovanna, ce naiba, când eram mic îmi vorbeai altfel; acum am crescut, dar ai crescut și dumneata; mi-ar plăcea să-mi vorbești ca propriului dumitale copil, dacă l-ai avea! Și despre ce perdele spui?

– În camera de sus, domnișoara a pus perdele, probabil fără să vă fi consultat.

– Ce vorbești? întrebă Vladimir, ridicându-se uimit.

Bătrâna crezu că era indignat și mai vărsă peste el un val de răceală din ochii ei înghețați. Dar Vladimir nu văzu ochii ei; zâmbea altcuiva. „Mica Scufiță Roșie are uneori gesturi cu care ar putea să cucerească o lume întreagă; numai eu le văd prea târziu."

– Bineînțeles că le-am dat jos și le-am înapoiat domnișoarei. Domnișoara n-are de unde să știe că, dacă în odaia aceea nu s-au pus perdele, nu s-au pus dintr-un motiv binecuvântat.

– Și de ce nu s-au pus?

Ea păru jignită de întrebare.

– În această cameră a avut mama dumneavoastră atelierul de pictură: ea a dat perdelele jos și nimeni n-a îndrăznit să le pună la loc.

– Am să-i explic domnișoarei; era bine să-i fi spus de la început, dar eu nu mă uit niciodată la perdele. (Râse.) O să cerem scuze memoriei mamei mele și stăpânei dumitale!

Dădu să plece în fugă pe scări, spre odaia pe care Manuela voise s-o împodobească. Bătrâna Giovanna îl opri.

– Domnule, trebuie să vă mai spun ceva. Ați văzut florile pe care le-a adus domnișoara?

– Da, mi-au plăcut foarte mult.

– Eu mi-am luat îngăduința să le arunc.

– Și pentru ce motiv?

Începea să nu mai suporte; îi era necaz că nu observase lipsa florilor; putea să fie ceva grav. Ea răspunse:

– Erau cele mai vulgare flori ale anotimpului; mamei dumneavoastră, care avea un suflet de poetă, nu i-ar fi plăcut.

– Mamă Giovanna, mie florile mi-au plăcut. Nu-ți cer să le aduci înapoi de la gunoi; e prea târziu. Te rog numai, altă dată să nu mai faci așa!

– Credeți că domnișoara va mai veni?

El se dădu un pas înapoi.

– Am foarte mult respect și multă îngăduință pentru dumneata, îi spuse, privind-o în ochii morți, dar te rog să lași unele lucruri în seama mea!

– Dacă nu sunteți încă atât de enervat ca să pot continua, îl întrerupse netulburată femeia, am să vă spun o istorie de la noi din sat. Sunt din Lombardia.

– Știu. Cunosc biografia dumitale.

– Nu știți cum s-a însurat tatăl meu. Mama mea a fost o femeie bună, dar s-ar fi putut întâmpla altfel și atunci tatăl meu rămânea păcălit. Ea era o păstoriță frumoasă, cu părul negru și cu ochii albaștri. Când l-a văzut pe tatăl meu, și-a spus: „Am să-l iau de bărbat!" Ea mi-a povestit tot ce a făcut ca să izbutească. Mândria m-a oprit să folosesc învățătura ei, altfel aș avea acum o familie.

„Ai fost prea rece și prea rea!"

Giovanna urmă:

– Când o fată pune perdele în casa unui bărbat înseamnă că vrea să se mute acolo. Așa s-a întâmplat cu tatăl meu; întâi, mama i-a pus perdele la geam, pe urmă i-a șters praful, pe polițe, pe urmă i-a întărit nasturii la haină. În ziua când i-a cusut un petec la cămașă, a venit tatăl ei și l-a întrebat: „Ce ai de gând cu fata mea?"

Giovanna plecă, topindu-se în întunericul holului, lăsând în urmă numai foșnetul. Vladimir râse și se gândi că i-ar plăcea s-o vadă o dată pe Manuela dereticând odaia de sus. Cu un fel de liniște și cu un fel de regret, se gândi că nu va avea prilejul.

Peste câteva zile, o găsi în hangar, cu acul și cu degetarul în mână, aplecată peste combinezonul lui.

– Îți cădea un nasture și ți l-am întărit.

Râse, gândindu-se la spusele Giovannei. Când îl văzu pe Amedeu intrând la Aero-Turism, o clipă i se păru că faptele iau întorsătura prevăzută de ea. „Vine să mă întrebe ce am de gând cu nepoata lui!"

Îi fusese greu să-l recunoască. Îl mai întâlnise o dată, era tot cu Manuela, pe stradă, în ridicola lui îmbrăcăminte de paradă. Acum garderoba lui Amedeu suferise o transformare totală. În locul ghetelor de

lac, cu botul ascuțit, încheiate cu nasturi într-o parte, încălțase pantofi de box maron, cu talpa groasă, de sport, cu o limbă crestată mărunt la cap, clămpănind deasupra șireturilor. Un pantalon larg, cu manșeta lată, și un sacou sport, ca și pantalonii, dintr-o stofă groasă, bej, luate probabil de la un magazin cu haine gata, înlocuiau lustruitul lui costum negru. În locul lavalierei pepit își înnodase o cravată albastră, de culoarea cerului, peste o cămașă cadrilată. Pe cap avea o beretă mică, și ea îi făcea mai prelung chipul descărnat.

Vladimir ședea în spatele biroului, generalul Baroncea în fotoliul din fața lui, iar ceilalți îl înconjurau în picioare.

Amedeu se opri în ușă și, scoțându-și bascul, făcu un gest de salut, larg și solemn. Vladimir se ridică și vru să-i iasă înainte, să-l ducă alături, presupunând că vor avea de vorbit. Vizitatorul însă îl opri:

– Domnule Antal, nu trebuie să te deranjezi: cu atât mai bine că vă găsesc pe toți aici!

Se întoarseră către el. Amedeu văzu un cerc de oameni în care recunoscu, după uniforme, după insigne sau după expresie, numai aviatori; chipul îi înflori, sub un zâmbet de satisfacție, nările subțiri îi palpitară, înăuntrul hainei largi pieptul i se umflă. Făcu un pas către ei și se opri, într-o poziție teatrală.

– Domnilor, zise, mă adresez tuturor de față, mândru că mă găsesc aici!

Stătu, ca să culeagă din ochi, de pe chipurile lor, efectul introducerii, apoi, înaintând încă un pas, ridică mâna cu basca.

– M-am hotărât! Îmbrățișez, cu inima fierbinte, cauza dumneavoastră. Nu am avere, dar pot să-mi dau viața. (Se izbi cu pumnul în piept, îi privi radios.) Domnilor, mă înscriu la zbor!

13

Odată cu primele zile de zăduf ale verii, atmosfera pe aerodrom deveni apăsătoare, o atmosferă „cu colțuri", care enerva chiar și pe cei mai răbdători. Dublele comenzi continuară încă o lună, din prudență. Nu mai căzu niciun avion, nu se întâmplară nici micile accidente obișnuite pe un aerodrom de școală, nu se rupse nicio roată, nicio aripă. Încrederea elevilor în avion și în ei se transformă în plictiseală. Toți erau nemulțumiți, instructorii, șeful lor, Budih, generalul Baroncea căruia cu toții i se plângeau, numai Vladimir nu voia să imprime programului alt ritm.

O întâmplare petrecută sub ochii tuturor fu menită să readucă, un timp, încrederea în prudența lui. Numai la câțiva kilometri, dincolo de șosea, pe un aerodrom abia improvizat, fără hangare, fără instalații, cu un singur cort pentru mecanici, cu avioanele priponite noaptea de țăruși sub cerul gol, Avia își deschisese, în sfârșit, școala ei de pilotaj. Un omuleț roșcat, Medrea, luase conducerea asociației, în clipa când aceasta murea și când el plesnea de energie.

În câteva luni, totul fu gata, tot ce nu se făcuse în trei ani. Elevi erau, câmpul se găsi, și avioanele ieșiră ca din pământ. Zborul începu cu o duzină de avioane, într-un ritm ca și nebunesc. Pe un câmp nu destul de mare se făcură cinci puncte de zbor, cinci avioane decolau și aterizau, în permanență, în pericol de a intra unul în altul. Elevii ajunseseră la cinci sau șase aterizări pe zi, în timp ce la Aero-Turism se făceau cel mult două.

După o lună, primilor instruiți li se dădu drumul să zboare singuri. De la început, un elev rupse roțile la aterizare; fu urcat numaidecât pe alt avion și i se dădu drumul din nou; zăpăcit de accident, nu putu să decoleze; în timp ce rula, îl rupse și pe acesta, izbindu-l cu aripa de pământ. I se dădu un al treilea avion și acum izbuti. Până seara cinci avioane erau scoase din funcțiune: rămâneau șapte. A doua zi, lucrul continuă în același fel; se rupseră mai puține avioane

ca în ajun. Câteva din primele, ușor accidentate, se întoarseră de la reparație și nimic nu opri ritmul zborului.

Această activitate îi făcu pe cei de dincolo să înțeleagă reținerea lui Vladimir. Și aici, peste jumătate din numărul elevilor mergeau acum pe simplă comandă și nu se rupsese niciun avion. Zborul decurgea calm și cuminte. Inițiativele îndrăznețe erau reprimate; trebuia ca elevii să facă, sus, exact mișcările dinainte indicate de instructor.

Ocolul monoton al aerodromului într-un viraj pe stânga, apoi în unul pe dreapta începea să-i plictisească pe toți, în ziua când la Avia două avioane se ciocniră în aer și amândoi piloții fură uciși. Elevii de la Aero-Turism se strânseră pe lângă instructori.

Dincolo continuară zborul în vechiul ritm. Curând, începură gesturi de provocare. Depășind limitele spațiului aerian rezervat lor, ajunseră deasupra aerodromului vecin și de câteva ori aterizară la Aero-Turism, provocator, imprudent și mai ales nepermis. Alteori se apropiară în zbor de elevii lui Vladimir, făcând cu îndrăzneală în jurul lor viraje strânse, răsturnate, salutându-i cu mâna, degajați, ca de pe bicicletă. La început aceste gesturi îi enervară, pe urmă îi umiliră. Baroncea devenise apatic, nu se mai interesa de piloți. Unul din membrii comisiei de recepție căzuse lângă Paris cu V.V.B.-ul. Un alt avion de același tip se prăbușise în mod inexplicabil lângă Tecuci, omorându-și pilotul. Unele ziare începeau să ceară lămuriri. La al treilea avion căzut, V.V.B-ul fu numit „dricul aerian". Generalul plecă îngrijorat la Paris.

Vladimir fu nevoit să protesteze singur pe lângă directorul celeilalte școli. Într-o dimineață, își luă avionul, trecu șoseaua și aterizâ la ei, în mijlocul unei forfote care îl ului. Iarba de pe câmp fusese măcinată de roți și bechii. Aerodromul, sub soarele de august, abia răsărit, era un bâlci în mișcare, îngropat în praf, în miros de benzină și în huruit de motor. Avea să plece de acolo chinuit de îndoieli. Câmpul îi amintea anii începutului, plini de riscuri și de elan, de la Issy les Moulineaux și de la Juvisy. Văzu tinerii piloți în salopete albastre, murdare, nebărbieriți, cu părul nepieptănat, plini de praf și de sudoare, așteptându-și pe câmp rândul la zbor. Se simți stânjenit în combinezonul lui nou, cu inițiale elegante brodate pe piept, se simți stânjenit de avion chiar, curat și prea lustruit. Avioanele de aici, cu planurile hârșâite, erau stropite de ulei, peste care se așeza praful,

formând pe fuselaj, în spatele motorului, dâre cenușii. Se simțea ceva dârz în toate, și totul se potrivea cu conducătorul școlii.

Mișcările lui Medrea erau iuți; permanent stăpânit de o veselie nervoasă, avea un fel de râs colțos și o căutătură piezișă, pornit parcă pe harță și hotărât să nu dea importanță adversarului. Pilot nu prea vechi, din seriile de după război, se distinsese prin câteva accidente grave, din care scăpase în mod inexplicabil neatins – și prin câteva încercări de record începute vijelios și întrerupte brutal, când printr-un incendiu la bord, provocat de forțarea motorului, când printr-o rătăcire în ceață, când printr-o aterizare în munți, în bălți sau în păduri. Era un suflu de zăpăceală în tot ceea ce făcea, dar izbutise să-și găsească susținători, și aceștia continuau să spere că odată va întreprinde un raid de proporții mondiale.

Vladimir îl găsi la marginea aerodromului, într-un fotoliu pliant, sub o umbrelă de soare, singurul adăpost de pe câmp, în afară de cortul mecanicilor. Abia acum începeau să se construiască hangare de lemn în partea cealaltă a aerodromului. Scheletul lor alb lucea în soare. Medrea ieși vesel înaintea musafirului și-l aduse sub umbrelă.

– Ce zici? întrebă, arătând câmpul prăfuit.

Vladimir ridică din umeri.

– Ce pierderi ai până acum?

– Doi morți, cinci răniți, dintre care trei reveniți la zbor, trei avioane distruse, zece trenuri de aterizaj fărâmate, opt planuri și șapte elice rupte.

– Ești mulțumit?

– Desigur! Elevii mei sau se curăță, sau devin ași. N-am nevoie de șoferi aerieni, nu știu dacă înțelegi termenul. Vreau aviatori! Suport riscurile. Nu admit să se facă observații celor care rup avionul. Pe un aerodrom am văzut un tânăr pilot capotând. Era un avion iute, de vânătoare; s-a așezat exact cu roțile în sus. Ca prin minune, la viteza lui de aterizaj, pilotul nu a pățit nimic. Și-a desfăcut curelele și a coborât din carlingă, ca pe gura podului. Cred că trecuse printr-o oarecare emoție; ei bine, șeful lui s-a repezit la el cu amenințări, cu insulte. După spaimă, mustrări! Nu merge! E absolut nedrept. Dacă băiatul s-ar fi curățat? Nu era greu, trecuse doar pe lângă moarte. Cu un om care iese din mormânt trebuie, nu-i așa?, să te porți altfel. Eu l-aș fi luat de braț, l-aș fi dus la hangar, i-aș fi dat un păhăruț de vin bun, o cafea și aș fi scos pe câmp un avion nou: „Ia dă-i drumul și vezi, poți să mai faci o dată figura de adineauri?"

Huruitul unui motor îl întrerupse. Un avion decola în direcția lor. Vladimir îl văzu zbătându-se nesigur prin praf, izbind pământul cu roțile, de câteva ori, ridicându-se apoi și continuând să zboare spre ei, numai la un metru înălțime, ca și când ar fi fost hotărât să ia umbrela în bot. Instinctiv, își feri capul; cu motorul în plin, huruind asurzitor, avionul cabră brusc în fața lor, ridicându-se pe-o aripă, vertical.

– Instructor? întrebă Vladimir, uluit.

– Nu, elev.

– Permiți asemenea decolări?

– De ce nu?

– Știi bine că sunt periculoase. La mine nu le îngădui nici instructorilor; nici eu nu le fac dacă sunt elevi pe aerodrom.

– Vei scoate niște foarte corecți funcționari. Eu vreau să fac aviatori, ți-am spus. Am câțiva pe care i-aș putea trimite de pe acum la brevet. I-am trecut la acrobație. În toamna asta, vreau să fac un miting, am să-i pun să lucreze și ei. Am aranjat cu câțiva și europeni, poate te interesează. A! Și o să fac o surpriză extraordinară adormitului nostru public bucureștean: voi lansa un parașutist. Un parașutist român, înțelegi? E inedit și senzațional! De altfel, îl cunoști; a fost la voi și l-ați refuzat.

– A fost la noi un parașutist?

– Propriu-zis, nu-i parașutist. Va fi. E un fost actor, un om interesant, un exaltat.

– Amedeu!

Amintirea era încă penibilă. La Aero-Turism, Amedeu fusese primit cu bunăvoința care se arată nebunilor, ca să nu-i contrazici. „Domnilor, declama cu mâna pe piept, alături de dumneavoastră voi zbura și eu. Nu vă fie teamă; nu vă voi lua nimic din glorie; acest nemărginit ocean aerian e prea mare ca să nu avem toți loc în el!" „Dar, ca să zbori, nu-i de ajuns să vrei. Trebuie să ai aptitudini." „Le am. De două luni mi le caut; de dimineață până seara mi le caut, privind la cer, către care mă simt chemat. Mi le caut noaptea în somn, când mă visez zburând. Le am! Am mai multe decât se cer!" „Dar trebuie să faci o școală!" „Sunt gata s-o încep mâine, în zori!" „Domnule, îți trebuie o pregătire, sunt anumite cunoștințe pe care trebuie să ți le însușești." „Știu totul! Învăț de două luni; puneți-mă să dau examen pe loc, de aceea am venit!" „Trebuie un examen medical." „Chemați

doctorul! Sunt sănătos tun!" „Bine, dar câți ani ai dumneata?" „Patruzeci și opt! Și ce dacă? Priviți-mă!"

Oricât se simțea de încurcat, Vladimir sfârșise zâmbind ca și ceilalți.

– Domnule, îi spusese în încheiere, ținând ochii pe birou și silindu-se să rămână serios, credem tot ce ne-ai spus, dar, cum școala noastră funcționează după anumite reguli, sub controlul Ministerului de Război, ne pare rău că nu te putem primi. Vârsta dumitale depășește cu mult pe aceea până la care s-ar putea merge, cu cea mai elastică dispensă. Nu avem elevi decât până la douăzeci și cinci de ani.

– Deci nu mă primiți?

– Nu putem.

Amedeu plecase, retrăgându-se de-a-ndăratelea până la ușă, tot înclinându-se spre ei. Din prag își debitase ultima tiradă:

– Îmi pare rău dacă nu va fi pe placul dumneavoastră: eu, domnilor, totuși voi zbura!

De atunci nu mai aflase nimic despre el; încunoștiințată, Manuela încercase să-i vorbească în mai multe rânduri; când merse să-l caute, nu-l găsise acasă, fie că nu era într-adevăr, fie că se ascundea de oameni și stătea cu ușa încuiată, citind cărți de aviație. Pe la ei nu mai venea deloc, nici nu le mai telefona; îi socotea pe toți inamici, coalizați în hotărârea de a-l opri să zboare.

– Cum l-ați găsit? întrebă Vladimir consternat. Nu era greu să vezi că-i un maniac!

– Te înșeli! E omul cel mai întreg din lume; doar dacă entuziasmul e o manie, atunci recunosc, e maniac.

– În primul rând are un organism șubred.

– Nu-i adevărat! Îți închipui că înainte de a lua vreo hotărâre l-am examinat în modul cel mai minuțios. Ceva la rinichi, e drept, dar nu grav, ține regim, asta-i tot. Probabil că într-o vreme a apreciat prea mult băutura; nu mă miră; ți-am spus că e un entuziast; când face ceva, face din plin. Încolo, totul e cum trebuie. Câteva cicatrici la plămâni, în schimb inima neobosită; reflexele poate sunt ceva exagerate. Evident, nu puteam să-l luăm la pilotaj! I-am propus parașuta. A acceptat, după zece secunde de deliberare.

Lui Vladimir Medrea i se păru cinic; dar nu putea face nimic împotriva lui, după cum știa că va fi ca și zadarnic să mai încerce ceva împotriva hotărârii lui Amedeu. Aproape uitase de ce venise aici și, când își aminti, socoti că orice intervenție ar fi fost fără rost. Se afla în

fața unui om cu care nu putea începe o discuție, așa cum, dacă ar fi fost vorba de ceva mai grav, n-ar fi putut începe o luptă loială. Se mulțumi să-i atragă atenția, pe departe, ca despre un fapt fără importanță, că de vreo câteva ori elevii lui veniseră să aterizeze pe aerodromul vecin. Efectul fu invers.

– Foarte bine! Să-și facă de cap!

Vladimir străbătu iarăși marginea aerodromului, regăsi aceeași atmosferă trepidantă, plină de praf, de ulei ars și de huruitul motoarelor. În timp ce se pregătea de plecare, doi elevi îșl luară locul în dreapta și în stânga lui, decolară odată cu el și îl însoțiră în zbor. Se simți enervat de această trenă inoportună și căută să scape de ei prin mișcări dezordonate. Nu izbuti decât să-și arate enervarea; cei doi nu-l slăbiră. Abia când se pregătea să aterizeze dincolo virară în loc, răsturnați pe o aripă, după ce făcuseră cu mâna semne amicale de despărțire.

Trecuse ora zece, și zborul era încheiat. În zilele călduroase, din cauza golurilor de aer care se formau în atmosferă către prânz, îngreuind pilotajul, zborul începea foarte de dimineață și dura până la zece, ca să fie reluat abia spre seară. Câmpul se vedea gol; iarba puțin pălită de soare lucea în lumina dinaintea prânzului, făcând dâre lucioase până în depărtare, ca pe o apă liniștită; nu semăna a aerodrom, totul era pașnic.

În ușa hangarului doi servanți ștergeau cu cârpe curate, albe, planurile unui avion, în timp ce Kaizerul verifica motorul celuilalt.

Trecu printre ei, scos din fire.

– Ce tot învârtești acolo, Moș Ramură? strigă. Ce dracu' le faceți toată ziua?

Călare pe botul avionului, Kaizerul întoarse capul, mirat.

– Mihalache are pe naiba în el! Nu-ș' ce tot încălzește de la o vreme.

– Mai lăsați-o încolo de dichiseală! Toată ziua vă țineți cu cârpa după ele. Mai rău ca la un pension de domnișoare! Parcă ar fi piane, nu aeroplane!

Stăpânit de aceeași enervare, Vladimir se îndreptă spre fundul hangarului, să-și ia hainele de oraș. În biroul mecanicului, unde și le lăsase, o găsi pe Manuela. Ea îl auzise strigând și rămăsese ascunsă. Pe o mică fereastră aflată foarte sus, în zid, soarele o lumina din spate, îmbrăcându-i părul într-o aureolă fierbinte, făcându-l să lucească negru, cu reflexele lui de oțel. Suporta cu plăcere căldura lui august;

avea ceva de pisică moleșită; nu se ferea de soare, și, ars, obrazul îi devenise mai cafeniu. Stătea pe masă, leneșă, cu picioarele adunate dedesubt.

– Ce mai cauți la ora asta aici?

– Te așteptam.

– Ai putea să te strangulezi mai puțin cu cordonul! Într-o zi ai să-ți rupi mijlocul în două.

– Ia uite ce larg este!

Vladimir o privi încă o dată, de sus până jos, în îmbrăcămintea albă, croită cu cochetărie, își aminti combinezoanele albastre, mototolite, murdare, de pe aerodromul celălalt. Întinse mâna și-i trase, aproape brutal, legătura roșie de la gât.

– Ce-mi umbli înfofolită așa în miezul verii? Nu te sufoci de căldură?

– Știi că fără roșu nu-mi stă bine. Și nu mi-e cald; de ce nu înțelegi că nu mi-e niciodată cald? Am fost făcută să trăiesc la tropice, și m-am rătăcit aici, într-o țară friguroasă, cu oameni urâcioși.

Altădată ar fi râs. Acum, amintirea trepidației de pe aerodromul vecin îl neliniștea. Se îndoia de el, de elevii lui și de destinul școlii. Se apropia toamna și nu putea trimite decât cel mult cinci inși la examenul de brevet. Era sigur că vor face totul fără greșeală, la examen și oricând după examen; acesta fusese idealul lui, dar acum un program sprijinit pe atâta prudență i se părea nepotrivit cu o școală de pilotaj. I se părea că, într-adevăr, cum spunea Medrea, prudența nu se potrivește cu ideea zborului. „În vinele mele curge sângele unui jurist care prin pregătirea lui și prin practicile lui de fiecare zi trebuia să fie un om ponderat, un om care să refere fiecare fapt, fiecare gest, la articole de legi, să interpreteze totul sprijinindu-se pe interpretări mai vechi, să nu facă nimic împotriva cuvântului dinainte stabilit. În vinele mele curge sângele unui om care, din respect pentru tradiție, și-a păstrat până a murit un frumos echipaj cu cai albi la scară și nu s-a urcat niciodată într-un automobil."

Iar el, crescut într-o casă veche, pus să învețe profesiunea tatălui, întru totul și zi de zi pe urmele lui, fusese pregătit pentru același pașnic destin. Se gândea că, în timp ce bătrânul Antal se plimba cu echipajul la Șosea, tatăl lui Medrea încerca să bată un record de viteză cu automobilul. Medrea se născuse în zgomot de ciocane și copilărise într-un atelier mecanic, acolo unde cel dintâi automobilist din București repara mașinile automobiliștilor mai noi. La unsprezece

ani, Medrea își rupsese piciorul, căzând cu motocicleta furată din garaj, și la șaisprezece fusese îngropat sub sfărâmăturile automobilului, într-un șanț. La școala lui, avioanele rupte erau trofee. Și, pe măsură ce rupeau mai multe, elevii căpătau mai multă încredere în ei.

– Ce-ai făcut azi? întrebă nemulțumit.

– Am zburat cu Oltaru, dar nu mi-a plăcut.

– Ce nu ți-a plăcut?

– Oltaru.

– Nu-i nevoie să-ți placă instructorul. Cum merge zborul?

– Oltaru pretinde că prost. Zice că merg pe aripa stângă.

– La fel ți-am spus și eu.

– Dacă m-ați învățat să privesc afară pe stânga, e firesc să înclin avionul, fără voia mea!

– Nu! Trebuie să dezlegi poziția avionului și mișcările lui de poziția și mișcările tale. Mâna trebuie să-ți devină sensibilă, ca un giroscop.

– Îmi place să zbor, dar, dacă voi nu mă menajați, mă siliți să renunț.

– Vrei să pleci? Îți dau drumul chiar azi. Aș vrea să te duci pe aerodromul celălalt, să vezi cum se face școală acolo, fără fulare, fără insigne și fără ochi dați peste cap.

– Ai avea inima să mă alungi?

– Nu te alung; aș vrea să înțelegi că, dacă trebuie să am supărări, să nu le am de la tine!

– Te supără cine știe ce, și tu te răzbuni pe mine!

Nu-i era teamă, nu era mâhnită; se alinta. O cunoscuse provocatoare; continuase să fie îndrăzneață, apoi camaradă, apoi prietenă, amestecând uneori în sentimentul acesta puțină tandrețe amoroasă și regăsindu-și uneori, cu un ton încălzit, vechile intenții provocatoare. Fusese și melancolică. Odată cu căldura verii, intrase în faza alintărilor.

Se alinta singură, în fața oglinzii, mângâindu-și părul sau obrazul și îngânându-și, cu glasul tărăgănat, vechile cântece pentru păpuși. Apoi, nemulțumită că trebuia să se mângâie singură, se lăsa cuprinsă de mâhnire. Iar mai târziu, plictisită de a-și mai fabrica suferințe, își trimitea în oglindă o strâmbătură plină de ciudă.

Multă vină pentru acestea avea probabil maică-sa, care de multe ori se purta cu ea de parcă ar fi fost încă o copilă. Astfel, venea seară de seară să-i închine pernele, să-i netezească așternutul, și nu uita

niciodată să-i pună la cap cutia cu bomboane. De mică, Manuelei îi plăceau drajeurile cu migdale. Și acum, înainte de a se culca, avea grijă să-și bage o bomboană în colțul gurii, unde, peste noapte, zahărul se topea încet. Spre ziuă, când simțea că se răcorește, maică-sa intra în vârful picioarelor să-i închidă ușa de la terasă și să-i aranjeze cuvertura. Iar dimineața continua să vină odată cu soarele la capul Manuelei. De când își aducea aminte, Manuela se trezea cu ea alături, mângâindu-i părul. Când deschidea ochii, mai întâi vedea obrazul ei senin și privirea zâmbitoare. Și, înainte de a se dezmetici, începea să rontăie încet migdala păstrată în gură de cu seară.

Pe aerodrom nu suferea să fie tratată ca elevă, de aceea izbiturile în manșă sau în palonier o ofensau și, enervându-se, cu greu mai putea să învețe ceva. Nu suporta alte observații decât pe ale lui Vladimir, iar acelora le răspundea alintându-se.

– Ai să fii ultima la simplă comandă! o amenință el.

Ea ridica din umeri. Ar fi vrut să-i spună: „Ești un prost! Dacă ai fi fost mai deștept, ți-ai fi dat seama că n-am ambiția să pilotez. Sunt mulțumită să zbor cu tine. Așa, n-ai izbutit să faci altceva decât să nu mai știu nici eu singură ce vreau!"

– Acum ce ai? îl întrebă, văzându-l nervos.

– Amedeu vrea să sară cu parașuta!

– Ce înseamnă asta?

– Înseamnă că s-a smintit. Trebuie să-l oprești.

Ea ridică umerii, cu nepăsare:

– La urma urmei, de ce?

– Fiindcă parașuta a fost creată într-un scop mai nobil, pentru un scop suprem, nu pentru exhibiții de bâlci! Îmbracă-te și hai chiar acum la el. Trebuie să-l aștepți o zi întreagă, dacă va fi nevoie, să dai ochii cu el. Să-l încui în casă, cu mâinile legate de pat, pe acest bătrân cabotin!

Nu-l găsiră. Amedeu era la Brașov, pentru antrenament. Și să-l fi găsit ar fi fost inutil; nimeni nu-l putea întoarce din drum.

O săptămână mai târziu, pe ziduri, pe garduri, pe tablele de publicitate, se lipeau afișe mari, care anunțau de pe acum mitingul de toamnă. În mijloc, într-un chenar gros, cu literele cele mai mari, era trecut numele lui Amedeu, primul parașutist român.

14

Octombrie începea cu un cer albastru-cenușiu, înalt, cu un strat de nori uniform, subțire, străveziu. O atmosferă purificată lăsa să se vadă, până departe, câmpul îngălbenit. Numai spre oraș se ridica o ceață ușoară, un abur incert, jucând fantomatic în aerul ascendent. Lumina soarelui, opacă, era limpede, odihnitoare, clară, fără să fie strălucitoare, ca sub un acoperiș de sticlă mată.

Mulțumit de temperatura dulceagă, de cerul pe care ochii puteau rămâne neînlăcrimați, găsind ceva sărbătoresc în atmosferă, după ce inspectase grav tribunele goale, defilând de la un cap la altul prin fața lor, urmat de pitorescul lui stat major, Amedeu se urcase în turnul stației meteorologice, de unde perspectiva era largă, și privea șoseaua, spre oraș. Deși știa că biletele fuseseră vândute toate, peste douăzeci de mii, îl stăpânea oarecare neliniște.

„Douăzeci de mii de oameni din acest oraș, își spunea, au cumpărat bilete. Există însă undeva un motiv capabil să oprească un spectator din drum; nu se știe pe care și nu se știe în ce fel. Dar dacă același motiv, plauzibil, multiplicat până la douăzeci de mii, ar sta printr-o coincidență nefericită în fața tuturor?"

Un automobil trimis de Medrea îl luase de acasă, încă dinaintea zorilor, după dorința lui. În el încăpuse întreaga escortă de copii. Gaița era cea care alergase să-i ciocăne în ușă, dar Amedeu nu dormea de mult. Premiera din zorii zilei îi dădea o emoție necunoscută, fiindcă venea la o oră neobișnuită, ora altor îndeletniciri, ora întoarcerilor de la chef sau a plecărilor în excursie.

Gaița primise de acasă îngăduința să se îmbrace pentru eveniment cu pardesiul nou, o hăinuță albăstruie, din care picioarele goale îi ieșeau subțiri și neastâmpărate, de parcă ar fi fost mișcate cu arcuri.

Venise și Bursucu. Drept pedeapsă, după întâmplarea cu gogoșile fusese ținut în curte toată vara. De inimă rea slăbise, destul ca să merite altă poreclă. În mijlocul feței uscate, nasul își păstra vechile dimensiuni, prea mare, atârnând parcă prea greu, trăgându-i capul înainte, făcându-l

să meargă aplecat, cu mâinile puțin în lături, ca și când l-ar fi tras tot timpul cineva de un belciug. I s-ar fi cuvenit acum alt nume: Nazone sau Țăndărică, dar copiii nu îndrăzneau să folosească porecle neaprobate de Amedeu, și acesta nu mai avea timp pentru ei. Nu mai prezida jocurile lor și nu mai făcea adunările obișnuite, de sâmbătă seara, pe maidan, când, așteptând să vină ora cinei, copiii își mărturiseau în fața lui, ca unui duhovnic, isprăvile săptămânii. Nu-i mai mustra și nu-i mai lăuda, însă ei continuau să-i facă, în jurul casei, o gardă credincioasă. Când dimineața deschidea fereastra, cineva îl pândea din stradă și cum îl vedea, se ridica în mâini deasupra gardului.

– Domnu' Amedeu, vă trebuie ceva?

În zilele dinaintea mitingului, se perindară prin fața casei multe șiruri de copii, de pe alte străzi, din alte cartiere, care aflaseră prin colegii de școală cine era și unde stătea parașutistul Amedeu. Treceau pe un trotuar, se întorceau pe altul, mergând în vârful picioarelor, ferindu-se să facă zgomot în dreptul casei. Când vreunul îl zărea în treacăt la fereastră, anunța faptul tuturor, înfrigurat, ca pe un mare eveniment: „Mă, l-am văzut pe domnu' Amedeu!"

Singură Gaița își păstrase deprinderile și prerogativele vechi. Ea continua să intre în casă, să bată la ușă, să se agațe cu mâinile de clanță și să-și bage capul înăuntru. „Ce mai faceți, domnu' Amedeu?" îl întreba, fluturându-și bretonul blond. Dar, înainte de a obține vreun răspuns, ea înregistra, dintr-o privire, tot ce era nou la el. „Era întins pe dușumea și făcea așa și așa, cu picioarele în sus!" explica apoi celorlalți exercițiile de gimnastică ale lui Amedeu.

Alteori îl găsea trăgând de niște arcuri prinse în pereți, ca să-și întărească mușchii brațelor, ai pieptului și ai omoplaților, sau făcând sărituri în mijlocul odăii, de pe un scaun pus deasupra mesei.

Tot Gaița îi organizase și statul major care să-l escorteze la aerodrom. Odată cu Bursucul veniseră Viezurele, Crocodilul bălțat, Gâscanul, Buturugă și Colosalul, singurul care purta pantaloni lungi și haină desfăcută la gât, cu guler tare și cu cravată, ca bărbații eleganți din cartier. El vorbea cu Amedeu în cuvinte neînțelese de ceilalți:

– Domnu' Amedeu, ați auzit că se aduce în centru un film, în care oamenii cântă și vorbesc? Dar este un lucru colosal! Văru-meu dirijează orchestra, la Trianon, și acum îi va concedia pe toți. Ce șomaj colosal pentru muzicanți!

În timp ce Amedeu se urcase în turn, ei așteptau în fața stației meteorologice, ascultând explicațiile Colosalului despre parașută și despre riscurile ei.

– Va fi o demonstrație colosală! Numai de nu s-ar întâmpla să nu se deschidă parașuta! Atunci domnu' Amedeu s-a curățat. Vă închipuiți ce viteză colosală! Praful se alege de el!

De sus, Amedeu vedea șoseaua printre copaci, până dincolo de calea ferată, la Vila Minovici, unde cotea spre dreapta. Apărură câteva automobile răzlețe, dar nu se opriră, ci își continuară drumul spre Ploiești. Mai târziu, de după arbori ieși o coloană de soldați, în haine de paradă; veneau să țină ordinea pe marginea aerodromului. Erau totuși niște spectatori. Ar fi vrut să le iasă înainte, să-i salute cu bascul ridicat: „Am onoarea! Eu sunt parașutistul Amedeu!"

Câteva automobile-brec ajunseră soldații din urmă și intrară, cu viteză mare, pe aerodrom. Erau jandarmi în uniforme albastre, cu curelării, cu mănuși și cu penaje albe. Fură înșirați în fața tribunelor. Apoi apăru primul autobuz. Amedeu îl văzu venind încet, greoi, înclinat pe o parte. În ușă câțiva oameni atârnau afară, cu mâinile agățate de bare. „Ahaha! Uite-i că vin!"

Numai cu cei care soseau acum și tot era numărul minim de privitori, ca să se poată începe un spectacol. Satisfacția îi alungă orice neliniște, nu mai avea de ce se teme, nu-și găsea nici urmă din tracul de la teatru. Avea de jucat un rol grandios, dar redus la un singur gest – nu un rol: o explozie.

Văzu alte autobuze apropiindu-se, chinuite, gâfâind. Le urmară oameni pe jos, întâi câțiva, pe urmă mai mulți, din ce în ce mai mulți, până ce trotuarele se umplură, formând de o parte și de alta a șoselei două dâre negre, ale căror capete se îndreptau cotropitoare înspre aerodrom. Văzu dârele îngroșându-se, ieșind din ce în ce mai compacte de după cotitură, lățindu-se, fierbând, depășind trotuarele până ce, deodată, se revărsară peste șosea, rozând spațiul gol din mijloc și se uniră.

Pe această gâtuitură, întreg orașul se scurgea, strivit, înspre aerodrom. De pe Șoseaua Bonaparte, de pe Bulevardul Catargiu, de pe Calea Victoriei, de pe Buzești, de pe Basarab, vehiculele, circulând numai într-o direcție, își căutau drumul, prin Piața Victoriei, pe Șoseaua Kiseleff, pe Bulevardul Mărăști, spre Băneasa, și în drum alte artere laterale se revărsau în puhoi.

Era o mișcare înceată, grea, ca prin cocă, o luptă ca a unor cârtițe care, pierzând simțul înălțimii și luptându-se, surpând pământul să iasă la lumină, s-ar duce din ce în ce mai adânc.

Automobilele, tramvaiele, autobuzele, cu fiecare metru mai pline, cu oameni agățați de bare, de tampoane, urcați cu picioarele pe aripi, pe acoperișuri, la o jumătate de metru sub firul electric omorâtor, abia mai înaintau, la pas, atingând cu roțile călcâiele pietonilor din față.

Dar la capul șoselei, unde toate arterele mari se vărsau într-una singură, apăsarea creștea, depășind presupunerile, până ce omul își pierdea nu numai independența gesturilor, ci și conturul, topindu-se în masă. Coborâți din vehicule și îndrumați pe gâtuitură, oamenii se dizolvau în ceilalți și deveneau o pastă mișcătoare, curgând pe pavaj, cu impresia că, ajunși la libertate, nu se vor mai putea desface și vor rămâne mereu așa, un pachet viu și indivizibil.

Lui Amedeu i se păru că șirul câștigă în înălțime, că oamenii încep să meargă unii pe deasupra celorlalți și aceștia pe deasupra altora, ca pe mai multe bulevarde suprapuse. Câteva automobile, lucind negru, prinse în mulțime și înaintând la pas cu ea, aproape strivite, i se părură niște ostroave plutitoare, alunecând încet, pe firul unei ape domoale. Întorcând capul, câmpul i se păru de nerecunoscut. În porțile aerodromului șirul se cernea, oamenii rămâneau, umpleau spațiile goale, dar puhoiul nu se subția, aluneca mai departe, la fel de compact, spre celelalte porți. I se păru că un produs în care erau frământați la un loc, în lungul drumului, îi făcea să crească, să dospească, să dea pe de lături ca un aluat.

Văzu, în partea cealaltă a aerodromului, înspre mahalalele orașului, un lanț de oameni cât orizontul, înaintând încet peste câmp. Veneau toți odată, în același pas, ca sub o comandă, ieșind de după o creastă a câmpului, ca dintr-un tranșeu, ca o armată pornită la atac. Un grup de călăreți, cu căștile lucind, apăru din spatele hangarelor, șarjând, să dea înapoi mulțimea aceasta de spectatori fără bilet. Oamenii se feriră, o mare spărtură se făcu în rândul lor, dar nu se oprira din mers. Cu pasul lor încet și hotărât veneau spre aerodrom.

Erau bărbați și femei în haine sărace de sărbătoare, cu paltoane mohorâte ținute pe umeri, cu broboade și cu șaluri atârnându-le pe spinare, îmbrăcăminte multicoloră, pitorească și stranie. Erau copii cu picioarele goale, ferindu-se de rouă, cu mâinile înfundate până la coate în buzunarele pantalonilor peticiți. Părea că marginea orașului, de unde veneau, li se rostogolea încet în urmă, cu bordeiele țigănești, cu

cocioabele scunde, cârpite cu bucăți de tablă, cum era cârpită cu petece de altă culoare îmbrăcămintea lor. Fierăstrăul, Floreasca, Teiul, Colentina și celelalte sate și celelalte mahalale păreau că au pornit din loc și se rostogolesc peste câmp.

Dincolo de ei, călăreții se regrupară și voiră să se întoarcă, să șarjeze din nou, când deodată, de după altă creastă de pământ, văzură alt val de oameni venind. Porniră în galop, trecură printre ei cu săbiile ridicate, dar alte valuri veneau din alte părți, ieșind ca din pământ, din ce în ce mai numeroase și de neoprit.

Din înălțimea turnului, lui Amedeu i se păru că toți se îndreptau spre picioarele lui. Se închină.

Marginile aerodromului erau acum marcate de un zid viu, a cărui adâncime se pierdea, fierbând, departe, pe câmp. Numai tribunele, pe latura dinspre oraș, mai aveau spații goale; la mijlocul lor, în tribuna oficială, se vedeau doar câteva haine negre, câteva uniforme într-un belșug de covoare, de ghirlande verzi și de flori. Prin mulțimea de pe șosea, care se rărise, începură să-și facă loc, claxonând cu un ton strident și autoritar, limuzine negre, de gală. Veneau miniștrii, patriarhul, mitropoliții, corpul diplomatic. Peste covoarele tribunei apărură redingote, colane, penajuri și fireturi. Pălării mari, cu borul larg, acoperite de pene grele, schițară, de la un colț la altul, grațioase saluturi protocolare. Vulpi scumpe, vulpi albastre, vulpi roșii de Kamceatka, vulpi argintii își fluturară cozile pe umerii femeilor. Firave nurci castanii se așezară în lungul brațelor, tremurând la fiecare mișcare, ca și când undeva în pielea argăsită ar mai fi păstrat ceva din neliniștea animalului jupuit.

Amedeu coborî scările împleticindu-se de emoție.

Întreg orașul venise să-l vadă; limuzine negre, vulpi albastre, redingote, uniforme, miniștri, generali, diplomați, slujbași, negustori, meseriași, paltoane roase, șaluri peticite, palate și cocioabe erau adunate laolaltă pentru el. Niciodată un spectacol nu putuse să adune atâta lume, să contopească oameni atât de feluriți!

Statul lui major îl aștepta jos, devotat, păstrându-i fiecare câte ceva din echipamentul de zbor. Colosalul, care dăduse o raită prin spatele tribunelor și prinsese crâmpeie de conversații, era entuziasmat.

– Domnu' Amedeu, are să fie colosal. Nici francezul, nici belgianul n-au să facă ispravă mare. Toți vorbesc despre dumneavoastră. Vă spun, o să fie colosal!

Însoțit de pitorească lui escortă, Amedeu se îndreptă prin spatele clădirilor spre hangarul central, în fața căruia era instalată conducerea

tehnică a mitingului. Dintr-o cabină cu pereții dubli, de sticlă, se anunțau la microfon numerele programului și se urmăreau evoluțiile din aer. Difuzoare puternice erau înșirate pe marginea aerodromului și se auzeau până unde nici n-ar fi fost nevoie.

O escadrilă de vânătoare, venind dinspre aerodromul militar, deschise programul. Apărură în triunghi, la câteva sute de metri înălțime, defilară prin fața tribunelor, se întoarseră într-o altă formație, înscriind pe cer un singur șir, în urcare. După ce luară înălțime, își dădură drumul în jos, într-un looping larg, unul în urma celuilalt: avionul din cap îl ajunse pe cel din urmă și continuară să zboare așa, în cerc, formând cu aripile lor cenușii, pe cerul albăstrui, un spectaculos carusel aerian.

Demonstrația, care dură vreo câteva minute, nu opri publicul să-și caute locurile în tribune. În tribuna oficială și în preajma ei, cunoscătorii discutau calitățile acestui reușit avion de vânătoare. Pus din primăvară în serviciu, nu dăduse încă niciun accident, în afară de cele câteva datorate greșelilor de pilotaj. Inginerul Asnaș, un constructor de avioane care cumpărase licența, explica unui grup de aviatori aberațiile caietului de sarcini întocmit de minister.

– Îmi impune să folosesc lemn importat din Canada, în timp ce tipul original al avionului, fabricat la cehi, este construit cu lemn importat din România.

– Faimosul dric aerian, V.V.B.-ul, nu tot cu lemn românesc e construit?

– Acela însă e lemn de coșciug!

Gluma păru penibilă. V.V.B.-ul devenise în ultimele luni un nume de doliu; avioanele se prăbușeau unul după altul, omorând aproape în fiecare săptămână câte un pilot. Și totuși, comanda se efectua mai departe; generalul Baroncea își legase numele de acela al avionului sinistru.

„Avionul e perfect, susțineau unii. Probele de rezistență sunt pozitive; motorul nu a înregistrat până acum nicio pană; nici pilotajul nu e dificil, dar cere câteva momente de atenție la aterizaj."

Modificarea suprafeței planurilor, după decolare și la aterizaj, dădea o scurtă perioadă de incertitudine; comenzile reacționau altfel, și în aceste momente se produceau accidentele.

„Piloții nu au antrenament", susțineau apărătorii lui Baroncea, care continuau să creadă în formula lui. Se vorbea despre aerodromuri lipsite de benzină, unde piloților abia le venea rândul să zboare o oră pe săptămână. „Antrenați-i și n-au să mai cadă!"

Belgianul Delmotte își scosese avionul pe aerodrom, un bolid mic, roșu, al cărui motor disproporționat de mare făcea un zgomot asurzitor. Decolă scurt, aproape în loc, făcu o săritură de câțiva metri în sus, se răsturnă pe o aripă și ocoli astfel aerodromul, pe lângă pământ, salutând publicul cu mâna scoasă din carlingă. Luă înălțime, descrise câteva loopinguri, se lăsă să cadă în vrile dezordonate, simulând o prăbușire. În fața publicului emoționat se redresă, aproape de pământ, punând în plin uriașul său motor și tiranizând urechile spectatorilor mai apropiați. După aterizare, fu purtat într-un automobil deschis prin fața publicului; mulțimea îl aplauda. Tribunele, care adăposteau mai mulți cunoscători, nu-l primiră cu aceeași căldură.

– În fond, n-a făcut absolut nimic, spuse cineva. Nu trebuia să vină trei mii de kilometri pentru atât. Mihăileanu și Cristea fac mai mult. De ce-o fi aplaudând lumea?

– E impresionată de motor.

– Motorul, într-adevăr, merita deplasarea!

Înainte ca belgianul să fi terminat de cules aplauzele, dinspre Otopeni se văzu venind, la înălțime mică, în formație, o escadrilă de avioane argintii. Erau șapte, pilotate de primii brevetați ai școlii lui Medrea. Ocoliră aerodromul, se întoarseră prin mijlocul lui, zburând foarte jos, aproape atingând pământul cu roțile, ca și când ar fi vrut să aterizeze. Pe latura către care zburau, văzându-le că se apropie, în mulțime se produse o mișcare de teamă, dar la câteva zeci de pași avioanele cabrară și trecură cu roțile peste capetele oamenilor. Era figura obișnuită a elevilor lui Medrea, impresionantă numai prin îndrăzneala care crea impresia unui moment de primejdie. În continuare, nu făcură altceva decât să repete aceeași cabrare, pe toate patru laturile aerodromului, ca fiecare grup din mulțime să aibă emoția lui.

– Își fac de cap băieții lui Medrea! observă un aviator.

– Totuși, e o interesantă demonstrație de zbor în formație; pentru niște începători, e de necrezut.

Vladimir trecuse cu automobilul mai departe și se oprise pe drumul lateral, în marginea pădurii, la câțiva kilometri de aerodrom, de unde putea să vadă evoluțiile avioanelor într-o perspectivă largă. Venise cu un fel de silă; entuziasmul mulțimii îi făcea rău. Aici, foșnetul salcâmilor cu frunzele galbene era întristător, dar calm. Își sprijinise capul pe spate, în pernele automobilului, și privea, visând, cerul albastru-cenușiu. Manuela rămăsese acasă, să păzească aparatul

de radio, ca nu cumva maică-sa să asculte transmisiunea de la aerodrom. De o lună de zile îi ascundea ziarele, o izolase în casă, sau, dacă trebuia să plece, nu o lăsa singură, o ducea prin locurile pe unde știa că nu sunt afișe. Îi era teamă de momentul când ar afla că Amedeu devenise parașutist. Avea atât de clar sentimentul că va asista la sinuciderea lui, încât îi era groază să o facă și pe maică-sa părtașa acestei presimțiri.

Vladimir privi distrat, fără interes, un avion zburând mult timp în lung pe deasupra aerodromului, cu roțile în sus; îl văzu virând în aceeași poziție, continuând demonstrația în chip plictisitor. Era o figură care devenise banală, fiindcă nu cerea niciun efort, nicio îndemânare deosebită și care totuși părea multora uluitoare. Înainte ca avionul să-și fi sfârșit zborul, escadrila de acrobație, cele trei avioane negre pilotate de Cristea și de frații Mihăileanu, decola în formație.

Medrea simțise că interesul pentru evoluții slăbește, că publicul, plictisit de repetarea acelorași figuri, aștepta nerăbdător numărul de senzație al mitingului. Coborâse la platforma de conducere, să accelereze desfășurarea programului.

Escadrila neagră făcu loopinguri, tonouri, apoi trecu la celebra figură a crinului. Aripă lângă aripă, în zbor orizontal, se răsturnară deodată în trei direcții deosebite, simetric, ca petalele răsfrânte ale unui crin.

Medrea le urmări câteva clipe, înainte de a intra în hangar, unde Amedeu, ajutat de escorta lui, se îmbrăca.

– Maestre, ai un public extraordinar! îi strigă bătându-l protector cu mâna pe umăr.

Amedeu îl privi cu un dispreț senin. Nu găsi necesar să-i răspundă, dar, în timp ce-și încheia cataramele parașutei se gândi: „De ce s-o fi bucurând? Crede că publicul a venit pentru el?"

Un mic avion de pasageri aștepta în fața hangarului. Pilotul veni să se înțeleagă cu Amedeu; era datoria lui să aprecieze din ochi punctul lansării, ca parașutistul să ajungă pe aerodrom. De altfel, lucrul devenise simplu, fiindcă un sondaj cu baloane, făcut de postul meteorologic, nu semnalase niciun fel de vânt, până la o mie de metri înălțime.

– Nu trebuie să ai nicio teamă, îi explica pilotul lui Amedeu. Îți fac semn, reduc motorul și pic avionul puțin.

– Maestre, nu uita: de la început, mâna strânsă pe mâner! se amestecă Medrea. Să nu tragi imediat, să numeri până la cincisprezece;

ai tot timpul; publicul trebuie să te vadă căzând măcar o sută de metri; trebuie să le dai puțină emoție.

În jurul lui, copiii deveniseră palizi. Numai Colosalul era mai degajat.

– Domnule Amedeu, o să fie colosal! exclamă, gesticulând, imitând cu importanță gesturile lui Medrea.

Amedeu se îndreptă liniștit spre avion. Din ușă, cu hainele fluturate de curentul elicei, făcu spre copii, cam absent, un semn de despărțire; avionul începu să ruleze. Medrea mai alergă un timp în urma lui.

– Maestre, nu uita, să nu deschizi imediat! Numără până la cincisprezece, dar numără mai rar. Numără până la douăzeci, mai bine până la douăzeci și cinci. N-avea nicio teamă; e timp până jos.

– Du-te dracului! mormăi Amedeu.

Nu se simțea emoționat; avea poate o mică strângere de inimă, ca un junghi prea puțin dureros, sub coaste, dându-i o vagă senzație de frig. La Brașov zburase de mai multe ori ca să se aclimatizeze cu atmosfera și cu avionul. De pe o platformă, ajunsese să facă sărituri de la trei metri; aterizarea nu putea să dea un șoc mai puternic. Gimnastica îi întărise organismul, ca să poată suporta izbitura de frânare, în momentul când se deschidea parașuta.

Avionul urca în viraje largi, ocolind pe departe aerodromul, deasupra căruia penultimul număr din program, căpitanul Manole, vâna balonașe, repezindu-se în ele cu elicea. Pilotul se întoarse și-i făcu semn cu mâna la acul altimetrului; arăta patru sute de metri. Fără gând, înclină capul, semn că înțelesese. Tot fără gând, în afara timpului, ca în afara realității, se întoarse și, pe deschizătura ușii, privi în jos. Înainte de a vedea orașul, văzu un tren, un șir negru de vagoane, dublat de firul negru al fumului, intrând în gara Mogoșoaia. Era un tren de călători, de la Constanța; îl cuprinse o senzație de zădărnicie și totodată un fel de milă pentru călători. „Dacă s-ar grăbi, ar avea timp să mai vină!"

Văzu orașul, ca întotdeauna neclar, învelit într-un strat de ceață, de aburi, de praf și de fum; văzu pe bulevarde automobile și tramvaie albe, lucitoare, alergând. I se păru de necrezut că viața continua, normal, pe străzi și în case, că la biserici se termina liturghia, iar în bucătării se gustau mâncărurile de pe foc. Era lume care nu venise la aerodrom, care n-avea să-l vadă, și lume care nici măcar nu auzise de el. Îl cuprinse un simțământ de revoltă, unul de dispreț. Un viraj larg

îi luă încet ochii de la oraș, făcându-l să-și poarte privirea într-un cerc mare, peste apa Colentinei, mărginită de sălcii scorburoase, peste sate acoperite de fum, peste câmpul îngălbenit, cu șiruri regulate de căpițe, ca niște căciuli.

În față, pe sub marginea aripei, zări aerodromul. Pilotul se întoarse și-i mai arătă o dată altimetrul: ajunsese la o mie de metri, și acum avionul, cu turația motorului mai mică, zbura orizontal. Fără niciun gând, fără să privească în jos, aproape absent, se propti în cadrul ușii, făcându-și sprijin cu umărul, și apucă strâns, cu mâna dreaptă, cu toate degetele arcuite puternic, mânerul de declanșare al parașutei.

Cele câteva momente care urmară i se păru că visează; își concentră toată atenția la pilot și izbuti să-l vadă numai pe el, mare, cu spinarea uriașă, ca și când l-ar fi privit fără perspectivă, de la câțiva centimetri. Când pilotul ridică mâna, să-l facă atent, trase aer în piept instinctiv, de parcă ar fi trebuit să se arunce în apă. Mâna coborî brusc; în aceeași clipă, motorul tăcu, și avionul se înclină vizibil în față.

În primele momente după ce se aruncă, Amedeu auzi un fâșâit, fără să știe de unde vine, fiindcă nu avea senzația prăbușirii și a frecării sonore cu aerul, pe care corpul lui îl sfâșia în cădere. Câteva clipe, simțurile celelalte fură absente, numai auzul continua să perceapă acel sunet fără explicație. Urmă ceva la fel de confuz. Poate se răsuci pe o parte, fără să-și dea seama, tăind spațiul cu umărul stâng; apoi, în mod inexplicabil, fiindcă nu puteau fi mai grele, picioarele căutară să se ducă în jos, într-o mișcare lentă, parcă prinsă cu încetinitorul. Un moment avu, vag, conștiința că rămăsese într-o poziție ridicolă, cu capul și cu picioarele atârnând, ca aruncat de-a curmezișul în spinarea unui cal. Picioarele își continuară mișcarea, și după un timp corpul ajunse aproape linear, dar înclinat pe o parte, ca și când, odată cursa sfârșită, atârna capul mai greu și trăgea în jos.

În tot acest timp, a cărui noțiune n-o avea, nu se recunoscu, după cum nu înțelese nici gestul pe care îl făcea; nu avu senzația căderii, nici a mișcării; nu simți aerul alergându-i pe la urechi, nici nu-l mai auzi; percepea ceva doar cu ochii, o baie opacă de lumină, albastră-cenușie. Nu simțea nici abisul, nici înălțimea. Niciodată nu putu să-și dea seama dacă într-adevăr văzuse în acest timp undeva, în spațiu, un cerc uriaș oscilând, cu mișcări lente, ca o coardă de lasou, pregătindu-se să-l

apuce când de cap, când de picioare. Ar fi putut să fie linia orizontului, percepută instabil.

Apoi, brusc, ca un aparat de radio care, după ce i s-au încălzit lămpile, cade deodată pe un post emițător, își simți urechile intrând în funcțiune, prinzând vechiul fâșâit, de data aceasta foarte clar, și tot atunci se auzi, numărând cu glas tare: „Cincisprezece, șaisprezece, șaptesprezece..."

Cerul se separă de pământ, iar mișcările cercului se topiră în conturul ferm al orizontului. Atunci abia avu senzația căderii.

Își regăsi toate simțurile, se recunoscu, își aminti, într-o singură clipă, fulgerător, tot procesul care se sfârșea aici, cu cele mai mici și mai nesemnificative amănunte. Văzu pe Gaița, care-l urmărise speriată, pe Colosalul care-i strigase: „O să fie colosal, domnu' Amedeu!", pe Medrea spunându-i: „Până la douăzeci, chiar douăzeci și cinci!" Numără: „Nouăsprezece, douăzeci, douăzeci și unu!..."

Își simțea mâna mare și puternică pe mânerul parașutei. Era lucid. „Acum, peste o jumătate de secundă!" Avu brusc sentimentul unei încheieri degradant de banale. Odată parașuta desfăcută, coborârea ar fi urmat lent, simplu, fără primejdie, ceva mai repede decât cu ascensorul. Tot ce fusese extraordinar în săritura lui se termina.

Număra mecanic: „Douăzeci și trei, douăzeci și patru..." O ploaie de gânduri îi inundă creierul: „Da, va fi banal. Senzaționalul este să nu știi dinainte cum se va sfârși. Nimeni n-ar fi impresionat dacă n-ar exista primejdia ca parașuta să rămână închisă".

Privi jos aerodromul; n-avu deloc senzația că se apropie de el. Câmpul era încă departe. Văzu terenul de aterizaj înconjurat de oameni; pe marginile careului lumea era compactă; în spate se subția treptat, până se pierdea, marcând puncte din ce în ce mai răzlețe pe câmpul cenușiu. Și toate aceste zeci de mii de capete priveau acum într-o singură direcție, spre el, care se prăbușea. Avu senzația materială a privirilor, ca a unor țepușe concentrice în care se înfigea corpul lui în cădere.

Număra: „Douăzeci și cinci, douăzeci și șase, douăzeci și șapte..."

Un gând sarcastic îl învrăjbi: „Ați vrut să mă vedeți căzând! Am să vă dau satisfacție. Am să vă mulțumesc din plin!"

Și, în timp ce continua să numere, în același ritm mecanic, cu mâna strânsă pe mânerul parașutei, numai în gândul acesta era lucid.

Un freamăt de consternare străbătu aerodromul.

– Cade!

Strigătul se răspândi de jur-împrejur. Corpul parașutistului, negru, se prăbușea ca un sac cu nisip, avea să se zdrobească de pământ, în mijlocul mulțimii înnebunite, drept în mijlocul aerodromului.

– Nu s-a deschis parașuta!

Țipete de femei se ridicară deasupra, trecură peste capetele oamenilor și se pierdură în depărtare, pe câmpul gol. Undeva un copil începu să plângă. Vorbitorul de la microfon se oprise, cu gâtlejul încleștat, privind căderea prin pereții de sticlă. Gaița porni, țipând, spre fundul hangarului și-și ascunse capul sub mâini, în zid. Ceilalți copii rămaseră încremeniți în ușă, galbeni, fără să poată face o mișcare, fără să-și poată lua ochii de la parașutist. La câțiva pași alături, Medrea privea căderea cu un zâmbet de nedumerire din ce în ce mai împietrit. Deodată, îl cuprinse spaima. Într-o clipă, văzu mulțimea adusă de el și corpul parașutistului prăbușit în mijlocul ei. Își luă capul în mâini, dădu să facă o mișcare, dar nu se putu urni din loc; corpul îi oscilă cu picioarele fixate în beton, ca jucăriile acelea care stau în echilibru pe o greutate de plumb.

Întreaga mulțime încremenise, unii urmărind prăbușirea, alții cu capul ascuns în mâini, toți la fel de înspăimântați. Doar la marginea unei tribune se auzea, în această liniște înghețată, plânsetul copilului.

Nu mai era nimeni conștient de cele ce se întâmplă, când la o sută de metri de pământ, deasupra parașutistului, se produse o explozie albă, un nor diafan țâșni ca dintr-un balon plesnit și deodată uriașa umbrelă se risipi pe cer.

Amedeu se simți smucit în bretele; o izbitură violentă în corp îl aduse la o realitate nouă. Se regăsi în materia lui biologică; toate simțurile funcționau normal. Simți o durere în brațul drept, cel care ținuse mânerul parașutei; o simți în degete, în pumn, în cot, în umăr. Odată cu durerea își regăsi valoarea lui de om, valoarea vieții lui, a cărei noțiune câteva clipe mai înainte o uitase: îl înecă bucuria de a trăi. Văzu deasupra capului clopotul de mătase fluturând și i se păru că îngerii îi fac, din altă lume, semne de despărțire, cu aripile lor albe. Numai o clipă uită mulțimea de jos, către care cobora, și se simți fericit prin el însuși, fără să-și raporteze gândurile la ceva din afara lui, se simți fericit de a fi înfruntat abisul.

Gândurile i se opriră aici; pământul îi venea sub picioare, oscilând. Își aminti instrucțiunile, își căută echilibrul, vertical. În ultima parte a căderii i se păru că viteza se mărește vertiginos; înainte de a se

speria, se pomeni izbit de pământ, cu o violență care-l zdruncină, dar fu mai mică decât se așteptase și îl adusese la realitate. Se regăsi ca în momentul când pornise spre avion și, mai mult, ca în zilele când nu se gândise să zboare. Trase sforile parașutei, să n-o umfle vântul și atunci dădu cu ochii de mulțime. Aterizase în mijlocul câmpului, cu o precizie necăutată, drept în mijlocul cercului unde, cu litere mari, albe, scria numele aerodromului. Văzu un zid de spectatori de jur-împrejur, o masă încremenită. „Haide, aplaudați, nemernicilor! Pentru voi m-am aruncat!"

Privi nedumerit rândurile unde nu mișca nimeni. Apoi, deodată, ca și când peste ea ar fi trecut o înfiorare de la un cap la altul, comunicându-i același gând, masa de privitori oscilă într-o parte și în alta, se tălăzui în sus și în jos și se rupse. Din toate părțile, mulțimea se revărsă peste câmp. Chiar și cei din tribune își făcură vânt la vale, trecură peste parapete, se năpustiră spre mijlocul aerodromului.

– Dar este extraordinar! striga cineva. L-am văzut la Marsilia pe Ijinicov, și n-a avut curaj să declanșeze atât de târziu. E o figură extraordinară! Dacă va fi în stare s-o repete, va deveni un parașutist mondial!

Mulțimea ajunse la el, rostogolindu-se. Îl cuprinse teama că au să-l calce în picioare, să-l zdrobească. Se simți însă aruncat în sus, ușor, i se păru că nu brațele îl susțin, ci că plutește, cu greutatea pierdută. Văzu o mare de capete fierbând, pierzându-se în depărtare, dincolo de marginea aerodromului, parcă și peste câmp, până la pădure. Nu mai văzu nici hangarele, nici tribunele; văzu numai oamenii care îl aclamau în delir, strigând și aruncându-și pălăriile în sus. Îi veni în minte, incoerent, scena primirii lui Lindberg. Fu sigur că aici erau mai mulți spectatori, nesfârșit de mulți, și-l aclamau strigându-i numele. Un val fierbinte de mulțumire îi umplu inima. Și-o auzi înecându-se; pieptul i se umflă, gata să explodeze; fericirea era o durere. Nu vedea destul de departe, suferea că nu se poate arăta și celor din ultimele rânduri. „Ridicați-mă mai sus, mai sus!" ar fi vrut să strige.

15

Dulăul îmbătrânise, și Bunica trăgea să moară. Nu mai regăsea nimic în casa văruită trandafiriu unde copilărise. În camera ei de jos, mai călduroasă, fusese adus patul bătrânei. Manuela își urcase lucrurile în odăița de lângă pod, aștepta acolo să se întâmple ceva și să se poată întoarce la București. Dar nu se întâmpla nimic. Bunica se sfârșea încet, ca o lampă fără gaz; niciun doctor nu putea spune ce are, și ar fi fost atât de simplu să-și dea seama: nu mai avea zile. Timpul trecea, și Manuela se obișnui în odăița de sus; pe negândite uită și Bucureștiul, și tot ce se lega de el.

Maică-sa rămânea ziua întreagă la capul Bunicii, care începuse să nu mai cunoască pe nimeni. Pe chipul ei subțiat se așezase o seninătate palidă. Stătea ridicată în perne, fără să sufere, prea slabă ca să se poată mișca. Nici capul, învelit într-un capișon alb de dantelă, nu mai putea să-l întoarcă spre ușă, când auzea pe cineva intrând. Obrajii i se topiseră, și ea părea mai mică decât era când se născuse.

Îi plăcea să fie mereu cineva lângă ea; vorbea cu blândețe, povestind în fraze scurte, cu pauze mari și cu mirări dese, întâmplări din tinerețea ei.

Într-o zi, moș Ilie intră cu un braț de lemne, făcându-și drum s-o mai vadă o dată. Ea îi auzi pașii grei pe covor și cu coada ochiului îi zări umbra, neagră, pe peretele dinspre ușă.

– Ia te uită! se miră cu glasul ei mic, din gât, subțire și muzical. A venit Emanuel! A vrut să ne facă o surpriză de Crăciun!

Când văzu primii fulgi la geam, se bucură:

– Ce bine că ninge! Acum au să vină copiii la colind.

Dar ninsoarea ținu puțin; spre prânz, soarele se arătă în treacăt la geam. La început Bunica fu nedumerită, apoi chipul i se însenină și zâmbi:

– Doamne, dar mult am dormit! Iată că a venit și primăvara. De Paști o să mergem în târg, să ne dăm cu toții în scrânciob.

Pe urmă începu să vadă mirese și să vorbească despre nunți. Chipul ei era și mai senin. Părea nu că visează, ci trăiește într-o viață construită de ea.

– Doamne, cum de am uitat?! Oare la nunta Manuelei ce rochie purtam eu?

– Mamă, ce vorbești! Manuela nu e măritată.

Se miră, cu ochii ei de copil, măriți. Pe urmă începea să râdă ușurel, cu un aer de șiretenie.

– Ba da! Dar v-ați înțeles să glumiți! Credeți că am uitat și vreți să mă puneți la încercare! N-am uitat, de toate îmi aduc aminte. Purtam o rochie albă, cu trei volane late, și Manuela avea una la fel. Nu, a Manuelei avea patru volane, și ea ținea în brațe o pisică mare, gri.

Își amintea de animale și le chema pe rând, pisicile și câinii care trăiseră la casa lor.

– Doamne, fata mea, de ce n-ați adus-o pe Mița la căldură? Dar lui Simonache ați avut grijă să-i mai puneți paie în coteț? Ce trebuie să mai tremure de frig, sărmanul!

Făcea planuri milostive:

– Eu zic, când o veni gerul, să-i aduceți pe toți în casă.

Fereastra odăiței de sus dădea înspre luncă; Manuela nu putea privi strada și nici casele de peste drum; streașina acoperea o bună parte din priveliște. Se vedeau numai sălciile în depărtare, uscate, albite de brumă, și dincolo de ele, de pe apa Siretului, se ridicau neguri. Adesea i se părea că se află într-o casă părăsită, la o margine de lume, și nu știa de ce îi plăcea să se socotească urgisită. Îl auzea pe moș Ilie tăind lemne în curte, pe Baba strigând după păsări, o auzea pe Madam Georgeta mugind, dimineața, când întârziau să-i deschidă ușa staulului, pe maică-sa o auzea jos, alergând de la o odaie la alta sau vorbind, în capul scărilor, în ușa de la intrare, cu doctorii care veneau să vadă bolnava. Numai pe Bunica și pe Dulău nu-i mai auzea deloc.

Abia în ajunul Crăciunului merse în oraș, și atunci văzu prima dată alți oameni. Strada lor, cu case mărunte și cu grădinițe de flori pustiite, ducea până în piață, la foișorul de foc. De acolo, pe dreapta, se deschidea Strada Negustorilor. Își îmbrăcase vechiul palton de școală, bleumarin, rămas mic și sărăcuț. Umblă din prăvălie în prăvălie să caute daruri pentru ai săi. Găsi lucruri mizere, urâte, și se simți foarte tristă să vină cu ele așa, ca de la praznicul jucăriilor decedate. Îi fu iarăși dor de păpuși; în graba plecării, le lăsase la București. Casa

era acum închisă; n-avea cui cere să i le trimită. Abia găsi una, care i se păru mai acătării, o păpușă mare, cu părul cărămiziu, cu obrazul roz și cu un luciu albăstrui în ochi. Era îmbrăcată într-o rochie verde, înfoiată. Prinsă pe fundul cutiei, între dantele aurite, păpușa i se păru frumoasă; acasă avea să vadă că rochia verde era de hârtie, ca și pălăria. Păpușă săracă, de dugheană!

La întoarcere, întâlni un grup de băieți și fete cu patinele pe umeri, care veneau de la Siret, făcând mare gălăgie. Își aminti că și ea mergea la patinaj; pe toți îi cunoscuse, acum și-i amintea, ar fi vrut să poată reveni în mijlocul lor, cu gesturile și cu vorbele dinainte, dar știa că i-ar fi fost milă de ea însăși.

– Manuela! o strigă, alergându-i înainte, o fată înaltă, cu mișcări băiețești, cu un ridicol capișon albastru tras peste urechi și cu bărbia învelită în guler.

Se opriseră toți în jurul ei.

– Tu! strigă fata înaltă, cu mișcările de boxer, aruncându-și patinele pe umăr, ca să-și libereze mâinile și să-și scoată mănușile groase de lână. Tu, privește! M-am logodit!

Manuela îi văzu verigheta groasă pe degetul înroșit de ger. „De ce-o fi purtând-o dacă nu-i ține de cald?" Își dădu silința să-i zâmbească.

– Îți doresc mult noroc și multă fericire! („Așa se spune?")

– Mulțumesc! Dar nu ești curioasă să mă întrebi cum, când, ce?

Nu era curioasă.

– Ileana face o partidă excelentă! o informă altă fată. Conferențiar la Litere, la Iași, foarte bine și foarte bogat. Și unde mai pui că o să avem, toate, protecție!

– Îl așteptăm să vină cu trenul de seară, spuse Ileana, bucurându-se cu jumătatea chipului neascuns sub capișon. Dacă vrei, vino mâine pe la noi, să-l vezi.

– De toamna trecută nu te-ai mai arătat, vorbi un băiat. Te-a furat Bucureștiul de tot!

Își aminti cu spaimă și cu necaz că era îmbrăcată sărăcuț, că nu se fardase. Își flutură părul pe umeri, cu mișcarea obișnuită, își trecu limba peste buze, umezindu-le ca să le dea puțin luciu și aruncă băieților, pe sub gene, privirea ei provocatoare. Îi era ciudă că nu prevăzuse întâlnirea.

„Am să mă duc mâine la Ileana, am să mă aranjez cum știu eu, să țină minte toți!"

Dar, când se despărți de ei, obosise. Se regăsi pe strada goală, cu case mici, ducând pachetele mizere în brațe, regăsi la capul străzii casa lor, frumoasă, totuși atât de modestă, cu micul ei cat triunghiular la mijloc, cu pereții din față îmbrăcați în spaliere verzi, pline de călțunași uscați. Universul ei era prea mic ca să mai aibă de cucerit ceva în el.

Maică-sa venea înfierbântată de la bucătărie, aducând miros de aluaturi dulci, de vanilie, de cozonaci. „Pentru cine?" se întrebă Manuela.

– Fata mea, de când n-am mai avut timp să-ți spun o vorbă bună! Am și uitat că trebuie să-ți fac pomul.

– Mi-l fac singură; am cumpărat ce trebuie, știam că tu nu ai timp. Moș Ilie o să se ducă după-amiază să-mi ia bradul.

Urcă scările în odăița ei. Era o încăpere mică, pătrată, cu pereții albi, cu o fereastră spre Siret, cu un balconaș de lemn spre izlaz și cu tavanul în două pante povârnite. Singura încăpere a catului minuscul avea ceva din poezia odăilor izolate din turnuri, unde castelanii nu urcă niciodată și unde tânjește un paj pedepsit. Manuelei îi plăcea aici și se simțea pedepsită. Își adusese de jos toate lucrurile ei, perdelele, covorul, dulapul cu cărți și chiar lampa albastră în care noaptea ardea un bec mic.

Se așeză pe o pernă, în fața sobei, și se pomeni gândindu-se la Ileana, la logodnicul ei, la toți ceilalți. În dulap avea un caiet de pe timpul școlii, un „Oracol" în care fetele răspundeau naiv la întrebări grave. Se ridică să-l caute și reveni în fața sobei. Pe fereastra mică de deasupra luncii se cernea înăuntru puțină lumină cenușie; era prea întuneric ca să poată citi. Deschise ușa sobei și așa, cu obrazul aprins de jăratic, începu să dea încet filele caietului.

De unde, cât de departe, din ce epocă nătângă venea acest caiet, cu întrebările și cu răspunsurile lui? „Ce culoare de ochi și ce păr vă place?" „Numele artistelor și artiștilor de cinematograf pe care îi preferați?" „Ce anotimp e mai frumos?" „Apreciați muzica?" „De cine?" „Care vă sunt florile preferate?" „Dar culorile?" „Ce nume ați fi vrut să aveți?"

Toate răspunsurile se opreau pe numele ei, fiindcă era stăpâna oracolului.

„Ce e viața?" „Viață legată cu ață. Când s-a rupt ața, s-a dus și viața!" „Dar moartea?" „Ultima plimbare, cu burta la soare!" „Ce este dragostea?" „V-ați sărutat vreodată?" „Ce e gelozia?" „Un substantiv articulat cu a." „Un substantiv feminin, proasto!" „Iubiți?" „Credeți că sunteți iubită?" „V-ar plăcea să vă plimbați cu el pe lună?" „Nu, că nu sunt lunatică!..." Își aminti seara când privise cu Vladimir răsăritul lunii; nu înțelegea ce se întâmplase atunci, nu înțelegea ce se întâmplase altă dată, nu înțelegea nimic, iar foile înroșite ale caietului vorbeau numai de dragoste.

Se ridică și din fereastra balconului privi câmpul, cu linia hangarelor în fund. Era o atmosferă cenușie, se pregătea să ningă. Prin nimic nu mai semăna câmpul cu izlazul de odinioară și, ca aerodrom, nu semăna cu aerodromul celălalt. Și-l reaminti, din toate zilele de zbor și din ultima după-amiază de școală, când se împărțiseră brevetele primilor zece elevi care dăduseră examen; printre ei, spre surprinderea misoginilor, Josefina și Arabella, singurele fete din școală în afară de Manuela; dar, chiar dacă nu erau mai multe, față de numărul total procentul demn de luat în seamă devenea salvator pentru speța feminină. Nimeni nu și-ar mai fi îngăduit să facă glume, iar îngrijorările generalului Baroncea se dovedeau fără nicio temeinicie; numai că la data aceea generalul avea alte îngrijorări, mult mai grele. Nici măcar nu venise la închiderea anului. Fusese la fel ca în prima zi a școlii: avioanele aliniate, instructorii în fața lor, fiecare cu elevii lui, Kaizerul cu servanții în ușa hangarului. Era o amiază de octombrie, însorită, încărcată de oboseală, calmă, cu scame albe plutind în aer. Nu mai veniseră invitați, nici persoane oficiale, și Manuela își dădea seama într-un moment de înduioșare că îi iubea pe toți, că alcătuiau cu adevărat o familie. Avea să-i lipsească la despărțire, avea să-i lipsească și aerodromul – într-o zi avea să-și îmbrace sufletul în văluri de doliu.

După închiderea școlii, se mai văzuse de câteva ori cu Vladimir, în plimbări tot mai neînțelese. În ultimul timp, el fusese profund mâhnit de atmosfera care se crea în jurul generalului Baroncea și a V.V.B.-ului. Avionul se construia mai departe, și accidentele se înmulțeau. Lui Baroncea începu să i se spună Călăul; numele acesta făcu o legătură alarmantă cu „dricul aerian". Îndată după deschiderea Parlamentului, un deputat interpelă în termeni violenți Ministerul de Război asupra comenzii. Ca la o curte cu juri, în tribuna pentru public adusese un rând de femei în negru.

– Iată victimele călăului și ale sinistrei lui invenții, ale odiosului dric aerian! Dric aerian e numele pe care aviatorii l-au dat catastrofalului V.V.B. Victor Veniamin Baroncea! Viclenie, Vanitate, Bestialitate! N-a izbutit să-și imortalizeze inițialele, fiindcă lumea i-a dat alt nume avionului. Ieșiți în stradă și veți auzi această vorbă pe buzele tuturor! Dric aerian! N-am inventat-o eu. O cântă cupletiștii la reviste și-o duc mai departe țigănușii care vând cântece pe stradă.

Strigăte porniră din incintă; banca ministerială se clătină, capetele se întoarseră consternate spre vorbitor, implorându-i parcă un limbaj mai milos; tulburarea pătrunse până în tribunele publicului.

– Am în minte imaginea fiului meu martirizat, care a mai trăit în spital, învelit în bandaje, numai atât cât i-a trebuit ca să-mi ceară, din ochi, răzbunare. În numele lui și în numele celor care au murit ca el, în numele acestor umbre cernite, care tot mai plâng, vă cer să sfârșiți odată cu sinistra mașină ucigătoare!

De la Cameră Vladimir alergă să-l caute pe Baroncea, dar nu dădu peste el nicăieri. Abia spre seară, când se întreba copleșit de grijă ce urmări vor avea toate acestea, generalul veni la Aero-Turism. Își lăsă pălăria în sală și intră în birou, frecându-și mâinile de frig.

– Unde ați fost? îl întrebă Vladimir, ieșindu-i înainte, scandalizat.

– Am fost la Șosea, bre. Am făcut o plimbare minunată! Du-te să vezi frunzele cum cad din copaci și cum foșnesc!

– Dar dumneavoastră nu vă dați seama ce se întâmplă? Știți ce s-a spus azi la Cameră împotriva dumneavoastră? Pe ce lume trăiți? Nu vedeți ce se ridică?

– Și-apoi ce dacă se ridică? Pot face eu ceva? Când au căzut două obuze lângă mine, am putut să le opresc? M-am uitat la ele cum au explodat, uite-așa, ca două guri de vulcan; pe toți i-a luat pe sus și i-a trimis jos, bucăți, numai mie nu mi-a făcut nimic.

– Domnule general, cum puteți sta atât de nepăsător, dumneavoastră care altfel săriți în sus pentru orice nimic?

– Ei, iaca, vezi! Sar în sus pentru nimic și stau liniștit, să văd ce-i de salvat când arde în jurul meu.

A doua zi, ziarele, făcându-se ecoul interpelării, cerură oprirea comenzii și chemarea la răspundere a inventatorului. Penalicește, inventatorului nu i se putea face nimic, cererea ziarelor era absurdă, dar izbutea să creeze o atmosferă și mai grea.

Vladimir îl găsi pe general cu ziarul în față.

– Bine c-ai venit! Stai jos să jucăm un tabinet că m-am plictisit de prostiile jurnalelor.

– Au să suspende comanda.

– Nu pierd niciun ban; nu sunt eu fabricantul.

– Dar numele dumneavoastră?

– Au să-l reabiliteze. Le-am dat un avion perfect; nu știu să-l prețuiască. Va fi bun abia pentru seriile viitoare de piloți.

– Și cei care au să cadă până atunci?

Baroncea se ridică din fotoliu, cu ochii jucând în orbitele însângerate, cu barba răvășită pe piept.

– Morților să le ridice statul un monument până la cer. Să-l pună în inima Țării, la Brașov, în fața defileului, o piramidă uriașă, cu un far în vârf, să-l poată vedea aviatorii din orice parte a cerului!

Peste câteva zile, în timp ce scandalul creștea, încă un V.V.B. căzu la Cluj. Comanda se suspendă imediat și pe toate aerodromurile avionul fu oprit de la zbor. Această din urmă măsură îl scoase pe Baroncea din odaia lui cu planuri și-l aduse la realitate, îl lovi până în adâncul inimii. Se zvârcoli, mugind: „De ce-i învață să fie lași? De ce le bagă în suflet frica de avion? De ce le confirmă neputința?"

Era în vremea când Manuela îl vedea pe Vladimir mai rar. El era când mâhnit, când îngrijorat. Spre sfârșitul lunii, se plimbară pe malul Colentinei, pe drumul obișnuit, luând gârla în lung, de la Băneasa până la mănăstirea Plumbuita, pe unde se întoarseră în oraș. Era într-o dimineață foarte limpede. Orașul stătea ascuns sus, dincolo de mal, și se găsiră singuri; nimeni nu se mai plimba prin aceste locuri. Balta înverzise sub pânza de mătasea broaștei; sub sălciile care se legănau, țesătura se destrăma, și apa se vedea, vânătă, abia curgând, făcând să se legene, friguroase și veștejite, frunzele nuferilor. La o cotitură se opriră, poate în locul unde mai stătuseră o dată în primăvară. Manuela recunoștea pe țărmul celălalt sălciile scorburoase, dar erau schimbate. Trecuse o vară peste ele, mai păstrau, galbene, ramuri subțiri cu frunzele veștejite. Lângă mal, apa lovea încet un cot de pământ țelinos. Sunetul părea că o adoarme, că o cheamă armonios și ritmic, și se gândea că oamenii care se aruncă în apă, ca să moară, sunt vrăjiți de murmurul valurilor.

Pe țărmul celălalt se vedea o plantație de stejari, în ale căror frunze arămite lucea soarele; mai departe sticlea o cruce văruită, și malul cobora în valea Colentinei, pierzându-se într-o depresiune acoperită de

scame albe. Tot aerul era plin de scame albe; toată luna plutiseră în văzduh, ca niște pânze de păianjeni luate de vânt.

– E semn de toamnă lungă, spuse Vladimir, întinzând mâna să i le scuture din păr.

Mâna lui rămase pe umărul ei, și ea aștepta, cu inima oprită, o urmare. Auzea apa, la picioare, chemând-o, vedea balta verde și dincolo stejarii arămii, și mâna lui pe umăr îi făcea bine. El rămase așa mult timp, dar nu spuse un cuvânt. Ea simți aerul răcindu-se încet, un curent umed veni de pe apă, din sus, balta se înnegri, iar dincolo pădurricea de stejari își pierdu luciul.

Când se întoarseră la amiază, se înnorase, și orașul i se păru trist. Singura căldură aici o dădeau ochii lui verzi. Își spuse: „Vine timpul după-amiezilor la gura sobei, cu ceașca de ceai în mână. Să vedem ce-are să aducă toamna pentru noi!"

Se despărțise de el în fața casei, cu gândul că la prima ploaie de toamnă va alerga să privească Cișmigiul pustiu de la fereastra lui. Sus, găsise holul ocupat de geamantane și pe maică-sa plângând. Bunica era bolnavă. Fu o plecare plină de gesturi și de gânduri răsturnate. Trebuia să-și adune lucrurile și nu știa pe care mai întâi.

– Mamă, du-te singură. Mâine vin și eu.

– Cum să te las așa, aici? Aș muri de frică!

Nu-și dădea seama că trecuse timp, și multe nu puteau să mai fie ca înainte, când Manuela era mică. Manuela voise să se repeadă jos, să ia un taximetru, să fugă până la Vladimir. Dar știa că el mănâncă la un restaurant mare, lângă Ateneu, cu o mulțime de cunoscuți. Își văzu chipul în oglindă, cu părul ei sălbatic, și bluza sângerie de sub puloverul gri, cu care fusese afară din oraș. Când să se schimbe, să se pieptene, și cum să apară, agitată, în restaurantul acela unde nici chelnerii nu au voie să pară grăbiți? Unde lumea se poartă cu o distincție rece și antipatică? Dar poți să ridici în această atmosferă un om de la masă, cum ridică vechilul pe un boier de țară ca să-i spună, în cerdac, o întâmplare gravă de la câmp?

Se oprise dezorientată; plecarea era ceva grav numai pentru ea. Nu se duse, nu avu curaj. Se gândi să-i scrie, dar nu găsi liniștea să caute un plic și mai ales să înșire pe hârtie un număr de cuvinte. Rămânea numai telefonul. Vorbi cu bătrâna Giovanna, cum ar fi vorbit cu lespedea unui mormânt. Plecară apoi, îndată după masă. Urmă drumul în tren; gările; amurgul vânăt; noaptea; necontenitul cântec al

roților. Sosiră în gara pustie după miezul nopții și făcură drumul prin oraș, în lungul străzilor adormite, într-o trăsură cu șine de fier la roți; împreună cu trapul cailor pe caldarâm, șinele ridicau în aer o muzică rece și fără rezonanțe. Recunoscu, ieșind din întuneric și din amintire, siluetele tremurate ale clădirilor mari din piață: foișorul de foc, prefectura, primăria, hotelul, singurul loc unde, deasupra ușii, ardea un bec slab, într-un glob pe care vântul îl mișca făcând să se legene pe caldarâm umbra celor doi stâlpi de la intrare. I se păru că lumina tremură de frig.

Așa își regăsi orașul și nu mai putu să-l vadă în alt fel. Totul era rece, îmbătrânit, fantomatic. Când își urcă lucrurile sus, i se păru că pleacă în exil. Stătu adesea la ușa balconului, cu fruntea lipită de fereastră. Îl văzu pe Moș Ilie mișcându-se, cu umerii aduși, pe la ușa grajdului, pe la magazie. O auzi câteodată pe Madam Georgeta mugind în staul, dar nu-i fu niciodată dor s-o vadă. Moș Ilie striga uneori la ea, mâniat: „Nea, boală bătrână, că te dau pe mâna lui Roșu casapu', să te jupoaie și să te vândă la kilogram!"

Privi dulăul năpârlit plimbându-se prin curte, plin de scaieți, cu coada atârnând. N-o recunoscu sau nu avu puterea să-i arate vreun semn de prietenie; se duse, cu capul plecat, să se cuibărească în cotețul de la poartă, îl luă, îl curăță de scaieți și-l târî în sălița de lângă bucătărie, unde îi făcu un culcuș din perne vechi. Dulăul îi linse mâna și, când ea plecă, se întoarse, umilit, la cotețul lui vechi.

Totul era rece și trist; maică-sa și Baba plângeau prin câte un ungher. Numai în camera Bunicii era bine și cald, și Bunica părea mulțumită de tot ce se întâmpla în jur. Dimineața veneau s-o ridice în vârful patului, cu un maldăr de perne la spate, și ea stătea toată ziua așa, din ce în ce mai mică, mai bună și mai cuminte. Nasul i se ascuți se, pe urmă începuse să i se piardă, să se topească, fără să lase vreo urmă. Cu broboada dantelată legată sub bărbie, părea o vrăbiuță oblojită, și glasul ei subțire semăna din ce în ce mai bine cu un ciripit.

– Tu ești, Leonora? întreba, când Manuela venea s-o vadă.

– E Manuela, mamă, nu Leonora!

Leonora fusese fata ei mai mare, care murise la douăzeci de ani.

– Manuela, spui tu? Doamne, dar când a crescut atât? Așa-i că se duc anii? Se duc!... Dar Leonora de ce întârzie? I-am spus să nu stea mult la simigiu. Dacă nu sunt covrigii gata, să-i lase, că se duce pe

seară Dumitrel. Uite că s-a întunecat... S-o certați voi pe Leonora; mie mi-e milă să-i spun ceva.

Manuela cunoscu un mare număr de membri ai familiei, de care până atunci nu auzise: unchi, veri, nepoți și fii de-ai Bunicii, morți sau plecați de mult, din tinerețea ei, unde ea călătorea acum, plină de seninătate.

Privind câmpul peste care se lăsa înserarea vânătă, se simți singură, la o răscruce mare, nevăzând niciun drum pe care s-o apuce, împinsă din umbră de cineva, trebuind să meargă și neavând pe unde.

Auzi pașii grei ai lui Moș Ilie și fâșâitul bradului pe scările înguste. Se învioră, merse să-i deschidă. Bradul mirosea a pădure de munte, iar unchiașul a iarnă; venirea lor îi făcea bine. Își căută geanta și scoase câțiva bani.

– Moș Ilie, niciodată n-am avut un brad atât de frumos! Uite, să bei un rachiu cu Baba.

– Să crești mare și să-ți dea Dumnezeu un cavaler pe seama dumitale, da' eu rachiu nu mai beau. O bea Baba și pentru mine.

Manuela uitase că Baba avea o supărare cu moșneagul: „Nu mai bea, nu mai suduie, nu mai jură strâmb, să-l pui și-n frigare. Mi s-a sfințit moșneagul! S-a rupt de la legea noastră, s-a luat cu unii, zice să se mântuiască; se adună într-o casă, pe ulița Florarilor, la unu' Nică, de vindea înainte gaz cu butoiul, și învață cântece, altele, nu ca la biserica noastră. Nu mai vrea moșu' să taie o găină, să nu verse sânge, de trebuie să ies în uliță să caut un creștin de-ai noștri. Înainte, seara, mai beam și noi câte o litruță la căldură. Acum s-a mântuit: mi s-a urcat moșneagu' în ceruri. Sfânt mi s-a făcut, trăsni-l-ar!..."

Începu să împodobească bradul. Îi prinse în ramuri globuri poleite, figurine, chipuri din Biblie decupate din carton, cu praf de sticlă încleiat deasupra, lucind în ape, apoi ciucuri de beteală, ghirlande de staniol. Treptat se regăsi în vremea copilăriei. Se urcă înfrigurată pe scaun și prinse pe fiecare ramură lumânări colorate. Apoi se așeză pe pat să învelească în hârtie aurită micile ei daruri pentru ai casei. După un timp, Baba veni de jos.

– Bunica întreabă de matale.

O găsi în același loc unde o lăsase de dimineață, cu capul îngropat în perne, parcă desprins de materie, mic și nepământesc. Ardea o lampă în plafon; ferestrele erau negre; afară se întuneca.

– Bună seara, Manuela!

Era ceva ciudat în atmosferă. Maică-sa stătea la picioarele patului, pe un scăunel, cu spatele spre ușă; nu-i putea vedea chipul, dar după nemișcarea ei înțelese că uitase de sine, cu privirea în gol. Se miră că Bunica o recunoscuse. Îi zâmbea, silindu-se s-o vadă în lumină.

– Ce mai faci tu, fata mea bună?

Se simți înduioșată; vru să îngenuncheze la marginea patului, să-și lase părul mângâiat de mâna străvezie, dar deodată prin ochii Bunicii trecu o lumină opacă.

– Bărbatul tău nu mai vine odată? Doar i-am spus că, dacă nu-s covrigii gata, să nu întârzie la simigiu. (Tresări și întoarse capul spre fereastră.) Iacă-i, acuma sosesc și n-o să avem de unde le da covrigi!

Parcă se auzea, într-adevăr, în depărtare, un clopoțel. Manuela aștepta încurcată. Maică-sa spuse:

– Mamă, nu te îngriji! Avem covrigi pentru colindători; și nuci, și stafide. O să le dăm de toate, nu-ți fie teamă.

– Să le dați, mamă! Dar ia stai! Ați trimis voi pe careva la gară?

– Nu vine nimeni cu trenul.

– Ba da, vine, și aud trenul. Trimiteți iute pe cineva la gară, să nu se rătăcească în oraș, că-i întuneric și birjarii se odihnesc. Caii trebuie să stea în grajd în noaptea de Ajun. Bietul Amedeu, să nu nimerească în cimitir!

Manuela își aruncă ochii de jur-împrejur, să vadă dacă nu era vreun ziar în odaie. Bunica nu trebuia să vadă fotografia și să întrebe ce scrie despre el. Despre Amedeu ziarele scriau în fiecare zi. Săritura lui repetată în orașele mari producea din ce în ce mai multă senzație și îl făcuse cunoscut în toată țara. Se vorbea pretutindeni despre el. De curând, un ziar anunțase că va pleca pentru o serie de mitinguri în sudul Franței și în Italia.

– Amedeu nu vine, mamă!

Maică-sa știa. Manuela nu mai izbutise să-i ascundă aventura despre care se vorbea chiar și în orașul acesta, unde până acum nu se vorbise despre oamenii din alte părți. Aflând, se dusese cu gândul la Emanuel și oftase.

Bunica se întristă.

– Nici el nu vine! Toată lumea a plecat de aici și nimeni nu se mai întoarce. Noi pe cine mai așteptăm?

Se întoarse, abătută, în odaia de sus. Găsi ușa sobei deschisă, cum o lăsase, și jăraticul potolit. Aruncă un lemn deasupra, cu un sentiment

de zădărnicie, încredințată că n-o să se mai aprindă. În fața sobei regăsi caietul. Îl ridică și-i flutură marginile între degete. O revăzu pe Ileana, mâna ei roșie și verigheta lucind. Era un simbol care i se părea sec. Și cuvântul nu-i spunea nimic – „M-am logodit!"

Nu înțelegea bucuria din ochii ei. Ar fi vrut s-o vadă acum, s-o întrebe: „N-ai fi preferat o cutie de bomboane?"

Îi reveniră în minte întrebările din caiet: „Ce e viața?" Credea, spera că ea este viața. „Ce e moartea?" Moartea era jos, o vedea în ușa Bunicii. „Ce e dragostea?"

Zâmbi. Nu știa; nu înțelegea. Văzu pachetele cu daruri pe pat și păpușa cu rochia ei săracă alături. Le privi pe rând; se urcă pe scaun, aprinse lumânările, stinse lumina electrică și se așeză pe marginea patului, în fața pomului, cu păpușa în brațe. Lumânările scoteau pocnituri și răspândeau, pâlpâind, umbrele bradului pe pereți. În odaie se lăsase un farmec de poveste, așa cum îl cunoscuse în copilărie, pe care îl regăsea abia acum, după atâția ani.

Începea să se regăsească, să se înțeleagă. „Ziua dragostei pentru mine nu s-a vestit!" Îi apăru în minte chipul lui Vladimir. Se gândi la vorbele pe care i le spunea: „Odată va veni un cavaler în armură..."

Îi trimise gândul ei înduioșat, de aici, de departe. „Da, va veni odată un cavaler în armură... Și-mi va părea atât de rău să nu fii tu!"

Auzi clopoțeii colindătorilor, departe, pe străzi. Văzu în fereastra întunecată fulgi albi de zăpadă, mari, strălucitori. I se păru că privesc la ea și-i veni să le facă semn cu mâna.

Scările trosniră încet, sub pași rari, obosiți, și ușa se deschise, aproape aeriană, ca împinsă de un duh. Nu îndrăzni să privească; simțea. După pași o recunoscu pe maică-sa. Ea se opri și-i puse mâna pe umăr.

– A murit! șopti.

Manuela văzu alături șalul de lână moale și caldă pe care i-l cumpărase Bunicii. Începu să plângă încet, cu lacrimi mari, ca fulgii de zăpadă. Plângea pentru multe dureri și chiar pentru păpușa pe care o ținea în brațe.

16

Cortegiul ocoli statuia lui Brătianu, trecu prin fața Universității, traversă strada Academiei și apucă la stânga, pe Calea Victoriei, către Dâmbovița. În cap, după omul care ducea crucea cu inițialele negre: V.V.B., în trei cupeuri cu cai albi erau preoții. Trei ofițeri, mergând solemn, toți în același pas, purtau trei perne mari de catifea roșie, pe care luceau decorații: stele, cruci, spade și colane. În spatele lor șase cai mascați cu pânze negre, împodobiți cu penaje de doliu, trăgeau carul mortuar, descoperit, deasupra căruia se vedea sicriul greu, de metal zincat, cu ornamente de bronz la colțuri. Ministrul de Război, doi generali și un civil înalt, un bătrân uscat, cu fața mică și cu tot părul alb, așezați la cele patru colțuri ale carului, țineau lentele, cu grija parcă de a nu lăsa sicriul să cadă. Un mare grup de oameni în paltoane negre, câțiva descoperiți, ceilalți cu țilindrele în cap, și mulți ofițeri cu eșarfe de fir și cu mănuși albe urmau carul. Îndată după ei venea muzica militară, pe zece rânduri lungi, dintr-un trotuar în altul, cântând marșul funebru în cadență rară, cu accente jalnice de trombon. Două unități de soldați, o escadrilă de aviație, pe jos, și un divizion de artilerie călare urmau, în cadența rară a marșului, muzica militară. În piața largă din fața Universității, potcoavele cailor lovind pietrele pavajului scoteau în pauzele muzicii sunete seci, întrepătrunse, suprapuse, și deasupra lor se așeza într-un alt strat de sunete propriul lor ecou, răsfrânt de ziduri.

În urma armatei se înșirau, până departe, pe Bulevardul Brătianu și pe strada Batiștei, automobile, mergând la pas, unul după altul. Când capul cortegiului ajungea în fața Tribunalului, abia atunci trecea ultimul automobil pe la Universitate. Era ora când se deschideau magazinele, mai devreme ca de obicei, fiind după-amiaza de Ajun. Tramvaiele încărcate aduceau înspre centru mulțimea vânzătorilor, la un loc cu a cumpărătorilor, toți la fel de grăbiți. Oprite de cortegiu la stația lui Brătianu, la Carpați și la Calea Victoriei, tramvaiele și celelalte vehicule se înghesuiau, gata să se reverse peste trotuare.

După o vreme, muzica și soldații îndepărtându-se și văzând că șirul cortegiului nu se mai termină, automobiliștii începură să sune din claxoane și să-și ambaleze cu nervozitate motoarele. Vladimir, care venea ultimul, singur într-un automobil de piață, se văzu înconjurat de un val sălbatic de vehicule claxonând, căutându-și drum pe de lături, să ajungă mai repede în alte străzi, să scape de cortegiu. Văzu pe trotuarele încărcate lume de tot felul, vorbind, gesticulând, râzând sau aplecându-se curioasă să-l privească prin ferestrele cupeului. Pe Calea Victoriei un grup de ucenici care mergeau chicotind la vale își potriviră pașii după automobil. Erau îmbrăcați sărăcuț, în paltoane ponosite. Unul nu avea decât haina, cu mânecile prea scurte; la gât își legase un fular care îi flutura strengărește pe spate. Mâinile și le ținea în buzunarele pantalonilor; coatele osoase și depărtate de corp păreau niște aripi jumulite. Îi auzi vorbind.

– Mai bine de el, că nu mai are nevoie de palton! I-au făcut pardesiu de scânduri!...

În fața Casei de Depuneri, pe trotuarul larg, văzu tarabe, una lângă alta, cu podoabe pentru pomul de Crăciun. Un negustor aprinse un artificiu, o vergea care ardea sfârâind, împrăștiind steluțe strălucitoare de jur-împrejur. Globuri de sticlă în toate culorile erau înșirate în cutii de carton. Pitici de cârpă, cu barba albă și cu îmbrăcămintea roșie, duceau în spinare coșuri de nuielușe cafenii. Moși Crăciuni se sprijineau în toiaguri sub greutatea tolbelor. Mai departe, în vitrina mare a unui magazin cu jucării, un Moș Crăciun viu stătea de vorbă cu copiii. Aceștia veneau pe rând în fața unui microfon așezat afară și spuneau ce-și doresc. Printr-un difuzor fixat deasupra vitrinei, Moș Crăciun le cerea să-i recite poezii și îi întreba plictisit dacă au fost cuminți.

Vladimir văzu în jurul lor părinții, ascultând cu zâmbete înduioșate; se simți și el înduioșat. Întoarse capul și privi înapoi, pe fereastra automobilului care mergea la pas. Calea Victoriei se vedea în urmă, sub cerul vânăt, ca un râu tumultuos de oameni. Nu-și dădea seama de unde ies și unde se duc; părea că se ridică din asfalt și se topesc în ziduri. Luminile vitrinelor erau aprinse prematur și răspândeau în stradă o atmosferă veselă, de sărbătoare, pe care cerul mohorât n-o putea învinge. Din jos, dinspre podul Senatului, alt val de oameni urca atras spre aceleași lumini.

Se simți stingher între acești orășeni, fiindcă se pregăteau înfrigurați de sărbătoare. El nu avea simțul festivității. Dusese o viață care îl

făcuse să nu deosebească zilele săptămânii între ele. Nu se gândise niciodată să se îmbrace cu haine mai frumoase duminica. Nu se gândise niciodată că ar putea stabili preferințe pentru veșmintele sale, așa cum nu arăta preferință vreunei mâncări. Își descoperea destule schimbări în atmosfera sufletească, pentru a nu mai avea nevoie și de schimbări exterioare. Nu avusese niciodată destul timp de stat cu el însuși, ca să se cunoască într-atât, încât să nu mai aibă ce-și descoperi și să se plictisească.

Mișcarea orașului în ajun de sărbătoare, sticla lucioasă, vitrinele scânteietoare, artificiile aprinse pe stradă, culori și mișcare de carnaval îl făceau să se simtă dintr-odată singur în mijlocul unei lumi a cărei viață rămânea departe de el și necunoscută.

Convoiul coti în lungul cheiului. Spre piață văzu, în partea cealaltă a Dâmboviței, o pădure întinsă de brazi. Se înfioră. Nu avusese niciodată pom de Crăciun. Între barăcile din piață era aceeași lume ca pe Calea Victoriei. Aici se vindeau lucruri de mâncare. Văzu, agățate în cârlige, șiruri întregi de șunci, de cârnați, cărnuri albe, trandafirii, roșii, negre. Roți de șvaițer și de cașcaval erau așezate în turnuri la ferestre; păsări tăiate își arătau carnea pufoasă sub lumina după-amiezii urâte de iarnă. Mulțimea alerga, forfotea, de la o baracă la alta, îngrămădea cumpărăturile în coșuri, în saci, în trăsuri, în camioane.

Și convoiul trecea încet, pe marginea acestui continent flămând sau lacom. Atrași de muzică, unii își lăsau cumpărăturile la jumătate și ieșeau în marginea trotuarului, cu pachete de mâncare în brațe. În pauzele muzicii se auzeau, în spate, în piața de păsări, curcanii, gâștele, rațele, găinile afirmându-și existența într-o încurcătură de arpegii. Se auzea, în ritmul tobelor, satârul măcelarilor izbindu-se în tocător, și câțiva miei, cu blănița sură, tremurând de frig, acompaniau piculinele.

De la piață înainte, pe Calea Șerban Vodă, drumul spre periferie și spre cimitir, tramvaiele se adunară iarăși în spatele ultimului automobil. Vladimir auzi tot timpul vatmanul sunând din clopot ca să-și treacă de urât. În ritmul acestui semnal inutil, gândul lui porni înainte, peste celelalte vehicule, peste soldați, peste muzică...

Pe Baroncea îl văzuse ultima oară acum o săptămână. Venise în șubă și era atât de mare, încât lui Vladimir nu-i venea să creadă că asemenea trup poate avea un singur suflet. Îl luase aproape cu de-a

sila să-l plimbe cu automobilul afară din oraș, până spre Snagov. Tot timpul generalul tăcuse, îngropat în barbă, privind câmpul vânăt.

Cădea înserarea de decembrie când fură înapoi. Se opriră la un restaurant de la Șosea. Vladimir ceru un pahar de Madera; își amintea cu melancolie de băutura Manuelei și de zilele când se întorceau împreună în oraș pe aici. Baroncea ceru rom, un pahar mare. Stăteau lângă o sobă de faianță care dogorea; se încălziră repede. O ață de păianjen prăfuită se lăsă peste ochii generalului.

– Ți-aduci tu aminte, spuse, pe gânduri, vechiul meu prieten, de adăpostul nostru de la Onești? Cât e, oare, de atunci? Opt, zece, doisprezece ani? Mi se par o sută. Mai ții tu minte cântecul acela, „Iubitul meu nu este prinț...“?

Începu să cânte încet, cu glasul răgușit, romanța din timpul războiului:

El șade-n vale la Oituz
În aspru vifor de obuz...

Căldura și romul îl amețeau. După un timp, tot chipul lui, cât se vedea de sub barbă, luă culoarea ochilor, mai injectați ca oricând.

– Mai ții minte aerodromul de la Adjud? Câți ani să fie de atunci?

Ceva îl trăgea în urmă, dar numai spre amintiri sumbre și grele, printre care presăra cântece vesele, cu glasul de o tristețe jalnică:

Îți jur pe onoarea mea,
Șapte nasturi la manta,
La tunică tot așa...

După ce-i răscolise sufletul, romul îi răscoli generalului mărunțaiele. Înghiți, cu poftă sălbatică, o garnitură întreagă de cărnuri fripte pe grătar: antricoate, fleici, momițe, mușchiuri, toate mustind în sânge. Ceru vin negru și bău, încruntat și hotărât. Părea că luptă să nimicească retroactiv lunga și aspra lui cumpătare. Sfârși prin a-și uita chiar vecinul. Vladimir îl văzu aplecat deasupra mesei, cu ochii atârnându-i în farfurie, cu barba răvășită, plină de grăsime, uns pe gură, pe față, pe mâini, uns parcă până și pe păr, și i se păru că abia acum generalul se regăsea pe sine, întregindu-și într-un tot apucăturile

cu înfățișarea. Acum părea un căpcăun flămând, cum îl vestea chipul lui mare, plin de freamăt.

La sfârșit, se șterse îndesat cu șervetul, pe față, pe barbă, pe mâini, mai cercetă o dată talerul să vadă dacă rămăsese ceva, mai dădu pe gât un pahar cu vin negru și se ridică. Lui Vladimir îi fu teamă să nu se împleticească; băuse singur, în afară de rom, doi litri de vin. Dar Baroncea părea că are în trupul lui mare rezerve nesecate de luciditate; parcă numai o parte a trupului se îndestulase de băutură, iar restul rămăsese de veghe. Străbătu spațiul până la ușă, călcând apăsat și sigur.

Printre arborii desfrunziți de pe șosea se ridicase luna albită de ger.

– Câte s-au schimbat în lume! spuse redevenit melancolic. Uite, vechiul meu prieten, privește-o, e luna care ne lumina mizerul nostru adăpost de la Onești!

Pe când coborau treptele, îl apucă pe Vladimir de braț.

– Măi prietene, știi ce gugumănie mi-a trecut prin blestematul meu de cap după ce-am mâncat și am băut bine? Mi s-a făcut dor de adăpostul nostru de atunci. Vezi că am început să mă hrănesc din amintiri? Vezi? Carnea și vinul nu mi-au fost de ajuns. Înseamnă că mi s-a făcut un gol în inimă, și nu știu ce-mi lipsește. Mi-e teamă că n-am fost bun de nimic. Avioanele mele putrezesc în hangare... Nici nu știi cât m-am luptat, cât m-am chinuit, cât suflet am vărsat peste ele!

Până la Piața Victoriei merseră pe jos, cu automobilul în urmă, pătrunși de gerul sec al nopții. Apoi se urcară. Baroncea îl conduse până acasă și îl așteptă să descuie ușa de la intrare.

– Noapte bună! îi ură Vladimir.

Cum generalul nu pleca, reveni să vadă ce se întâmplase. Îl găsi rezemat în pernele automobilului, posomorât. Vorbi, reluând un gând vechi, ca pe o continuare:

– Dar ce folos? N-am fost destinat să ajung un creator, cum n-a fost destinat potcovarul din târgul meu să facă feciori. Și eu, și el ne-am ambiționat. El a scos o jumătate de duzină de monștri. Mai trăiesc și azi, cerșind la barieră; niciunul nu-i întreg. Și potcovarul bate potcoave și se ambiționează să toarne copii mai departe. Ca el m-am ambiționat și eu... Am crezut că fiecare trebuie să lase ceva în

urma lui, ca și când toți pomii ar fi făcuți să dea rod! Cap de potcovar!

Se ridică din perne și, aplecându-se spre portieră, apucă strâns mâna lui Vladimir.

– Să fii tu potcovarul, spune, ce-ai face?

Vladimir tăcu.

– I-aș îneca pe toți șase în gârlă, iar eu mi-aș pune capul pe nicovală și mi-aș bate o caia mare în creier. Mână!

Automobilul porni, cu portiera deschisă, și Vladimir rămase în stradă, nedumerit. Două dimineți mai târziu, Baroncea fu găsit în biroul lui cu un glonț în inimă...

Aproape de cimitir, de pe o uliță îngustă se apropia un dric sărac. Sergentul de stradă alergă și-l opri la colț, postându-se autoritar în fața cailor. Dricul trebui să aștepte, până se scurseră toate automobilele, apoi porni încet în urma lor. Vladimir întoarse capul și văzu caii slabi, omul nebărbierit și prost îmbrăcat de pe capră, ținând hățurile plictisit, cu un capăt de țigară în colțul gurii. Carul, fără geamuri, împodobit cu o coroană sărmană de flori artificiale, hârtie albă și verde, se legăna scârțâind prin gropi; în urma lui veneau două umbre, o femeie cu un palton cenușiu, cu doliu pe braț, îmbrobodită cu o basma neagră; mai era un copil. Și nimeni altcineva.

La altă încrucișare de străzi văzu încă un cortegiu așteptând să treacă mortul important. „Bietul Baroncea! Măcar să fi fost un vanitos!"

La poarta cimitirului coborî și își făcu loc prin mulțime pe aleea care ducea la capelă. Era o după-amiază mai puțin geroasă decât cele de la începutul săptămânii; cerul coborâse câteva sute de metri și devenise mai sur. În atmosferă plutea liniștea umedă dinaintea ninsorii.

Armata pedestră se aliniase în dreapta aleii; călăreții rămaseseră afară, la poarta cimitirului. Loviturile potcoavelor în pavaj se amestecau cu sunetele clopotelor pe care le băteau vatmanii tramvaielor, grăbiți să recâștige timpul pierdut.

În capelă, printre plante verzi și sfeșnice, preoții începură încă una din slujbele înmormântării.

Pe patru șevalete îndoliate, aliniate în fața ușii, la capătul sicriului, erau atârnate coroane de flori, crizanteme îndeosebi, exemplare de

seră, cu petale lungi, în culori neverosimile: ruginii, galbene, violete, cărămizii și albastre.

După slujbă, ministrul de război ocupă locul gol din stânga catafalcului și începu să-și citească discursul. Făcu elogiul fostului luptător. Domnul înalt, cu părul alb, care ținuse una din lente, aduse salutul Asociației Inginerilor. Un general deplânse pe constructorul de avioane. Urmară alte discursuri; injuriile erau uitate; se rosteau, unele peste altele, elogii. Nimic nou, nimic surprinzător. Vladimir refuză să le mai asculte; își făcu loc și ieși. O bună parte din mulțime aștepta încă afară. Dincolo de poarta cimitirului, peste case, norii plumburii începeau să se înroșească. Lumina apusului îi străbătea, dar ajungea deasupra murdară.

Merse pe alee, în spatele capelei, și privi în depărtare, jos, Valea Plângerii acoperită de neguri. Câțiva oameni și câțiva câini, negri și unii, și alții, scurmau în gunoaie. Câteva cocioabe, pe malul celălalt, stăteau gata să se prăbușească în râpă. Privi cavourile de beton și de marmură; erau trainice.

Se întoarse în clipa când scoteau sicriul afară. Soldații prezentară arma; muzica începu să cânte.

În liniștea cimitirului, alămurile îți sfâșiau inima și timpanele. Într-o pauză, Vladimir auzi pe cineva plângând în spatele lui. Întoarse capul. O femeie din cartier bocea discret, ținându-și în palmă gura strâmbă de plâns.

– Doamne, ce mândru cântăăă!...

Îi văzu mâna vânătă, crăpată de ger. Obrazul pe care îi curgeau lacrimile era negru și tăbăcit.

– Doamne, Ionicîîî... Ți-o fi frigîîî. Acolo josîîî!... bocea femeia, zgâlțâită de acordurile jalnice ale fanfarei.

Aștepta, în spatele mulțimii, dincolo de ultimul necunoscut, să se termine. Câteva femei bătrâne suspinau pentru viitoarea lor moarte.

Rândurile din față se tălăzuiră, se auzi o comandă militară, și muzica izbucni într-un marș săltat. Soldații plecară, bătând pasul pe aleea prunduită.

Rămase între două monumente până ce lumea se scurse. Atunci descoperi pământul proaspăt răscolit. Singurul semn lăsat de cei care fuseseră aici era crucea de stejar, cu inițialele albe ale creștinătății: I.N.R.I. și dedesubt inițialele mortului, negre: V.V.B. I se păru că inițialele acestea împlineau două simboluri, că îngropau și omul, și

strădania lui. Baroncea și V.V.B.-ul nu mai existau, deodată și deopotrivă.

Plecă înspre oraș, fără gânduri, neputând nici măcar să fie trist. Nu găsi la poarta cimitirului niciun automobil. Se înserase, și umezeala din aer începea să înghețe. În lungul șoselei, lampagiii aprindeau felinarele, făcându-le să arunce pe trotuarul desfundat o lumină albastră-cenușie, plină de tristețe și de răceală. Se sui într-un tramvai, înghesuit într-o lume amestecată. Unii mergeau abia acum după cumpărături. Li se dăduse leafa târziu, la ateliere, la fabrici, și trebuiau să se pregătească de Crăciun, în ultima oră. Se vorbea despre mâncare, despre băutură, despre petreceri; unii se interesau de un patefon.

Coborî la podul Senatului. Regăsi în sus, pe Calea Victoriei, aceeași mulțime forfotind, așa cum o lăsase; parcă erau aceiași oameni, nu alții veniți în locul lor. În dreptul magazinului cu jucării, unde copiii, alți copii, și parcă mereu aceiași, continuau să-i spună poezii lui Moș Crăciun, se opri puțin cu ochii la ei. Se gândi că, dacă moartea generalului avea pentru fiecare altă semnificație, sau niciuna, lui trebuia să-i dezvăluie, în acest ajun de Crăciun, singurătatea în care rămânea. Își dădu seama deodată că din cele un milion de mese care se pregăteau pentru sărbători el nu era chemat la niciuna.

În geam, așezată în cutia ei, între dantele aurite, văzu o păpușă mare; parcă îl privea. Se gândi la Manuela. Nu avusese timp, uitase sau îi fusese teamă să și-o amintească. Și, fiindcă știa că de acum înainte, cu grijile pe care i le dădea asociația rămasă fără conducător, avea să se gândească la ea și mai puțin, îndrăzni să și-o păstreze un timp în minte. Ar fi vrut să-i trimită păpușa, dar socoti că ar primi-o prea târziu. Traversă și urcă scările la poștă. Cunoștea numai orașul ei. Spera că o telegramă ar putea s-o găsească și fără adresă. Scrise, pe formularul de hârtie vânătă, săracă, o urare nu mai bogată.

Era clipa când Manuela se gândea la el, în fața pomului de Crăciun. Dar ea nu citi niciodată telegrama care lega două cortegii mortuare. Sosi târziu, abia a treia zi de Crăciun, în după-amiaza când o duceau pe Bunica la groapă și se pierdu în casa răvășită, între alte telegrame.

17

Simți lipsa Bunicii numai după ce se întoarse de la cimitir. Cimitirul era sus pe deal, la marginea orașului, după un zid gros de cărămidă cu o streașină de țiglă roșie. Nu intrase niciodată. Într-o primăvară, când era mică, trecuse cu Moș Ilie prin apropiere. Înăuntru, în lungul zidului, erau plopi cu frunzele cărnoase, mai verzi și mai vii decât ale copacilor din oraș.

La capetele mormintelor creșteau cireși sau vișini. Coroanele lor se vedeau din stradă, legănate de vânt. Zidul cu tencuiala căzută era năpădit de bălării; boziu, cucută, mătrăgună, urzici și ciulini creșteau cu rădăcinile îngrămădite la temelia lui. O spărtură prin care ar fi putut încăpea un om lăsa să se vadă înăuntru. Moșneagul nu-i îngăduise să privească prea mult, dar ea își întipărise în minte cimitirul, ca pe o grădină plină de flori și de bănci. Pomii de la morminte erau înfloriți și scuturau o pulbere de petale albe. În fund se vedea o capelă mică, o bisericuță pentru pitici, acoperită cu șindrilă, înconjurată și ea de pomi înfloriți.

În vremea aceea, Manuelei îi părea rău că nu avea pe nimeni îngropat la cimitir. Toate rudele lor cunoscute se trăgeau din partea Bunicii și sfârșiseră în orașul ei. Emanuel parcă venise din altă lume, cine știe de unde. Ar fi vrut să meargă des acolo, cu flori și cu lumânări, cum se duceau alți copii, mai ales de sâmbăta morților, când toată lumea din oraș se aduna în cimitir ca la serbare.

Acum zidul i se păru mai scund și cimitirul mai mic. Era ca o grădină părăginită, acoperită de nămeți.

Coborî în oraș pe un drumeag îngust, într-o sanie, cu maică-sa; erau sănii și înainte, și înapoi, și multă lume se întorcea pe jos. Drumeagul avea pe dreapta un făgaș mai adânc; sania merse tot timpul înclinată, și Manuelei îi fu mereu frică să nu se răstoarne. Se gândea la virajele strânse cu avionul, la înălțime, și nu înțelegea cum de putea s-o sperie sania. Poate fiindcă stătuse atâta timp în casă, cu o bătrână care murea încet și cu o mamă care plângea.

Jos orașul se vedea alb; pe cerul senin, de un albastru-fumuriu, soarele, cu conturul neclar, cobora spre apus, peste un șir de coline care se fugăreau căutând să se întreacă unele pe altele. Pe hornurile caselor ieșea fum alburiu, curat. Numai la hotelul Traian, unde se ardeau cărbuni la calorifer, fumul ieșea negru pe un coș mare, și hotelul părea o fabrică.

Nu se auzea niciun zgomot, nu se vedea nicio mișcare. Sania străbătu strada principală înotând prin troiene. La streșinile caselor zăpada făcea cornișe grele; țurțuri de gheață atârnau până la ferestre. Câte o perdea se dădea la o parte și un cap de copil privea mirat în stradă, de deasupra gutuilor galbene înșirate pe pervaz. În centru câțiva oameni răzleți se duceau spre cinematograf, pentru reprezentația de la ora cinci. În ușa cinematografului suna fără întrerupere un clopoțel electric, speriind liniștea străzii. O lumină mare ardea, de cu ziuă, deasupra intrării. Într-o parte și alta erau două placarde cu fotografii. În fața lor se opriseră alți câțiva oameni și priveau, răspândind aburi pe nări. Restul drumului rămase gol; din loc în loc, cineva privea de după perdele.

Acasă începuse o mișcare neașteptată. Nu știa cum sosiseră atât de repede, pe ce drum; găsi casa plină de lume. O mulțime de rude pe care nu le văzuse niciodată, despre care abia auzise și unele despre care nu auzise deloc, veniseră în ultima zi. Erau înghesuiți peste tot, pe familii, câte cinci-șase într-o odaie. Chiar Manuela trebui să găzduiască la ea o verișoară de la Galați, Larisa, care o săruta mereu pe obraz.

În sufragerie se pregătea o masă lungă; erau o mulțime de sticle cu vin roșu.

Pe când urca scările, auzi de jos un glas necunoscut:

– Manuela, vino și tu să-i dai Corneliei o mână de ajutor!

Nu înțelegea nimic, era prea mâhnită și prea dezorientată ca glasul poruncitor s-o indigneze. Fu doar mirată. Ajungând sus, își aruncă voalul negru pe pat, își scoase paltonul, se duse în fața oglinzii și dădu la o parte pânza albă. De trei zile, oglinzile din casă erau învelite în cearșafuri. Manuela refuzase să se supună datinei; ea nu încetă să se privească în toate și să-și pieptene părul dând pânzele la o parte când rămânea singură în vreo odaie. Acum, după înmormântare, nu trebuia să se mai ascundă de nimeni.

Se privi, întâi de aproape, să vadă dacă plânsul nu-i înroșise pleoapele; apoi de departe, ca să-și dea seama cum era croită rochia neagră.

Nu purtase niciodată rochie neagră. Trebuise să-și facă una grabnic, la prima croitoreasă care se învoise să lucreze în ziua de Crăciun. Nu-i stătea rău, dar, dacă ar fi putut să-i pună un guler alb, s-ar fi schimbat mult. O făcuse, ca și pe celelalte, foarte scurtă, până la jumătatea rotulei. Ciorapii negri îi desenau mai bine picioarele, dar nu găsise unii destul de fini; acum trebuia să vopsească din cei aduși de la București.

Coborî scările, să vadă cine o chemase. În stânga scărilor, din odaia ei, unde murise Bunica și de unde se ridicase catafalcul, câțiva oameni necunoscuți scoteau în sală sfeșnicile și scaunele de pe lângă pereți. Nu se făcuse focul și așa, goală și rece, camera ei i se păru de nerecunoscut. Niciodată n-avea să se mai regăsească în acel decor, niciodată n-avea să se mai poată culca într-un pat pus pe locul catafalcului. Dar nu era nimeni vinovat că trebuise sacrificată tocmai camera ei; Bunica dorise să se mute acolo, când începuse să fie frig, și pe ea n-o mai putea învinui.

În timp ce în sufragerie se punea masa, rudele întoarse de la cimitir se strânseseră în față, în camera Stăpânei, căutându-și fiecare un loc mai lângă foc. Pe pat era un maldăr de paltoane, de voaluri, de manșoane. Pe masă se îngrămădiseră, unele peste altele, pălării și căciuli, iar lângă ușă galoșii și șoșonii stăteau claie peste grămadă.

Mătușa Ortansa, mama Larisei, se rezemase cu spinarea de sobă, ocupând locul cel mai călduros. Peste rochia neagră purta o vestă de lână gri, și pe deasupra încă un tricotaj, un jerseu negru cu mâneci lungi, fără talie, care o făceau să pară tot atât de lată și tot atât de dreaptă de sus până jos, ca și soba. Ținea mâinile la spate, jucându-și cu plăcere degetele pe teracota caldă. Când, după o apăsare mai îndelungată, unul din degete începea să simtă arsura, își trăgea mâna repede, cu o tresărire, vrând să dea mișcării ceva gingaș și strengăresc. Atunci pielea grăsuță de sub fălci îi tremura, făcând să i se vadă mai clar liniile unei guși pufoase, pe care altminteri și-o ascundea, mai ales dacă se simțea privită, întinzând bărbia înainte, ca o porumbiță pe cale să gungurească.

Vreo zece bărbați și femei, de vârste mai degrabă înaintate, stăteau, unii pe marginile patului, alții pe scaune, alții rezemați de masă sau de zid. Printre picioarele lor se amestecau câțiva copii care ascultau conversația fără să înțeleagă, privindu-se cu ochii nătângi.

Când intră Stăpâna, rudele tăcură, stânjenite. Numai Ortansa îndrăzni să ducă mai departe convorbirea întreruptă.

– Dragă vară, spuse ea, dar fata ta de ce nu vine să dea o mână de ajutor Corneliei? Ca gazdă s-ar cuveni să facă măcar atât!

Stăpâna se opri, nedumerită. Nu simți răutatea ascunsă în glasul dulceag.

– N-are nimic de făcut, răspunse. Nici Cornelia n-ar trebui să stea acolo. Sunt destule femei la bucătărie.

– Îi semănați toți lui Emanuel, de aceea nu vă mai ajungeți! se amestecă în vorbă, din partea cealaltă a sobei, vărul Richard, bărbatul Ortansei.

– Dar, Richard, răspunse Stăpâna, cu seninătate, noi totdeauna ne-am ajuns.

Bărbatul mormăi ceva, apăsându-și mai tare spinarea în sobă, de teamă că nu ia căldură de ajuns. Avea înălțimea Ortansei, dar, fiindcă era subțire, părea mai mic. Privirea îi dădea un aer dominant, uneori când se uita chiorâș pe sub sprâncene. Sprâncenele erau atât de stufoase, încât genele se încurcau în ele. Barba îi creștea și pe pomeții obrazului până spre orbite și făcea două pete negre sub ochi. Vorbind, vântura cu mâna stângă un pumn de bani în buzunarul pantalonului, în timp ce cu dreapta purta prin aer un muc negru de țigară, pe care îl sugea până la ultimul fum.

– Dragă vară, reîncepu Ortansa, văzând că bărbatul ei tăcuse, părerea noastră e că tu nu te porți cu Manuela cum ar trebui. Toată ziua se piaptănă, în loc să dea o mână de ajutor în casă.

– Mamă, interveni Larisa, ieri a dat cearșaful la o parte și s-a uitat în oglindă.

– Iaca vezi! pufni Richard de după sobă.

Ortansa urmă:

– Și, pe urmă, ce zici tu de rochia ei? E cu putință să umble așa? Larisa, scoală-te, să vadă tanti ce rochie porți tu!

Larisa se ridică și își potrivi rochia peste picioare, cu un gest plin de modestie. Era o rochie de școală, largă ca un șorț, abia încrețită puțin pe talie, sub un cordon de stofă aplicat, și-i atârna până la jumătatea gambelor.

– Uite cum se cuvine să umble îmbrăcată o fată de vârsta ei. Și nici cu tocuri înalte!

– Mamă, Manuela are sus cinci perechi de pantofi.

– Iaca vezi! făcu Richard.

Stăpâna privea speriată, de la unul la altul, neștiind cum să se apere în fața atacului general.

– Eu, urmă Larisa, cu ochii plecați, n-am pus niciodată pantofi cu tocul înalt. Manuela are o cutie plină de ciorapi de mătase și o bluză de lamé.

– Iaca vezi!

– De ce i-ai umblat în dulap? o mustră Ortansa. Acestea sunt lucruri pe care o fată ca tine nu trebuie să pună mâna. Nu înțeleg, dragă vară, pentru ce atâta lux.

– Să ne-o dai nouă la Galați, interveni Richard, ieșind în sfârșit de după sobă, cu spinarea încinsă. O să ți-o băgăm internă la Notre Dame; acolo o să-i scoată gărgăunii din cap. Ciorapi de mătase! Iaca vezi! Vino încoace, fata mea!

– Dar, dragă Richard, ce vorbești dumneata? Ce să caute Manuela la Notre Dame? Ea a terminat școala de mult. Acum urmează la facultate.

Rudele se priviră, cu aerul că n-au înțeles.

– Manuela la facultate? se miră Ortansa. Noi cum de n-am aflat nimic?

– Nu știu de ce nu v-am anunțat. Mama scria rar, eu nici atât; nici voi nu vă interesați ce făceam aici.

– Eu v-am scris, vorbi o bătrânică, mătușa Sabina, de pe pat. V-am trimis felicitare la Paști, acu' doi ani. Să cauți, că ai s-o găsești. Era un miel și un iepuraș alb și la mijloc un ou cu fundă roșie. Oul era spart și pe deasupra ieșea un puișor.

– Și ce învață? întrebă Ortansa. Farmacia? Cunoaștem o farmacistă la Galați, îi prepară rețetele lui Richard pentru stomac.

Richard întoarse capul spre ea, încruntat. Ortansa nu observă și continuă, netulburată:

– Voi nici n-ați știut că Richard e bolnav de stomac.

– Ei, ei! mormăi bărbatul.

Ortansa se întoarse spre el.

– Richard, tu poate știi, domnișoara Rogalsky câștigă mult cu farmacia ei? Trebuie să câștige! Ia o sută de lei pe o sticluță de doctorie numai atâtica.

– Manuela nu urmează la Farmacie.

– Zboară cu aeroplanul! se amestecă tâmp Larisa, fără să ridice ochii din podea.

– Asta de unde ai scos-o? se răsti Ortansa.

– Zău, mamă, zboară! Ea mi-a spus. Mi-a spus cum e în aeroplan.

– Vară dragă, tu știi ce vrea să spună fata mea?

– E adevărat. Manuela a urmat școala de pilotaj.

– Iaca vezi! făcu Richard.

Ceilalți se priviră, făcându-și semne de uimire. Larisa urmă, cu același glas tâmp:

– A spus că, dacă vin la București, mă ia și pe mine în aeroplan.

Ortansa se depărtă de sobă și-i trase o palmă după ceafă.

– Îți dau eu aeroplan să nu-l poți duce!

Între timp, mătușa Sabina se ridicase de pe pat și cu mișcări de șoricel se strecură pe la spatele Ortansei ca să se lipească de sobă, în locul părăsit de ea. Întorcându-se și văzând locul ocupat, Ortansei îi veni sângele în obraz. Nu îndrăzni să spună nimic, dar se repezi și-i mai trase fiică-sii o palmă după ceafă.

– Na aeroplan! spuse, înfuriată, căutând cu ochii în partea cealaltă a sobei un loc liber.

Richard, precaut, își lipi repede spinarea de teracotă.

– Ce naiba! mormăi el, cu ochii plecați, ca să nu întâlnească privirea nevestei. Parcă aici e mai frig ca la Galați. Vine gerul pe Siret. Brr!

– Dunărea o fi înghețat? întrebă mătușa Sabina, clănțănind sec din dantură.

– Oho! Să fii dumneata sănătoasă de când a înghețat! îi răspunse Richard, lipindu-se mai tare de sobă.

– Eu am trecut odată Dunărea pe gheață, reîncepu bătrânica. În 1916, când am fugit de la Tulcea. Voi nu știți, erați atunci la Piatra Neamț. Am fugit, că veneau bulgarii.

Ușa se deschise și Cornelia se ivi în prag. Era sora Ortansei, o femeie mai tânără, cu aceleași trăsături, dar cu o căutătură blândă.

– Haideți, că vine părintele!

De pe sală năvăli un val de aer rece.

– Te pomenești că-n sufragerie o fi frig! mormăi Richard.

Ortansa, înciudată că nu se gândise să-i cedeze locul de lângă sobă, îl certă, cu tonul ridicat:

– Dar de când te-ai făcut atât de friguros? Parcă n-ai fi bărbat!

Richard mormăi ceva și porni în urma celorlalți, sunându-și banii în buzunar.

În sufragerie, Cornelia, care luase conducerea casei, îi așeză pe fiecare la locul lui, după chibzuință ei. Venise singură, bărbatu-su era militar, nu putuse să părăsească orașul, și, fiindcă n-avea de cine să se ocupe, luase asupra ei toate grijile înmormântării. Se pricepea la aranjat mesele, avea chiar pasiune, și la banchetele cercului militar ofițerul cu popota venea s-o consulte. Știa să așeze ghirlande de brad pe fața de masă și buchețele de flori între farfurii, să împăturească șervețele, făcându-le să semene cu o căpățână de varză înfoiată și să scoată ornamente, cu coada furculiței, în sare și în piper. Ea așezase masa de praznic, ca la banchet. Scrisese numele tuturor pe cărți de vizită puse între foile șervetului. Pe cea din capul mesei scria „Părintele", pe cea din coadă: „Dascălul". Înspre preot îi așeză pe ai casei, înspre dascăl, pe străini.

O bună parte a mesei era ocupată de oameni din vecini, femei și bărbați mai în vârstă, care auzind că este praznic veniseră fuga, cu paltoanele pe umeri. Cornelia trebuise să-și strice planurile, ca să le facă loc. Acum apucaseră să deșarte câte un păhăruț de țuică și le cam sticleau ochii în lumina candelabrului. Văzând pe ai casei intrând, se ridicară în picioare și spuseră, smeriți, cu ochii la păhărelele de pe masă:

– Dumnezeu s-o ierte!

Cornelia scrisese felurile de mâncare pe cartonașe așezate din loc în loc. „Orz pe gâște!" gândea, dezgustată. Vecinii cerură de la început pilaf de pasăre și curcan pe varză călită, ca la orice praznic. Pe urmă, văzând că preotul care-i așteptase pe toți se ridică pentru a binecuvânta masa, lăsară pe furiș furculițele jos și se opriră din mestecat, cu câte o bucată de carne între măsele. Slujba fu foarte scurtă, spre mulțumirea lor. Preotul își păstrase paltonul; numai căciula și bastonul le lăsase în seama dascălului, să le pună la cuierul din sală. Făcu semnul crucii deasupra bucatelor și spuse, repede, cu glasul scăzut:

– Doamne-Dumnezeul nostru, binecuvântează mâncarea și băutura și pe robii tăi, că binecuvântat ești, în vecii vecilor!

Din coada mesei, cu gura încleiată în pilaf, dascălul mormăi:

– Amin!

Preotul mai făcu o dată semnul crucii, apoi se așeză, luă un pahar cu vin și, ridicându-l smerit, zise cu un timbru grav:

– Dumnezeu s-o ierte!

– Dumnezeu s-o ierte! răspunseră ceilalți, într-un amestec de glasuri.

După câteva clipe, preotul se ridică și dădu să plece, ezitând, cam încurcat. Rudele își făcură semne din cap, căutând-o din ochi pe Cornelia; ea venea de la bucătărie, cu o farfurie mare aburind.

– Numaidecât, părinte! spuse, lăsând farfuria pe bufet și ștergându-și repede mâinile pe șorț.

Preotul înțelese, mai salută o dată pe toți și o urmă pe sală.

La început, rudele voiseră să-și ascundă foamea și se uitaseră mai mult cu coada ochiului la talgere. Pe urmă, mânați de voia bună a oaspeților, începură să-și scoată în farfurie.

– Ia, vară dragă!

– Morții cu morții și viii cu viii! zise Richard, cu gura plină.

Văzând că gazda nu se atingea de mâncare, strâmbă din nas, disprețuitor.

Manuela stătea în dreapta Ortansei, lângă Larisa; mai departe erau așezați niște oameni pe care nu-i cunoștea și pe care îi auzea vorbind de bine moarta.

– Dumnezeu s-o ierte! ziceau de fiecare dată când duceau un pahar la gură.

În fundul paharului mai lăsau o picătură de vin și o vărsau pe parchet, pentru sufletul răposatei.

– Tu nu mănânci ca să faci siluetă? vorbi Larisa în urechea Manuelei. Este la noi la școală una care a slăbit cinci kilograme în două luni. Dar ea era grasă, tu nu trebuie să slăbești.

Văzând că taică-su o privea din partea cealaltă a mesei, tăcu, își băgă nasul în farfurie și începu să mănânce cu sârg.

Richard clătină din cap, cu un fel de amenințare:

– Hm!

Ortansa ridică sprâncenele, alarmată.

– Ce-i?

– Fiică-ta! Ai grijă de ea!

– Treci aici, Larisa! Vreau să te văd cum mănânci. O așează în capul mesei, în stânga Stăpânei, unde stătuse preotul.

– Și matale vrei să faci siluetă, tanti?

– Chiar, vară dragă, de ce nu mănânci? Oare nu-i bun pilaful? întrebă Cornelia.

Deasupra mesei se ridică un murmur de protest.

– Pilaf ca ăsta, spuse dascălul cu gura plină, n-am mâncat nici la nunta boieresei! (Închină paharul.) Să fie într-un ceas bun!

Cineva îl trase de mânecă.

– Dascăle, ești la praznic, nu la nuntă!

– Așa-i, că la nuntă sunt și lăutari! Ei, mai moare omul! Dumnezeu s-o ierte!

O femeie înaltă, uscățivă, cu fața pământie ascunsă într-o broboadă neagră, cam adusă de spinare, purtând pe umeri o scurteică de vulpe, se ivise dincolo de ușă și, în timp ce-și ștergea ghetele de zăpadă în sală, privea masa cu lăcomie. În poartă, sub steagul negru uitat în bătaia vântului, se întâlnise cu preotul care mai zăbovise în odaia din față să-și bage banii în buzunarul de la piept și să-și încheie cu grijă paltonul.

– Sărut mâna, părinte!

Afară se întunecase, dar preotul o recunoscuse, după mers și după vorbă.

– Domnul, cucoană Smarandă!

– Nimerii, părinte?

– NimerișI, cucoană Smarandă, da' cum așa târziu?

– Apoi, părinte, să-l arză focu' de ger, că din Ajun n-am mai ieșit din casă. Pe la mine n-a venit, ciorilor, nimeni să-mi spună. Că nici clopotele bisericii nu le-am auzit. Dacă stau cu fereastra înfundată! Azi, nu-ș-cum, parc-am avut o presimțire; după masă am dat perdeaua la o parte și-am văzut lumea venind din deal. Haida! am zis, cine-o fi murit? Oi mai găsi ceva, părinte?

– Găsești, cucoană Smarandă!

– Că pân-am nimerit! Cum cade seara, fuge toată lumea de pe stradă. În colț, la tribunal, am găsit pe moșul de la timbre; ducea un braț de surcele, în dugheană. L-am întrebat: „Unde-i mortu', domnu' Manea?" „Îhî! Tocmai la aviație jos; dă fuga, cucoană Smarandă!"

Ștergându-și ghetele în sală, întârziata văzu cam tot ce se afla pe masă și auzind zgomot în bucătărie, glasuri, izbituri de satâr, capace de cuptor trântindu-se, înțelese că praznicul nu era încă pe sfârșite. Își lepădă broboada și păși înăuntru, pe sub lumina candelabrului, descheindu-și scurteica.

– Dumnezeu să-l ierte! spuse, cum și-ar fi salutat vechi cunoștințe.

Cineva îi șopti, să nu bage de seamă gazdele:

– E moartă, coană Smarandă. Moartă, nu mort!

Cucoana Smaranda nu-și pierdu firea. Bombăni, cu ochii după un scaun:

– Mort, moartă, tot la un Dumnezeu se duce. (Se așează.) Ei, dacă e moartă, atunci Dumnezeu s-o ierte!

Manuela aruncă o privire consternată maică-sii, apoi se ridică și trecu în camera rece din față, unde fusese catafalcul. Pe sală, zăpada adusă de afară cu încălțămintea se topise, făcând șiroaie urâte pe mozaic.

Văzând-o că pleacă, Richard strânse buzele:

– Hm!

Ortansa îi răspunse cu un gest de nepăsare: „Las-o, nu-ți mai bate capul cu ea!" Și, întorcându-se spre Larisa, prin ochi îi trecu o undă de duioșie.

– Mănâncă încet! spuse, redevenind severă.

Rămase mult timp în camera înghețată. Stătea cu umerii strânși, zgribulită, neștiind unde să se ducă, privind în neștire curtea plină de zăpadă. Pe ferestrele mari de alături, ale sufrageriei, lumina proiecta afară două dreptunghiuri de lumină, care se întindeau pe zăpada albă, făcând-o să sticlească. Lemnăria ferestrei punea, în mijlocul acestor covoare lucioase, câte o cruce de întuneric. Într-un târziu văzu umbre mișcându-se; se ridicau de la masă. Se auzeau pași pe sală și era bucuroasă că aici nu va veni nimeni s-o caute. Dar lumina nu se stinse încă multă vreme. Dascălul, cucoana Smaranda și alți câțiva rămaseră să mai mănânce. Aștepta acolo, în fereastră, cu îndârjire, să vadă când se va termina, când se vor sătura, când vor lăsa în pace sufletul moartei. Pe sală, întârziații vorbeau, înveseliți:

– Brr! Dar grozav ger s-a lăsat! zicea dascălul, căutând treptele cu piciorul.

– Lasă, lasă! râdea cucoana Smaranda. Ai destul damf în tine, dascăle, să nu îngheți la noapte!

Manuela urcă scările, tremurând. Larisa nu venise încă. Jos, în camera de la față, rudele vorbeau despre moștenire. Richard și Ortansa își ocupaseră repede locurile lângă sobă. Mătușa Sabina, venită mai târziu, stătea pe marginea patului, cu un șal cenușiu în spinare, și tremura ca un șoricel.

– Frig, frig la voi! spuse Richard.

Nevasta îl certă:

– Da' mai termină odată cu văicăritul!

Și se lipi mai tare de teracotă.

Vorbiră mult timp, punând la cale împărțeala. Richard scoase carnetul din buzunar, căută o filă albă și, înțepându-și limba în vârful creionului, începu:

– Casa de la Galați o luăm noi, fiindcă stăm în ea. Aveți ceva de spus? (Nimeni nu răspunse.) Carevasăzică, sunteți de acord! Casa asta vă rămâne vouă, că ați stat în ea. Ce zici, vară, vă mai trebuie?

Stăpâna nu răspunse. Puteau să ia și casa, nu-i trebuia, avea o casă la București, aici simțea că nu mai are rost să rămână.

Richard nu mai așteptă răspunsul; i-o acordă generos.

– Carevasăzică, sunteți de acord. Via și casa de la Fălticeni ți le dăm dumitale, cuscră Sabină.

Bătrânica de pe pat pițigăi:

– Ba mie să-mi dați și pădurea de la Cotu' Lung, că am băiat silvicultor!

Dură mult. Când Ortansa își aduse aminte s-o trimită pe fiică-sa la culcare, se apropia miezul nopții. Manuela nu dormea, stătea pe jos, în fața sobei cu ușa deschisă, ținându-și bărbia în pumni și privea apele schimbătoare, negre și roșii, ale jăraticului. Larisa se așeză alături, cu un fel de teamă, trăgând cu urechea să audă dacă nu urcă nimeni pe scări.

– Mama n-a vrut să mă dea la liceu, se plânse. M-a dat la profesională. Este Universitate la București și pentru fetele de la profesională? Nu? Îmi pare rău. Aș fi vrut să merg și eu cu tine. M-ați fi ținut la voi și tu mi-ai fi împrumutat pantofii tăi. Tu, Manuela, tu știi că eu n-am pus niciodată în picioare pantofi cu tocuri înalte? Mă lași să-i încerc?

Aprinse lumina, trecu la dulap, scoase, cu exclamații de uimire, lucrurile Manuelei și le înșiră pe pat.

– Mă lași să-mi pun și ciorapii? Tu, ăsta e portjartier? Am văzut într-o reclamă, în *Illustration*, tata citește reviste franțuzești, e un chioșcar care îi dă ieftin numere vechi.

Îmbrăcă, plină de fiori, lucrurile nepermise și se privi în oglindă, extaziată.

– Tu, Manuela, mă lași să le pun și mâine-seară?

A doua zi însă erau în drum spre casă și Larisa ducea cu ea o dezamăgire. Odată cu ei se duse și mătușa Sabina. În ziua următoare

plecară ceilalți. Casa rămase iarăși tăcută. Ningea pe câmp și asupra orașului.

După o săptămână, streașina casei, încărcată de zăpadă, acoperi iarăși vederea până în luncă. Locurile dintr-o parte și din alta a râului se uniră, albite.

Veneau avocați din alte orașe, cu șube mari pe ei, blestemând drumul lung cu trenul, zăpada și pe birjari. Îi arătau Stăpânei hârtii, îi făceau socoteli, o puneau să iscălească, alături de iscălitura Ortansei, a Sabinei și de altele, necunoscute.

Manuela stătea ceasuri întregi sus, în fața sobei, privind jăraticul potolit. Rar deschidea câte o carte, și atunci nu înțelegea nimic din ea. Simțea că la București ar fi putut să învețe, dar n-avea niciun îndemn să plece. Aștepta să termine maică-sa treburile, să vândă casa și lucrurile, și să părăsească pentru totdeauna orașul unde nu le rămânea nimeni.

La sfârșitul lui ianuarie, o dădură pe madam Georgeta.

La începutul lui februarie, muri câinele.

18

Pe străzi zăpada se topise. Dinspre râu veneau adieri de primăvară, dar Manuelei vântul i se păru rece; își strânse paltonul cu o înfiorare neașteptată. Orașul era pustiu; oamenii tot mai stăteau închiși în casă, nu ieșeau decât pentru drumuri scurte, la cinematograf, la berărie, la teatru, când venea o trupă de la București. Fuseseră câteva baluri; se mai vedeau încă afișele lipite pe garduri. La începutul lui martie, era anunțat ultimul, obișnuitul bal de la sfârșitul carnavalului, pe care orășenii se grăbeau să-l numească Balul primăverii. Cam tot atunci trecea și ultimul turneu. De acolo înainte, rămâneau cu cinematograful și cu berăria. Tineretul începea plimbările la Siret.

O potecă lată, nisipoasă, în care pașii se înfundau ca într-un covor, străbătea șerpuit un kilometru de luncă, pe malul apei, ocolind sălciile bătrâne, scorburoase și înfundându-se prin lăstăriș. Dintr-o obișnuință străveche, tineretul care venea să se plimbe aici cobora malul pe la gară, perechi-perechi, urma poteca la vale, după mersul apei, și ieșea pe la aerodrom. Nici prin minte nu le dădea să facă drumul în sens invers, așa că niciodată nu se întâlneau unii cu alții. Își potriveau aproape același pas, nu se depășeau, mergeau unii în urma altora, reglați ancestral.

Ieșind dintr-un magazin, Manuela se întâlni cu Guriță, fratele Ilenei. Îl chema Mielu, celălalt nume era o poreclă; îndată ce cunoștea o fată, o atrăgea într-un colț și-o întreba cu un ton nevinovat și confidențial: „Îmi dai o guriță?"

În prima clipă n-o recunoscu sub voalul negru care-i acoperea fața. Apoi își scoase căciula cu un gest repezit. Era un băiat înalt, cu fața mare, albă ca de fată, cu părul castaniu, lung, lins, și cu doi dinți de aur în colțul gurii, după o modă nenorocită a orașului, care făcuse în ultimul timp pe toți tinerii cu putină dare de mână să-și îmbrace, fără nevoie, o parte din dantură. Tatăl lui era șeful organizației liberale a județului, om bogat și cu vază. Dacă pe Ileana o trimisese la facultate, pe băiat, după terminarea liceului, îl ținea lângă el, inițiindu-l în treburile politice. Guriță purta palton cu blană și căciulă neagră de lutru, ca

taică-su, cum purtau numai oamenii mai de seamă ai orașului. Paltonul negru, cu blană la gât, era un fel de port nobil, pe care nu oricine îndrăznea să și-l însușească, tot așa cum nu oricine îndrăznea să-și pună pălărie tare primăvara sau panama și haine albe vara.

Văzând-o pe Manuela, tânărul renunță la treburile după care îl trimisese taică-su și o însoți o bucată de drum.

– Am fost la înmormântarea mamei mari a tale, dar tu nu m-ai văzut. Mi-a părut foarte rău; n-am știut dacă să vin pe la tine. Pe urmă am fost foarte ocupați. În ianuarie, am stat două săptămâni la Iași cu toții, că nunta Ilenei s-a făcut acolo. A fost nuntă mare, a venit multă lume de la București; a cununat nenea Apostol; îți dai seama câți se țineau după el, se aflase c-o să ia Ministerul de Finanțe. Pe urmă a căzut guvernul, au venit ai noștri; îți închipui ce griji pentru alegerile din martie! Tocmai mă duceam la tipografie, să văd afișele. Facem o propagandă cum n-a mai cunoscut județul; vrem să-i zdrobim pe toți, pe naționali-țărăniști mai ales, că se cred tari. Papaia mi-a dat mașina și oamenii lui și merg în județ. Știi, Manuela, am învățat să vorbesc la întruniri. Îmi pare rău că nu mă poți asculta odată. Chiar când merge și papaia, tot pe mine mă pune să vorbesc. Am câștigat încrederea multora. La anul, papaia îmi pune candidatura, mă aleg deputat și vin la București. (Își dădu căciula pe ceafă, își scoase pieptul și râse îngâmfat.) Ehe, atunci să mă vezi!

Manuela nu-l mai asculta; se gândea, cu indiferență, că n-avea să-și mai dea examenele anului, poate n-avea să le mai dea niciodată. N-o interesa facultatea; deocamdată singura ei grijă era să se termine mai repede aici, cu avocații, și să plece din oraș.

Ultimele zile ale lui februarie se scurseră fără niciun gând. Mai veni de câteva ori ninsoarea, se mai abătură câteva valuri de ger, apoi deodată, în aceeași zi din toate părțile, dinspre miazăzi, dinspre miazănoapte, dinspre câmp și dinspre Siret, se arătă primăvara. Într-o noapte, Manuela auzi cocorii și se duse cu gândul la anii copilăriei, când le ieșea înainte pe câmp. A doua zi, îi auzi iarăși, și o săptămână în șir trecură țipând prin văzduh. Pe câmp mai rămăseseră doar pete de zăpadă. Se topiră curând, și pământul începu să aburească. În depărtare, între izlazul cenușiu și cerul albastru, hangarele își recăpătaseră conturul, cu zidurile albe lucind la soare și cu ușile negre.

Pe urmă ușile se deschiseră și o mulțime de oameni începu să se agite prin fața lor.

În ultimul timp, Guriță venea s-o vadă destul de des. Își schimba purtarea de la o zi la alta, dar Manuela nu-i dădea atenție, de aceea nici nu băga de seamă ce se întâmplă cu el. Așa sosi ziua când o invită să se plimbe împreună, la râu. În tradiția orașului, pasul acesta însemna confirmarea unei simpatii, care nu mai putea fi apoi negată; devenea publică, aproape ca o logodnă. Se duse, ignorând tradiția, numai fiindcă îi era dor de luncă.

Cum ieși în spatele gării, văzu în față alte perechi de tineri, care se îndreptau spre Siret, pe aceeași potecă știută de tot orașul, lăsând înadins destulă distanță între ei. Era în prima duminică din martie. Manuela mai purta paltonul, tot haina neagră, de școală, rămasă scurtă la mâneci și prea strânsă pe piept. Nu se gândise niciodată să poarte aici hainele de la București, nu din teama că ar fi avut de înfruntat ochi răuvoitori, ci fiindcă nu simțea nevoia să se arate gătită.

Renunțase la voalul de doliu; își pusese numai o basma neagră care-i acoperea părul, făcându-i obrazul mai lung. Îmbrăcată așa, semăna cu o biată fată sărăcuță și necăjită. La câmp își scoase legătura de pe cap, și părul i se desfășură în vânt, victorios.

Guriță se îmbrăcase de primăvară, cu grijă să fie elegant. Purta pantofi gălbui, abia luați de la cizmar, și pardesiu de stofă subțire, gri, croit pe talie, cu colțurile reverelor prelungite în sus, până aproape de umeri, după moda anului și-a orașului. La gât avea un fular de mătase galbenă, în culoarea pantofilor, și mănușile de ață erau în aceeași culoare. În locul căciulii își luase pălărie, un melon negru, cam mic, care îi făcea o cută roșie pe frunte. Din când în când, și-l dădea pe ceafă și își freca fruntea cu dosul palmei ca să-și repună în mișcare sângele stagnat.

Vorbea tot timpul, însoțindu-și vorbele cu gesturi largi, dar Manuela nu-l asculta. Privea cerul de un albastru nenatural, ca de sineală, cu nori cenușii încremeniți în zare; asculta vântul care-i trecea umed și călduț pe la urechi. Deasupra luncii se ridicau aburi. Înțelese, prinzând întâmplător un crâmpei de frază, că la Balul primăverii de sâmbătă seara, Guriță fusese ales regele balului. Primise șase sute treizeci de ilustrate, în timp ce al doilea ales, numai trei sute.

– Majoritate zdrobitoare! râdea, satisfăcut, cu gura deschisă larg, arătându-și cei doi dinți de aur, ca pe un blazon.

Pe când cobora poteca înspre luncă, apucă brațul Manuelei s-o ajute; ajunși jos, nu i-l mai părăsi. Ea nu-și dădu seama că îi strângea mâna din ce în ce mai tare. Abia mai târziu simți, în deschizătura mănușii, degetele lui făcându-și loc înăuntru, căutându-i pielea cu

o insistență progresivă. Își lăsă mâna moale din plictiseală. Privea, prin lăstărișul înmugurit, apa scurgându-se la vale, pe prund. O clipă se văzu pe malul Colentinei; atmosfera era parcă aceeași, peisajul de asemeni, cu cerul siniliu și cu sălciile aplecate deasupra apei, numai apele nu se asemănau. La un colț al potecii se opri. O ramură subțire, gălbuie, se mișca de vânt, atingându-i ușor obrazul. O apucă și o privi, înduioșată, ca pe o ființă, desprinse un mugur și îl strivi în dinți. Simți în gustul lui amărui și verde tot gustul primăverii, ca al primăverii de acum un an, când tot așa strivise un mugur între dinți. Inima începu să-i bată altfel. Guriță, care tot îi mai ținea mâna, o simți înfiorându-se. Se aplecă brusc spre ea.

– Dă-mi o guriță! zise, apucând-o deodată în brațe.

Manuela simți borul pălăriei apăsându-i nasul și, înainte de a face vreun gest de apărare, se pomeni râzând; apoi îi puse mâinile în piept și-l îmbrânci.

– De ce nu mă lași să te sărut?

Semăna cu un gâscan rătăcit pe drum. Manuela râse. El își pierdu cumpătul, îi veni sângele în obraz, își dădu pălăria pe ceafă; pe fruntea înroșită, dunga pălăriei apăru vânătă, ca o rană.

– Mă lași să te sărut?

Ea continua să râdă; o apucă iarăși cu amândouă brațele, să-i învingă pumnii. Îi simți puterea, îi vedea fața roșie, cu dinții de aur din colțul gurii lucind deasupra ei. Ridicând brațul să se apere, îi lovi borul pălăriei, și melonul căzu jos, se rostogoli printre pietre și nu se opri decât în apă. Guriță o slăbi și se repezi să-și salveze pălăria. Când se întoarse, cu ea în mână, ducând-o departe de corp, ca pe o cioară moartă, o găsi pe Manuela râzând în hohote.

– Domnișoară studentă de la București, îi șuieră, ștergându-și pălăria cu mâneca pardesiului, faci pe mironosița cu mine!

Continua să râdă, înveselită de furia lui, de fruntea maltratată, de pălăria udă. Îl provocă, umezindu-și buzele și privindu-l pe sub gene:

– Mi-ai dat drumul pentru o pălărie?

El crezu că era un reproș. Își privi nehotărât pălăria, ezitând dacă s-o arunce sau nu, se aplecă și o lăsă cu grijă în iarbă, după care porni cu gesturi sigure. De data aceasta, o cuprinse cu atâta hotărâre, că Manuela, dezorientată, nu mai avu timp să-i pună mâinile în piept. Îi simți respirația pe obraz; buzele lui, cu un gust sălciu, i se furișară în colțul gurii. Se zbătu dezgustată și, eliberându-și mâinile, le repezi pe amândouă în același timp, plesnindu-l peste față.

Guriță se trase înapoi, zăpăcit. O căutătură rea îi schimonosi obrazul; sângele, ridicat la cap, îi învenină cuta de pe frunte. Manuela nu mai râdea. Îl privea, pe sub gene, cu buzele strânse, pregătită să se apere din nou. Guriță își luă pălăria de jos; pe partea ei udă se lipiseră câteva fire uscate de iarbă.

– Domnișoară studentă, șuieră, fără s-o privească, preocupat să-și curățe pălăria, faci pe mironosița aici, dar știm noi ce învârtești la București.

Își duse mâinile la spate și se aplecă spre el:

– Ia spune, ce învârtesc eu la București?

– Știu eu! Știe toată lumea, să nu crezi! Ai crezut că nu se află la ce facultate urmezi? Că umbli cu un aviator, Antal... Vrei poate să spui că nu ești iubita lui?

Se opri înspăimântat.

Un val de sânge venise în obrazul Manuelei. Vorbele îi răscoleau ființa, i se părea că o pătrund, că-i înfierbântă sângele, le simțea înlăuntrul ei și le simțea afară, pe piele, înfiorând-o, ca o respirație caldă.

– Iubita lui Antal?

Lumea credea; ar fi fost firesc să fie!

– Manuela, n-am vrut să te jignesc. Te rog să mă ierți!

Clătină capul și zâmbi, uimită.

– Am plecat! La revedere!

Guriță rămase prostit între sălcii, cu pălăria în mână.

– Manuela! Nu pe acolo. Ce faci?

Nu-l auzea; fugea înapoi, tulburată, pe poteca nisipoasă, aplecându-se pe sub sălcii, nesocotind tradiția orașului, ai cărui tineri se plimbau prin luncă într-un sens unic. La o cotitură a potecii, un băiat și o fată se sărutau după o perdea de sălcii. Auzindu-i pașii, se dezlipiră și, când ea trecu repede prin dreptul lor, o priviră încurcați. Nu-i cunoștea. Ar fi vrut să le strige: „Proștilor! Nu vă feriți de mine! Nu știu ce simțiți când vă îmbrățișați, dar ce-are a face? Bănuiesc. Sărutați-vă! Cât vreți! Până nu mai puteți!"

Mai departe dădu peste alții; unii se sărutau, alții mergeau lipiți, cu mâinile pe după mijloc, ca Rafail și Josefina pe aerodrom. Tuturor ar fi vrut să le facă semne prietenești, dar întâlnea privirea lor mirată și indignată și trecea pe lângă ei repede, cu ochii în jos. Simțea în ceafă soarele călduț. Se apropia amiaza; în aer era o lumină albă, calmă. Își desfăcu paltonul, alergă mai departe cu el fluturând. Vântul îi pătrundea prin rochia subțire, făcându-i o haină rece pe dedesubt. Se înfiora. Își simți

trupul, de sus până jos, unduind în mers; își simți genunchii evadând pe sub marginea fustei, coapsele vorbindu-și una alteia prin pielea lor subțire, care parcă era caldă la un pas și rece la pasul următor. Își simți șoldurile legănându-se sub cordonul strâns și sânii zbătându-se în bluză. Vorbele îi stăruiau în urechi, și acum, când rămăsese singură, părea că ele capătă un înțeles mai tulburător.

Iubita lui Antal! Iubita... iubită...! Își simțea urechile și obrazul arzând. Niciodată nu îndrăznise să pronunțe acest cuvânt. Când îl întâlnea în cărți, trecea repede peste el. Acum o urmărea, părând că vrea să se fixeze în ființa ei.

La capătul potecii, sus, mai privi o dată lunca îmbrăcată în lumina albă a amiezii. Ramurile sălciilor erau cenușii, cu câte un mugur ici-colea, plesnit, dar în depărtare se suprapuneau, culoarea se concentra, și lunca părea înverzită, un verde-gălbui, timid. Rupse o ramură și porni în fugă pe potecă, spre gară, cu paltonul fluturând în vânt. Nu știa ce are să facă, dar, trecând prin fața oficiului telefonic, gândul i se preciză. Intră fără să ezite și ceru legătura cu Bucureștiul. Era aproape sigură că n-are să-l găsească, de aceea și telefona atât de ușor. Se mulțumea să știe că făcuse legătura cu casa lui. „Ar fi trebuit să-i scriu măcar o dată!" O oprise tot ceea ce în jurul ei adormea, se veștejea, murea.

Cele câteva minute de așteptare fură lungi, dar trecură într-un fel de amorțeală. Vedea afară, pe trotuar, lumea plimbându-se în haine de sărbătoare. Câte cineva se apropia de fereastră și privea înăuntru, cu un amestec de teamă și curiozitate, la aparatul centralei, cu mulțimea lui de fire încrucișate, la domnișoara cu cască la urechi care manevra butoanele și mai ales la cele două cabine de lemn, misterioase, dinăuntrul cărora puteai să vorbești la orice distanță.

Fiind sărbătoare, legătura cu Bucureștiul se obținu repede. Manuela intră în cabină, ridică receptorul tremurând, cu respirația oprită. Auzi pocnete pe fir, câteva glasuri de femeie, la centrală, apoi sunetul caracteristic al soneriei. Inima i se opri. „Acum sună în casa lui!" Văzu dintr-odată holul întunecos și draperia neagră dintre rafturile cu cărți mișcându-se, pe bătrâna Giovanna, în rochia ei cenușie, apropiindu-se de telefon. „Acum îi voi auzi glasul. Ce să-i spun?"

Și deodată auzi, într-adevăr, pe cineva vorbind de la capătul firului, o voce pe care o așteptase atât de puțin, încât nu-i veni să creadă. Era sigură că i se dăduse un număr greșit. Bâigui ceva, dar fu destul ca el să se dumirească.

– Tu erai? Din ce depărtări?

Acum îl recunoscu dintr-odată; nu numai glasul, ci ființa lui întreagă, îl văzu aievea, neschimbat, ca în ultima zi când se plimbaseră în afara orașului, de parcă n-ar fi trecut o iarnă peste toate. I se păru că-i alături, că-și reazemă capul pe pieptul lui, și el o primește, ca în ziua când venise la ușa lui, udă de ploaie și speriată.

– Ce mai faci? Ce mai faci? Ce mai faci? îl întrebă repede, cu un accent aproape dureros, punând în aceste cuvinte repetate de multe ori, ca într-o beție, întreg freamătul ei.

Nu așteptă răspunsul; nu-l lăsă să vorbească.

– Ce mai faci? Ce mai faci? Ce mai faci?

Iar înțelesul era: „Mi-e dor de tine, mi-e dor, mi-e dor!"

Apoi, ca și când și-ar fi vărsat toată neliniștea în aceste întrebări, se liniști și i se păru că reîncepe o convorbire întreruptă abia în ajun. I se păru că-i vorbește de la un telefon public, din București, că se află numai la câteva sute de metri de casa lui.

– Cum de ești acasă?

– M-am întors de la aerodrom; mă schimbam să mă duc în oraș.

– Ce e la aerodrom?

– Bine; câmpul s-a uscat. Pregătim avioanele; săptămâna viitoare poate începem zborul.

– Cred că mi s-a făcut dor de aerodrom; aș vrea să zbor.

– Te așteptăm; când vii?

– Poate curând. E primăvară la voi?

– Este, de mult; a înverzit peste tot.

– La noi abia azi a venit. Dar am simțit-o, am simțit-o, nu pot să-ți spun cum. Mi-e dor de locurile noastre, de câmp, de lacuri. Au înverzit sălciile pe Colentina? Mi-e dor de ele! Aș vrea să mergem iarăși să ne plimbăm.

Se opri. Dar nu! Trebuia să spună tot, până la capăt, și niciodată să nu mai retragă.

– Și de tine mi-e dor! (Nu auzi răspunsul; sângele i se urcase în obraji; urechile îi ardeau.) Vin curând. Am vândut tot aici, ne mutăm definitiv.

Agăță receptorul, izbi ușa cabinei, plăti convorbirea și porni în fugă spre casă, cu ramura de salcie în mână și cu paltonul fluturând.

După-amiaza și-o petrecu adunându-și lucrurile. Îndată ce se înnoptă, se simți extenuată și se urcă în pat. Deși obosită, mult timp nu putu să doarmă. Își simțea corpul, puțin răzvrătit, rostindu-și autonomia, încă nehotărât și timid. Adormi târziu, uimită de toate, cu un

zâmbet în colțul gurii. Îl visă când pe Guriță, când pe Vladimir. Se văzu legată de un stâlp în fața primăriei, și pe Vladimir spânzurat de o grindă, în vârful foișorului de foc. Lumea o lovea cu pietre și spunea: „E iubita lui! Iubita lui!" Nici vorbele, nici pietrele nu o dureau, se simțea fericită și în același timp suferea cumplit pentru el.

Se trezi în zorii zilei, în huruit de motoare. Uitând visul, se crezu într-una din diminețile copilăriei, când avioanele îi tulburau somnul. Se ridică din pat și alergă la fereastră. Soarele care răsărea deasupra luncii îmbrăca întreg câmpul într-o lumină portocalie. O mulțime de avioane erau scoase în fața hangarelor. Mecanicii alergau de la unul la altul și porneau motoarele. Un bombardier mare, cenușiu, se mișca greoi spre mijlocul aerodromului. Îl văzu așezându-se cu botul spre oraș. Un om făcu semn de jos, cu steagul roșu; zgomotul celor două motoare se umflă, aripile grele porniră legănându-se pe deasupra ierbii, coada se ridică, silnic, apoi roțile mai izbiră pământul o dată, și avionul trecu în zbor, huruind, pe deasupra ferestrei.

Cunoștea de mult sunetul; și mișcarea de pe aerodrom o cunoștea, obositoare, halucinantă, așa cum și-o amintea din toate diminețile. Dar acum, pe lângă neliniștea veche simțea o alta, nedefinită, copleșind-o, amestecându-se cu senzațiile de peste noapte, din vis, cu glasul lui Guriță: „Ești iubita lui Antal!"; cu glasul lui Vladimir la telefon: „Tu erai? Din ce depărtări?"; cu gustul mugurelui de salcie, cu freamătul ei.

Își trase rochia peste cap cu mișcări nervoase, încurcându-se, și coborî în picioarele goale. O găsi pe maică-sa jos, împărțind Babei din lucrurile vechi.

– Mamă, nu mai pot să stau. Mă asurzesc motoarele! Lasă-mă să plec azi la București! Nu-ți fie teamă, am să mă descurc și singură până la venirea ta.

Plecă, ducând sunetul motoarelor în urechi; uitase că o aștepta alt huruit de motoare. Într-o jumătate de oră era gata; luă acceleratul de nouă. Ajunse la gară în ultimul moment. Totul se petrecu atât de repede, că nu găsi timp să regrete nimic din urmă. Când sfârși de aranjat valizele în plasă, trenul trecuse de marginea orașului, trecuse și de aerodrom; în urmă se mai vedea un avion rotindu-se pe cer.

19

Lampa de sub scară era aprinsă; alături, focul ardea potolit. Vladimir ședea în fotoliu, cu spatele la cămin, iar în fața lui se afla un necunoscut. În lumina slabă, Manuela nu putea să-i vadă decât silueta, neclar. Se apropie șovăind; el se ridică încet, parcă obosit, sprijinindu-se în brațele fotoliului, căutând-o pe sub gene în întunericul holului, unde pașii ei se auzeau pe covor, din ce în ce mai nehotărâți. Se ridică și necunoscutul, cu o mișcare nedecisă. Pe masă era o planșetă mare, acoperită cu hărți și hârtii, și în timp ce se ridica el rămase cu ochii acolo, la un lucru întrerupt.

Manuela se opri încurcată în fața lor. Nu-și lăsase pardesiul în vestibul, voise să ajungă într-un elan, cum plecase de acasă, decisă să se arunce cu capul pe pieptul lui, să-i înlănțuiască grumazul și să spere că el va înțelege ce o aducea aici. După-amiază, la cinci, când trenul intrase în gară, primăvara bucureșteană o dezamăgise; cerul era înnorat. Coborând pe peron, simțise că-i era frig; de dimineață încercase să cadă o ninsoare târzie; pe alocuri, pe acoperișuri și pe trotuare, pe sub ziduri, zăpada prinsese, zgrunțuroasă. Ea avea însă vechea pornire. Se aruncă într-un taximetru, peste geamantane, și străbătu orașul cu ochii închiși, fără să-l privească, indiferentă că-l revedea după atâta timp, arzând de o singură nerăbdare: să fie în fața lui Vladimir.

Își găsi casa adormită, cu mirosul uscat al căldurii de calorifer intrat în mobilă și în pereți, plină de praf și cu fire negre de păianjeni pe tavan. Trecu peste toate și nu se opri decât la telefon. Era îmbrăcat într-o pătură groasă de praf. Își regăsi, dintr-odată, toată duioșia pentru această mașinărie. Ridică receptorul, cu mănușile în mâini, și făcu numărul lui. „Sunt nenorocită dacă nu-l găsesc. Ce mă fac, ce mă fac, ce mă fac?" se gândea, în timp ce soneria chema dincolo.

Pe urmă îl auzi.

– Vreau să te văd. Ce faci? Cât mai stai acasă? Pot să vin? Acum? Numaidecât? îl întrebă dintr-o răsuflare.

Răspunsul o liniști; el o aștepta. Nu mai avea de ce să se grăbească. Se așeză pe un scaun, își rezemă cotul pe masă, să răsufle. Și masa era plină de praf. Se simți ea însăși prăfuită, plină de mirosul de zgură din tren. Își desfăcu geamantanele într-un colț al holului, ca într-o cameră de hotel, își scoase pantofi, ciorapi, rufărie, altă rochie, apoi trecu în baie. Un robinet picurase încet și lăsase pe lavoarul de faianță o pată gălbuie, de rugină. Prosoapele stăteau scorțoase pe suporturi. Sticluțele de pe etajera de cristal erau și ele prăfuite.

Își aruncă cu gesturi pripite îmbrăcămintea și se băgă sub duș. Atingerea apei fierbinți îi aduse o altă senzație, de plăcere. Își trecu mâinile pe corp, de jos în sus, cu o mișcare înceată, de la genunchi în lungul coapselor, le opri pe pântecul abia bombat, cuprinzându-l în palme, le depărtă ca să-și cuprindă șoldurile, apoi le apropie din nou pe mijlocul subțire, le urcă mai departe, apăsat, până sub sâni, într-o mângâiere care-i înfiora și pielea, și sufletul. Se privi în oglindă, nedumerită, încântată și tulburată, întâi de departe, apoi ieși din cadă și se apropie, udă, să se vadă mai limpede. Vârfurile sânilor parcă se uitau la ea, i se părea că ei reprezintă o ființă, îi venea aproape să le vorbească, nu știa ce și parcă îi era rușine de ei. „E un mister în toate!"

Tremura. Se îmbrăcă, ținând dinții strânși ca să-și oprească tremurul. Și așa ajunsese aici, încordată, simțindu-se goală pe dedesubt, ca un copac cu ramurile despletite în fața vântului de primăvară.

Rămase în fața lor nedumerită, cu ochii mari, intimidată și dezamăgită de prezența unui om străin. Elanul ei i se păru ridicol; trebuia să vadă totul în proporții firești, se rușină de gândurile și de gesturile ei. I se părea că făcuse o nepolitețe intrând așa, vijelios; începu, cu gesturi încurcate, să-și descheie nasturii pardesiului, căutând din ochi un loc unde să-l pună.

– Dă-mi voie să-ți prezint un om celebru, spuse Vladimir, ieșindu-i înainte și arătând cu mâna oaspetele. Cred că poți să-l recunoști și singură. E Ades în persoană! (Se întoarse.) Ades, iată concurența: domnișoara învață pilotajul!

Manuela îi privi pe Ades plină de curiozitate. Din toamna trecută, ziarele tot anunțau raidul lui. Peste vară bătuse recordul de viteză, pe circuitul Paris–Byzerta–Alger–Paris, zburând de două ori pe deasupra Mediteranei și stabilind o medie orară greu de doborât. Ziarele franceze, al căror ecou îl înregistrau și ziarele de la noi, erau pline de elogii. Trecea, la aeroclubul Franței, drept unul din cei mai îndrăzneți aviatori europeni. Intenția de a face ocolul lumii, singur la bord, raid neîncercat

până atunci, fusese primită cu încredere. Revistele de specialitate se grăbiră să-i calculeze sorții de izbândă, și pronosticurile erau optimiste. Faptul determinase autoritatea românească să-i acorde fonduri pentru achiziționarea unui avion corespunzător. O fabrică franceză îl pusese imediat în lucru, la sfârșitul lui februarie fusese gata, și Ades sosise de câteva zile cu el în zbor. Matricolele primului său avion, YR-ADS, pe care apoi le mutase succesiv la toate celelalte, până la cel mai recent, îi creaseră un nume nou. Nimeni nu-i mai spunea Savin, ci Ades, simplu, sau cel mult Ades Savin. Se obișnuise atât cu numele acesta popular, încât el însuși și-l uitase pe cel vechi.

Ades o privi în treacăt și așezându-se o întrebă cu un ton care numai din politețe nu era indiferent:

– Și cum merge zborul, domnișoară?

Ea nu știu ce să răspundă. De altfel, el nici n-o asculta, își băgase iarăși capul în hărțile de pe masă. Alături era o foarfecă mare, tăia hărțile în fâșii înguste și i le întindea lui Vladimir, cu un aer autoritar, să le prindă cap la cap.

Ea se așeză la mijloc, pe un scaun desperecheat, și-i privi pe amândoi. Din când în când, Vladimir îi arunca o privire, căutând-o cu ochii micșorați de lumină și-i zâmbea, neîndrăznind parcă să-i vorbească, să nu tulbure lucrul lui Ades. Era îmbrăcat de oraș, în haine de culoare deschisă, un gri curat, cu dungi subțiri albăstrii. Culoarea îl făcea să pară foarte blând; se potrivea cu mișcările și cu zâmbetul lui cuminte, dar nu cu decorul căminului aprins în spate. Pe urmă privirea îi fu atrasă spre celălalt.

Chipul lui avea ceva dur; poate doar era încordat. Îi văzu întâi ochii, cam mici și puțin prea apropiați, dar vii și fierbinți. Nu-și dădea seama ce culoare aveau, dacă erau negri sau altfel. Nici mai târziu nu reuși să vadă clar; luciul ochilor era mai puternic decât culoarea; păreau ochi de lup, te așteptai să lumineze noaptea ca fosforul.

Tot timpul își spuse că nu i-ar putea plăcea un astfel de om, dar continuă să-l privească, vrăjită de ochii lui.

Descoperi că avea sprâncene subțiri, parcă pensate, ca de femeie, însă de un negru atât de ferm și cu un contur atât de apăsat, că puneau o umbră impenetrabilă peste ochi. Fruntea era făcută din trăsături mai îmblânzite, ușor bombată, nu prea înaltă și foarte senină. Când se încrunta, între sprâncene apăreau două cute verticale, adânci, dar fruntea rămânea neumbrită. De la sprâncene în jos însă, asprimea chipului devenea evidentă. Ținea buzele strânse și își strâmba gura când într-o

parte, când în alta, ca și când prin aceste mișcări s-ar fi abținut să nu scrâșnească din dinți. Nasul, drept, întregea un profil sever, terminat cu o bărbie aspră, prea puțin îndulcită de o gropiță care încerca să se formeze la mijlocul ei. Gâtul era lung, nervos, într-un guler croit larg, altfel se vedea că nu l-ar fi suportat. Sub pielea brună, subțire, o vână se desena apăsat de sub maxilar până sub guler. Și mâinile care umblau neîntrerupt printre hârtii aveau pielea la fel de subțire și de brună, și dedesubtul ei se vedeau, proeminente, vinele pulsând.

Întâlni privirea lui Vladimir, care îi zâmbea; i se păru deodată prea alb și prea blând. Părul lui era pieptănat cu grijă, nu i se vedea nicio vână pulsând, gulerul cămășii, apretat, stătea rigid, cravata era înnodată impecabil și reverele hainei parcă erau lipite pe piept.

– Terminăm numaidecât, îi șopti el.

Celălalt nici nu întoarse capul. Dintr-o hartă mare tăia ultima fâșie. Sfârșind, se ridică, foarte agil.

Manuela trebui să se dea la o parte. Vladimir aprinse candelabrul – holul căpătă urâta lumină strălucitoare – și, ajutat de Ades, scoase fâșia de hartă de după masă ca s-o întindă pe covor, dintr-un perete în altul. Un capăt nu încăpea; Ades îl trase în sus, pe trepte, până la primul podest al scării. Manuela rămăsese alături de Vladimir, în capătul celălalt al hărții. La picioarele ei era un cerc pe care scria „București". Mai departe, o linie roșie arăta drumul, peste ape, câmpii, munți și peste hotare, zece metri de hartă. Un alt cerc, „Bagdad", arăta prima escală, un al treilea, „Agra", escala următoare. „Shanghai", „Tokio" erau alte escale. Venea oceanul. Manuelei i se păru că întreg pământul e desfășurat în fața ei. La capul lui, dincolo, peste continente și peste mări, Ades, la mijlocul scărilor, cu picioarele puțin depărtate, cu pumnii rezemați în șolduri, i se păru mai mare decât toți oamenii. Întoarse capul spre Vladimir, care zâmbea mulțumit. Își aminti că și el i se păruse odată la fel de mare în fața globului pământesc, și imaginea o tulburase. Acum însă închipuirea ajungea până în realitate, fiindcă Ades se pregătea într-adevăr să străbată drumul desfășurat la picioarele lui. Ea îl văzu acolo, mai sus decât ei, și într-o clipă de amețeală, se așteptă să-l vadă luându-și zborul pe deasupra lor.

– Gata, putem să strângem! spuse Ades, fără să se miște din loc.

Vladimir luă de alături port-harta, o cutie dreptunghiulară, de aluminiu, cu două suluri la capete și cu un perete de celuloid. Strânsă pe unul din suluri, harta se desfășura progresiv, odată cu drumul, și se înfășură pe sulul celălalt, lăsând în fața ferestrei zona de zbor. Adunând

harta, pas cu pas, Vladimir ajunse la picioarele lui Ades. Coborâră amândoi. Ades purta un veston englezesc, cenușiu, cu revere foarte mici și cu clapele gulerului croite lung în jos, cu pulpanele nerotunjite în față, petrecute mult una peste alta și încheiate în nasturi, deși o haină ciudată, lipsită de orice eleganță, dar care i se potrivea și nu putea fi imitată. Se opri în fața Manuelei, cu port-harta în mâini. Era ceva mai mic decât Vladimir; ea continua să-l vadă mai mare.

– Dacă și dumneavoastră zburați, spuse, înseamnă că v-ați plictisit.

Manuela bâigui ceva, fără să-și dea seama ce. El îi zâmbea, și zâmbetul îi schimba într-atât înfățișarea, încât se simțea zăpăcită. Ochii aceia mici și apropiați aveau o sticlire primejdioasă. Destinsă, fața lui părea mai caldă, buzele luaseră alt contur, cea de jos, plină, roșie, era puțin răsfrântă în afară; poate gura părea cam mică; avea ceva gingaș și foarte bărbătesc în același timp.

Nu știa cum plecase Ades; parcă se aplecase în fața ei și îi sărutase mâna, ceea ce nu făcuse la început. I se păru un omagiu nemeritat, gestul o zăpăci, se trezi în fotoliu, în fața focului care se stingea. Auzea în vestibul glasul lui Vladimir, care îi ajuta lui Ades să se îmbrace. Când ușa de la intrare se închise, cu sunetul ei metalic, i se păru dintr-odată că n-avea rost să mai stea aici. Totul i se păru rece, ca în prima zi când venise, și se gândi că Giovanna o pândea din vreun ungher.

– Ce te aduce, mica mea Scufiță-Roșie?

Vladimir se așezase în fața ei și-i luase mâinile. Ea se gândi la casa părăsită din bulevard, unde trebuia să se întoarcă singură. Îi păru abia acum rău după orașul copilăriei, în care niciodată n-avea să revină; după izlazul ei, după luncă. Și, fiindcă nu mai știa pentru ce le părăsise, era dezorientată, se simțea fără niciun rost în casa aceasta mare, unde o privea aspru bătrânul din portret și o spiona o umbră cenușie. Bărbia începu să-i tremure încet, ochii i se umeziră, ceva se rupse în sufletul ei, și lacrimile îi inundară obrajii.

– Dacă ai ști câți mi-au murit!

Ultimul supraviețuitor stătea și el să moară.

20

Deși știa, din ziare, că Amedeu era în București, când îi răspunse la telefon, glasul lui i se păru un miracol izbăvitor.

– Amedeu! Dragul meu Amedeu, bătrânul meu tovarăș! Ce bine îmi pare că te aud! Pe unde mi-ai umblat? Doamne, ce aventură! Și niciodată nu ne-ai scris! Niciodată nu te-ai întrebat dacă mai trăim! Amedeu, sunt singură în București, am sosit azi după-masă. Mama vine mai târziu; am vândut tot. O, Amedeu, câte s-au întâmplat! Bunica a murit.

Întors din Italia, Amedeu revenise la vechea lui casă din cartierul Regiei, la domnul Luca-Porumbelu. Odaia îi fusese păstrată fără nicio schimbare. Gaița avea învoire să intre pentru a o deretica. Colosalul primise bani să plătească telefonul, și garda lui îl aștepta, credincioasă. În șase luni, Amedeu devenise o figură populară; pe stradă lumea întorcea capul după el: „Parașutistul Amedeu!" Caricaturi și fotografii îi apăreau în ziare și-n reviste. De la miting la miting, își mărea înălțimea de lansare. Întâi fu o mie; ajunse la cinci, la șapte, apoi la opt mii de metri, record care rămase mulți ani neatins. Avea acum altă concepție despre spectacolul său, nu-l mai socotea o cheie a succesului, ca la început, nu-l mai interesa participarea oamenilor, îl trăia în sine, grav și calm, cu o conștiință clară și rece ca apa de izvor înghețată. Numai când se întorcea la casa lui de la București își regăsea vechile apucături și vechea identitate. Îi strângea pe copii în piața goală, năpădită de iarbă, îi ajuta să-și înalțe zmeiele, îi punea să-și povestească isprăvile, prezidând cu răbdare lungi colocvii.

Pe la școli, unde se întâlneau toate cartierele, copiii duceau faima lui din ce în ce mai departe. Elevi din toate marginile Bucureștiului veneau pe strada Regiei, să-l vadă. Copiii cartierului, care-l cunoșteau pe Amedeu de mult, crescuți sub privegherea lui, își însușeau o parte din glorie. Ei făceau cu mândrie gardă în jurul lui când pleca în oraș, ducându-l până la stația de taximetre, îi păzeau cu rândul poarta, așteptând să vadă dacă nu are nevoie de ceva. Copiii străini de cartier

trebuiau să treacă pe trotuarul de peste drum. Într-un timp, Colosalul pusese taxă de intrare, în bani, bile sau nasturi. Cu oamenii lui de ajutor, Bursucu și Bot Roș, fixați la capetele străzii, izbutise să încaseze destul până în ziua când Amedeu află și desființă taxa, certând cu asprime pe perceptorii ei.

Pentru mitinguri i se ofereau sume însemnate; nu discutase niciodată asupra lor. Banii i se depuneau la o bancă internațională, cu sucursale în toate capitalele, și el nu purta decât un carnet de cecuri, pe care aproape îl ignora, după cum aproape că își ignorase și sărăcia.

Pentru Manuela păstrase aceeași afecțiune ca pentru copiii cartierului; uita adesea că îi este rudă, dar n-o iubea mai puțin. Când se întorcea în București, telefona; nu-i răspundea nimeni. De câteva ori o căutase acasă; găsise ușa încuiată, portarul îi spusese că sunt plecate în Moldova. Nu avu destulă energie să se intereseze mai departe de ele. Nu scria nimănui, nu aștepta scrisori de la nimeni. Vrafurile de plicuri care îi veneau în ultima vreme rămâneau nedeschise.

Sosise de două zile în București. După câteva săptămâni de primăvară, se întorsese o vreme rea.

– Sunt singură, Amedeu, și mi-e urât, spunea Manuela. Vino să mă vezi!

Amedeu se uită la ceas. Era nouă și jumătate. Dacă găsea un taximetru, putea fi înainte de zece în oraș.

– Bine, vin!

Se simți îmbărbătată. Își aminti sosirea lor în București prima dată, când nu cunoșteau pe nimeni și erau dezorientate, cum era ea acum. Și atunci, venirea lui Amedeu la hotel, cu îmbrăcămintea lui ridicolă, cu gesturile lui ciudate, îi adusese un fel de înviorare. Se simțea bine lângă el, era între ei o comunicare, o înrudire sufletească, mai evidentă decât înrudirea de sânge.

Abia izbutise să aerisească și să șteargă praful în hol, când sună la ușă. Alergă să-i deschidă, cu cârpa de praf în mână. Ca și prima dată, Amedeu aducea șampanie și flori. Mai bogat sau mai sărac, venirea lui avea totdeauna ceva festiv. Aproape nu-l recunoscu, se schimbase, până și glasul era altul, mai așezat, mai discret, coborât până la șoaptă. De când renunțase să declame, prea rar găsea un prilej să vorbească; până atunci se ascultase.

– Amedeu, cum te-ai schimbat!

Era învelit într-un macferlan larg, albastru, dintr-o stofă păroasă, ca o pătură, îmbrăcăminte neîntâlnită la nimeni pe stradă. În cap avea obișnuita beretă, cu calota prea mică.

– Te-ai îngrășat, Amedeu?

– Doamne ferește! Am cinci kilograme mai puțin ca înainte!

– Dar atunci ce se întâmplă? De ce-mi pari schimbat?

Poate materia era distribuită altfel în organismul lui. Golurile de sub pomeți se împliniseră, orbitele nu mai aveau umbre vinete, gâtul nu mai era scheletic, iar pielea bătută de vânt și de soare avea o nuanță de bronz vie și inedită.

– Amedeu, cu dumneata s-a întâmplat un miracol!

– Un miracol, dar mult mai mare decât presupui tu. Uneori mă simt mai mare decât m-a făcut Dumnezeu. Simt că, dacă aș întinde brațele, aș zbura, cu propriile mele puteri. (Privea departe.) Da, un miracol! Uneori, când mă prăbușesc, în cele cinci-șase minute cât durează căderea, am timpul să mă înțeleg, cum niciun filosof n-a izbutit să se înțeleagă. Atunci simt cum îmi cresc aripi, din suflet, simt că, dacă le-aș întinde, prăbușirea s-ar opri și aș zbura, cum zboară spiritele în spațiu.

Deschise deodată ochii mari și o privi pe Manuela, ca și când s-ar fi întors dintr-o altă încăpere.

– Odată am să încerc, ai să vezi!

Reveni la gesturile simple, își scoase pardesiul, îl lăsă în vestibul, se așeză pe fotoliul lui obișnuit. Ca în toate primăverile când caloriferul nu mai mergea, în hol era cam răcoare, frigul trist al serilor de primăvară mincinoasă. Manuela vru să aprindă radiatorul electric, la picioarele lui.

– Nu-i nevoie. Nu simt nici frigul, nici căldura. Nu simt nimic din afară decât ceea ce mi se filtrează prin suflet. Sunt insensibil la durerile fizice.

Manuela se așeză în fața lui, friguroasă, cu pardesiul pe umeri. Amedeu îi privi rochia de doliu.

– Bunica ta a murit! Ciudată ființă! Odată, în timpul războiului, când eram la voi, îmi beam cafeaua cu lapte. Mi s-a părut că avea un gust rău, dar eram distrat, am băut-o. Atunci a venit maică-ta la masă și a văzut că în chesea servitoarea pusese sare. S-au mirat că nu simțisem nimic. Bunica a plâns toată ziua: „Bietul Amedeu, într-o zi are să-l otrăvească cineva și el n-o să știe."

Câteva clipe tăcură.

– Să destupăm o sticlă de șampanie în cinstea întoarcerii tale!

– Bei și dumneata?

– Doamne ferește! Pentru mine bunurile, plăcerile și bucuriile pământești sunt zădărnicii, mai mult ca oricând!

– Atunci să nu destupi sticla; n-are niciun rost. Cum o să beau singură?

– Ba da, ai să bei. Singura mea plăcere e să aud dopul pocnind.

Desprins din sârme, dopul fu proiectat până în tavan. Amedeu se aplecă repede, să toarne în pahar. În clipa aceea, dopul cu armătură metalică îl izbi în cap. Lăsă sticla jos, palid, îngrozit, și începu să se vaite, penibil de disproporționat:

– Ce-a fost, ce-am pățit? Am să mor! Vino și te uită! Curge sânge? Se vede creierul?

Nu avea nici măcar un cucui.

– De ce râzi?

– Dar n-ai nimic, Amedeu!

Se așeză în fotoliu și își lăsă capul în mâini.

– Doamne, am crezut că mor! Mă doare de nu mai pot! Mă face bucăți.

– Adineauri spuneai că ești mai presus de durere. De ce te vaiți atât?

– Tu nu poți să înțelegi!

Amedeu clătină din cap cu compătimire, strânse buzele și nu mai zise nimic. Mai târziu își reveni și începu să vorbească despre turneele lui.

– Cunoști mulți aviatori? îl întrebă Manuela.

– Nu am cultul cunoștințelor. Când sunt nevoit să vorbesc cu cineva, caut îndată după aceea să-l uit. Dar pe câte unul memoria se încăpățânează să-l păstreze; așa încât, din nenorocire, cunosc câțiva.

– De Savin ai auzit?

– Ades?

– Da. Mi se pare că vrea să facă ocolul pământului.

– L-am cunoscut; am fost de multe ori împreună la Paris.

– Îl cunoști bine?

– Pe cine poți cunoaște suficient, când nu te cunoști pe tine?!

– N-o lua așa. Vreau să spun dacă știi ceva despre el.

– Ce, de exemplu?

– Ce fel de om e?

– N-am catalog, nici etichete pentru nimeni.

– Vreau să te întreb, e un om despre care se vorbește bine sau rău?

– Tu crezi în ceea ce se vorbește despre oameni?

„Poate că da", se gândi Manuela. Dacă la ei se spunea despre ea că e iubita lui Vladimir însemna că păruse posibil. Uneori oamenii ne știu mai bine decât ne știm noi. Știu nu numai ceea ce facem, ci și ceea ce ar trebui să facem. Adesea, ei descifrează mai bine decât noi destinul nostru.

– Câți ani are?

– Eeei! Cine a inventat numărătoarea anilor? Oamenii au anii pe care și-i pot duce. De unde vrei să știu câți duce el? Întreab-o pe doamna Antoinette. Pe marea noastră comediană!

– Ce-i cu ea?

– În goana după glorie, a umblat să se mărite și cu un aviator.

– E însurat cu Antoinette?

– A fost, la Paris. Și, când s-a săturat de ea, s-au săturat și parizienii de talentul ei. I-au pus un picior în spate, și de pe scena Comediei Franceze au aruncat-o tocmai pe cheiul Dâmboviței.

Manuelei îi fu teamă că are s-o întrebe de ce-o interesează toate acestea; nu îndrăzni să continue; de altfel, i se părea și de necrezut că Amedeu vorbise atât. Nerăbdătoare să vină dimineața, nu mai avu timp să se gândească nici la singurătate, nici la maică-sa de care se despărțea prima dată. Se gândi la Ades și la Antoinette.

Despre Antoinette se vorbise mult în ultimul timp, după ce venise în țară; nu o văzuse niciodată jucând. Își amintea doar fotografia ei, din vitrina unui atelier fotografic de pe Calea Victoriei. Hotărî să meargă la teatru; gândul acesta deveni atât de puternic, încât își depăși chiar mobilul, și, adormind, Manuela aproape uitase că totul pornise de la Ades.

A doua zi dimineața, cum se trezi, se îmbrăcă în grabă și alergă jos, să cumpere revistele de teatru. Le răsfoi, curioasă să afle cât mai multe despre Antoinette, dar găsi numai câteva rânduri, o insinuare poate răutăcioasă, pe care, nefiind la curent cu împrejurările, n-o înțelese. Află însă ce juca și se duse să-și ia numaidecât bilet pentru spectacolul de la ora șase.

Restul dimineții rămase în casă; afară burnița, ploaie amestecată cu zăpadă. După ce termină cu aranjatul rochiilor în dulap, rămase fără ocupație, în fața conștiinței. Trebuia să se întrebe dacă era cuviincios să meargă la teatru în doliu. Dar rochiile ei, în afară că erau negre, nu aveau nimic de doliu. Cât privește conștiința, nu semnala nicio piedică.

La cinci și jumătate, îi telefonă Vladimir. Se bucură, dar, fiindcă era hotărâtă să meargă la teatru, găsi un motiv să nu se vadă cu el; nicio

clipă nu se gândi să-l invite la acest spectacol unde ea se ducea cu un scop secret. Vladimir nu insistă. După ce închise telefonul, i se păru că fusese indiferent; avu un moment de ciudă, apoi o cuprinse mâhnirea. Odată plecată de acasă, mâhnirea dispăru și reveni ciuda; la teatru uită și de una, și de alta. Când într-un antract se gândi la Vladimir, se miră că putea să-l uite atât de ușor, după ce alergase la București aproape nebună de dorul lui.

Nu urmări piesa, nici jocul lui Antoinette; îi studia înfățișarea și îmbrăcămintea. Era roșcată; în fotografie i se păruse brună. Culoarea părului ei i se părea inegalabilă; îi dădu un groaznic sentiment de inferioritate. Schimbase în fiecare act câte o rochie, toate erau foarte frumoase și le purta și cu o eleganță distrugătoare.

Plecă descurajată, se revăzu iarăși provincială, atât de sărăcuță pe lângă cealaltă, căscând gura la vitrine pe Calea Victoriei. Se opri în fața magazinelor, căută cu disperare ceva care să pară că i-ar veni bine, dar găsi totul de prost gust, așa cum se găsi pe sine.

Se întoarse acasă cu părul ud, îi fu silă să se uite în oglindă. Dădu peste un vraf de jurnale de modă, le luă pe rând să le frunzărească, se calmă, își spuse că există croitorese care pot să facă elegantă pe orice femeie, lepădă tot de pe ea și se duse în fața oglinzii, de data aceasta fără nicio pudoare.

„Trebuie să caut o mână pricepută, să pună pe mine exact ceea ce trebuie".

Își notă din cartea de telefon adresele câtorva case de modă despre care auzise vorbindu-se și se culcă, făcându-și planuri vestimentare. Până dimineața, gândul nu o părăsise. Se îmbrăcă și fugi la adresele însemnate, înainte de a se fi trezit de-a binelea.

Așa o găsi pe Madam Argenta, a cărei artă de a născoci rochii putea să fie o refulare; poate în subconștientul ei trăia o curtezană sau o proxenetă, înăbușite de intoleranță. Era o mică femeie în vârstă, cu capul nins, păstrând sub această coafură albă, ca o perucă pudrată, o frumusețe veche. Semăna cu o marchiză din alt secol; la lucru, purta, cu o ușurință surprinzătoare, rochii lungi, cu turnură, care foșneau în mers cu o muzică desuetă. Avea un temperament aprins, admira și disprețuia cu aceleași elanuri. Refuza cu asprime, fără nicio politețe, să facă rochii femeilor care nu-i plăceau, dar se entuziasma în fața celorlalte, le îmbrățișa, în explozii de admirație, le mângâia obrajii sau le îngenunchea în față și le săruta mâinile, fericită că putea să-și deschidă sufletul, de unde să scoată desene inedite și inspirate.

Dacă ar fi știut toate acestea, în starea ei de descurajare, Manuela n-ar fi îndrăznit niciodată să urce scările celor două etaje, până la studioul doamnei Argenta. Îi deschise o fată în șorț negru, curată, cu un chip gingaș, de copil. Se simți dintr-odată bine în fața ei, dar fata o privea neîncrezătoare, măsurând-o de sus până jos. Manuela avea ciorapii stropiți de noroi, afară tot mai burnița, și părul îi atârna pe umeri, ud, peste pardesiul plouat.

– Doriți să vorbiți cu Madame? Să vedem dacă Madame vă poate primi. Madame are orele angajate.

După o clipă, fata dădu ușa în lături, și doamna Argenta se ivi agresivă în prag.

– Doriți să-mi vorbiți mie, personal? întrebă din vârful buzelor, cu capul puțin plecat într-o parte, privind printr-un lornion de aur.

Deodată lăsă să-i scape lornionul, se repezi la Manuela, îi apucă mâinile, o trase dincolo, o duse în fața ferestrei, o răsuci în ritm de vals, mânuind-o cu îndemânare ca pe un obiect fragil, și, în sfârșit, eliberând-o, se dădu înapoi câțiva pași.

– De unde ai venit? Cine te-a făcut așa? Te-ai uitat vreodată în vreo oglindă? Știi cum arăți? Doamne, câte fete trec prin viață fără să știe care le e farmecul! Să nu te duci niciodată la coafor! Încolo trebuie să dai tot jos! Dacă ai bani, am să te îmbrac cum trebuie. Voi face să întoarcă ochii după tine tot Bucureștiul!

După două ceasuri, cât trebui să-i pozeze doamnei Argenta ca ea să-și facă, între exclamații de entuziasm, felurite schițe, coborî înspăimântată de atât succes. Își comandase numai rochii scurte de stradă, de vizită și de sport.

– Oricâți ani ai avea, nu pari decât de șaisprezece. Până n-am să-ți spun eu, să nu porți rochie lungă. Sunt femei care pot pune pe ele orice, par frumoase, și când le vezi prima oară ți se pare că le știi de undeva. Pe acelea le sfătuiesc să-și ia rochii de gata; e inutil să creezi ceva pentru ele. Dar dumneata arăți îngrozitor dacă nu ai ceea ce ți se cuvine. E răzbunarea ursitoarelor, că le-ai înșelat, că doar nu ele te-au făcut atât de frumoasă!

Afară cerul era încă noros, și vântul mai aducea câte o zburătură de ploaie, amestecată cu zăpadă. Manuela coborî în stradă, ametită, și porni în jos, spre Teatrul Național. Căpătase curaj, se simțea deasupra tuturor femeilor pe care le întâlnea. Unele erau frumoase, altele elegante; nu putea s-o concureze niciuna.

Trecând prin fața ferestrelor mari ale unei cafenele, văzu la mese bărbați fumând, numai bărbați, de toate vârstele, de toate felurile, învăluiți în fum, privindu-se cu oboseală și tristețe cronică. Regretă că nu putea să intre, să meargă de la o masă la alta, ca țigăncile care vând flori și să le împartă câte o privire. Străbătu toată Calea Victoriei, apucă pe Lipscani și se amestecă în lume. Văzu sute, mii de femei, alergând de la o vitrină la alta, intrând în magazine, la rând, și-i fu silă de sărăcia lustruită din vitrine, îi fu milă de sărăcia din sufletul lor.

La Piața Sfântul Gheorghe, unde mulțimea se rărea, gândurile i se îndreptară în altă parte. Erau abia două zile de când venise în București și făcuse destule, dar tocmai esențialul rămăsese nefăcut. Intră la primul telefon public și îl căută pe Vladimir.

El era plecat din zorii zilei la aerodrom. Nu mai stătu niciun moment la îndoială; simți dintr-odată, prin revelație, că de la aerodrom începea rezolvarea. Se urcă într-un taximetru și se îndreptă spre Otopeni. Pe șosea, castanii și teii erau înverziți; trebuia să iasă afară din oraș ca să vadă primăvara. Și câmpul era înverzit, și încă mai aburea. Prin dreptul pădurii de la Băneasa, soarele se arătă strălucitor, și atunci își dădu seama, surprinsă, că restul cerului fusese de mult timp albastru, și numai deasupra orașului stagna o pătură de nori. Peisajul se lumină dintr-odată; i se păru că vede, materială, o pânză cenușie ridicându-se de pe pământ, ca o cortină uriașă.

Găsi ușile hangarului deschise. Înăuntru, Kaizerul călare pe motorul unui avion îl ciocănea cu blândețe. Alături, servanții ștergeau planurile și fuselajele, ca totdeauna, plimbându-se de la un capăt la altul al lor, cu cârpe albe, curate.

– Ei iacă, am câștigat pariul! făcu bătrânul mecanic, oprindu-se din lucru. Ceasul meu bun te-a adus!

– De ce, Moș Ramură?

Kaizerul coborî de pe motor, se șterse de turul salopetei și-i întinse mâinile.

– Am făcut prinsoare cu domnul Antal că dumneata ai să vii prima la aerodrom.

Manuela se roși.

– Mai e cineva aici?

În umbră, se vedea avionul albastru. Pe fereastra din fund intra o rază oblică de soare, în care jucau fire răzlețe de praf.

– Este domnul Antal în birou. Au fost toți până mai adineauri.

Deschise ușa biroului intimidată; parcă aducea o vină cu ea. Îl găsi la masa Kaizerului făcând socoteli. Părea îngândurat; se bucură, dar primul lui gând nu fu pentru ea.

– Trebuie să alergăm după benzină, spuse, arătându-i hârtiile de pe masă. A, bine-ai venit! Acum, fiindcă-i frumos afară, povestește-mi tot ce ai făcut.

Dar ea nu mai simțea nevoia să se spovedească. Îi părea bine că venise în București, că era aici.

– Ce faci azi? îl întrebă.

– Rămân aici până diseară.

– Vrei să stau și eu?

Se învoi bucuros. Până aproape de prânz, făcură socoteli. Manuela îl ajută, se încurcară amândoi, nu erau atenți.

– Ai mai comandat un avion?

– A și sosit; e în hangar. Îl cheamă Lache.

Zâmbi melancolică; Lache era măgarul care aducea apă cu sacaua la cârciuma din șosea. Trecuse un an peste toate.

La prânz ieșiră pe câmp; era încă ud. Ocoliră terenul pe o potecă bătătorită. Își aminti vara trecută, colegii în tovărășia cărora stătuse atâtea zile tolănită în iarbă, ascultând zumzetul avioanelor pe sus. Se simți înduioșată; ar fi vrut ca Vladimir să fie alături, să-l poată lua de braț, sau el să-i cuprindă umărul și să meargă ca altădată, dar poteca era îngustă, și el venea în urma ei. „Dacă bărbații ar simți când e bine să se apropie de noi!"

Pe drum, el veni, în sfârșit, alături și, după câțiva pași, îi cuprinse umărul, firesc, fără să ezite, cu un gest încă neuitat. Ei i se păru că prea îl face din obișnuință. „Se vede că așa merge cu toate fetele pe care le cunoaște!"

Freamătul copacilor abia înfrunziți, vântul călduț, soarele jucându-i pe frunte și chiar brațul lui o făcură să se înduioșeze din nou. „Și totuși, mi-e drag, mi-e drag!"

Ieșiră în șosea, la restaurant. Nu era nimeni pe toată veranda; se simți ca la ea acasă. Trecu și se pieptănă, pe rând, în toate oglinzile, recunoscu fețele de masă cadrilate.

– Uite, observă, arătând o mică arsură în pânză, e din seara când ai vrut să fumezi!

Era o amintire, dar cam săracă; el se înecase și scăpase țigara pe fața de masă.

Încet, atmosfera din vara trecută reînvie. Îi servi același chelner, aproape aceleași feluri de mâncare. Nimic nu era schimbat. Numai patefonul de anul trecut fusese înlocuit cu un pick-up; discurile erau tot vechi. Aparatul nou le reproducea cu un sunet mai bogat. Veni rândul paharului de Madera... Când plecară, pe alee, Manuela îi prinse brațul și își lăsă capul pe umărul lui.

„Îmi pare bine c-am venit. Îmi pare bine că sunt aici, că ești cu mine, că vine primăvara, că am să zbor!"

Erau la marginea aerodromului, când din partea cealaltă un mic avion roșu care nu se auzise (venea de sus, cu motorul în ralenti) aluneca vertical spre pământ, glisând pe o aripă. Se opri speriată. Avusese impresia că se prăbușește.

– Ades! strigă Vladimir. Hai repede!

Avionul roșu aterizase în loc și acum rula cu viteză spre hangar. Sosiră, în fugă, în clipa când Ades sărea din carlingă. Avea un fel personal de a-și scoate picioarele peste bord și de a se arunca apoi în fața aripii, cum ar fi sărit de pe cal. Merse la Vladimir, îi scutură mâinile, apoi se întoarse, nedumerit, spre Manuela.

– Ai cunoscut-o alaltăieri seara.

El clătină din cap repede, își amintise și îi strânse mâna puternic. Rândul trecut, la despărțire, i-o sărutase; avusese un moment când păruse curtenitor.

– Am venit să văd ce-ai făcut aici.

Porniră împreună, de braț, spre hangar; o ignorau. După câțiva pași, Vladimir și-o aminti:

– Manuela, vii cu noi?

Îi spunea pe nume numai când era cineva străin de față, altfel găsea totdeauna un cuvânt de mângâiere. Glasul i se păru autoritar. „Dacă s-ar purta altfel, ar fi și celălalt mai atent."

De data aceasta, observă că Ades o privea, o privire nouă, mirată, ca și când abia acum ar fi descoperit-o. Fiindcă venise în fugă, ea mai avea respirația pripită, și sângele îi mai ardea fața, dar simți, în afară de sângele vechi, un alt val, mai fierbinte, inundându-i obrazul. Clătină din cap, nu în semn de negare, ci ca să-și fluture părul. Era necesar.

– Nu vii?

Își flutură iar părul, ceea ce părea un refuz. Înregistra privirea celuilalt, era bucuroasă, dar ar fi vrut s-o fi chemat el. Vladimir ridică din umeri și porni iar. Ades rămase cu privirea la ea, câțiva pași merse poticnit. Îi fu recunoscătoare și îl urî pe Vladimir. Abia când rămase singură,

întâlnirea, atât de dorită și atât de neprevăzută, i se păru ca o prevestire și se simți copleșită de frică. Dar trebuia să lupte, să nu se dea învinsă. Se duse să-i examineze avionul; îl reprezenta pe el, în lipsă. Era ca o jucărie fină și robustă. Se ridică pe vârfuri să vadă înăuntru. Pe bordura carlingii Ades își lăsase mantaua, o haină lungă de piele neagră. Ochelarii de zbor și-i luase cu el, jucându-i în mână, întocmai cum făcea și ea. Și, tot ca ea, venise fără cască, la adăpostul parbrizului.

– Ce faci tu diseară? o întrebă Vladimir când se întoarseră. Vrei să mergem la un restaurant toți trei?

Ea îl căută cu privirea pe Ades. Ar fi vrut să știe ce gândea, dacă fusese dorința lui sau dacă Vladimir cel puțin se consultase cu el. Ades își aprindea țigara, la câțiva pași în spate; era atent la chibritul pe care îl apăra în pumni, dar o clipă ea surprinse, aruncată scurt pe sub gene, lumina neagră a ochilor lui. Se rezemă de fuselajul avionului, gândindu-se că, dacă îi va veni sângele în obraz, n-are să se observe pe fondul roșu. Începând complicitatea cu avionul, i se părea că este puțin și complicea lui Ades.

– Aș merge, răspunse, privindu-și încurcată îmbrăcămintea. Dar așa?

– Nici noi nu suntem altfel. Cine are să ne vadă? Mergem la un restaurant mic, pe la Șosea.

Ea ezită. Ar fi vrut ca Ades să spună un cuvânt; el tăcea, încercând și neizbutind parcă înadins să-și aprindă țigara.

„De ce naiba nu-și ia o brichetă de vânt? Dacă am fi mai prieteni, i-aș dărui eu una."

– Ei, spune! Ne apucă seara făcând socoteli!

Soarele cobora spre amurg; vântul călduț de peste zi se oprise: iarba de pe câmp nu mai fremăta și o umbră vânătă încerca să întristeze orizontul. Manuela simți o înfiorare de frig.

– Mi-ar plăcea să merg.

Observă că Ades slobozise pe nări primul val de fum și aruncase chibritul la distanță, cu o mică mișcare îndemânatică. Ochii îi fugiră, mirați, după chibrit. Era curioasă să știe cum zburase atât de departe.

– Haide, ce faci?

– N-am timp să trec pe acasă?

– Nu-ți dai seama cât ne trebuie să ajungem în oraș? (N-avea automobilul.) Dar stai, e o soluție! Ades, ia-o cu tine până la Băneasa. (O împinse spre avion.) Hai, suie repede! La Băneasa găsești un taximetru, dai fuga acasă și te schimbi.

Se supuse în fața gesturilor lui hotărâte. Era necăjită că nu fusese ideea lui Ades; se bucura să zboare cu el, dar nu știa gândul lui.

El se urcă la spate, cu mișcări încete, nepăsător, cu țigara în gură, cum s-ar fi suit un birjar pe capră; nepăsarea lui o înfurie. „Am să-ți arăt eu cum trebuie să te porți cu o fată ca mine!"

Vladimir trecu în față și învârti elicea. Îl văzu, înalt, cu umerii lui largi pe care își rezemase copilărește capul de atâtea ori, cu chipul blând, cu acei frumoși ochi verzi, și, fiindcă avea sentimentul că pleacă undeva departe, îi păru rău să se despartă de el. Zgomotul motorului o aduse la alte gânduri; îi făcu semn de rămas-bun și îl urmări cu privirea până ce avionul își schimbă direcția, așezându-se cu botul în vânt. Pe urmă se simți proiectată în fundul carlingii. Ades pusese brusc motorul în plin; era un motor nebănuit mai puternic decât celelalte, îi simțea forța comprimând-o cu violență. Și, pe neașteptate, cu mult înainte de timpul prevăzut, se simți ruptă de pământ, catapultată în aer. Niciodată nu decolase atât de brutal, ca din gură de tun. Dar tot zborul era altceva decât știuse până acum, ceva trepidant și totuși armonios. Avea o inexplicabilă senzație de siguranță, i se părea că un om puternic o poartă în brațe, jucându-se cu trupul ei, devenit deodată firav. Carlinga nu avea o oglindă retrovizoare, să poată vedea în spate omul care o răpea, în schimb, îl simțea în mișcările avionului, sigur pe el, precis și năvalnic.

Zborul până la aerodromul vecin nu dură decât un minut; ea înmagazină însă o sumă de senzații, și ele se desfășurară lent când fu jos. Aterizarea o ului.

Avionul era cu botul pe soarele aproape apus, razele roșii se răsfrângeau în roșul aripilor, părea o torță. Și nicio clipă nu încetă să simtă, puternice, sigure, nervoase, gesturile lui Ades. Era un amestec de teamă și de plăcere, se simțea prăbușită în brațele lui. Veneau spre pământ, pe aripa stângă, cu motorul redus; un dezechilibru straniu îi sfâșia corpul, i se părea că greutatea i se împărțise în două, și ea cădea pe o direcție intermediară, cum cineva ar fi tras-o de o mână, și altcineva de alta, s-o rupă în două. Motorul tăcuse, nu mai auzea decât curentul fâșâindu-i la urechi, și i se părea că-i fâșâitul ierbii de pe câmp, bătute de vânt.

În această liniște care o înfiora, avionul puse roțile pe pământ, lângă platforma de beton din fața hangarelor, și, după ce rulă câteva zeci de metri, se opri, cu roțile frânate, exact în locul unde așteptau servanții.

Ades coborî, cu mișcări mai puțin flegmatice, și, fiindcă ea, încurcată de rochie, abia izbutise să-și scoată picioarele peste bord, întinse mâinile să-i ajute. Atingerea hainei lui de piele îi dădu în fugă o senzație de

frig; altceva nu putu să simtă, fiindcă totul durase prea puțin. Se pomeni trasă de mâini pe platforma de beton, spre ieșire.

– Dacă vrei să nu întârziem, trebuie să ne grăbim!

Îi plăcu s-o pună la un loc cu el în acest plural. Îi era lene, avea picioarele grele, poate zborul neobișnuit o obosise. Ar fi vrut să se așeze pe o bancă sau jos, indiferent unde, pe iarbă sau pe beton. Își desprinse mâna cu o mișcare molatică, fiindcă nu-i displăcea contactul cu el și nu voia să-l piardă dintr-odată.

– Stai, nu mă zori așa!

Își scoase pieptenele, și-l trecu prin păr cu obișnuitele ei mișcări lungi, din alt buzunar scoase oglinda. Ades o privea amuzat și intrigat, ca pe un scamator. Dintr-un al treilea buzunar scoase rujul, începu să-și deseneze buzele, apăsat. Lumina roșie a ultimei raze de soare îi incendia obrazul, și din mijlocul focului răsărea, uluitor, albul ochilor. Ades, care își aprindea țigara, rămase cu chibritul în vânt.

– Sunt gata, anunță ea, băgându-și lucrurile la loc. Ades nu se mișcă; rămase în fața ei.

– Dacă ai fi liberă, m-aș îndrăgosti de dumneata!

Era netulburat, îi spusese aceste cuvinte ca pe oricare altele, apoi își plecase ochii să scoată alt chibrit. Îl privi, fără să-și dea seama cu ce sentiment. Era un moment plăcut amurgul și vorbele lui îi mai sunau frumos în ureche, deși acum, ocupat cu țigara, părea că o uitase. Porni alene, fără să-l aștepte, târându-și picioarele pe beton. El o ajunse la al doilea pas; îl simți, mai mult îi simți țigara: părea un tutun străin, cu miros de smochină. Continua să fie nepăsător. Îl privi cu coada ochiului; acum, când nu era Vladimir între ei, părea mai înalt. Plecase cu aceeași haină de piele neagră, care îl făcea să semene a mecanic, strânsă pe mijloc cu un cordon lat, înnodat neglijent în față, cu capetele atârnând ca niște curmeie de tei.

Nu făcea să te plimbi cu el pe stradă, dar deocamdată nu erau în oraș, și, în lumina crepusculului, îi stăteau bine și haina, și părul nepieptănat, și felul nepăsător în care își fuma țigara.

La poarta aerodromului găsiră un singur taximetru.

– Cred că mă iei și pe mine până în centru, spuse Ades.

– Firește. Stau pe Bulevardul Brătianu. Dacă vrei, poți să mă lași acasă și să iei automobilul mai departe.

Apoi, fiindcă îl văzuse aruncând țigara înainte de a se urca, îl invită să fumeze. „E totuși un om civilizat, cu toată înfățișarea lui destrăbălată."

– Nu vrei să fumezi și dumneata?

– N-am fumat niciodată... Dar de ce să nu văd cum este?

El îi întinse tabacherea. Ezită; o speria o țigară întreagă. Dacă lui i-ar fi dat prin gând, ar fi încercat să tragă un fum din țigara lui. Se apropie de chibritul aprins. Mișcările automobilului o împiedicau să nimerească flacăra. Renunță.

– Aprinde-mi-o dumneata!

Ades luă țigara, ea îi urmări mișcările și, când o primi înapoi, o duse la gură tulburată, fiindcă o atinseseră buzele lui.

– Ai grijă, să nu amețești!

Dar ea voia să amețească, era tocmai ceea ce își dorea, nu știa dacă de acum sau mai de mult. Își sprijini capul în perne și încercă. Simți fumul în plămâni, consistent și tăios ca o lamă de cuțit, cu o senzație de durere, care dispăru brusc, lăsându-i simțurile în suspensie. Câteva clipe, nu mai înțelese nimic, apoi o toropeală i se răspândi în corp, mai ales în mâini și în genunchi. Nu îndrăzni să tragă al doilea fum, era de ajuns, aflase un secret extraordinar, de unde îi venea o independență nesperată, dincolo de care simțea gata să se declanșeze o mulțime de gesturi și de cuvinte.

Pe la Piața Victoriei, mica amețeală îi dispăru și rămase numai cu îndrăzneala. Se ridică într-un cot și îl privi printre gene; felinarele și reclamele cu neon, roșii și verzi, îngăduiau să-l vadă destul de clar.

– În definitiv, ce-ai vrut să spui cu vorba de adineauri?

El nu-i suportă privirea; zâmbi încurcat.

– Dacă vrei să te îndrăgostești de mine, n-ai decât! Sunt liberă.

Se lăsă, speriată, în perne. El rămase cu capul în jos, fără să miște. Numai umbra lui, sub felinarele de pe bulevard, aluneca mereu, topindu-se și renăscând pe peretele cupeului. Tot restul drumului tăcură. În fața casei Ades coborî odată cu ea și plăti șoferului.

– Îți trebuie mult până să te îmbraci?

– La nevoie, mi-ajunge un sfert de oră.

– Atunci, nu mă mai duc nicăieri; am să te aștept.

– Vrei să stai aici, la cafenea?

– N-ai un telefon sus?

– Ba da!

– Am să urc și eu, să telefonez.

Nu se împotrivi, deși i se părea neobișnuit să vină un străin la ei; Vladimir, pe care îl cunoștea de atâta timp, nu se gândise niciodată să se invite. Dar Ades nu aștepta răspunsul; o luă de braț spre intrare, cum ar fi mers în casa lui. Ei îi mai rămaseră numai scrupule de gazdă.

– Să știi că la noi nu-i prea aranjat, îi spuse, în timp ce se urcau în ascensor.

El se rezemă de peretele cabinei, cu un aer de neglijență și de intimitate care Manuelei îi plăcu. Se abținu să nu râdă. „Are ceva de motan", se gândi, privindu-l cum stătea așa, leneș, tolănit în peretele ascensorului, cu capul pe un umăr. Genele lui, lungi, erau parcă ude, ca și când atunci ar fi ieșit din baie. „Tare te-a alintat cine te-a alintat!" Simți dorința să întindă mâna să-i mângâie obrazul, dar ascensorul se opri, și Ades ridică brusc genele de pe ochii aceia mici și strălucitori.

În timp ce Manuela descuia ușa, el citi numele pe tăbliță de aramă.

– Ești rudă cu parașutistul?

Toată lumea o întreba la fel. Se întoarse spre el cu mâinile la spate, aplecată înainte, atitudinea ei de hărțuială. „Nici n-a ținut minte cum mă cheamă!"

– Da, sunt rudă cu parașutistul. Mi-e unchi. Dar poți găsi și altceva mai interesant la mine. Poftim, intră și stai aici. Am să-ți aduc telefonul.

Aprinse lumina de pe cămin, aduse telefonul din camera ei și i-l trânti în brațe.

– Stai cu unchiul dumitale? întrebă Ades, în timp ce ea trecea dincolo să se schimbe.

Îi răspunse, prin ușa întredeschisă:

– Nu, el stă în altă parte, pe la Regie.

– Stai singură?

– Închipuie-ți că am familie!

Auzi chibritul frecându-se de cutie.

– Cred că pot să fumez. Îmi aduci o scrumieră?

– N-ai decât să dai scrumul pe jos; acum nu pot veni, sunt dezbrăcată.

I se păru de-o îndrăzneală inadmisibilă să se dezbrace, ba încă să și spună, cu ușa întredeschisă, cu un străin alături. Ades continua să-i vorbească:

– Ești bogată?

– Vrei să mă iei de nevastă?

El răspunse candid:

– Nu.

Manuela strânse buzele furioasă. Câteva clipe trebui să tacă, fiindcă își trăgea rochia peste cap.

– De ce te interesează zestrea mea?

– Fiindcă viața unei fete este mai întotdeauna subordonată stării ei materiale.

– Ei bine, nu-ți face griji. În privința asta, viața mea e cu totul independentă.

– Îmi pare bine pentru dumneata.

„Naiba să te ia!" îi spuse Manuela în gând din fața oglinzii. Îmbrăcase o rochie de stofă groasă, verde, tighelită cu alb, scurtă și, bineînțeles, sugrumată pe talie. Începu să-și pieptene părul, cu mișcările obișnuite. Se opri, să tragă cu urechea dincolo. Ades forma un număr de telefon. Asculta: vorbea într-un loc unde i se cunoștea bine glasul; nu-și spuse numele. Tonul era cam plictisit, dar intim. Vorbea cu o femeie: Lila. „Ce nume! se gândi Manuela. Și ce nerușinare la el, să-i vorbească de aici!"

– Nu, e imposibil, imposibil, Lila, înțelege! Înainte de zece n-am să pot veni. Merg la masă cu niște prieteni, fă socoteala și tu când pot să scap.

Manuela trânti pieptenele pe covor. Ar fi vrut să se ducă dincolo să-i spună: „Pleacă la Lila dumitale! Nu te mai scuza atât!"

Se abținu, nu trebuia să lase impresia că ascultase; Ades își dădea silința să nu fie auzit și, într-adevăr, trebuise să tragă cu urechea ca să prindă frânturi din frazele lui. Își privi ceasornicul: abia trecuse de opt.

– Ești gata?

– Numaidecât!

„A devenit nerăbdător!" Zâmbi imperceptibil, se aplecă, luă pieptenele de jos și începu să și-l treacă prin păr, cu mișcări rare și prelungi. „Lasă că ai să ajungi tu la zece!" Zâmbi răutăcios și își încetini mai mult mișcările.

Auzi dincolo parchetul scârțâind. Ades se ridicase din fotoliu și se plimba prin hol. Continuă să-și pieptene părul în ritmul pașilor lui și nu renunță până ce nu se plictisi. Atunci apăru în ușă, cu pardesiul pe braț.

– Sunt gata!

Era sigură pe ea; aștepta urmarea. Ades se opri clipind; nu înțelegea ce se întâmplase cu ea.

– Ce-ai făcut?

– Nimic; mi-am schimbat rochia.

O privi de aproape.

– Spune-mi, ești o fată frumoasă? Mi-e necaz că nu te-am văzut mai bine.

– Îți rămâne destul timp.

Vru să spună: „Până la zece!" Dar avu conștiința că el uitase de oră și se opri, ca să nu-i mai aducă aminte. Uimirea îl dezarma, nu-i venea să creadă că era omul aspru pe care îl văzuse tăind fâșii din hârți serile trecute. Îi era recunoscătoare; îl luă de braț cu un gest aproape tandru.

– Haide să mergem! Vladimir ne-o fi așteptând de mult.

Văzu că vorba îl nemulțumise. „Nu-i nimic; totul se poate repara!" își spuse în ascensor, zâmbindu-și, în timp ce el se rezema iarăși, neglijent, de peretele cabinei.

Se întunecase; la îmbinarea amurgului cu noaptea cerul era foarte negru. În stradă, Manuela simți primăvara îmbrățișând-o material, ca o baie caldă, odihnitoare, parfumată; își aminti că fusese o zi, o clipă, în toți anii, când o simțea la fel. Totdeauna primăvara venise într-un moment precis, aproape concret, cum vine un tren în gară. Anul trecut fusese într-o seară când abia îl cunoscuse pe Vladimir și coborau împreună scările facultății. Se simți înduioșată pentru tot ce se întâmplase de atunci, dar toată duioșia ar fi vrut s-o rezeme, odată cu fruntea ei, pe umărul lui Ades. Îl văzu căutând din ochi un automobil; se grăbea.

– N-ai vrea să mergem o bucată de drum pe jos? E o seară frumoasă!

Nu-și dădea seama cât era dorință adevărată și cât prefăcătorie. El făcu un gest contrariat.

– Parcă voiai să ne grăbim!

– Nu, e prea frumos afară!

Era ora când începeau spectacolele; stagiunea de iarnă a teatrelor se prelungea ca de obicei. Șiruri de automobile alergau în cele două sensuri, pe bulevardul larg; trotuarele erau însă libere. La ora aceasta, lumea se plimba în altă parte, înghesuindu-se între Cercul Militar și Teatrul Național. Cu o furie constantă, tramvaiele, venind de la periferie, se goleau la statuia lui Brătianu, la Strada Regală sau la Universitate, și lumea se îngrămădea spre trotuarul îngust al Căii Victoriei.

Întoarse capul spre Ades. Vladimir purta întotdeauna pălărie, îi stătea bine, semăna cu domnul Eden și cu bărbații din jurnalele de modă pe care le vedea în vitrinele croitorilor, dar ei i-ar fi plăcut să fie mai puțin dichisit. Își aduse aminte cât îi trebuise să se poată simți camaradă cu el. Lângă Ades mergea ca lângă un coleg de școală, parcă era un băiat de vârsta ei, se simțea degajată și în același timp o stăpânea o tulburare în creștere, plină de făgăduieli neprevăzute.

Își încetini pasul, rămase cu o palmă în urmă. El părea copilăros și nepăsător, își băgase mâinile în buzunarele mantalei și, cum mergea cu capul plecat, părea că umblă după o castană sau după o pietricică, s-o ia în vârfurile pantofilor, ca școlarii. Așa ajunseră, fără să vorbească, la Piața Romană, și pe celălalt bulevard Manuela recunoscu locul unde se oprise anul trecut cu Vladimir, la prima lor plimbare, acum aproape uitată, aproape ireală. Aici era mai întuneric, automobilele mai puține, iar pe trotuar treceau umbre rare. Sub un bec se uită pe furiș la ceas: arăta ora nouă. Vremea trecea, și el nu băga de seamă. Își rări încă o dată pașii.

– Nu vrei să mergi mai încet?

Ades se opri și o privi în față. Ea îi suportă privirea cu îndrăzneală, ținând capul aplecat pe un umăr, cu o ridicare a sprâncenelor, întrebătoare, și cu un zâmbet amuzat pe figură.

– Ce-o fi în capul dumitale? zise el.

Se apropie și de data asta vorbi cu alt glas, cumpănit, plin de seriozitate:

– Cred că m-am jucat cu câteva femei odată; nu m-am gândit însă că am să găsesc una care să vrea, cu tot dinadinsul, să mă joace ea pe mine, fără ca măcar să-mi cunoască puterea.

Și Vladimir îi spusese la fel, putea fi, prin urmare, adevărat, acuzația unuia o întărea pe a celuilalt. Și totuși, nu recunoștea; n-avea intenții rele. Și nici bune! N-avea nimic decât nedumerire.

– Dar nu vreau să mă joc cu dumneata! spuse, înclinându-și mai mult capul pe umăr.

– Atunci de ce atâta desfășurare de forțe?

– Nu știu; ar trebui să înțelegi că sunt aici fiindcă am dorit să fiu.

El stătu nehotărât o clipă, apoi îi luă, ușor, brațul.

– Cred c-ar fi mai bine să mergem.

Dar Manuela simți că se stabilise între ei o intimitate, o înțelegere, mai puțin și mai mult decât o prietenie, un sentiment rapid, cordial și confortabil. Însăși atingerea brațului îi spunea destul, simțea că nu-i poate fi străină, consuma cu plăcere constatarea, voia să se îmbete de ea, să-i țină până la ziuă.

Îl privi pe sub gene, de jos în sus, se lăsă mai greu pe brațul lui, cu un gest de alintare.

– Spune-mi, îți pare rău că ești cu mine?

El tăcu primii pași, ea simțea că se pregătește să-i răspundă. Încet, Ades își desprinse mâna de sub a ei și, trecându-i-o prin spate, îi apucă

brațul celălalt, de deasupra cotului; era o îmbrățișare echivocă, tandră sau amicală.

– Pot să te țin așa?

Încuviință din cap; întreba și prea târziu, și inutil; ar fi trebuit să simtă că l-ar fi lăsat s-o țină oricum. Începea să-i fie frig.

– Închipuie-ți că începi să mă interesezi! spuse deodată Ades.

Acesta fu răspunsul lui. Dincolo de Piața Victoriei, când intrară pe șosea, adăugă:

– Dacă n-ai să faci nimic să mă oprești, cred c-am să mă îndrăgostesc de tine. (Se opri.) Ai ceva împotrivă?

Manuela tremura de frig; sub castani era întuneric, numai în ochii lui Ades lucea un bec de pe șosea. El îi apucă umerii și se aplecă spre ea, să-i citească în față; nu avu curajul să-l privească. Stătea cu pleoapele plecate și îl simți trăgând-o spre el; înregistră mecanic toate senzațiile: răceala mantalei, genunchii și coapsele lui tari sprijinite pe coapsele ei, mâinile trecându-i pe la subțiori, cuprinzându-i umerii. Brațele ei rămaseră în lături ca niște aripi dezarticulate. Simți pe obraz, uimită, obrazul lui foarte rece. El se opri o clipă, întrebător; ea nu făcu nicio mișcare. Atunci obrazul lui alunecă mai departe, aspru, până ce buzele veniră peste ale ei. Aici el iar se opri, ceva mai mult, și aștepta. Manuela înțelese că trebuia să-i răspundă la toate întrebările și mai ales la cea din urmă. Și singurul răspuns posibil era să se supună.

21

Un tunet greu, prelung și profund, un șir de explozii mitraliate trecu pe deasupra orașului, spintecând un nor de ploaie în clipa când restul cerului, senin, se înroșea sub lumina răsăritului. Manuela deschise ochii, speriată. Văzu soarele ridicându-se pe acoperișurile caselor, în timp ce peste fereastră se abătea, cenușie și violentă, o cascadă de ploaie. Fereastra îi ascundea sursa nebănuită; peste roșul răsăritului ploaia părea o născocire. Crezu că visează. De aici, de unde vedea doar acoperișuri, un moment pierdu conștiința legăturii cu pământul pe care stăteau temeliile ei și ale casei; i se păru că plutește, fără sprijin și fără greutate, prelungirea unui zbor de ieri, colorat în roșu ca dimineața de astăzi. Era ca o halucinație. Se dădu jos din pat și alergă la fereastră. Înțelese unde se găsea și văzu norul de ploaie care se scutura deasupra orașului. Realitatea, în prima clipă, o dezamăgi; dar îndată își dădu seama că satisfacția ei venea de pe pământ; nu de la un vis, ci de la viața adevărată.

Se uită la ceas; era șapte și jumătate. Ades trebuia să-i telefoneze la nouă. Alergă la bucătărie, puse să fiarbă ceaiul, se întoarse, intră în baie. Privindu-se în oglindă, se miră că seara trecuse fără să lase urme. Dar lăsase amintiri impalpabile, de la bucurie până la teamă. Mai simțea brațul lui pe umeri, în nări mai avea mirosul de tutun, un parfum aspru, neîntâlnit, și buzele ei tot se mai mirau de acea primă atingere cu alte buze. În apropierea restaurantului, se opriseră din nou, el se aplecase spre ea, s-o sărute încă o dată. Se ferise, nu fiindcă n-ar mai fi dorit; dar senzațiile primei sărutări nu erau încă limpezite, nici acum nu erau; voia să le păstreze. Își ascunsese capul pe umărul lui, îi trecuse mâinile prin părul răvășit, încercând, speriată, o mângâiere stângace și puțin sălbatică, în locul vorbelor pe care nu le știa și nu le-ar fi putut spune.

Acum, fără să știe mai multe decât aseară, era mulțumită de tot ce se întâmplase. Ajunseseră după nouă și jumătate. Nu se simțea culpabilă decât pentru întârziere. După un pahar de Madera, fusese

veselă toată seara. Trecuse ora zece, zece și jumătate, și Ades nu pleca, și, pe măsură ce timpul trecea era mai fericită, și veselia ei se auzea mai departe... La plecare, când, urcându-se în automobil, Ades îi șoptise la ureche: „Îți telefonez mâine la nouă", se speriase puțin, amintindu-și că între ei era o complicitate. Dar n-avea niciun legământ cu nimeni și nu datora nimic nimănui. Dacă în fața ei se deschideau două drumuri, era liberă să aleagă unul.

Totuși, rămânând singură, avusese sentimentul că începe o aventură nepermisă; adormise, încântată și neliniștită, iar dimineața tunetul în senin i se păruse avertismentul penitențelor viitoare.

Până să iasă din baie, ploaia stătuse, cerul se limpezise și soarele se ridica vesel peste acoperișuri. În atmosfera purificată, orașul se vedea jos în culori proaspete. Străzile ude scoteau în soare sclipiri festive, părea o zi de paradă, lipseau fanfara, caii și regimentele cu penaje.

La nouă sună telefonul.

– Te-ai sculat?

– Sigur, sunt îmbrăcată. M-a trezit tunetul.

– Și pe mine la fel. Mi s-a părut că vine ziua de apoi, să dau socoteală.

– Ți-a fost frică?

– Nu; când mi-a plăcut ceva, dau bucuros socoteală.

Manuela râse; avusese același sentiment.

– Ce este? întrebă Ades.

– Mi se pare că-mi placi!

– Știam.

– De când?

– Din clipa când te-ai născut.

– Oprește-te! Ce faci acum?

– Aștept să te văd.

– Mergi cu mine undeva?

– Oriunde.

– În cât timp poți să fii jos?

– Sunt jos.

– De unde telefonezi?

– De la cafenea. Mi-am băut ceaiul sub acoperișul tău.

– Vin numaidecât. Sper să nu cadă acoperișul pe noi!

O aștepta în vitrina cafenelei. Îmbrăcat tot în soare, cu haine gri, părea mai puțin negru decât în ajun.

– Pe lumină mă mai placi? îl întrebă, așezându-se în fața lui. Nu m-ai văzut niciodată ziua.

– Ba da, ieri, la aerodrom.

– Nici nu te-ai uitat la mine!

– Am să mă uit acum, mult.

– Nu; trebuie să mergem.

Pe drum îl întrebă, cu o curiozitate care de obicei anunță angajamente viitoare:

– Vii de departe? Pe unde stai?

– Pe lângă Piața Victoriei.

Aseară trecuseră prin raza casei lui; nu i-o arătase, nu-i spusese nimic și chiar acum răspunsese după o ezitare. Ar fi vrut să-l întrebe dacă stătea singur.

– E adevărat c-ai fost însurat?

– S-a spus, dar nu eram propriu-zis.

– Cum adică?

– Adică am avut o legătură care a durat mai mult.

– Legăturile tale durează puțin?

– De cele mai multe ori.

– Felul cum spui se cheamă sinceritate?

– Nu mă folosesc de vicleșuguri ca să mă apropii de femeile care îmi plac.

Ea tăcu, nu dezamăgită, ci intrigată. În asemenea împrejurări, fiecare femeie socotește că va fi excepția, unică și obligatorie, ca să confirme regula.

– Te-ai apropiat de multe?

– De tine s-au apropiat mulți?

– Ești un prost! Niciunul!

Ades se opri mirat, cu o sinceritate evidentă. Îl privi bătând din pleoape.

– Fac altă impresie?

– Nu-i vorba de impresie, ci de logică. Ești o fată liberă, socotesc că și deșteaptă. Câți ani ai?

– Nouăsprezece.

– N-o să spui că ai ajuns aici neatinsă de nimeni!

– Dar ce crezi tu despre fete?

– Cred că au dreptul să-și guste viața cât vor de devreme; pe urmă e mai greu, încep să aibă conștiință, așteaptă să se mărite.

– Și nu trebuie să aștepte?

El o privi din ce în ce mai nedumerit; nu voia să creadă, nu putea să înțeleagă. Manuela se simți aproape prostită. Nu avea dreptul să protesteze. Era răspunzătoare, ea îl provocase; provocase și pe alții – trebuia să vină unul căruia să-i plătească. Ea îl chemase, ea se lăsase pe brațul lui, ea stătuse să o sărute; el n-avea de unde să știe că era prea ametită ca să se opună. Fu aproape resemnată. „Voi plăti, dacă trebuie. N-am să-l las să plece de lângă mine."

Urcară împreună la croitoreasă. Madam Argenta îi luă mâinile și o învârti în soare. Din rotire, părul fluturat îi dezvelea obrazul, urechile, ceafa, și așa parcă era pe deplin goală. Din ușă, Ades o privea uimit, îi descoperea deveniri nebănuite, se temea că greșise, nu-i cunoștea prețul, folosise o monedă măruntă.

În timp ce-i prindea rochia cu ace în odaia de alături, doamna Argenta își continua elogiile. Nu le sfârși, le întrerupse ca să spună:

– Femeile își fac mai multe rochii când iubesc. Trebuie să arate acest semn de recunoștință bărbatului, fiindcă numai lângă un bărbat li se desăvârșește și devine vizibilă frumusețea. Cavalerului dumitale n-o să avem ce-i arăta astăzi; știu că de aceea l-ai adus, dar bărbații nu pricep nimic dintr-o rochie care nu e gata. Să nu-i pară rău că a venit! Pentru o domnișoară frumoasă ca dumneata, să fiu bărbat, mi-aș face o gheretă și aș sta numai sub fereastra ei.

Coborâră în strada plină de soare. Era bucuroasă că pot fi împreună și că nimeni n-o oprește să se agațe de brațul lui. „Nu s-ar spune că îl cunosc abia de patru zile. Are dreptate să creadă orice și n-are decât să creadă."

– Ce facem acum? întrebă Ades. Am foarte multă vreme pentru tine.

Câte făgăduințe în aceste cuvinte! Să fii singură într-un oraș mare, într-o zi limpede, călduță, cu oameni veseli, cu un cer atât de înalt și de albastru și cu un bărbat care să stea cu tine cât vrei, să meargă unde-l duci, nimic să nu fie imposibil, nimic interzis!

Umblară prin magazine, până la prânz. În fața Teatrului Național se deschisese un restaurant automat, un local cu pereții de nichel, de cristal și marmură, unde totul se obținea mecanic, introducând fise în aparate. Sertărașe care se mișcau circular sau vertical aduceau, în fața unor mici ghișee, farfuriile garnisite; băuturile curgeau singure în pahare, din robinete nichelate, ca prin

vrajă. Fiind ora prânzului, o mulțime gălăgioasă se înghesuia înăuntru, lume amestecată, de la lustragii și vânzători de prăvălie până la domni cu ghetre albe, cu baston în argint și cu melon, sau doamne cu vulpi argintii pe umeri. Pe unii îi aducea foamea, pe alții curiozitatea, dar, după privirile unora și altora, se vedea că nu se vor tolera multă vreme.

– Prea multă țigănie! spuse Ades. Să mergem la un restaurant ca lumea. Cu toată înghesuiala pe care o vezi, automatele n-au să dureze. Bucureșteanul vine o dată, din curiozitate. A doua oară se duce la birt; e mai confortabil. Și-apoi acolo sunt și lăutari. Omul la noi e mare iubitor de vin și de muzică! Trebuie să-ți arăt ce-i un cocteil!

Pe Bulevardul Academiei, partea din fund a unui restaurant nou era amenajată în bar american, nu prea cunoscut până atunci decât de la cinematograf. O nișă semicirculară avea în față o tejghea înaltă de metal nichelat care completa cercul. În spatele ei, câțiva barmani cu bluze albe preparau cocteiluri și le turnau în pahare de cele mai felurite forme, de la cupele plate până la sondele prelungi de cristal. Rafturile de nichel în spatele lor păreau tablouri cubiste; sticle – de la cele clasice până la cele imposibile, în culori știute, dar și născocite – descompuneau geometria și-o recompuneau în alte registre. Deasupra, tavanul nișei era boltit, vopsit în albastru-pal, închipuind un cer înstelat, în contrazicere cu toate celelalte.

Ades avea obișnuința barului; părea trăit printre sticle. Îi ajută Manuelei să se urce pe scaunul înalt din fața tejghelei, se urcă alături și-și rezemă coatele pe bordura de nichel.

– Dacă nu-l bei din snobism, cocteilul devine un lichid simpatic. Să-l încerci. Am să-ți aleg formula cea mai nevinovată.

Căută ceva pe listă, întreținu o discuție în termeni familiari cu barmanul, acesta se întoarse, turnă câte puțin lichid din mai multe sticle într-un shaker de alpaca, puse capacul și începu să bată băutura dinăuntru cu mișcări bine știute. Acest ceremonial impunea respect și trezea o curiozitate aprinsă. Odată capacul desfăcut, Manuela văzu un abur fin ridicându-se în gura shakerului. I se turnă băutura într-o cupă ca de șampanie, însă de culoare neagră, un cristal cu sclipiri enigmatice de parcă în cupă erau ochii vecinului ei. Ducând-o la gură, avu senzația că lichidul, foarte volatil, îi îmbracă fața într-un abur dulceag și învăluitor. Se bea lesne, nu părea

atât de tare pe cât și-l închipuise. Senzația de neconsistență, de volatilitate, o urmări tot timpul; când termină cupa, avu impresia că băutura se evaporase. După câteva clipe, obrajii începură să-i ardă, respirația i se făcu fierbinte; i se părea că plămânii s-au prefăcut în flacără, dar era o senzație plăcută, și fu îndemnată să creadă încă o dată că nu băuse conținutul cupei, ci i se dusese în plămâni, sub formă de vapori, odată cu respirația. Cu bolta înstelată deasupra, începea să viseze incertitudini plăcute.

– E grozav! Mai vreau unul!

– Sper că n-ai să te îmbeți.

– Jur că nu! (Se ridicase, să pună mâna pe cruce.)

– Ești foarte drăguță! (Era irezistibilă.)

– Cum se numește elixirul?

– Black Lily.

– Merită să-l țin minte!

– Acum hai la aerodrom, să-ți arăt avionul cel nou! zise Ades.

Era un om al neprevăzutului. Ea ameți se. Avionul îi stârni invidie, pe urmă gelozie. „Ia te uită!" Nu-i venea să creadă, dar erau amândouă în inimă, și invidia, și gelozia. Ca să meargă la aerodrom, trebuia să-și schimbe rochia; nu și inima.

Cei câțiva pași până acasă îi alungară amețeala. Îi părea rău să vadă iarăși lumea în culorile ei adevărate; cerul limpede nu i se părea atât de frumos ca bolta înstelată a barului. Ades o însoți sus, firesc, fără să-și mai ceară învoire. În momentul când descuia ușa vestibulului, Manuela auzi telefonul sunând în camera ei. Își lăsă poșeta în mâinile lui Ades și fugi. Era Vladimir.

– Pe unde mi-ai umblat? Te-am căutat toată dimineața.

Se răsturnă de-a curmezișul divanului, cu capul aplecat peste receptor și cu părul căzut greu pe cuvertură. O clipă îl uită pe Ades, ai cărui pași se auzeau în hol, și răspunse, zâmbind cu mulțumire:

– Am fost în oraș; îmi pare rău că nu m-ai găsit!

Vladimir ezită; Manuela îl văzu pe Ades în prag căutând cu ochii unde să pună poșeta. Avea ceva de copil, de strengar, nimic de bărbat. Râse și, mai mult din obișnuință, se ridică într-un cot să vadă dacă rochia nu-i dezvelea genunchii. Îi dezvelea, știuse dinainte. Schiță, de formă, un gest pudic, și se aplecă iarăși cu receptorul pe divan, ascunsă sub faldurile de păr. Făcea puțin jocul

struțului, dar avea ciorapi foarte frumoși, era convinsă. Râdea cu capul îngropat în nisip și răspundea în cuvinte evazive.

Ades își roti ochii pe toți pereții, ca din prezența lui acolo să facă o absență. Dar trebui să se întoarcă, și privirea i se opri la Manuela. De la genunchii dezveliți în jos, picioarele ei atârnau pe marginea divanului, lipite. Întinsă, cu fața în sus, de la mijloc corpul i se torsiona, un umăr se rezema de perne, altul, arcuit, cu brațul adunat dedesubt, acoperea telefonul. Poziția răsucită a mijlocului și cordonul strâns făceau șoldurile mai proeminente, printr-o colaborare armonioasă și discretă. El surprinse parcă un freamăt, o șoaptă lascivă.

– Nu, nu! râdea Manuela, în telefon, adăpostită.

Ades se lăsă jos, pe covor, cu capul pe genunchii ei. Ea îi simți, prin ciorapi, buzele fierbinți, în clipa când dincolo se închidea telefonul, după un ultim cuvânt pe care nu-l auzise. Nu auzise și nu înțelesese nimic, nici înainte; ascultase absentă, în timp ce pândea mișcările lui Ades, curioasă și speriată. În receptor veni tonul, amintindu-i realitatea și riscurile. Trebuia să se ridice, să dea o luptă pe care n-avea curajul s-o piardă. Se mulțumi s-o amâne. Apăsă receptorul mai tare, ca să nu se audă tonul. Era un gol alarmant în ea și în restul lumii. Lipsa unui partener, la capătul firului, îi dădea impresia că nu doar convorbirea era o născocire, ci tot ce se întâmpla în clipa aceea. Întinse mâna să îndepărteze agresorul care, cu capul pe genunchii ei, probabil își pregătea etapa următoare. Degetele rămaseră înfipte în părul lui; era un gest defensiv, dar putea fi și o mângâiere.

Așa îl luă Ades și merse înainte, căutând cu buzele încărcate de curenți galvanici pielea de pe coapse, dincolo de marginea ciorapului.

Nu putea și nu dorea să-l oprească; deși evident, sentimentul primejdiei era mai mic decât sentimentul de nedreptate; Ades se socotea, desigur, pe un teren defrișat dinainte, altfel n-ar fi îndrăznit să-l exploreze cu atâta siguranță. Nu-i putea repeta, mai ales acum, că nimeni nu se atinsese de pielea ei neapărată.

Buzele lui găsiseră zona puțin rece de deasupra ciorapului și, prin contrast, ardeau ca jăraticul; în acest timp, mâinile la fel de fierbinți, dar mai grăbite, înaintau pe coapse. Manuela se smuci, încercând să se sustragă; mângâierea lui, nelimitată, o speriase.

Tonul telefonului devenise mai intens, îi chinuia timpanul, și parcă se auzea în toată casa. Abia acum își aduse aminte cine fusese la capătul firului; o cuprinseră rușinea și amărăciunea. Ceva din viața ei se pierduse, o așteptau alte pierderi, dar până la ele primejdia o fascina, devenise irezistibilă. Ades își continua cotropirea, curând ar fi urmat să se dea învinsă; trebuia să-l oprească, dar nu să-l alunge. Îl trase spre ea, cu mâinile încleștate în păr; nu putea să se apere altfel. Și iarăși gestul defensiv deveni o mângâiere. Ades parcurse întreg meridianul ei, între două tropice, până ce își adânci fața între sânii încinși, ca o reducție infinită a două puncte de nisip auriu, dintr-o Sahară aflată pe aceeași latitudine.

– Stai! spuse ea. Nu se poate!

Vorbea în telefon și-l transmutase pe el la capătul firului; acum convorbirea începea să aibă substanță. Simți mâinile lui la nasturii rochiei; se încheiau în față, până în talie. Păreau o claviatură cu două octave. El începuse să-i desfacă, unul câte unul, în sunete ca de percuție. Manuela se gândi cum era îmbrăcată pe dedesubt. Avea o cămașă albastră, cu o broderie de mână, în mătase aurie, care se lipea cald și viu pe pielea ei de castană. Se liniști și, fără să-și dea seama, brațul care îl imobiliza pe Ades slăbi; acum îl ținea mai degrabă tandru. Rochia alunecă de pe umăr; în urmă veneau buzele lui, căutându-i pielea, cam speriate. Breteaua cămășii căzu după rochie și deodată își simți sânul gol, în palmele calde. O speria mai mult tonul telefonului, care se auzea tot mai tare. Spuse: nu!, fără să știe cui se adresează; urmărea gesturile lui Ades, îi simțea greutatea, uimită, ca de o revelație; nu-i mai era teamă, credea că-i armistițiu, că își măsuraseră forțele și el n-o putea învinge decât până unde ea îi dădea îngăduința. Nu-i desfăcuse cordonul, nici n-ar fi fost ușor; avea o cataramă aproape secretă. Se lăsă în mâinile lui, hotărâtă să nu se apere decât de la cordon înainte, și la adăpostul acestei hotărâri putea să aștepte. O neliniștea tot mai mult telefonul; oare el nu auzea sunetul acela, ca de trompetă? Și nu mai știa ce cuvinte să debiteze spre a continua convorbirea fictivă. Dar cu cine vorbea, la urma urmelor, chiar în imaginație? Trebuia să-și născocească un partener, o minciună-realitate, și deodată își aduse aminte de croitoreasă, de rochia mov și de taiorul albastru.

Ades îi încercuia sânul cu buzele, elicoidal, într-o ascensiune care îi dădea senzația presiunii inverse, căci, în vreme ce el urca, ea

simțea că se duce în jos, că se comprimă odată cu telurile patului, fără să știe unde are să sfârșească. Madame Argenta nu mai voia s-o secondeze și dispăru într-o nebuloasă albastră. Cui să-i mai vorbească? Amedeu, invocat, refuză să se înfățișeze. Singura realitate rămase Ades. El îi îndepărta rochia de pe celălalt umăr, terminase ascensiunea, trebuia s-o facă egală și simetrică. Se trezi dezgolită până în talie, întreaga zona admisă în intenția ei de repliere. Spunea în telefon vorbe incoerente, care de mult ar fi trădat-o dacă Ades ar fi ascultat cu luciditate. Dar el se afla dincolo de frontiere și explora ținutul cucerit, parcurgându-l în toate sensurile în progresiuni milimetrice. Spre a-l cunoaște tot, în acest ritm, părea să fie nevoie de ziua întreagă.

Manuela simți că, dacă va aștepta până la urmă, restul apărării va cădea de la sine. Nu era greu să găsească o încheiere, ci s-o materializeze. Pusese receptorul pe furcă; tonul se opri brusc, dar urechea continua să-i țiuie, perforată. Odată cu gestul, dispăru justificarea. Văzu speriată că era aproape goală, în fața lui Ades, care, simțindu-i tensiunea schimbată, se uita la ea cu nedumerire. Îi puse amândouă mâinile în piept și se smulse. Cu părul căzut în ochi, el continua s-o privească nedumerit, mirat, îmbufnat cu nevinovăție.

– Când te văd așa, n-aș crede că poți fi atât de viteaz! spuse Manuela.

S-ar fi apărat, îndârjită și până la capăt, dar abia avea putere să se îmbrace.

22

Zborul începuse abia de câteva zile, când într-o dimineață Medrea veni de peste șosea, aterizâ tăind pista de-a curmezișul, printre celelalte avioane, și se opri cu frânele puse în ușa hangarului. Aceste aterizări dezordonate erau bine-cunoscute dincolo, unde adesea elevii îl imitau. Obișnuit, Medrea ateriza în ușa hangarului și rula pe toată întinderea lui, încât nu o singură dată se întâmplase să intre cu elicea în zid.

Vladimir, care tocmai se întorcea din zbor, își scotea combinezonul. Îi ieși înainte, căutând să nu se arate intrigat.

– Merge? întrebă Medrea.

– După cum vezi.

– Trei avioane? Și câți elevi?

– Zece vechi, cincisprezece noi.

– Eu mă sufoc. Am făcut șase puncte de zbor, claie peste grămadă. Aerodromul e mic. (Își roti privirea de jur-împrejur.) Frumos câmp! Al nostru, pe lângă altele, are o mulțime de gropi.

„Acum știu ce vrea!" se gândi Vladimir.

Medrea tăcu un timp, mișcându-și umerii și șoldurile sub îmbrăcăminte, nervos și febril, apoi spuse brusc:

– Nu vrei să fuzionăm?

– Sub conducerea dumitale?

– Sub a dumitale, dacă vrei.

– Să lăsăm gluma; știi că n-aș putea să mă întind atât.

– Am lucra împreună.

– Nici temperamentul, nici metodele noastre nu se potrivesc. Nu poți înhăma alături orice fel de cai.

– Atunci lasă-mă pe mine! Dă-mi aerodromul, avioanele și elevii, și-ți fac o fabrică de piloți!

– Nu. S-ar putea să țin nu numai la ceea ce vezi făcut aici, ci și la planul meu. Mai am încă un rest de pasiune pentru el. Nu m-am gândit la o fabrică de piloți, nu vreau să transform aerodromul în

șantier. Vreau ca elevii mei, pe lângă pilotaj, să învețe și poezia zborului.

– Zborul nu-i compatibil cu poezia. E o luptă pusă în formule, o demonstrație a puterii.

– Eu simt și altceva când zbor.

– Nu cred că îți îngăduie motorul. Când se aude el, tac toate muzele. Eu unul mă închin lui, e zeul atotputernic al vremurilor moderne!

– Nu te contrazic. Dar, pe lângă putere, rămâne să-i descoperi și unele însușiri impalpabile.

Stătuse, oare, Medrea să-i asculte glasurile suprapuse peste sunetul lui mecanic? În zborurile lungi și calme, când ești singur cu el la înălțimea unde nu ajung niciun zgomot terestru și nicio impuritate, urletul lui se filtrează, se diluează și se transformă în cantilenă. Dar în el poate fi și un sonet, și un marș triumfal, și o epopee.

– Nu te pot convinge! zise Vladimir, simțind refuzul lui Medrea de a crede. Nu am căutat o formă de exprimare care să devină o demonstrație, ca poezia. Va trebui să vină odată un poet, să facă un imn motorului.

– În locul unui poet, prefer un inginer care să-i mărească numărul cailor și să-i micșoreze greutatea, să-l facă insensibil la modificările aerului din atmosferă și să-mi dea, sută la sută, siguranța funcționării. Așadar, nu vrei tovărășie?

– Nu, mai am de făcut ceva aici.

Medrea se urcă în avionul pe care servanții îl întorseseră cu fața spre câmp și, de la prima învârtitură a elicei, puse motorul în plin și decolă ca o lăcustă.

– Are s-o pățească odată! zise Kaizerul. Mi-e c-o să-l lase motorul la decolare și-o să-l văd ieșind dintre vreascuri, dacă nu s-o face vreasc el singur.

Aterizase un avion, și Manuela cobora, cu părul liber fluturat de curentul elicei. Era abia a doua dublă comandă anul acesta; rândul la zbor venea acum mai rar. Dar Budih, cu care zburase, era mulțumit.

– Dacă mergi tot așa, la toamnă iei sigur brevetul.

Înainte i-ar fi fost indiferent. De când îl cunoscuse pe Ades, ținea să-și ia brevetul, era un mijloc să se apropie de el cu o egalitate minimă. El nu-și dăduse seama ce distanță era între ei; în primul drum la aerodrom o urcă în avionul roșu și-o lăsă să piloteze, dar comenzile reacționau altfel; trebuia să-și reducă mișcările, mansa avea o

sensibilitate care o dezorienta de la început, motorul trăgea violent, și ea era prea tulburată de toate întâmplările ca să poată lucra atent. După câteva viraje stângace, Ades renunță și-i smuci brutal mansa. Nu îndrăzni să se întoarcă spre el; se făcuse mică în carlingă. Pe urmă regăsi senzațiile de la primul lor zbor; îi plăcea să se lase în voia lui, dusă ca într-o îmbrățișare. Ades făcea virajele strâns, în loc, cu avionul răsturnat pe o aripă, și la fiecare mișcare bruscă ea simțea parcă mai tare brațele lui încercuind-o, greutatea lui apăsând-o. Simți mansa atingându-i genunchii și, cum mișcările se transmiteau de la cealaltă mansă, mânuită de el, avu deodată impresia că e însăși mâna lui pe care o cunoștea, nervoasă, energică, fierbinte și invincibilă. Nu-și feri picioarele, căută poate ea însăși această mângâiere încă necunoscută de oameni și, când, la un viraj cabrat, mansa înaintă pe coapsă, apăsând-o prelung, avu cu spaimă intuiția că face un joc nepermis. Îi lipsi puterea să se rupă de el. La aterizare îi fu rușine să-și aducă aminte.

Când peste câteva zile începu școala, se grăbi să vină la aerodrom, hotărâtă să lucreze serios, să nu mai fie umilită de neîndemânarea ei. Simțise abia acum că va putea să zboare, avionul îi devenise deodată familiar, era o revelație, i se păru că prin mansă, prin palonier și prin maneta de gaze ființa ei se contopește cu mașina, i se păru că între bătăile motorului și bătăile inimii ei există o legătură, aripile i se părură propriile ei brațe, întinse, se revăzu ca în copilărie, însă întregită și cu puteri însutite, când alerga pe câmp și se aștepta să-și ia zborul, ca un cocor.

Coborând din avion, găsi că toți erau veseli în jurul ei. Totul mersese „rotund" pe aerodrom. Totul mergea „rotund" în inima ei. Fugi spre hangar. Vladimir o aștepta în ușă. Manuela se opri, frânându-se pe vârfuri, gata să cadă în față și, cu un gest furișat, scoase din buzunarul de la șold al combinezonului o țigară turtită.

– Ai un foc?

– Știi că nu-i voie să fumezi în hangar!

– Fumez afară, nu în hangar.

– Ai luat un obicei urât!

Știau amândoi de la cine. Ea se apropie de el și-l privi cu atenție.

– Ce este?

– Mă uit să văd cum îți faci nodul la cravată.

De la un timp, se uita la cravatele bărbaților, căutând să deducă dacă nodul trebuie să fie mare sau mic. Nimeni nu-l purta la fel, și

ea nu-și putea da seama cum e mai elegant. Ades își făcea un nod mare, neglijent, niciodată la mijlocul gulerului. Se potrivea cu părul lui răvășit și cu îmbrăcămintea sport. Se potrivea până și cu pantofii de bizon, cu talpa groasă de două degete, și cu mantaua, pe care tot o mai purta când venea dimineața la aerodrom, neîncheind-o niciodată ca oamenii, ci înnodându-i cordonul deasupra.

– Spune-mi, e de prost gust să-ți faci un nod mare la cravată și să umbli în oraș cu haine sport?

– Știu un om care umblă așa.

– Îl știu și eu, și de la tine îl știu. (Mai făcu un pas spre el.) Aș vrea să-ți umblu odată prin păr, să văd cum îți stă nepieptănat.

– Ai devenit îndrăzneață, dar cred că nu te-am învățat eu!

– Trebuia să fi devenit de mult și-mi pare rău că nu m-ai învățat tu.

– Încotro ai pornit?

Îl privi în ochi și i se păru că erau triști. Dar se scutură, nu voia să mai știe de tristețea nimănui: Bunica să rămână ultima ființă după care plânsese! Era îmbătată de Madam Argenta, de exclamațiile ei admirative, de rochii, era îmbătată chiar și de zbor, de înălțimea cerului, de strălucirea soarelui; erau mulțumiri mari și mulțumiri mici, nu vroia să renunțe la niciunele. Răspunse ridicând din umeri:

– Încotro mi-a venit!

– Aș mai putea să-ți fiu de vreun folos?

– Sigur! Nu ești profesorul meu?

Nu era legată de el, nu-i datora sentimente secrete.

Privirea lui deveni deodată indiferentă.

– Du-te la punct! spuse, întorcându-i spatele.

23

La o săptămână după Manuela, veni și maică-sa cu Baba. Moș Ilie plecase în pădure, la Râpa Neagră, să se facă pustnic. Nici rugămințile, nici blestemele Babei nu putură să-l oprească. Își luase minteanul, câteva primeneli într-un desag, câte ceva de-ale gurii și câțiva pumni de porumb, sapa pe un umăr și securea în mână.

– Babo, fă-ți cruce și să nu te mai gândești la mine!

Baba se hotărî să vină la București, cu Stăpâna. Într-un oraș mare mai fusese, la Iași, pentru un proces; se întorsese zăpăcită de tren, de tramvaiele care mergeau prin mijlocul străzii, sunând din clopot, de automobile, de mulțimea prăvăliilor și de negustorii care te prind de mânecă și te trag în dugheană. În Gara de Nord, de la tren până în stradă, unde se suiseră într-un automobil, crezuse că o să moară în atâta lume. Luată în pripă pe sus, se pomenise în automobilul care duduia, îl văzuse mergând ca fulgerul pe străzi, gata să dea peste oameni, gata să intre în tramvaie, cotind în loc și strecurându-se printre alte automobile. Își ascunsese capul în poală, ca o găină speriată și așa rămăsese până acasă.

Manuela se întorcea cu Ades de la aerodrom în clipa când, la scara de serviciu, portarul căuta s-o convingă pe Babă să intre în bloc. Alergă spre ea.

– Ai venit și tu? Ce bine îmi pare că ai să fii cu noi! L-ai adus și pe Moș Ilie?

– Nu l-am adus, aduce-i-ar cineva numele, că moșneagul mi s-a făcut sfânt! S-a dus în pădure să-și sape bordei acolo și să mănânce rădăcini, ca Daniil Sihastru.

– Lasă, că are să-ți fie bine la noi. Mama unde este?

– S-a dus sus, Doamne iartă-mă, s-a dus sus în cer, că pe pământ n-ați găsit casă!

Ades o aștepta în fața intrării. Ca de obicei, la prânz venise s-o ia de la aerodrom cu avionul roșu și s-o aducă la Băneasa, unde găseau autobuze sau taximetre.

– S-a întors mama. Dac-ai ști ce dor mi-a fost de ea! Nu te supăra că fug sus. Așteaptă după-masă să-ți telefonez.

– Te aștept pe tine sau nu aștept nimic.

– Și dacă nu vin? (Îi fu deodată frică de un răspuns ireparabil.) Bine, așteaptă-mă!

O găsi pe maică-sa între geamantane desfăcute, în mijlocul holului. Își aminti ziua plecării din București, casa răvășită arăta la fel. Atunci însă era toamnă; pe urmă trecuseră atâtea zile urâte și fuseseră atâtea întâmplări triste! I se părea că totul se anulase, că relua viața din locul unde o lăsase atunci.

– Manuela, tu miroși a tutun?! Te-ai apucat de fumat?

– Mamă, te rog, nu mă certa! M-am plictisit singură. Dacă tu nu-mi dai voie, nu mai pun țigara în gură.

– Ai o rochie nouă?

– Am mai multe. Să nu mă certi!

– E foarte frumoasă! Unde ai făcut-o?

– La Madam Argenta. Am să te duc la ea; sunt sigură că o să-i placi. Are să facă din tine cea mai elegantă doamnă din București.

– Eu nu las doliul ca tine!

– Mamă, te-am rugat să nu mă certi. Sunt prea neagră ca să-mi stea bine în doliu. Aici nu mă cunoaște nimeni, și Bunica n-o să fie supărată.

– Tare te-ai făcut frumoasă!

– Îți semăn ție!

– Îi semeni tatălui tău, dar, uite, el nu-i aici să te vadă.

Manuela își lăsă capul pe umărul maică-sii.

– Să nu plângi! Nu vreau să mai plângem niciodată, îmi pare așa de bine c-ai venit și c-ai adus-o pe Baba! Să vezi ce minunat o s-o ducem noi trei!!! O să fim cea mai fericită familie din București!

– Manuela, tu știi ce greu e fără un bărbat în casă! N-ai pe cine să te bizui la o nevoie.

– Dar tu ești mai energică și mai deșteaptă decât un bărbat!

– O fată fără tată e ca un miel rătăcit de turmă; o pândesc toate ispitele și toate primejdiile; nu are nici cine s-o apere, nici cine s-o strunească. Astăzi, fata mea, fumezi, și eu nu am tăria să te mustru. Mâine...

– Scumpa mea mamă, spune-mi orice, am să mă îndrept, oprește-mă și am să te ascult.

– Nu, știi că niciodată nu te pot opri.

– Mamă, nu vreau să ne întristăm tocmai de venirea ta!

– Tu ai avut musafiri?

– A fost Amedeu pe aici. (Se înroși.)

– Amedeu nu fumează.

Îi era rușine să mai mintă. În scrumiera de pe masă se cunoșteau țigările fumate de ea, după cartonul înroșit, dar tot atâtea rămâneau albe.

– Cine vine la noi?

„La noi" atenua acuzația.

– A fost un prieten. Un coleg de aerodrom.

Își dădu seama că nu va mai putea să mărturisească totul ca până acum. Maică-sa se dăduse câțiva pași înapoi și se așezase pe marginea unui geamantan. Nu va putea să-i spună de Ades, că se sărutase cu el sub copacii de la Șosea, tremurând de frig, că el venise aici și-o dezgolise și că ea îngăduise, din curiozitate sau poate fiindcă îi plăcuse; nu-i fusese rușine să stea pe jumătate dezbrăcată în mâinile lui, apoi dorise și așteptase, nerăbdătoare, să se întâmple încă o dată. Că nu era decât o săptămână de când îl cunoscuse și intra în casa lui ca în propria ei casă. Se dusese acolo fără teamă, fără rușine, și știa că se va duce iarăși; de abia aștepta să se ducă!

Stătea pe Șoseaua Bonaparte, lângă Piața Victoriei, într-o casă nouă, cubistă, cu un turn la colț, prelungit deasupra acoperișului. La ultimul etaj al turnului avea un mic apartament, ciudat, o încăpere rotundă, cu tavanul scund, aproape să-l atingi cu mâna, și cu ferestre largi, de unde se vedea în trei direcții ale orașului pe cele două bulevarde și spre Șosea. Castanii ajungeau până la geam, erau înverziți și împodobiți cu candelabre albe, abia înflorite. Camera n-avea niciun perete drept; pe jumătatea cercului unde turnul se articula cu restul casei, erau uși; una dădea în baie, alta în vestibul, alta într-o bucătărioară. Între ele erau dulapuri ascunse în pereți. În mijlocul camerei se izbise de un divan neobișnuit, circular, pe care îți venea să te trântești, ca pe o claie de fân. Se repezise drept în mijlocul lui, fără să înțeleagă ce avea primitor, cald încăperea cu pereții goi și fără nicio mobilă afară de divan. Deasupra acestuia atârna o lampă pe scripeți, care se putea ridica și coborî și care aluneca pe o rigolă din plafon, putând fi dusă dintr-o parte a încăperii în alta. Când dulapurile din pereți se deschideau, camera părea deodată mai mare, căpăta alt contur,

apăreau o mulțime de spații și de obiecte: un bar cu sticle și pahare, o oglindă ovală, aparate de făcut gimnastică, greutăți, mănuși de box; în altă parte era ascuns un patefon mare și alături un aparat de radio. Altă ușă acoperea un raft cu cărți, legate toate în pânză albastră, cu etichete roșii și cu scrisul negru. Îndată ce ușile se închideau, totul dispărea, și camera redevenea circulară.

Manuelei îi plăcea divanul, nedeterminat, fără puncte cardinale. Odaia rotundă o uimise și se simțise dintr-odată bine în ea, de parcă o știa și o așteptase de multă vreme. Castanii care își legănau în fereastră ramurile cu podoabe grele, înmiresmate, aduceau natura până în mijlocul casei. Dorise totdeauna să stea într-un turn. Cu toate ușile la fel, nu știa pe care venise, i se părea că e izolată, că nu va mai putea să plece și nimeni nu va afla fermecătoarea ei soartă. Uneori i se părea că aici încep basmele, nu se auzeau pași afară, pe coridor, nici deasupra, fiindcă peste tavan era acoperișul, nici alte zgomote, fiindcă pereții nu se învecinau cu nimeni. Numai tramvaiul se auzea jos, înfundat, și când închidea ochii se vedea plutind pe un nor, în moliciunea divanului, iar huruitul metalic i se părea un tunet îndepărtat, prevestind o ploaie caldă, bună, pe care o aștepta ca pe o dezlegare.

Ades se dusese după una din uși, și în locul hainei își pusese un pulover de lână albă, pufoasă, închis până în gât. Obrazul lui brun căpătă un farmec dulce, copilăros și senin. Avusese dintr-odată încredere în el, dorise să vină lângă ea, să se trântească pe divan, să-și pună capul pe pieptul lui, să vadă cât era de moale puloverul alb. Îmbrăcându-l, părul i se răvășise, îi căzuse în ochi, și, de câte ori îl îndepărta cu mâna, venea iarăși la loc. Părea frizat și-i dădea un aer necăjit, de om dezarmat, căruia îi trebuie protecție. (Ea simțea nevoia să-l protejeze.) Deschisese dulapul barului, amestecase câteva băuturi și-i turnase pe un fund de pahar.

– Numai atât?

– Nu trebuie să amețești! Nu știi ce primejdii te pândesc?

O silea să rămână lucidă și să delibereze. Niciodată nu-i îngăduia să uite, să lase faptele în voia lor, să curgă lin, fără furtună și fără valuri. Era sigur de sfârșit? Îl prevedea cu răceală? Dar ce cap de copil avea, cu puloverul alb și cu părul căzut în ochi!

Băuse lichidul de pe fundul paharului, același volatil Black Lily, care o îmbăta mai mult prin miros, prin aburii care îi îmbrăcau fața. Se amețise puțin, ar fi vrut să închidă ochii, să nu se gândească unde

e, să viseze, și el să vină încet lângă ea. Dar nu venea, dăduse drumul patefonului, altă vrajă, o privea de departe, calm, răbdător, o hipnotiza poate, fiindcă ea nu mai știuse nimic despre timp și despre viață și nu dorea decât să-l simtă aproape. Se trezise între tapiseria moale și puloverul lui alb, îmbătată de moliciunea amândurora și de contrastul culorilor. Ea purta aceeași rochie gri de rândul trecut, închisă cu nasturi în față. Poate o îmbrăcase cu gândul nemărturisit ca el, recunoscând-o, să-și regăsească mișcările mai ușor. Se lăsase dezgolită fără niciun gest de apărare; își trecuse singură coatele prin mâneci, cu foarte puțin ajutor din partea lui, apoi își încleștase mâinile pe catarama cordonului, cu o liniște aparentă, dar încordată, până la a se contopi cu ea. Sigură că va rămâne așa, că nimic nu o va putea clinti de aici mai departe, primise fără teamă mângâierile lui. Pielea i se înfiora, își simțea sânii zvâcnind, nu-i era rușine să și-i lase așa, în lumină, și, dacă mâinile nu i-ar fi fost încleștate mecanic pe catarama cordonului, cu o hotărâre dinainte luată, voința ei nu l-ar mai fi putut opri de la orice alt gest. Poate regreta că se întâmplă așa, dar creierul ei era stâlcit, nu putea porunci mâinilor să se desfacă, se simțea înciudată și neputincioasă, ca oamenii care și-au pierdut cheia și nu mai pot intra în propria lor casă.

Ades încercase, cu mișcări încete, să-i desfacă mâinile. Neizbutind, alunecase la picioarele ei și se urcase, într-o explorare fierbinte cu buzele dincolo de marginea ciorapului. Nu putuse și nu voise să se împotrivească; se lăsase moale sub buzele lui din ce în ce mai fierbinți. După ce sfârșise acest drum, până la marginea rufăriei, Ades se întorsese, cu alte mișcări, la mâinile ei încleștate pe cordon, i le smucise, încercase să i le muște, se luptase, cuprins parcă de furie, nemaiputându-și stăpâni gesturile, dar nimic nu învinsese încleștarea ei...

Manuela se așează în genunchi, la picioarele maică-sii, își lăsă capul în poalele ei. Avea pe corp urmele buzelor lui Ades, nu le putea șterge, cum nu și le putea șterge din suflet, și nu putea spune, cum spusese totul până acum. Maică-sa îi puse încet mâinile pe cap, dar ea nu mai putea să creadă că-i un gest ocrotitor. Acum, mai mare și mai puternic peste toate era omul din odaia rotundă, cu puloverul lui alb și cu părul negru încrețit pe frunte, imagine pe care nu putea s-o uite, cum nu putea uita mângâierile lui și farmecul încăperii din turn. Mult timp stătuse așa, răsturnată, neputând să-și desfacă mâinile de pe

cordon. Își auzea fiecare modulație a respirației; își auzea inima bătând și simțea, parcă transmise prin teluri, bătăile inimii lui Ades. Afară începuse să se întunece, un clopot violet se lăsa peste turn și peste castanii de sub fereastră, ale căror flori albe deveniseră sângerii; atunci, în sfârșit, Ades îi vorbise, fără să se întoarcă spre ea: „Îmbracă-te!"

Se îmbrăcase încet, cu mișcări nehotărâte, mâhnită nu de asprimea glasului, ci de spațiul care se așezase între ei. Stătuseră mult timp așa, până afară se întunecase de tot: el se ridicase, pe întuneric, și trecuse alături, de unde ieșise îmbrăcat de oraș. Pe drum revenise la gesturile vechi; îi luase mâna și umblaseră așa, apoi, trecându-i brațul prin spate, o cuprinsese de deasupra cotului, îmbrățișarea lui obișnuită, dar îi vorbise absent. Simțea că se silește să fie prevenitor. Ar fi vrut mai bine s-o certe, numai să rămână împreună pe străzi până a doua zi. O lăsase în fața casei și plecase grăbit. Sus fusese nevoită să-și închipuie că se dusese, din răzbunare, la vreo Lila de-a lui și nu înțelegea ce drept avea să se răzbune. A doua zi tot trebuia să-l vadă.

– De aceea mă gândeam, spuse maică-sa mângâindu-i părul, nu știu ce ne-a adus în București. Ai să mai urmezi facultatea? (De când nu mai fusese la cursuri?!) Mă gândeam că poate ar fi bine să te măriți. (Prin umerii Manuelei trecu un fior.) Suntem singure aici, avem nevoie de un bărbat în casă.

– Mamă, dacă ne trebuie un bărbat în casă, trebuie să mă sacrific eu?

– Dar cum, tu nu vrei să te măriți?

Ridică din umeri. Nu știa. Până să se mărite, trebuia să se ducă la omul cu puloverul alb, să-l tragă puțin de păr, avea o socoteală cu el. Se ridică.

Sunase la intrarea de serviciu; alergă la bucătărie să deschidă. În ușă, portarul o ținea pe Baba de subțiori. Baba nu voise să se urce în ascensor; venise nouă etaje pe scara îngustă, cu basmaua trasă pe ochi.

– Iacătă-ne, mămucă, și ajunși! râse portarul. Sărut mâna, domnișoară, aveți grijă de ea, că, dacă s-o uita în jos, odată încalecă pe mătură și-o pornește băbuța prin văzduh.

– Ba n-oi privi jos, să-mi dați ce mi-oți da, și nici nu mă mișc din loc.

Manuela o duse în bucătărie. Baba se așeză pe scaun, lângă mașina de gătit, și prinse a se cruci:

– Doamne ferește, că nu știu ce era să spun! Da' minte sănătoasă n-a avut cel ce-a făcut asemenea balamuc. Și eu, mai smintită, să mă urc aici! Că nu puteam să rămân acasă! Parcă nu s-ar fi găsit

un locșor și pentru mine la cimitir, mai într-o margine, între morții săraci, că nu sunt fudulă!

Manuela se întoarse în hol, să ajute la desfăcut geamantanele. Nu căuta decât un mijloc ca vremea să treacă mai repede. Când terminară, ceasul se făcuse trei. Își schimbă în grabă rochia, înfiorată de fiecare mișcare, și coborî.

– Unde pleci așa în fugă?

– La aerodrom! Am oră de zbor.

Nu-i rămase timp să-i pară rău că de aici înainte trebuia să mintă mereu. Între ea și maică-sa se așeza o pojghiță de gheață. Dar ziua era plină de soare, clopotele tramvaielor sunau festiv, vagoanele păreau mai curate, la fel zidurile caselor. O pulbere fină de aur se cernea din văzduh. Intră la florărie, jos, își încărcă brațele cu liliac sângeriu și, când ajunse, îl aruncă în mijlocul divanului.

– Mă așteptai mai curând?

El se apropie și-i cuprinse mijlocul în mâini.

– Te-aș fi așteptat de oricând.

I se păru că era prima lui vorbă de dragoste, fiindcă până acum trebuise să-l înțeleagă numai din gesturi. Îi trecu mâinile prin păr, cu degetele răsfirate, îi trase capul spre ea și-l privi în ochi.

– De ce nu ești totdeauna așa?

El nu înțelese, nu știa cum un om poate să nu semene cu el însuși; era totdeauna așa cum îi venea să fie. Se aplecă și urmări cu buzele conturul rochiei, pe gât, căutând locul unde se descheia. Era un gest, se gândea Manuela, dar nu singurul pe care putea să-l facă.

Ades rămase un timp așa, apoi ridică o mână și începu să-i descheie rochia încet, nasture cu nasture, mângâindu-l parcă pe fiecare în parte și pe toți în același timp, cum și-ar fi plimbat degetele pe claviatura de rândul trecut, căutând să-și amintească o melodie uitată. Umărul se dezgoli, melodia începea să se înfiripe, coborî mâna, neîncetând să-i adulmece pielea de pe gât, își petrecu trei degete între copcile din talie, trase, făcându-le să se desfacă toate trei deodată. Stătu așa, absorbind prin haine tremurul corpului; îi simțea bătăile inimii, speriate. Își mișcă amândouă mâinile spre catarama cordonului și deasupra găsi pumnii. Le urmări conturul, cu o mișcare înceată, ca o mângâiere, îi simți reci și încordați, de parcă n-ar fi făcut parte din ființa ei. Renunță. La fel de încet cum îi desfăcuse, se întoarse și, unul câte unul, încheie nasturii rochiei la loc. Manuela stătea cu capul pe

pieptul lui. El surprinse un scâncet, o chemare înfrântă; voia să-l rețină, dar nu cu mijloace depline. Se desprinse de ea cu mișcări calme, parcă nu ale lui, și, lăsând-o în picioare, în fața ușii, se duse să se rezeme cu fruntea de geam.

Manuela privi liliacul roșu de pe pat și plușul vișiniu, dincolo de care vedea puloverul alb, ca florile castanilor de afară. După un timp, el vorbi, fără să se întoarcă, și cu un glas neutru, ca pentru o ființă străină:

– Nu știu de ce te aperi atât!

Ea îl aștepta să se întoarcă, să-l poată privi în ochi: nu-l putea recunoaște altfel.

– Tu nu înțelegi de ce?

Ades se întoarse brusc; avea privirea neîmpăcată. Manuela îl privi cu ochii mari; își dădea seama că el nu înțelegea, într-adevăr, că nu putea să creadă. Respiră adânc. Lumina se tulbura. Vedea, neclar, puloverul alb și liliacul sângeriu de pe pat. Își simțea mâinile amorțite și reci. Era datoare să dovedească.

24

În prima săptămână din mai, Amedeu fu chemat la un miting la Cluj. Apăruseră și alți parașutiști, câțiva tineri, o femeie chiar, despre care se vorbea din ce în ce mai mult, dar numele lui nu putea fi uitat. Îl primiră călduros. Seara, înaintea mitingului, prefectul dădu un banchet; i se oferi un loc de cinste, și în discursuri fu pomenit des numele lui. Cunoscu parașutista despre care se vorbea și doi parașutiști tineri care urmau să se arunce înaintea lui. Cu toții se purtară respectuos. Amedeu se lăsă admirat și fu convins că renumele lui creștea. A doua zi, sculându-se devreme, ca să meargă la aerodrom, și plimbându-se pe stradă, în așteptarea automobilelor, își văzu în vitrine fotografia, înconjurată de o bandă tricoloră și de flori. Pe câmp venise lume multă, întreg orașul; văzuse în alte părți mai mulți oameni, dar spectatorii, în orice număr ar fi fost, îl impresionau mereu. I se păstrase, ca și până atunci, ultimul număr în program, ca fiind cel mai spectaculos. După câteva figuri acrobatice ale escadrilei negre, cunoscute de la toate mitingurile, se aruncă parașutista. Fu aclamată, apoi, înainte ca aplauzele să se fi sfârșit, încă o parașută înflori pe cer. Entuziasmul fu mai scăzut. După o vânătoare de baloane, se aruncă, foarte de sus, al treilea parașutist. Lumea începuse să se plictisească. Parașuta se deschise repede, imediat după lansare, la două mii de metri, și căderea avea să dureze mult. Atenția privitorilor se risipi; începură discuții; mulțimea se tălăzuia. Domnea o atmosferă de oboseală, când un țipăt colectiv străbătu aerodromul. Toată lumea era cu ochii pe cer. Parașuta se vedea acolo unde o știau, ca o meduză aeriană, dar marginile fluturau ușurate, și dedesubt parașutistul se prăbușea, desprins din legături. Un val de groază trecu peste mulțime. Câțiva o luară la fugă; femeile își acoperiră capul în mâini, țipând. Cei mai mulți rămaseră cu ochii pe cer, încremeniți.

Auzind țipetele, Amedeu, care pornise spre hangar, să se îmbrace de zbor, întoarse capul; văzu parașuta liberă, fâlfâind, și parașutistul căzând. Se gândi, îngrozit, că legăturile fuseseră largi și în momentul smucirii omul alunecase prin ele. Rămase cu ochii în gol, înmărmurit,

refuzând să meargă cu gândul mai repede decât căderea însăși și să-și imagineze sfârșitul ei. Dar se întâmplă ceva neașteptat și de neînțeles în prima clipă: cu o smucitură, căderea fu oprită, ca și când o mână nevăzută s-ar fi întins în văzduh și ar fi prins între degetele puternice omul prăvălit. Abia în momentul următor, Amedeu văzu înflorind deasupra o altă meduză albă. Mintea i se clătină; i se părea că se întâmplase o răsturnare a timpului, că momentul se suprapunea peste altul din urmă; mai mult, că îi lua locul, anulându-l, momentul când văzuse prima dată parașuta deschizându-se, sus, la două mii de metri, că deci abia acum începea lansarea și că scena anterioară fusese numai un produs al imaginației lui.

Publicul nu se dezmeticise încă la aterizarea parașutistului. Mulți nu puteau să priceapă că, prevăzut cu două parașute, el însuși provocase accidentul acesta senzațional. Spaima și stupefacția îi făcură să izbucnească în aplauze delirante.

Amedeu nu putu să vadă mai mult; îl chemau la avion, să ia înălțime din timp. Se arunca de la cinci mii de metri, cifră abstractă pentru cei de jos, fiindcă nici de la jumătatea acestei depărtări ei nu-l mai puteau vedea, topit pe cer. Saltul era totuși greu; trebuia să-și dirijeze căderea, ca să nu aterizeze în altă parte, trebuia să aștepte, lucid, cu mâna încleștată pe mânerul parașutei, momentele lungi ale prăbușirii.

Când decola, publicul tot îl mai aclama pe celălalt, care trecea, cu un automobil-platformă îmbrăcat în covoare, prin fața tribunelor. Îi trebui peste o jumătate de oră să ajungă sus. Vedea, în careul format de mulțime, proiectându-se pe iarba verde a câmpului, avioane mici, evoluând. Nu avea senzația înălțimii lor; i se părea că umblă prin iarbă, ca niște gândaci. Din toate, numai ei, aici sus, aveau vechile dimensiuni. În clipa când se apropia de cinci mii de metri și când jos aerodromul, prin pâclă, abia se mai vedea ca un punct, avu sentimentul zădărniciei; lumea nu putea să vadă și nu putea să găsească înțelesul acestui salt în gol. Își puse masca de oxigen, își strânse degetele pe mânerul declanșator și se aruncă, făcând gestul numai pentru sine, cu un total dispreț pentru cei de jos. O clipă se gândi să-și dirijeze căderea în altă parte, să nu coboare în mijlocul acestei mulțimi absente și ignobile.

Deschise parașuta mai sus ca de obicei, la vreo cinci sute de metri, din plictiseală. Avu timpul să vadă o dâră lungă de oameni îndreptându-se spre oraș. Plecau ca unii spectatori de la teatru, care se ridică grăbiți înaintea ultimelor replici. Se lăsă urcat pe platforma automobilă împodobită cu covoare și fu purtat prin fața tribunelor.

Publicul era absent. Câțiva aplaudau fără entuziasm. Amedeu rămase împietrit, în picioare, pe platformă, cu parașuta alături, lăsând să se împlinească ritualul până la cap.

Simți insuccesul, în proporții adevărate, abia mai târziu, la București, când, citind în ziare dările de seamă asupra mitingului, întâlni numele parașutistei, al celorlalți doi și al său pus parcă numai în semn de condescendență, fără nicio apreciere: „S-a mai lansat la sfârșit și vechiul parașutist Amedeu..." Era umilitor. Se închise în casă. O săptămână nu mai vorbi cu nimeni la telefon. Copiii se plimbară zadarnic pe stradă; el nu mai apăru în ușă, nici măcar la geam.

Manuela fu singura care veni să-l vadă și o primi, cu un aer obosit. Îl găsi în vechiul lui jilț, între ferestrele umbrite de piersicii în floare.

– Ești bolnav, Amedeu?

– Nu-s bolnav; mi-e milă de oameni și sufăr pentru ei. Durerea nu-i de mine; de mult n-o mai cunosc.

Ea se gândi la dopul de șampanie care-l făcuse să urle. Ar fi vrut să râdă. Nu se gândea că poate el spunea un adevăr, că era în afara durerilor, dar, după o concepție proprie, imposibil de definit pentru alt om.

– Amedeu, ești supărat fiindcă se vorbește de nu știu ce tânăr îndrăzneț? Mi-a spus cineva că, după două mitinguri, figura lui n-are să mai facă doi bani.

Amedeu se însufleți.

– Lumea vrea senzații de bâlci! Figura aceea sună ca o trompetă de tinichea, dar lumii îi place tinicheaua nouă și pulberea care pocnește și scoate fum mult.

– La Timișoara de ce nu te-ai dus?

– Nu mai mă duc nicăieri! Nu sunt făcut să sufăr două înfrângeri de aceeași categorie.

– Dar n-a fost o înfrângere!

– Ba da! Totală și definitivă. La vremea lor, mulți creatori nu au fost înțeleși: poeți, filosofi, compozitori, dar operele lor au rămas, și după zeci de ani, după sute de ani, li s-a stabilit valoarea. Gloria noastră nu poate fi postumă; ceea ce facem noi e efemer. Așa că s-a sfârșit cu mine pentru totdeauna.

– Ai de gând să nu te mai arunci?

– Poate că da, odată, într-o zi...

Manuela venea des să-l vadă, de câteva ori pe săptămână. Amedeu adusese o masă mare în odaie, și pe ea erau înșirate cărți. Le citea, de dimineață până seara, făcea sublinieri, apoi se apleca peste un caiet uriaș

și, cu un vârf de creion între degete, începea să scrie, mărunt, niște gânduri care îi veneau tumultuos. Ea se așeza pe un scaun, lângă el, și-i mângâia părul aspru, fără să-i vorbească. Amedeu o lăsa așa și nu se întrerupea din scris sau din citit. Odată îi spuse:

– Miroși a aerodrom.

Stătuse într-adevăr toată dimineața în hangar, cu Ades. La avionul lui se monta un aparat nou de telegrafie; cel furnizat de fabrică era defectuos. Ea zăbovea acum mai toată ziua acolo. Renunțase la pilotaj, iar la facultate nu se mai ducea deloc; pe Vladimir îl vedea foarte rar, când venea să se intereseze de antrenamentul lui Ades.

Ades făcuse până acum două zboruri mai lungi, o dată până la Ankara, a doua oară la Alep. Avionul se comporta bine, și el nu mai aștepta decât îndeplinirea formalităților (din Statele Unite mai trebuia să vină aprobarea de survol) ca să poată pleca. În ultimul timp, arăta o atenție din ce în ce mai mare avionului; în preajma lui devenea înfrigurat, nerăbdător și nervos. Rămânea toată ziua pe aerodrom. Restul timpului și-l petrecea cu Manuela.

Ea venea dimineața mai târziu, cu autobuzul, alerga la hangar, se încurca între picioarele lui, așteptându-se s-o certe, ținea cu tot dinadinsul să-i fie de folos. Voia, cu o ambiție caracteristică pentru o femeie, să contribuie cu ceva la realizarea raidului. La prânz mâncau împreună, la vreun restaurant din Băneasa sau de la capul Șoselei, apoi se întorceau la aerodrom. Câteodată el punea să se scoată din hangar avionul roșu și zburau, la înălțime mică, în jurul Bucureștiului. Ea cunoscu astfel periferiile, cu piețele lor mici, cu cârciumi, în fața cărora, la mesele scoase afară, se strângeau muncitori în amurg să bea un pahar de vin, cu case scunde și cu curți din care se ridica fum de gunoi ars, ca din ogrăzile de la țară. Copiii făceau semne, cu pălăriile, din drum, și femeile priveau de pe prispă, ținându-și mâinile streașină la ochi.

Alteori porneau în lungul câte unei șosele, luându-se la întrecere cu automobilele care răscoleau neputincioase praful. Însoțeau trenurile, spre Constanța sau spre Ploiești, salutând cu mâna oamenii de la ferestre. Se întâmpla să descopere cirezi de vaci pe câmp; Ades cobora foarte jos și le ocolea, cu motorul pus în plin. Vitele pășteau placide, nu se speriau, abia dacă ridicau alene capul să-i privească. „Se cunoaște că sunt vaci!" Pe cai însă apropierea avionului îi neliniștea, se opreau pe picioarele îndepărtate, ridicau capul cu urechile ciulite, se pregăteau parcă să pornească în galop, nechezând. Odată Ades fugări timp îndelungat, rotindu-se împrejurul lui, un armăsar mic, negru. Zburau

atât de jos, că Manuela parcă îi vedea ochii umezi, speriați. Treceau pe deasupra lui, avionul se răsturna pe o aripă, se întorcea și iarăși îl gonea din urmă, cu motorul în plin. Înnebunit, armăsarul sărea peste dâmburi, peste gropi. Trecu o râpă mlăștinoasă, se poticni, căzu cu botul întins în smârc, stătu o clipă așa, învins, apoi zvâcni iar și porni în galop peste câmp.

Ea ar fi vrut să se termine; rămăsese cu mâinile încleștate în bordul carlingii și nu avea puterea să-l oprească pe Ades de la acest joc. După o goană lungă, prin gropi și prin râpe, calul se opri istovit, cu gâtul întins în jos, țeapăn, cu picioarele înfipte în noroi. Îi vedea coastele jucând și nările aburind. Avionul îl ocoli, o dată, de două ori, tot mai jos. Manuela simți că Ades își pierde cumpătul. La al treilea viraj părea că nu mai are nici urmă de luciditate; avionul oscilă, beat, cu aripa aproape de pământ. Apoi deodată îl smuci, într-o clipă fu la câteva sute de metri, și de acolo îl puse în picaj, cu botul spre animalul paralizat. Avionul coborî, cu aripile fluierând, cu motorul în plin, urlând înspăimântător. Manuela nu-și putu lua ochii de jos. Calul stătea cu picioarele proptite în noroi, tremurând, înnebunit; în clipa când văzu că avionul vine în el, incapabil să mai fugă, se smuci și într-o mișcare disperată se ridică pe picioarele de dinapoi, înfruntând amenințarea cu capul întins înainte, cu ochii roșii, cu nările fumegând. Manuelei i se păru că-l aude nechezând peste zgomotul motorului, un nechezat sfâșietor, care o urmări de multe ori în vis – și victima rămase în urma lor, în aceeași poziție disperată, pe picioarele de dinapoi intrate în noroi până la genunchi, cu cele dinainte întinse în sus, într-un gest de apărare inutil.

La aterizare nu avu puterea să-i spună nimic lui Ades; nu îndrăzni să-i facă niciun reproș; se uită prostită în ochii lui și se asemui cu calul care nu avea mijloace să lupte cu el.

Dar nu toate zborurile aveau această sălbăticie. Uneori mergeau sus, de unde pământul învăluit în pâclă se vedea confuz, ca o hartă veche tocită și roasă. La înălțimea aceea nu mai avea senzația vitezei; câteodată nu mai auzea nici huruitul motorului. Trepidația lui îi transmitea prin călcâie furnicături în tot corpul; la început o iritau, pe urmă îi dădeau o amorțeală dureroasă și totuși plăcută, care o îmbăta. Urechea obosită de neîntreruptul huruit începea câteodată să înregistreze sunete inexistente; i se părea că aude, ca de departe, uneori acorduri de orchestră, alteori ciripit de păsări sau clopoței și glasuri de colindători.

Întâlneau câteodată pături compacte de nori. Treceau prin ele și simțeau umezeala lor în obraz. Își amintea că în copilărie visase să poată

ajunge dincolo, prin spărturile norilor, ca printr-o poartă, unde credea că începe altă lume. Acum trecea și într-adevăr o altă lume se deschidea acolo.

Erau straturi de nori albi, întinzându-se nesfârșit, în suprafețe orizontale, închizând pământul dedesubt; mergeau cu roțile pe ei, ca pe o șosea fără destinație. Se deschideau prăpăstii într-o parte, în alta, și în fundul lor erau tot nori, iar pământul nu se vedea nici în treacăt. Aceste adâncimi îi dădeau o amețeală ciudată, numai în prezența lor simțea abisul, ca și când ar fi mers peste prăpăstii, și numai când apărea pământul, oricât ar fi fost de departe, își regăsea vechea siguranță. Uneori se iscau munți gigantici, suri sau negri, împletiți în contururi fantastice. Avionul îi străbătea, scuturându-și aripile, și munții rămâneau în urmă, cu pantele destrămate. Și iar veneau nesfârșitele câmpii albe, pe care păștea parcă turme cenușii de oi într-o deplină pustietate. Minute întregi nu întâlneau altă culoare în jur decât alb și cenușiu, care simplificau lumea, dar o făceau infinită.

Întâlneau uneori straturi de nori suprapuse, la câteva zeci de metri unele de altele. Zburau printre ele, nu se mai vedea nimic decât nori, și drumul părea un tunel de piatră elastică. Din straturile de deasupra, destrămate, atârnau pe alocuri fire groase de aburi, în care aripile avionului se înecau și iar ieșeau deasupra, cum ar fi plutit, duse de vânt, pe o mare învârtejită.

După atâta cenușiu, bogăția de culori de jos, când se ivea pământul și când atmosfera era limpede, părea artificială sau numai închipuită; realitatea nu putea să ajungă la înălțimea de zbor. Era verdele lucios al pășunilor, verdele negru al pădurilor, albastrul argintiu, sticlos al apelor, albul șoselelor, galbenul lanurilor de răpiță înflorită, vânătul bălților și al smârcurilor, roșul țiglelor de la ferme.

Poate urmărită de amintirea primului ei zbor cu Ades, pe Manuela o fermecau aterizările în amurg, când soarele pe jumătate apus făcea să se aprindă aripile roșii ale avionului și când ea, cu vântul cântându-i la urechi, se închipuia arzând în cădere pe același rug cu însoțitorul din urmă.

După fiecare zbor, Ades avea în el durități de gheață; atunci se temea de el și îl simțea departe. Toată dragostea ei era făcută din spaime, care se topeau apoi în voluptăți nevisate. Chiar asprimea lui îi plăcea, fără explicație. Asprimea ținea de conturul lui sufletesc, așa cum se obișnuise să-l vadă din seara când îl cunoscuse, stând în capul scărilor,

mai mare și mai puternic decât ea, pregătindu-se să calce cu pași de uriaș pământul prefăcut în hartă.

O luase după el, într-un drum plin de vibrații, care era însăși viața lui trepidantă. O obișnui să bea cocteiluri la bar, suită pe scaunul înalt, să vorbească în gura mare și să spună bluff despre toate. Nu se sili s-o facă mai puțin superficială, n-avea nevoie de ea altfel. Merseră la spectacole vesele, la premiere, unde el, fiindcă își îngăduia orice gest, venea în haine de sport și în cămăși colorate. Erau ultimele premiere ale teatrelor particulare, care până la venirea verii continuau să joace pentru periferia orașului. Ades era cunoscut peste tot; publicul îl cunoștea de la mitinguri, actorii îl știau din culise. Lumea îi privea curioasă, și mai curioasă o privea pe Manuela, neștiind-o de unde vine.

Bunul simț al doamnei Argenta veghease asupra ei. Datorită croitoresei, Manuela își păstrase măsura la îmbrăcăminte, într-un moment când ar fi fost de așteptat s-o piardă. Purta rochii simple, aproape copilărești, și ele îi măreau farmecul, până la straniu. Frumusețea ei ciudată, puțin exotică, contrasta cu simplitatea rochiilor, al căror rafinament își făcea efectul, dar rămânea indescifrabil.

Luă de la Ades obișnuința să fumeze în public, la teatru, la baruri și la restaurante, țigarete lungi de două palme, și o păstră pe aceea de a-și vopsi buzele apăsat, dar știu să nu-și vopsească unghiile niciodată, nici să se ducă la coafor pentru a-și face o pieptănătură casnică. Își lăsă părul în libertatea lui sălbatică, tot mai lung, până ce ajunse să-i acopere umerii, într-o vreme când moda cerea să nu coboare prea mult sub lobul urechilor. Izbuti să-și păstreze sprâncenele întregi și să nu-și dea genele cu rimel, nici să-și fardeze obrazul. În viața aproape infernală care începea din clipa când porneau prin oraș, în aburul cocteilurilor volatile, în clinchetul de cristale, în fumul de tutun, în țipetele jazzului și în exclamațiile excitate, ea fumă, bău cocteil și dansă, continuând să păstreze candori de copilărie.

Uneori Ades o privea uimit, prin fumul de tutun, neînțelegând ce se întâmplă cu ei. Atunci o lua de braț cu o pornire aspră, nervoasă, o scotea în stradă și o purta înlănțuită strâns, până sub lumina unui felinar, unde, băgându-i mâinile în păr, îi dădea brutal capul pe spate.

– Ce-i cu tine? Ce crezi? Ce simți? o întreba, șuierând.

Ea își împingea buzele înainte, alintându-se, și-i arunca pe sub gene o privire tot atât de provocatoare, cât de nevinovată. Îi plăceau mâinile lui tremurătoare, brațele vânjoase care îi treceau pe sub subțiori, coatele care îi apăsau șoldurile, genunchii înfipți în coapsele ei vulnerabile.

Năsteau și spaimă aceste gesturi dezlănțuite, dar nimic mai mult decât spaima nu putea să-i mărească plăcerea de a se lăsa în mâinile lui, biruită.

Pe urmă el devenea tandru. Cu mâna pe după mijloc, îi apuca brațul de deasupra cotului, gestul obișnuit, și porneau pe străzi fără capăt.

Seara se întorcea acasă târziu. Maică-sa se obișnuise să nu mai fie îngrijorată dacă ea nu venea până după miezul nopții. Manuela nu mai simțea nevoia mângâierilor materne, care uneori o și umileau. Voia să fie singură; după un timp ajunse să încuie ușa odăii.

Maică-sa rămase cu Baba. Portarul le făcea cumpărăturile. Baba nu îndrăzni să pășească mai departe de mijlocul terasei. Când trebuia să șteargă geamurile, lăsa obloanele și aprindea lumina. Ea nu văzu niciodată orașul de sus și, împreună cu Stăpâna, pe care trepidația străzilor o obosea, reconstituiră în apartamentul de la etajul al nouălea, izolate de lume, atmosfera din cealaltă casă a lor. Noaptea, după ce se retrăgeau tramvaiele și peste oraș se lăsa o liniște nesperată, Babei i se părea că aude în depărtare murmurul Siretului.

Manuela deveni străină în casa ei. Când prima dată se întoarse spre miezul nopții, o găsi pe maică-sa așteptând-o în hol, neliniștita. Se rușină și, ca să nu arate, răspunse cu nepăsare.

– Manuela, cum se poate să vii atât de târziu? Am crezut că ți s-a întâmplat ceva. Unde ai fost până acum?

– M-am plimbat cu un băiat.

Nu putea spune „un bărbat"; bărbați erau oamenii grosolani și antipatici. Îi plăcea să-și lase capul pe genunchii ei, și ea să-și treacă amândouă mâinile deodată, cu degetele desfăcute, prin părul lui răvășit. Atunci îi spunea în șoaptă: „Dragul meu băiat!"

Maică-sa era obișnuită cu îndrăznelile ei; nu-și închipuise însă că vor ajunge până aici.

– Dar atât de târziu? Tu crezi că se cuvine?

Ridică din umeri și nu mai răspunse nimic. Nici nu se gândi că maică-sa poate suferă; deveni insensibilă la durerea celor apropiați, pe cât era de miloasă cu străinii. În vremea aceea, se apucă să împartă bani cerșetorilor de pe stradă, sume nesperate, care îi făceau s-o privească mirați. Câțiva îi țineau acum calea, cu obișnuință, și ea nu-i ocolea niciodată, le lăsa în mână câte o monedă mare și lucioasă de o sută de lei.

A doua seară, când o găsi iarăși pe maică-sa așteptând-o, îi spuse:

– Mamă, nu te-am rugat niciodată nimic important; te rog acum: nu mai aștepta până mă întorc!

Dar ea continua s-o aștepte. Manuela se plânse lui Ades.

– Vreau să mă duc mai devreme acasă. Mama nu doarme până nu vin.

– Trebuie să-i faci educația. Am să te învăț eu.

În noaptea aceea, o ținu până la trei. Când ajunse acasă, maică-sa era palidă, în fundul fotoliului.

– De data asta, am crezut că înnebunesc!

După această încercare, miezul nopții deveni o oră convenabilă. Văzând-o în seara următoare că se întoarce atât de devreme, nu-i veni să creadă. O mângâie, prostită de bucurie:

– Credeam că ai să mă chinuiești mereu.

De atunci continuă s-o aștepte, dar nu mai fu îngrijorată, și Manuela se obișnui s-o găsească la miezul nopții în fotoliul din hol, citind, cu ochii micșorați sub ochelari.

Astfel, casa deveni pentru ea numai un fel de culcuș. Se gândea, mai mult amuzată decât rușinată, că semăna cu pisicile lor, care uneori o luau razna, nimeni nu le putea da de urmă, veneau numai în zori să-și bea farfuriile cu lapte și să doarmă tolănite după sobă, câteva ore, înainte de a porni iar.

Nicio clipă nu avu sentimentul neîngăduinței. Le disprețuia pe fetele despre care presupunea că nu fac la fel. Când, seara, amețită de fumul, de alcoolul și de gălăgia barurilor prin care umblau, urca sub brațul lui Ades scările turnului spre odaia unde parcă stagna mirosul florilor de liliac strivite, dorea cu atâta ardoare îmbrățișarea lui, încât nu-i venea să creadă că odată se temuse.

Ziua aceea îi lăsase atâtea impresii confuze, că zadarnic încerca, în momente lungi de visare, s-o reconstituie cu un înțeles limpede. Își amintea că totul se întâmplase încet, mult mai încet decât îi fusese teamă că o să se întâmple. Ades, atât de dezlănțuit, devenise deodată blând, inexplicabil, fără nicio înrudire cu cel dinainte. Și totuși, nu trăda o reținere, părea că își schimbase deodată nu dispoziția, ci structura, în profunzime, că gesturile lui răspund unui ritm al sufletului, într-o totală armonie. De la prima lui mișcare, când se dezlipise din fereastră, Manuela înțelesese că nimic nu se va întâmpla în afara muzicii care începuse să-i sune în urechi, că totul va decurge în ritmul ei larg și-n acordurile ei depline. Spaima îi trecuse, un alt simțământ o stăpânea, dar tremura încă, încet, când, în umbra roșie dinaintea amurgului care cădea peste ferestre, se găsi cu genunchii rezemați în marginea divanului vișiniu, înfruntând urmarea fără nicio pavăză.

De fiecare dată când își examina aceste amintiri confuze, suferea că nu-și putea da seama, clipă cu clipă, gest cu gest, ce se întâmplase. Ar fi vrut să știe cât timp trecuse până ce Ades, dispărut din câmpul ei vizual, fără să știe unde, apăruse alături, solicitându-i alt simț ca să-l recunoască. Nu-l vedea, îl descifra prin piele, lipit de umărul ei. În momente distanțate, cunoscuse treptat câte ceva din el, dar nu știa ce se întâmplase în golurile dintre etape. Se afla în altă lume și de acolo aruncase numai câte o privire scurtă în lumea adevărată. Într-o clipă următoare se regăsi cu capul în crengile de liliac, și-i vedea numai umerii, dar prin acest fragment al ființei lui, mărit și adus în prim-plan, îi reconstituia întreaga alcătuire. Se simțea mult prea mică pe lângă el, într-o disproporție care însă nu o umilea; era fericită să fie atât de firavă. Și iarăși îi dispăruse din ochi, lăsându-i în amintire o zonă întunecată, în care îl recepționa numai pielea ei și îi refăcea încă o dată imaginea. În altă clipă după aceea – și sigur că erau momente lungi de întuneric la mijloc, niciodată n-avea să-și dea seama cât durase fiecare – îi regăsise mirosul de tutun, puțin aspru lângă dulceag, ca de smochină ținută în soare, și-l amestecase cu parfumul liliacului, atât de indisolubil, că totdeauna de atunci înainte unul îl evoca pe celălalt și nu le putea percepe decât împreună. Și iar se pierduse totul, lăsând întuneric, până ce îi auzise respirația viforoasă, trecându-i prin timpane, până în creier, și iar îi întregise imaginea, prin această senzație. Astfel, simțurile ei se încălzeau treptat și intrau în funcțiune la intervale, până ce se treziseră toate și se uniseră cu o putere de recepție amplificată.

Dar, cu toată lumina și întregirea care urmaseră, acesta rămăsese momentul cel mai indescifrabil; în urmă erau parfumul liliacului, mirosul de tutun, roșul florilor, vișiniul plușului, puloverul lui alb, pielea lui brună, imagini luate din alte momente și suprapuse peste liniștea astrală a încăperii.

Era o esență persistentă, pe care o regăsea ori de câte ori se întorcea acolo. Și tot nu putea s-o interpreteze.

Reveni aproape în fiecare seară.

25

Până în săptămâna patimilor, Amedeu nu ieși din casă. Numai Lola, fata Porumbelului, cu care reîncepuse lecțiile de dramă, Manuela și Gaița îl mai văzură în acest timp. Stătea de dimineața până seara în fața mesei, frunzărind cărți fără circulație și scriind apoi mărunt în caiete gânduri, cu capătul de creion care-i chinuia degetele. Gaița îi spunea însă tot ce se întâmpla în cartier și, în cele câteva minute cât dura raportul ei, o asculta cu luare-aminte. Uneori trimitea câte o vorbă băieților. Era prea puțin. Începură să se risipească prin alte cartiere, la jocuri cu nasturi sau cu gioale, de unde adesea veneau bătuți. Alteori se înfundau în cinematografele de pe Calea Griviței, unde rulau filme cu bandiți; își luau mâncare și stăteau acolo de la două și jumătate până la zece seara. A doua zi, reconstituiau filmul în piață, jucând cu convingere roluri de cowboy, de detectivi sau de scelerați.

În lipsa lui Amedeu, Colosalul devenise șeful coloniei: în curând spiritul lui îndrăzneț antrenă pe băieți spre alte isprăvi. Conduși de el, unii ajunseră într-un cartier de pe Dudești, cu case scunde, ale căror ferestre erau mereu acoperite și în ale căror porți așteptau fel de fel de femei. Colosalul își spunea pe nume cu multe dintre ele, ceea ce însoțitorilor lui li se părea extraordinar. Ei îl urmau, plini de teamă, de curiozitate și de admirație. În scurt timp, unul căpătă o boală rușinoasă. Părinții aflară; ieși mare scandal în cartier; mai mulți capi de familie merseră în delegație la tatăl Colosalului, dar acesta îi respinse cu cinism și continuă să-i dea băiatului, cu regularitate, bani pentru femei sau pentru alte distracții.

Un timp, supravegheați, ceilalți se liniștiră. Către ora cinci seara, Colosalul, cu freza într-o parte, în haine noi de Paști, bleumarin, cu guler alb, tare, și cu pantofi ascuțiți la vârf, pornea înspre oraș, cu țigara în gură. Nu putură rezista mult; în curând îl urmară din nou, înfruntând toate riscurile.

În dimineața Floriilor fu bătaie generală; câțiva oameni indignați pândiră banda când cobora din tramvai și, apucând fiecare câte doi de ceafă, îi duseră la casele lor, unde îi dădură în primirea gârbaciului părintesc. Până aproape de miezul nopții, cartierul răsună de pocniturile curelelor și de țipetele delicvenților. Colosalul, pe terasa casei, îi povestea Porumbelului cum le înjura pe femei.

Amedeu află cu îngrijorare despre aceste întâmplări. Gaița îi povestea totul, cu lipsa de rușine a copiilor crescuți claie peste grămadă într-o odaie unde se mănâncă, se doarme și se face dragoste, când se crede că ei au adormit. Îi spuse, cum se pricepu, că un val de nebunie cuprinsese pe băieți odată cu venirea primăverii, că nu-i mai putea ține nimeni în frâu, că fugeau și de la școală ca să se ducă la femei și că mâncau bătaie în fiecare seară.

„Nu sunt de vină nici ei, nici părinții, își spunea Amedeu, ci aceia care le scot ispita în drum."

– Când afli că se duc din nou, să mă chemi!

În Vinerea mare, pe la șapte seara, nu căzuse încă amurgul, Gaița veni într-o fugă.

– Se duc! Au vorbă să se întâlnească în Calea Plevnei, la colț.

Amedeu se ridică și își luă haina din dulap. Revenise la îmbrăcămintea veche, purta iarăși lavaliera cu buline, revărsată pe piept, pantofii de lac și stofă, încheiați cu nasturi în părți, și hainele negre, lustruite. Mai luă o carte groasă sub braț și se îndreptă spre ușă.

Seara cădea calmă. Cartierul, cu străzile goale, respira tihnit suflul primăverii. Copacii erau înverziți, și prin curțile mici din fața caselor înfloriseră zambilele, albe și roz. Pe la unele case lucrurile erau scoase afară; înăuntru se spoia; mirosul varului ajungea până în stradă. Prin alte părți, slujnicele, urcate cu picioarele groase pe pervazuri, ștergeau geamurile cu bucăți ude de jurnal, care făceau sticla să chițcăie, ca și când în jurnalul ud ar fi fost ascunși niște șoricei. Peste alte ferestre deschise erau trase perdelele; la lumina aprinsă timpuriu se vedeau prin pânză, ca într-un vis de copil, femei cu obrazul îmbujorat lustruind cu ceară ouăle colorate. Pe geamurile bucătăriilor se auzeau trântindu-se capace de cuptor, năvăleau în stradă aburii calzi de cocă vanilată.

Amedeu merse, furișându-se pe lângă garduri, până la colț, unde scoase capul, prudent. Câțiva băieți se îndreptau spre Regie. Îi recunoscu aproape pe toți. Se luă după ei prin umbra gardului. Începea să se întunece.

În Calea Plevnei, după ghereta de pâine, îl descoperi pe Colosalul. Avea o pălărie nouă, bej, cu borul lăsat pe ochi, și o batistă albă în buzunarul de la piept. Se sfătuia cu băieții asupra drumului. Trebuiau să meargă pe jos, fiindcă nu toți aveau bani de tramvai.

– Altă dată nu vă mai iau, dacă nu veniți cu bani de ajuns. E colosal cât avem de mers!

– Nene Mișu, îngână unul, mie îmi lipsesc numai doi lei. Crezi că se poate cu treizeci și opt?

Colosalul îl cercetă, disprețuitor; privirea speriată și parcă slugarnică a băiatului îl măguli.

– O să vorbesc eu pentru tine, răspunse, protector.

Îi văzu pornind într-un șir lung, pe lângă case. Din partea cealaltă venea un lampagiu care aprindea felinarele de gaz aerian. Amedeu se luă pe urma lor, căutând să nu-i piardă din ochi. La câte o cotitură a străzii, vedea în capul șirului pe Colosalul, care mergea bățos, ca un comandant de regiment, cu pălăria pusă drept pe cap și cu mănușile de ață galbenă în mâini. Strada se lărgea. Trecură pe lângă zidul lung, roșu, al cazărmilor. Zidul era peretele unui grajd; pe ferestrele mici, de sus, venea miros crud de bălegar și se auzeau caii lovind cu copita în pământ. După cazarmă traversară un mare loc viran și dădură în cheiul gârlei. De la o biserică de peste apă se auzeau clopotele. Un băiat se închină.

– Ce-i? îl întrebă altul.

– Închină-te, mă, că-i denie!

Primul ridică din umeri, pe urmă, văzând că bătaia clopotelor nu se mai termină, se închină și el.

– Am uitat să luăm lumânări, nene Mișule! spuse, râzând fals, cel din spatele Colosalului.

Colosalul nu făcu haz de gluma lui.

Gârla se scurgea, jos, cenușie, licărind în lumina felinarelor. Pe chei se simțea venind o undă de aer mai rece. Amedeu se opri, își rezemă cartea pe genunchi, sub cot, și cu mâinile reci își ridică gulerul hainei. Orașul se simțea crescând și concentrându-se. Umbrele copacilor de pe celălalt mal începură să slăbească. În golul lor se vedeau case răzlețe, cu ferestrele strălucind. În curând apăru un cartier întreg. Trei străzi marcate de felinare electrice porneau mănunchi peste podul Sfântul Elefterie. Dincolo de pod, între cele trei străzi, erau prăvălii scăldate în lumini. La bodegă, câțiva domni cu pălăriile date pe ceafă beau țuică, în fața meselor de fier scoase pe trotuar.

De acolo înainte, drumul se înfunda iar în liniște. Două străzi neumblate mărgineau gârla, dar mai departe, în lături, peste case, se auzeau clopotele tramvaielor. Trecură pe lângă un pod adormit, apoi în față apăru altul, luminat, plin de oameni, de automobile și tramvaie. Cerul deasupra se făcuse negru. O lume amestecată se revărsa pe pod, într-o parte și în alta; unii mergeau grăbiți spre casă, cu pachete la subțioară, alții se îndreptau, cu pași tihniți, spre Cișmigiu.

De la locul acesta zgomotos, o bucată de drum cheiul fu iarăși pustiu, dar orașul se simțea în apropiere, plin de lumini și de zgomot. Spre Piața Senatului, pe stânga, era un șir de case scunde, ale căror uși răspundeau de-a dreptul în stradă. Câteva femei, negre, vopsite crunt, în rochii scurte, încercau să intre în vorbă cu trecătorii. Pe celălalt trotuar, băieții se opriră o clipă, să le privească, strânși în jurul Colosalului.

– Nene Mișule, spuse Bursucul, adulmecând cu nasul lui lung, să nu mergem aici? Poate ne face reducere.

Colosalul își strâmbă buzele, disprețuitor.

– Dă-le dracului, că sunt otrăvite!

Una dintre femei auzi.

– Otrăvit ești tu, cioflingarule! strigă, scuipând în vânt de pe trotuar.

– Hei, clanța, clanța, Nico! se auzi un glas gros de bărbat.

La geam apăru un om negricios, slab, cu pălărie neagră. Femeia se întoarse spre el.

– Da' n-auzi ce spune?

– Care ești ăla, mă? se răsti bărbatul, rezemat cu mâinile în pervaz.

Băieții porniră repede, cu Colosalul în cap.

Drumul în continuare fiind prea luminat, Amedeu rămase mai în urmă. Trecu prin fața caselor cu teamă, lipit de balustrada cheiului, dar femeile nu-l văzură sau nu-i dădură importanță.

Dincolo de podul larg al Senatului, pe stânga, în fața umbrei negre, sinistre, a tribunalului, se înșirau ospătării și cârciumi. Pe trotuare erau grătare încinse, pe care sfârâiau mustos mititei și patricieni, înfruntând postul Paștelui. În aer se ridica un miros pătrunzător, unsuros și iute, de seu pipărat. Grataragii în halate albe, murdare, băteau cleștele în aer, într-un ritm îndemânatic, îndemnând trecătorii să se oprească.

– Aș mânca niște mititei, zise Bursucul.

– În zi de post, mă? se miră unul.

– Dacă te țin atâtea pofte, altă dată nu te mai lua după noi! îl certă Colosalul, din capul șirului.

Străbătură, pe malul gârlei, toată piața. La hala de carne, o clădire mare, urâtă, de cărămidă roșie, plină parcă de sânge, în ușile luminate puternic, se descărcau din camioane maldăre de miei jupuiți. Mai departe, tarabele cu ouă și brânzeturi se pregăteau de închidere. Negustorii și negustoresele își turnau unii altora apă cu ibricul, din găleată, să se spele pe mâini. Mișcarea pieței se potolea; cei mai întârziați cumpărători se îndreptau spre tramvaie. În continuare drumul devenea iarăși tăcut. De la Morgă, gârla intra într-un întuneric deplin și apăsător. Băieții părăsiră cheiul și o luară la stânga, pe o stradă luminată. În partea cealaltă se deschidea Calea Șerban Vodă, drumul spre cimitir. Amedeu își simți umerii strânși: încrucișarea acestor două direcții, tocmai în fața casei cadavrelor, i se păru ceva grotesc și macabru.

În spatele morgii se oprise o dubă neagră. Colosalul le-o arătă celorlalți:

– Iote mă, unu' care nu mai merge la femei!

Râseră înfiorați.

Trecură peste o răscruce gălăgioasă, unde se întâlneau mai multe linii de tramvaie, și ajunseră în Calea Dudești, plină de forfot omenesc. În apropiere era un cinematograf, o clădire ca o hală, cu o curte mare în față, pavată cu cărămidă. În curte, ținându-se de braț și mergând în cerc, se plimbau băieți și fete. Alții priveau fotografiile filmului viitor. După cinematograf, în fereastra unei prăvălii, văzură agățate de cârlige gâște jumulite, cu crestături negre la gât. Un bătrân singur citea după tejghea o carte groasă, în scoarțe negre îndoite la colțuri.

Merseră mai departe. Amedeu îi văzu dispărând în întuneric. Strada pe care apucaseră era mai îngustă și neluminată, cu case mici pe o parte, cu locuri virane pe alta. Numai în fund, aproape de răscruce, ardea un felinar. La primul colț era o cafenea mică, pe jumătate ocupată de un biliard. Câțiva oameni, oacheși și slabi, în haine negre, fără cravată și cu pălăria în cap, jucau carambolaj. Alți câțiva priveau jocul, tăcuți. La casă, în fund, lângă ferestruica pe unde chelnerul lua cafelele, stătea un om gras, într-o cămașă desfăcută pe piept. Un altul, înalt, cu părul negru, lucios, cu fața prelungă, cu o

mustață subțire, îmbrăcat ca jucătorii de biliard, încins pe mijloc cu un brâu îngust, verde, ținea cotul rezemat pe casă și trăgea dintr-un capăt de țigară. Odată cu fumul îi trimitea cafegiului în ureche niște vorbe șoptite. Cafegiul asculta fără să miște, cu un semn de bănuială între sprâncene. În ușă, pe scaune de lemn nevopsit, fără spătare, alți oameni își sorbeau cafeaua sau fumau, stând picior peste picior și arătându-și pantofii albi cu garnituri negre de lac.

Urmau câteva case mici, cu ferestrele întunecate. Porțile, de zăbrele acoperite cu tăblii de fier sau cu scânduri, erau întredeschise, lăsând să se vadă în curțile luminate bărbați tineri îmbrăcați felurit, roind printre femei. Unii purtau uniforme de soldat, însă cu cămăși civile și cu cravată sub gulerul militar desfăcut.

Cu toate că seara era răcoroasă, femeile aveau rochii subțiri, unele numai combinezoane, scurte, negre sau roșii, cu poala dantelată. Câteva stăteau în pantalonași, cu un bolerou în spate și cu sânii goi. Altele purtau halate albe, ca infirmierele; cu pielea roșie a brațelor și a picioarelor, cum se plimbau prin curte, aminteau ceva din grația cam împiedecată și din nevinovăția unor porumbițe. Cele mai multe țineau pe umeri capoate lungi, desfăcute în față, prin deschizătura cărora se vedeau pantalonașii întinși pe pântece. Erau și câteva în rochii de seară, cu volane și cu trenă, dar dintr-un material străveziu, care lăsa pielea fără nicio pavăză.

Colosalul își băgă capul prin curți, în timp ce ceilalți îl așteptau în stradă. Amedeu îi văzu cotind la dreapta; după ce așteptară puțin în fața porții, intrară la prima casă de după colț. Curtea, luminată numai în față, se înfunda în penumbră și părea că merge la nesfârșit. O mărgineau două rânduri de case scunde, văruite proaspăt. Uși, una lângă alta ca pe un coridor de hotel, dădeau de-a dreptul în camerele mici și se succedau până în fund.

Casa de la poartă era mai arătoasă. Două coloane subțiri de zidărie mărgineau intrarea, susținând un capitel cu ciubucăria de tencuială căzută. Câteva trepte de ciment duceau într-o sală mare, goală și neluminată, cu ușile deschise. De aici se vedea în fund numai o parte a salonului luminat țipător. Câteva femei stăteau rezemate de coloane; alte câteva de zid, în sală, singure sau de vorbă cu câte un bărbat, ținându-l de nasturele hainei. Pe trepte se strânsese un grup de băieți; în spatele lor, alții căutau să privească în salon, lungindu-și gâturile. O fată care stătea cu picioarele dezgolite până

aproape de șolduri pe un fotoliu în marginea salonului, așezată cu fața la intrare, se ridică și veni la ei cu țigara în mână.

– Lăsați ușa liberă! se răsti. Ce stați aici să împiedicați pe alții?

Colosalul se îndreptă fără șovăire spre prima femeie din curte:

– Unde-i Grațiela?

Femeia întoarse alene capul și strigă cu glasul răgușit, pe deasupra celor care închideau intrarea:

– Grațiela! Treci la interes!

Grațiela își făcu loc cu coatele printre băieții de la ușă.

– Dă-te la o parte, mă, linge talere!

Era o femeie de vârstă mijlocie, nu prea înaltă, grasă, robustă și butucănoasă. Purta pantalonași și sutien de satin negru. Picioarele, fără ciorapi, erau băgate în pantofi de lac, negri, cu tocul înalt, din cauza cărora mergea nesigur, cam aplecată în față de la mijloc, ținându-și echilibrul cu mișcări grațioase ale brațelor.

Ochii băieților se opriră pe coapsele ei groase, puternice, pe care negrul satinului le făcea să pară mai albe. Grațiela îl recunoscu pe Colosalul și îl ciupi de obraz.

– Ce faci, micule?

Colosalul îi trecu mâna pe după mijloc, cu mișcări cam înțepenite, trăgând cu coada ochiului la ceilalți. Grațiela îi învălui pe toți într-o privire.

– Mergeți cu mine, puștilor?

Colosalul răspunse pentru toți.

– Mergem, dar unul n-are decât treizeci și opt de lei. Femeia stătu puțin la îndoială, apoi făcu cu mâna un semn de generozitate.

– Nu-i nimic, trece!

După ce observă casa în care intraseră, Amedeu mai merse nehotărât câțiva pași, până la capul străzii, apoi se întoarse. Case asemănătoare erau peste tot, și în porțile lor se vedeau grupuri de femei. Câte unele făceau un pas înainte, ținându-i drumul, și îl îmbiau:

– Frumosule, nu stai puțin?

Una îl apucă de braț.

– Unde te duci cu cartea asta groasă? Nu vrei să-mi citești și mie din ea?

Amedeu își trase mâna, cu un gest politicos, și își văzu de drum. La casa din colț se opri puțin, ezitând, apoi intră. Pe deasupra băie-

ților care închideau intrarea, țâșneau valuri groase de fum. O femeie îi ieși înainte.

– Pe mine mă căutai, micule?

El își scoase pălăria.

– Doamnă, caut pe stăpânul sau pe stăpâna acestei case.

Alte câteva femei se apropiară, intrigate.

– Fetelor, o fi profesor! Să știți că vine să ne înscrie la școală!

– Ori poate să ne dea lecții de dans!

– Ia tăceți, că dânsul îl caută pe domnu' Zambilică! Domnu' Zambilică a plecat până la comisariat, dar poftiți înăuntru de-l așteptați.

Nebănuit din ușă, salonul se lărgea mult în dreapta; era o încăpere lungă, spațioasă, întinsă până la stradă. O lampă electrică cu trei brațe proiecta în spațiu, din trei becuri mari, fără abajur, o lumină albă și rece. Pereții, peste fondul roz, aveau zugrăvit un desen grosolan, în dungi verticale. Pe o măsuță acoperită cu o cârpă roșie era un aparat de radio, cu un haut-parleur ca o pâlnie de gramofon. În dreapta ușii, pe jumătate ascunsă de sobă, se vedea o masă albă, de brad nevopsit. Tăblia ei, hârșâită, avea din palmă în palmă orificii de pușculiță, și în dreptul fiecăreia era scris numele unei fete.

În fața intrării se aliniau două rânduri de scaune pentru pensionarele casei; în lungul peretelui din dreapta, erau fotolii de catifea roșie, roasă, cu colțurile lemnăriei sărite, destinate clienților.

Când intră Amedeu, în salon se găseau numai câteva fete; cele mai multe căpătaseră învoire să meargă la denie. Aparatul de radio transmitea o predică, și fetele, strânse în jur, ascultau cu spatele spre ușă. Altele fumau, plictisite. Amedeu, care își ținuse tot timpul pălăria pe piept, se înclină politicos. Câteva ridicară capul, mirate, altele pufniră în râs, altele rămaseră nepăsătoare, parcă îndobitocite.

– Îl caută pe domnu' Zambilică, le șopti cea care îl condusese. Ședeți, vă rog, domnule!

Amedeu se înclină și se așeză. Văzu un om pe alt fotoliu; se ridică să-l salute; omul îi aruncă o privire absentă, mișcă sprâncenele, mirat, pufni pe nas a nedumerire, își lăsă antebrațul pe genunchi, încovoindu-se și începu să-și frământe pumnii nervos.

După ce se reașeză, Amedeu deschise cartea; citea atent, fără să se mai preocupe de cei din jur. Fetele îl priveau, pe furiș, mirate. Câte una, chemată printr-un semn din ușă, se ridica tăcută, lua de

pe o etajeră aflată lângă aparatul de radio un prosop mic, făcut sul, și ieșea. Altele se întorceau, cu țigara în gură, gălăgioase.

– Sst! Gura! le potoleau cele care ascultau predica.

– Frați creștini, se cuvine ca în această Sfântă Vinere Mare...

O fată subțire, brună, cu părul negru tăiat scurt, cu un breton până deasupra sprâncenelor, intră, furișându-se. Omul de lângă Amedeu tresări și, lăsându-și greutatea în picioare, păru că se pregătește să se repeadă. Fata avea o rochie neagră, destul de decentă, numai puțin prea scurtă, lăsând să i se vadă genunchii frumoși. Ar fi putut să pară o mică ucenică, o vânzătoare de magazin, o midinetă speriată de oameni. Aruncă prosopul făcut ghem în coșul de lângă sobă și întinse pumnul deasupra mesei cu orificii de pușculiță. Bărbatul de lângă Amedeu sări în picioare.

– Kety, stai!

Fata înlemni. Bărbatul se repezi, îi prinse pumnul și o târî în mijlocul salonului, la lumină.

– Arată mâna!

Kety începu să tremure, încolțită.

– N-am!

Bărbatul se dădu un pas înapoi, își puse mâinile în șolduri și o privi printre gene.

– De ce n-ai? (Se întoarse spre fetele care stăteau nepăsătoare pe scaune.) De la șase a intrat la odaie cu un golan și vine cu mâna goală. Așa-i?

Fata tremura în mijlocul odăii. Bărbatul făcu un pas ușor, elastic, ca de dans, și din șold pumnul se opri, greu, în bărbia ei, aruncând-o înapoi, până în sobă.

– Așa-i?

La început Amedeu urmări scena, probabil fără s-o înțeleagă. Lovitura brutală îl făcu să se dezmeticească. Închise cartea, o așeză pe fotoliul alăturat și, ridicându-se solemn, se îndreptă spre agresor.

– Domnule!

Acesta nu-l auzi; stătea aplecat deasupra victimei, pregătindu-și al doilea pumn. O fată se repezi și-l apucă pe Amedeu de braț.

– Nu te pune cu domnu' Emil! Vrei să nu mai ieși viu pe ușă?

– Cum își îngăduie să bată o femeie?

– Stai jos! Nu te amesteca; dumneata nu știi ce-i aici. Domnu' Emil are dreptate, de mult o pândește. Kety stă în fiecare după-masă

la odaie cu unu' și nu-i ia niciun ban. Spune și dumneata, se face? Să-l înșele așa pe domnu' Emil?

Domnul Emil o apucă pe Kety de mână și dintr-o smucitură, o readuse în mijlocul odăii. Câteva fete intrară, pe rând, își lăsară banii și trecură lângă aparatul de radio, fără să dea atenție răfuielii.

– Unde-i acum? șuieră Emil.

Odată cu vorba, o palmă grea plesni obrazul fetei.

Amedeu se smuci, dar protectoarea lui de adineauri, femeie voinică, izbuti să-l imobilizeze în fotoliu.

– A plecat, răspunse Kety.

Alte două palme îi plesniră obrajii. Se clătina, dar părea mulțumită și nu încerca să se apere.

– Pește, hai? Pește ți-a trebuit?

Un brânci o aruncă din ușă până în sobă. Bărbatul o privi cu dispreț și se așeză în fotoliu. Fata scâncea, printre vorbele predicatorului: „Suntem datori, bunii mei frați întru Isus, să ne grijim sufletele..."

– Isusul tău de târâtură!

Întărâtat din nou, Emil se repezi la sobă, o apucă pe fată de umăr, o întoarse cu fața în lumină și, dintr-o smucitură, îi lipi două palme, apoi își reluă locul în fotoliu.

Amedeu încercă să-și reia lectura, dar îl împiedicau suspinele fetei. Ridică ochii din carte și o privi cum plângea, rezemată de sobă. Avea un trup firav, de fetiță, aproape fără șolduri, cu picioare subțiri, neformate. Rochia neagră o făcea să semene cu o biată orfană.

– Cine-i fata asta? întrebă pe vecina care stătea de pază.

Emil auzi și răspunse grosolan:

– O putoare!

Pe chipul lui Amedeu apăru un zâmbet blând, plin de înțelegere.

– Femeile nu sunt niciodată vinovate de ceea ce fac rău. Bărbații poartă vina greșelii lor. Faust e vinovat, nu Margareta!

– Ia mai tacă-ți gura! îl opri, cu glasul răgușit de tutun, o fată care fuma lângă aparatul de radio.

Celelalte râseră grosolan, apoi se potoliră să asculte predica. „Fiii mei, spunea predicatorul, Sfintele Paști care vin..."

– Paștele mă-tii! înjură Emil, gata să se repeadă.

O fată se repezi de afară.

– Vine domnu' Zambilică!

Domnul Zambilică intră ca uliul între găini. Fetele încremeniră.

– Cine mă caută?

Era un roșcovan scund, spătos, cu mișcări iuți, gata în orice clipă să strângă pumnii. Un rând de dinți de metal alb, ca de oțel, îi făcea gura să semene cu o mașinărie. Spre deosebire de Emil și de ceilalți bărbați din cartier pe care îi văzuse Amedeu, purta haine de culoare deschisă, primăvăratică, și cravată cu nodul atât de mic, că părea un bob de linte. Din buzunarul de la piept îi atârna o batistă de mătase gălbuie, mototolită.

– Dumneata ai treabă cu mine?

Era nervos și amenințător. Amedeu nu se intimidă, nu-și dădea seama de situație; se înclină, cu pălăria pe piept.

– Dacă sunteți stăpânul acestei case, vreau să vă vorbesc.

Tonul acesta ceremonios, neprevăzut și greu de explicat, îl cam descumpăni pe noul venit. Dintr-odată, nu se simți în apele lui.

– Să trecem în birou, răspunse, politicos fără voia lui.

Din sală o ușă dădea în altă încăpere, mai mică, tot spre stradă.

– E cineva în birou?

O fată se repezi să vadă.

– Nu-i nimeni.

Biroul avea în față un pat de fier, acoperit cu o stambă cărămizie; o dormeză înaltă, îmbrăcată în mușama gri, mărginea peretele vecin; alături erau o chiuvetă și un dulăpior alb de medicamente. În comparație cu celelalte odăi, îi lipseau fotografiile de pe pereți și avea în plus o masă în mijloc, iar în jurul ei câteva scaune.

– Scuzați dezordinea, zise Zambilică, încercând să zâmbească din mașinăria lui de oțel. Când e aglomerație, fetele mai intră și aici, că eu nu prea am treabă la birou. Eu mai mult pe afară, înțelegeți, cu treburile, știți. Sunteți de la Protecția minorelor? A mai fost un domn de la dumneavoastră; lucrurile sunt în ordine, dar, dacă ați venit, nu-i nimic...

– Nu sunt de nicăieri, răspunse Amedeu, declamând. Vin trimis de propria mea conștiință.

Pe chipul lui Zambilică se produse numaidecât o schimbare. Începea să aibă aerul din momentul când intrase în salon, dar în zâmbetul care îi înțepenise peste dinții de oțel mai stăruiau puțină îndoială și nedumerire. Se sprijini cu mâinile roșcate în marginea mesei.

– Cum adică?

– Domnule, începu Amedeu, un oarecare număr de copii de școală, pe care îi cunosc, ai căror părinți sunt oameni onorabili, au intrat adineauri aici.

În colțul gurii lui Zambilică apărea o strâmbătură de dispreț. Făcu ochii mici și își privi vizitatorul cu pleoapele întredeschise, aproape edificat.

– Să le fie de bine! zise. N-o să-i opresc eu dacă li s-a făcut de femei.

– Li s-a făcut de ce spuneți fiindcă le găsesc la prima solicitare. Întreprinderea dumneavoastră e de două ori imorală: că silește niște biete femei să se depraveze...

– Nu le silește nimeni!

– ...și că îngăduie unor adolescenți, în perioada când își formează sufletul, să creadă că totul în viață poate fi cumpărat la fel de ușor. Dumneavoastră, domnule, faceți din ei nu niște vicioși, ci niște dezarmați.

– Și ce vrei dumneata de la mine?

Zambilică ocoli masa cu pumnii strânși.

– Nu vreau, ci vă cer! peroră Amedeu.

– În numele cui vorbești dumneata?

– În numele purității universale!

– Carevasăzică, vrei mardeală! zise Zambilică simplu, fără enervare, ca omul lămurit. (Îl privi câteva clipe, încurcat, se scărpină în ceafă, se trase un pas înapoi și deveni împăciuitor.) Nene, acu' fusei la comisariat; avusei o daravelă. Să nu facem scandal în Vinerea Mare; mai speriem și fetele astea. Las-o naibii! Nu vezi c-ai greșit adresa? Haide să ți-o arăt eu!

Îl apucă de braț cu blândețe și îl trase spre ieșire. În sală, lumea se mai rărise. Dincolo, predica la radio continua: „...și pregătiți-vă să-l primiți pe Cristos!"

Zambilică îl scoase pe Amedeu în curte: o fată se grăbi să deschidă poarta; ieșiră în stradă.

– Ia uite, nene, ce lună frumoasă! Și ce aer! Dă-o naibii, să ne certăm tocmai acum?! Bei un șpriț?

– Nimic, și cu atât mai puțin vinul nu îmi va corupe conștiința! făcu Amedeu, oprindu-se indignat în fața lui.

– Bine, bine! Nu te supăra!

În dreptul cafenelei, unul din oamenii cu pantofi albi, care își fuma țigara rezemat de zid, salută, ducând două degete la pălărie:

– Salve, nene Zambilică!

Zambilică răspunse, ridicând mâna pe jumătate:

– Hai să trăiești!

– Cine-i cioclul?

– Haide, haide, ține-ți gura!

Merseră până la răspântia mare, unde se întâlneau mai multe linii de tramvai. Un autobuz roșu stătea în marginea trotuarului. Zambilică făcu semn șoferului să nu plece și-l târî repede pe Amedeu la ușa din spate.

– Merge la Mandravela?

– Merge, merge! răspunseră mai multe glasuri.

În autobuz erau mahalagii și țărani, mai ales femei cu coșuri și cu garnițe, lăptărese întârziate. Zambilică îl împinse pe Amedeu înăuntru.

– Suie repede, că pleacă!

Șoferul ambală motorul.

– Arde-i un bilet de patru! îi strigă Zambilică încasatoarei, râzând cu toți dinții lui de oțel. Și să-l dai jos la balamuc!

Autobuzul porni cu radiatorul fierbând. Zgomotul motorului acoperi bătăile clopotelor de la o biserică apropiată.

26

Manuela străbătu bulevardele de la ora când profilul orașului se pierdea în întuneric. Nicio fereastră nu era luminată; casele n-aveau înălțime. Așa, rece și gol, orașul părea mai mare în dimensiunile lui orizontale.

Se trezise cu emoția zilelor de examen; atunci se scula de cu noapte să revadă un curs nelimpezit. Era o amintire; de mult nu mai dăduse niciun examen. Când se sui în taximetrul pe care îl găsise jos, la depozitul de benzină, o mai urmărea clopoțelul ceasornicului deșteptător și o urmări până la Băneasa.

Automobilul mergea pe bulevarde, cu viteză mare, urmărind linia tramvaiului, și din contactul cu fierul anvelopele lăsau în urmă un șuier modulat, răsfirat în aer ca o coadă de cometă. Pe sub parbrizul întredeschis venea înăuntru o șuviță de aer rece, care-i atingea numai gâtul. În restul cupeului era o căldură plăcută. Își ridică gulerul pardesiului și se trase într-un colț, cuibărindu-se mai bine în perne; aici șuvița de aer rece nu-i mai atingea gâtul, ci fruntea, și îi răsfira părul pe tâmple.

Pe la Piața Victoriei, automobilul intră sub arbori ca într-un tunel. Șoseaua era goală; poate pe la unele restaurante ascunse în frunziș, unde se zăreau lumini triste înaintea zorilor, întârziații mai chefuiau, dar nu se vedea mișcare și locurile păreau pustii. Aici era mai întuneric și mai frig. Pe negândite, arborii se terminară; automobilul ieși în câmp și deodată cerul apăru deasupra, rece și plin de stele.

La aerodrom, văzu de departe luminile aprinse în fața hangarului. Câteva umbre se plimbau pe platforma de beton. Un tractor remorca avionul. Coborî din automobil în momentul când Ades ieșea din hangar, în combinezonul de piele, care lucea făcând ape reci. Veni la ea și-i strânse mâinile în fugă.

– Îmi pare bine că n-ai întârziat!

– Cred că e prima dată când ajung undeva la timp.

El nu-i mai răspunse; își trase mâinile reci din mâinile ei calde și alergă la avion. Manuela îl urmări în lumina slabă; îl văzu urcându-se cu mișcări elastice deasupra carlingii și căutând ceva într-un buzunar de piele, lipit înăuntru, pe bord. Cunoștea acum atât din el, încât îl regăsea, întreg, în fiecare mișcare. Fiecare gest al lui, fiecare pas, fiecare scuturare a umerilor îi amintea de ceva, fiindcă viața ei în ultima lună fusese tot timpul legată de-a lui. Se despărțeau seara, dar dimineața se trezea cu el în gând.

Într-unele zile, după un raid de antrenament, Ades dormea mai mult. Își îngăduia să fie leneș cu voluptate și fără mustrare de cuget, fiindcă avea prea multă energie și era prea întreprinzător. Când se ridica în picioare, nu putea sta la un loc, avea o trepidație de cal nărăvaș. În ființa lui era mereu ceva în mișcare: mâinile, degetele, genunchii, pleoapele, ochii, și, când o clipă se oprea, atent la ceva, atunci mai rămâneau nările, pe care nu le putea stăpâni și care fremătau. Aceeași trepidație îl stăpânea la aerodrom, în oraș, în localuri, la teatru sau oriunde ar fi mers. Dar îndată ce venea la odihnă și se întindea în pat, învelit în cearșafuri, mișcările lui deveneau mai domoale, iar el căpăta ceva de pisică leneșă și alintată. Sculatul devreme era o obișnuință pe care și-o impunea cu asprime, își acorda însă din când în când dimineți de trândăvie. Atunci Manuela venea să-i mai ciufulească și ea părul ciufulit de somn. Avea un fel ciudat de a dormi, cu fața în sus, fără perne, cu chipul senin, destins, păstrând o mică încordare numai în pumnii strânși, dar aduși copilărește unul lângă altul, pe piept. Obloanele întredeschise lăsau să intre în odaia rotundă o gamă de raze oblice. Se arunca în genunchi pe divan și își îngropa mâinile în părul lui. Își găsea parcă niște gesturi vechi și făcea totul firesc, de parcă l-ar fi cunoscut pe Ades din copilărie. Atât de întreg se contopea în îmbrățișarea lui, atât de inexplicabil, de neînțeles și de armonios, încât niciodată nu se îndoi că se născuse pentru el.

Se gândea uneori, cu o nostalgie vagă, la întâmplările dinaintea lui. Vladimir îi mai stăruia în amintire, cu plimbările lor pe malul Colentinei și prin mahalalele Bucureștiului, pe care acum le mai vedea numai din avion.

Într-o zi îi spuse lui Ades: „Hai să ne plimbăm afară din oraș." El o privi mirat, apoi o trase în fața oglinzii. „Tu nu vezi că n-ai nimic pastoral?"

Și o duse la bar. O ducea, într-o goană neîntreruptă, prin localuri zgomotoase, pline de fum, de muzică și de strigăte de femei.

Ea se simți repede plămădită pentru această viață, ca pentru tot ce venea de la Ades. Interesul lui pentru ea creștea în lume, unde o vedea admirată. Privirile celorlalți, ale bărbaților, ca și ale femeilor, îl măguleau și îl excitau. Atunci, pe jumătate ametit de băutură, o trăgea pe un coridor, după o coloană sau după o draperie, îi băga mâinile în păr și, dându-i capul pe spate, îi percuta ochii cu o privire tulbure. „Când te văd așa, îi șoptea, absorbind-o prin toți porii, nu-mi vine să cred că pot face cu tine ce vreau!" Apoi îi trecea mâinile pe obraz, pe urechi, pe gât, pe umeri, coborând, căutând fiecare parte a corpului ei. Îi cuprindea mijlocul în mâini, sprijinindu-și greu podul palmelor în șolduri, cu un scâncet în gât, ca de copil sau de dulău. Un freamăt ascuns, de care Manuela era inconștientă, se trezea în șoldurile ei provocate. Atunci o târa de mână și, cu o întârâtare pe care aerul curat al nopții parcă o mărea, pornea spre casă, ținând-o cu brațul strâns de mijloc.

Ea știa ce înseamnă fiecare gest al lui. Când îi înlănțuia mijlocul, pornit, cu respirația șuierând, cu nările palpitând, se simțea femeie, în mișcări și în suflet, se lăsa în mâna lui așa cum dorea el, și poate mai mult. „E de necrezut cât poți să înnebunești un om!" îi spunea uneori Ades.

Ar fi vrut să-l întrebe, să-i ceară lămuriri și confirmări. Cu obrazul arzând, îl asculta, dorea să-l audă vorbind și se speria de vorbele lui.

Mult timp participase la aceste îmbrățișări îmbătându-se din beția lui, dar păstrând o nedumerire în trup. Pe urmă, în învelișul ei vag, nedumerirea începu să crească. Învelișul se subție, deveni iritabil și dureros. Câteva zile, neștiind ce se întâmplă cu ea, crezu că e beată, bolnavă sau că înnebunește, până ce învelișul explodă și nedumerirea se risipi, lăsând locul unei mulțumiri sfâșietoare. Se simți învinsă și victorioasă, distrusă și reclădită în tiparele lui.

Dar în ea rămânea și un copil care nu putea să se împace cu femeia decât supunându-se ei cu smerenie. Iar femeia, la rândul ei, spre a nu nemulțumi copilul și spre a nu-l pierde, își lepăda din când în când lascivitățile, îmbrăca haine neatinse de mâna bărbatului, își scotea păpușile din dulap și le alinta ceasuri.

Odată Ades îi spuse mirat: „Închipuie-ți că s-ar putea să țin la tine!"

De multe ori era tandru, dar și mai des avea gesturi de camarad. Dacă Manuela voia să vadă un film care lui nu-i plăcea, și nu-i plăceau mai niciunele, o însoțea la cinematograf, stătea câteva minute alături, pe urmă se scuza în șoaptă: „Mă duc în hol să fumez o țigară."

Ea rămânea să-și vadă filmul în liniște, zâmbind mulțumită, fiindcă îl știa afară, așteptând-o ca un câine rău și credincios. Mai tot timpul, în afara câtorva ore din noapte, stăteau împreună. Îl întreba: „Nu ai prieteni?" „Ba da, dar prietenia nu-i ca dragostea; trebuie să dureze chiar dacă nu o cultivi. Când voi avea nevoie de prietenii mei, îi voi găsi."

Din ziua când venise Stăpâna, el nu mai urcase în apartamentul lor. Nu admitea tutela familiei; în ceea ce-l privește, făcuse tot ce-i stătuse în putință să scape de ea. Tatăl lui era Consilier de Curte, pensionar, un domn cu părul și cu mustățile albe, cu fața trandafirie, ca de copil, pe care nu se cunoșteau urmele briciului. Umbla în toate împrejurările îmbrăcat cuviincios, cu redingotă neagră, cu gulere tari, înalte, și cu cravată albă. Mama lui avea statură și maniere de principesă. Ades vorbea despre ei cam batjocoritor, luându-le peste picior maniile, imitând indignările Consilierului și leșinurile demne ale Consilieresei când aflau vreo ispravă de-a lui.

Le purta un fel de prietenie mai mult șugubeață decât afectuoasă; parcă tot timpul ar fi vrut să le facă „bau!" de după uși. Prima dată când, vorbind despre mama ei, o numise „bătrâna", Manuela îl oprise cu asprime: „Mama mea e foarte tânără! Te rog să nu-i mai spui așa!"

Ades fu uluit de această intervenție aproape fanatică. Evită s-o mai întrebe ceva despre maică-sa și nici Manuela nu-i mai vorbi. Renunță să-l invite sus, cum avusese de gând, și astfel scăpă de o jignire, fiindcă el ar fi refuzat să vină. Avea un dispreț cert pentru

familie; o vizită la părinții unei fete l-ar fi făcut să se simtă ridicol ca un pețitor.

În apropierea lui, Manuela trebuia să nu se mai gândească la maică-sa, dar nu avu remușcări. Tot ce i se întâmpla venea prea repede ca să-i mai rămână timp de reflecții. Erau zile când îl știa pe Ades la autorități, la legații, la ministere. Atunci rămânea acasă, îngrijorată că va trebui să-și înfrunte gândurile. Nu ajungea niciodată până la ele, fiindcă Ades îi apărea din senin. O chema la telefon când nu se aștepta deloc.

– Vino repede jos! Număr până la treizeci și, dacă nu vii, plec.

– Unde ești?

– La cafenea, te aștept! Am numărat până la patru; mai ai douăzeci și șase.

– Stai să-mi iau o rochie!

– Cinci, șase...

Îl cunoștea; era în stare să plece în clipa când ea cobora ultimul etaj. Se repezea la ascensor. Îl găsea în vitrina cafenelei, la locul obișnuit.

– Hai la cinematograf! Am descoperit un film!

O urca într-un automobil, o ducea în goană la un cinematograf de cartier, pe Calea Griviței, pe Văcărești, pe Călărași. După ce intrau, stătea câteva minute și se ridica, șoptindu-i:

– Ies în hol să fumez o țigară.

La sfârșit îl găsea într-adevăr afară, fumând liniștit. Dar în timpul filmului el făcuse câteva drumuri precipitate în oraș sau telefonase în douăzeci de locuri. Se îngrijea astfel tot timpul de ea, n-o lăsa singură nici în orele când era ocupat.

Într-o seară, cu câteva săptămâni înaintea plecării, i se dădu un banchet. De mult Manuela nu mai venise acasă atât de devreme. La zece, se urcase în pat. Sună telefonul:

– Vino repede jos!

– S-a întâmplat ceva?

– Da; coboară!

– Sunt dezbrăcată.

– Te aștept cinci minute să te gătești.

Îl găsi, fără pălărie, ca de obicei, așteptând-o cu țigara în gură, în fața intrării. Fusese nevoit să lepede hainele sport, cineva îl

convinsese că trebuie să vină în smoching. Cum stătea în stradă, burzuluit, cu mătasea reverelor lucind, semăna cu un pui de cioară căzut din cuib. Fu sigură că i se întâmplase ceva rău. Se repezi spre el:

– Spune-mi ce este?

– Vreau să mergem la Moși.

Manuela nu avu timp să râdă; el o luă aproape pe sus și-o aruncă într-un taximetru.

– Dar, bine, cu banchetul ce s-a făcut?

– A mers bine până la discursuri. Cât a vorbit unul, am stat supus. Când am văzut că începe al doilea, m-am ridicat. „Eu mâine am zbor de antrenament."

O luă după el, târând-o de mână, prin toate barăcile de la Moși. O puse să tragă la belciuge și-i încărcă brațele cu obiectele câștigate, împușcară în niște figuri care începeau să miște și să cânte, intrară la Luna Park, se lăsară aruncați pe dușumele, claie peste grămadă, la Roata miraculoasă. Alături era un carusel pentru copii. O platformă circulară mânată de un motor care pocnea învârtea caii de lemn în poziții de galop, apoi sănii, automobile, motociclete, avioane, bărci, trăsuri; chiar și un tramvai. Roata tocmai se oprea; câțiva copii își așteptau rândul. Părinții sau guvernantele îi supravegheau înșirați în lungul barăcii.

– Ce caută cu copiii noaptea? se miră Manuela.

– E un frumos obicei al nostru, să nu nedreptățim nici pe cei mai cruzi membri ai familiei când mergem la petrecere. De aici au să-i care la berărie, să le bage pe gât bucăți de patricieni și să le dea câte o sorbitură de bere amară. Am pățit și eu la fel când eram mic, în sânul distinsei mele familii. Stai să vezi ceva interesant! Observă ce preferință au tinerii din viitoarele generații.

Copiii se repeziră pe platformă; unii încălecară pe cai și începură să simuleze, cu încântare, mișcările de galop; alții puseră stăpânire pe motociclete, aplecați cu încordare peste ghidon; alții, în automobilele miniaturale, se apucară, plini de gravitate, să învârtească volanul. Câteva fetițe se urcară în sănii și în trăsuri. Unul, care ocupase locul din avion, imita, cu sinceritate și cu importanță, huruitul motorului. Câțiva se urcară în micul tramvai și se așezară pe bănci cu o cumințenie antipatică.

– Ce părinți or fi făcut asemenea copii! se indignă Ades. Eu le-aș fi interzis!

– Nu fi nedrept! Trebuie să meargă cineva și cu tramvaiul.

– Nu! Tramvaiul înseamnă renunțare!

Se dădură în *montagnes russes*. În vagonetul lor, în față, se nimerise o pereche bătrână. La fiecare pantă, femeia țipa, înspăimântată. Ades îi puse mâna pe umăr.

– Dacă mai țipi o dată, te arunc jos, babă fricoasă!

Bătrânul era prea speriat ca să intervină, rămase țeapăn, cu pălăria tare îndesată pe urechi și cu bastonul între genunchi. La tunel, Ades le spuse:

– Acum trebuie să vă sărutați!

N-avea frână, nici măsură, făcea totul dezlănțuit și năstrușnic.

Cerul deasupra Moșilor era plin de artificii, de strigăte și de fanfare. Se opriră la o tarabă cu gogoși și priviră bucățile de cocă fierbând în cazan.

– De ce spui „La gogoașa înfuriată"?

Negustorul ridică din umeri: nu știa; așa apucase de când se pomenise pe lume.

– Să-ți explic eu... începu Ades cu convingere.

Manuela îl apucă de braț și-l trase mai departe. Sub o hală mare de scânduri, luminată de becuri mari, țipătoare, la sute de mese, erau târgoveți care beau bere cu halba și mâncau mititei. Pe o estradă cânta un taraf de lăutari, pe alta o fanfară, iar la mijloc dansau niște fete costumate picant. După balet veni un comic care făcu mai multe scamatorii fără haz. Sfârși, împroșcând lacrimi pe ochi, spre nedumerirea mulțimii, prin două tubulețe de cauciuc în culoarea pielii, disimulate cu meșteșug pe sub perucă și în lungul sprâncenelor. Ades îl aplaudă cu entuziasm.

După ce se plimbară cu automobilul electric, care abia se mișca, greoi ca o broască țestoasă, ceea ce nu împiedică pe niciunul din ei să scoată strigăte de spaimă la viraje, intrară în Tunelul groazei. La cotituri apăreau prin surprindere tablouri macabre. Prin aer atârnau benzi de hârtie care fosneau și, fluturate de curent, îți atingeau obrazul; în întuneric, inimile slabe puteau să le ia drept duhuri necurate. Țipară fără sfială, luându-se parcă la întrecere care se poate speria mai tare și băgară groaza în câteva perechi

aflate în față și în spate. Trebuiră să se dea în lanțuri, de mai multe ori, și toate acestea, făcute de-a valma, izbutiră să o amețească pe Manuela. La plecare, aveau brațele pline cu obiecte cumpărate sau câștigate la roata norocului. Ajungând acasă, după miezul nopții, Ades îi mai puse deasupra și agoniseala lui, încărcând-o ca pe un pom de Crăciun. Adormi numaidecât și nu putu să râdă de toată întâmplarea decât a doua zi, când trezindu-se găsi, morman în mijlocul odăii, lucrurile de la Moși.

În aparență, Ades nu era niciodată conform cu el însuși; multe din gesturile lui rămâneau de neînțeles, dar toate făceau parte din spiritul lui foarte mobil. Manuela nu înțelegea acum de ce nu fusese bucuros ca ea să-l conducă la aerodrom. Seara, la despărțire, el îi spusese:

– N-am mai călătorit de mult cu trenul, dar, dacă îmi face ceva rău când îmi amintesc de gări, sunt batistele fluturate la geam. Mi-ar plăcea să ne luăm rămas-bun acum.

Manuela cunoscuse atunci un sentiment nou. Nu-și închipuia că ar putea să-l conducă altă fată (altă femeie!), n-avusese niciodată timp să se întrebe dacă ar putea să existe vreuna, dar încercase un sentiment de gelozie pe toți care aveau să fie acolo. Îl convinsese s-o accepte, după lamentări felurite. N-avea de ce să fie umilitor; tot ea biruise. Strălucea de mulțumire. El îi spusese concluzia esențială:

– Odată am să mă îndrăgostesc de tine.

Linia neagră a pădurii începea să se deseneze în depărtare. Manuela văzu că înaintea zorilor orizontul oscila cu nehotărâre, palpita, ca o pleoapă care începe să se deschidă. Vântul venea pe aerodrom, rece, aducând mirosul câmpului umed.

Merse până la marginea platformei de beton și se așeză pe bara metalică a împrejmuirii. Câteva automobile veniră pe rând din oraș. În penumbră nu putu să-i recunoască pe cei care coborau. Erau toți îmbrăcați în pardesie de culoare închisă și, în umezeală, în frig, în incertitudine păreau martorii care sosesc pe teren înaintea duelului. Mai târziu descoperi automobilul lui Vladimir. Erau peste două săptămâni de când nu-l văzuse. El se arăta foarte atent, politicos, nu rece, dar nici familiar; continua să-i spună pe nume ca unei prietene confirmate; nu părea niciodată tulburat de

apropierea ei, pe care nici n-o căuta. „Oare o fi știind?" Era liberă, dar oare nu-l lezase? Adesea se simțea rușinată.

El își petrecea zilele pe aerodrom. Câteva doamne, cunoștințe vechi, din cele care îi țineau contabilitatea amoroasă, veniră să-l vadă aici, în îmbrăcăminte elegantă, cu blănuri pe umeri și cu voalete pe obraz. Se purta la fel de politicos cu toate și tot din politețe izbuti să fie cu unele cât de cât întreprinzător. Nu era timid, dar îl paraliza teama de ridicol. Nu făcea parte din categoria de oameni care încearcă o sută de gesturi ca să le reușească unul. Prefera să renunțe decât să fie învins. Văzuse în jurul lui atâția oameni biruind, împotriva armoniei înnăscute a naturii, punând mâini păroase pe lucruri imaculate, însușindu-și bunuri care nu li se cuveneau și nu li se potriveau, încât ajunsese să-i fie silă de orice gest fără îndreptățire clară și fără garanții viitoare.

Manuela căută să-i recunoască silueta între cei din jurul avionului și tresări când îl văzu, uimită cât îi erau de familiare mișcările lui. Îl recunoștea la fel de bine ca pe Ades, care tocmai cobora din avion. Amândoi i se părură la fel de apropiați și avu o strângere de inimă că Vladimir plecase pentru totdeauna de lângă ea. Care era vina ei și cât de mare era pierderea?

Un mecanic se urcă în avion în locul lui Ades. Acesta strânse mâinile tuturor, apoi, descoperind-o pe Manuela în penumbră, unde ceilalți n-o vedeau, veni fuga spre ea.

– Te-am lăsat singură! Acum înțelegi de ce nu voiam să mă conduci?

Ea își scoase pieptenele din buzunarul pardesiului și începu să și-l treacă prin păr. Pe urmă scoase din alt buzunar oglinda și rujul și își desenă buzele.

– Ai putea să te ocupi puțin de mine! observă Ades.

Manuela își băgă lucrurile în buzunar, întinse mâinile, i le înfipse în păr și-l trase spre ea. El avea un fular alb de lână. Își lipi buzele de țesătură, apăsat, lung, lăsându-și, roșie, amprenta gurii.

– Peste zece zile! zise Ades. Seara, la șase. Tot aici. N-am să întârzii.

Era nervos. Porni în fugă. Îl urmă, stăpânită de o senzație nouă, slăbiciune caldă în suflet, rece în trup. Zgomotul celor

două motoare avea un timbru nou; și inima ei avea alt timbru. Ades primea un carnet și niște hârtii din mâna unor oameni necunoscuți. Alături era Vladimir, îmbrăcat într-un pardesiu negru; părea solemn. O văzu și o salută. O salutară și ceilalți. Își reveni și îi privi pe toți; la urmă ochii i se întoarseră și se opriră la Vladimir, plini de nedumerire și remușcări. Ades își pusese casca, strângea, în fugă, mâna celor din jur. Manuela văzu în lumină fularul pătat de fard, urma roșie a gurii ei, ca un sigiliu. Avionul era îndreptat spre farul de la marginea pădurii, gata de plecare, și, cum Ades stătea acolo, sus, pregătindu-se să zboare în jurul lumii, i se păru un gigant pe lângă ceilalți rămași pe pământ. El mai întoarse o dată capul; văzând-o în spatele avionului, cu mâinile în buzunare, cu părul scuturat de curentul elicelor, îi făcu încă un semn de despărțire. Ea se simți puternică, îl simți al ei, egal, de aceeași statură, în vreme ce rămânea atât de mare pe lângă ceilalți, veniți să-i cronometreze plecarea, pe lângă cei peste care avea să zboare, pe lângă Dumnezeu care avea să-i urmărească zborul. Fiindcă pornea cu roșul gurii ei pe fular, ducând un mesaj unic, pe care nu i l-ar fi încredințat nimeni dacă n-ar fi fost ea pe lume. Se ridică pe vârfuri, ca și când ar fi vrut să zboare spre el, mândră, recunoscătoare și fericită. O rafală de praf smuls din iarbă o izbi peste față. Văzu hainele oamenilor fluturând, își ținea cu mâinile, comic, pălăriile în cap. Înfruntă curentul cu pumnii strânși în buzunare, trufașă și încremenită. Văzu avionul gonind peste câmp, depărtându-se, pierzându-și greutatea, dematerializându-se, până ce dispăru deasupra pădurii. Rămase nemișcată, cu părul în ochi, cu obrazul încă biciuit de curent, cu timbrul motoarelor în ureche.

Peste câtva timp, îi văzu pe ceilalți rotind capetele; avionul trecea pe deasupra aerodromului, să ia drumul spre sud-est, dar ea nu putea să se uite. Privea, pietrificată, în direcția unde plecase; pentru ea, acela era drumul, până la capătul vieții și al pământului.

Lumina de la pădure se stinse, și orizontul se făcu alb. Ceilalți erau încă pe platforma de beton, fumându-și țigările, pregătindu-se să plece. I se păru că se trezește dintr-un vis spre a cădea în altul. Văzându-l pe Vladimir, se scutură și găsi în jurul ei dimineața. Se apropie de el, amorțită. Statură față în față, stânjeniți, ca doi străini

care se regăsesc singuri, după ce sicriul unui prieten comun a fost băgat în groapă.

– Îmi pare rău că ai renunțat la pilotaj, spuse el de departe. N-aveai niciun motiv. Și n-ai nicio scuză. Nimic nu era mai important pentru tine decât să duci la sfârșit primul lucru cu adevărat serios pe care l-ai început.

Manuela înțelegea, credea, știa că într-o zi are să regrete, iar în alta are să plătească.

Merseră împreună la stația de radio. Ades urma să trimită mesaje din jumătate în jumătate de oră. Primele douăzeci de minute trecuseră, și radiotelegrafistul își pusese aparatul în funcțiune. Manuela se așeză lângă el, gâtuită și puțin înghețată. Vladimir ședea lângă fereastră; privea afară, crispat, cu fața palidă.

– Am timp să fumez o țigară? întrebă Manuela.

Nu-i răspunse nimeni și nu-și dădu seama ce puțin îi interesa pe ceilalți intenția ei. Își scoase din buzunarul pardesiului o țigară turtită și o duse la gură cu mișcarea cunoscută, potrivind-o cu vârful limbii și răsucind-o să se umezească. Era o țigară de la Ades. De la primul fum, mirosul tutunului i-l aminti, și ea se pierdu în amintiri, ca într-o irealitate.

Se trezi la apelul aparatului, piuituri în cască, semănând cu chemările speriate ale unui pui de pasăre. Îl văzu pe radiotelegrafist calm, scriind fără grabă. Gândul lui Ades se materializa pe hârtie, ca și când l-ar fi scris propria lui mână, o înșiruire de litere și de cifre enigmatice. Vladimir veni alături și citiră: YRB–ADS... YRB–ADS...

Era numele aerodromului, urmat de al avionului. Acel ADS i se cuvenea ei, înaintea oricui.

Totul decurgea normal. După câteva clipe, se auzi semnalul de închidere a emisiunii „V.A." și semnătura „ADS". Tot pentru ea!

Telegrafistul își scoase liniștit casca și învârti butoanele aparatului; când lămpile se stinseră, Manuelei i se păru că îl pierde pe Ades, că sufletul lui se stinge în eter; se înfioră. Afară se luminase; soarele răsărea vesel în fereastră. Jumătatea de oră de tăcere care urma, în încăperea aceasta cu aparate negre, i se păru insuportabilă.

Se simțea obosită, o obosea mai ales așteptarea, jumătățile de oră dintre mesaje, care fragmentau zborul făcându-l să pară din bucățele lipite una de alta.

Porni spre casă; Vladimir rămase. Nici n-o opri, nici nu se oferi s-o conducă. Era tot crispat și palid la față. Ea nu putea să-l înțeleagă astăzi dacă nu-l înțelesese altădată.

La poartă nu găsi niciun automobil, merse pe jos, pe marginea șoselei, până la pod, unde în fața unei cârciumi aștepta un taximetru. Reveni în oraș cu o impresie ciudată. Era ora plecărilor, nu a întoarcerilor. În loc să primească razele soarelui în obrazul drept, ca de obicei când se ducea în zori la aerodrom, le primea pe obrazul stâng și nu recunoștea străzile, casele, copacii, ale căror umbre se distribuiau invers. Îi deschise Baba.

– Ce face mama?

– Iar cu durerea de cap!

Manuela ridică din umeri; i se păruse că răspunsul Babei ascundea un reproș, ca și când ea ar fi fost vinovată.

În camera Stăpânei ferestrele erau închise și obloanele pe jumătate lăsate, totuși zgomotele de jos se auzeau înfundat, neîntrerupt, sâcâitor, claxoane de automobil, brutale, inutile, insuportabile. La trecerea tramvaielor, geamurile începeau să vibreze. În aerul camerei, închis, plutea miros de eter, ca la spitale. Stăpâna stătea ridicată în perne, cu părul în două; codițe subțiri atârnându-i pe umeri. Slăbise; pe gât, sub bărbie, avea riduri adânci, și în codițele părului erau împletite șuvițe sure. Îmbătrânea cu repeziciune.

– Mă omoară orașul!

– Mamă, trebuie să te plimbi; dacă stai toată ziua în casă, sigur că te îmbolnăvești! De ce nu mergi la Șosea sau în Parcul Carol?

– Nu vreau să mai văd atâta lume! Și mă obosește mișcarea de jos. Poate ar fi fost mai bine să stăm într-un cartier.

– Și pe mine mă obosea la început, știi. Câteva săptămâni am crezut că înnebunesc; pe urmă m-am obișnuit. Ai să te obișnuiești și tu.

– Tu ești tânără, eu îmbătrânesc. Mă simt tot mai obosită și mai nervoasă; ieri am certat-o degeaba pe biata Babă. Mă omoară automobilele, auzi-le, nu se mai sfârșesc! E unul care trece noaptea, în fiecare noapte pe la trei, cu claxonul apăsat, îl aud de la statuie cum vine, și îmi sparge urechile, Doamne, mă înnebunește, parcă-i goarna îngerului din Ziua de Apoi! Îl aud până la capul bulevardului, pe urmă nu mai pot să dorm. Și încep tramvaiele;

vin din toate părțile, dinspre gară, dinspre piață, dinspre Obor, dinspre Cotroceni, le aud cum își târăsc fierăria printre case, și așa, uite așa le simt aici, uite aici, în inimă, parcă se cațără pe inima mea și nu mai pot, nu mai pot!...

– Mamă, trebuie să chemăm un medic, trebuie să fie o doctorie, să te liniștești.

– Uite, bromural. În fiecare zi înghit la pastile și nu-și mai fac niciun efect. Am să mă otrăvesc.

– Acum am să stau cu tine, n-am să mai plec de acasă. Dacă-ți trece capul, căutăm o trăsură și ieșim după-masă să ne plimbăm la Șosea; pe urmă mergem la un cinematograf. Zău, mamă, să vezi cum ai să te liniștești!

Manuela își lăsă capul pe umărul maică-sii, cu un gest aproape uitat.

– Să vezi ce menaj fericit o să facem noi două! Hai, te rog mult, odihnește-te!

În hol însă, și duioșia, și entuziasmul i se topiră. La această oră de dimineață, când soarele abia se ridica peste acoperișuri, când ziua abia începea, fiind ora de sculare a altor zile, se simțea prea obosită să-i suporte toată lungimea și tot golul. Nu-i mai plăcea casa, holul i se părea prăfuit, odaia ei străină, fiindcă de mult o abandonase. Baba, care intra să deretice, cu basmaua ei neagră, părea o îngrijitoare de cimitir, parcă venea să aprindă candelele.

– De ce te îmbrobodești așa? Nici acum nu ți-e cald?

– Apoi eu nu am anii matale. La anii mei, nu se cuvine să umblu altfel.

Zece zile i se părură deodată insuportabil de lungi. Trebuia să le umple cu ceva ușor de mistuit, spumos și agreabil, ceva colorat, fără griji, fără gând. Fugi la Madam Argenta să-și comande rochii. Când ieși, se apropia amiaza; jumătate de zi trecuse. Îi reveni curajul: aveau să treacă toate!

Pe Calea Victoriei se revărsa un val de stofe și de mătăsuri. Cercetă rochiile femeilor cu un interes care o făcea să-și uite pașii. Pe urmă începu să privească bărbații. Nu-i plăcea niciunul, nu putea să-i compare cu Ades, nici cu Vladimir, și fu convinsă că un al treilea ca ei nici nu se găsește. Intră în fugă la Capșa, luă un carton mare cu prăjituri, se urcă într-un automobil și porni spre Băneasa. Când

ajunse, soarele îmbrăca aerodromul din plin. Cerul era albastru, înalt, curat, fără nicio scamă de nor și cuarțul din tencuiala clădirilor sclipea ca niște paiete. Coborî și alergă veselă la stația de radio, unde se opri, cu nasul turtit în geam. În locul zâmbetului, pe chipul ei se lăsă un val de nedumerire. Aparatele pe pereți luceau, negre și părăsite.

Ultimul mesaj fusese primit la nouă și jumătate. Radiotelegrafistul continuase să asculte neliniștit. Câteva clipe înainte de venirea Manuelei stinsese lămpile; la aerogară sosise tocmai atunci o telegramă de la Alep.

În ușa clădirii, pe care soarele o îmbrăca în lumina lui strălucitoare, Manuela văzu câțiva oameni nemișcați. Vladimir se desprinse dintre ei și se apropie, sfârșit, cu capul în pământ.

– Ades a căzut! spuse când fu lângă ea.

27

Sfârșitul lui iulie aduse un val chinuitor de căldură. Zăpușeala se potolea numai câteva ore înaintea zorilor, apoi, îndată ce soarele se arăta pe acoperișurile de tablă, căldura din ziduri și din asfalt parcă renăștea, și orașul începea să toropească, încă înainte de a se fi deșteptat.

Prin parcuri și bulevarde copacii își lăsau ramurile să atârne, ofilite, părea că și ei dogoresc, că scot căldura cu rădăcinile din fundul încins al pământului, ca s-o verse în aer, prin frunzele veștejite, ca prin niște aripioare de radiator.

Spre prânz, tălpile se înfundau în asfaltul moale; chiar granitul negru al pavajului părea înmuiat; înmuiate păreau și liniile tramvaiului. În lumina orbitoare a soarelui ajuns la zenit, străzile semănau cu niște albii de râu secate.

Oamenii umblau cu hainele pe braț, cu cămășile lipite pe spinarea nădușită, cu batiste înnodate la gât, târându-se prin umbra zidurilor, fără să-și dea seama că și zidurile dogoresc. Mișcarea orașului era lâncedă, vehiculele circulau mai puține și mai încet, claxoanele se auzeau gâtuite, și huruitul tramvaielor înfundat, ca și când roțile ar fi fost de lemn, iar șinele frecate cu unsori.

Pretutindeni obloanele stăteau toată ziua lăsate; ferestrele erau închise și acoperite cu hârtie albastră; multe case păreau părăsite și pe multe străzi ceasuri întregi nu mai trecea decât câte un câine, cu coada moale și cu limba roșie atârnând până la pământ.

În centru, mișcarea normală a orașului continua, la autorități, la ministere, la bănci, la bursă, dar lumea ieșea istovită. Sub copertine de pânză desfășurate peste trotuare, la mese care nu dogoreau mai puțin decât asfaltul, oameni năduși ți, cu pălăriile de paie date pe ceafă, beau, cu năduf, halbe de bere, ca după o clipă căldura să crească și să-i doboare.

Era un moment, către ora două, când văpaia se apropia de un grad care ar fi putut să coaguleze sângele în artere; din asfalt se

ridicau parcă flăcări, și aerul juca deasupra, consistent, ca o apă care dă în fiert. Atunci, ultimii supraviețuitori se târau în câte vreun ungher, căutând o amăgire, și câteva ceasuri orașul părea mort. Câte un automobil care trecea răscolind aerul încins, câte un tramvai gol târându-se din stație în stație inutil făcea și mai apăsătoare liniștea străzilor puse la copt.

Abia înspre seară mișcarea începea iarăși; pe Calea Victoriei, chipuri noi, figuri necunoscute, venite parcă dintr-un alt oraș, se vedeau pe același spațiu tocit dintre Cercul Militar și Palat; era publicul de vară al orașului.

La cinematografe se jucau filme vechi, cu prețuri infime, pentru niște spectatori care se aventurau să suporte pe lângă temperatura străzii câteva grade în plus.

De la căderea serii, în Cișmigiu și în celelalte parcuri aproape nu se putea circula; exasperați, orășenii veneau să răsufle aici, dar erau atât de mulți, că în unele clipe aerul între copaci devenea tot atât de apăsător ca pe străzi.

După miezul nopții, vântul aducea, în sfârșit, de afară adieri proaspete, dar zidurile și asfaltul le înghițeau nesățioase. Cu toate ferestrele deschise, orașul adormea chinuit.

Cât dură căldura, Manuela rămase în casă, cu obloanele lăsate, toropind de dimineață până seara, jos, pe covor, aproape dezbrăcată. Terasa se încingea, trimitea valuri de căldură înăuntru, nici noaptea nu se răcorea, menținea căldura până în zori, ca un calorifer. Zadarnic vărsa Baba căldări de apă pe mozaic; în câteva clipe apa se evapora, și deasupra se ridica un abur dulceag, leșios.

Migrenele Stăpânei se întețeau. Ar fi trebuit să plece undeva la munte, făcuseră pregătiri, când în sufletul Manuelei se născu o neliniște inexplicabilă. O frământau îndoieli nelămurite, se trezea dimineața cu huruit de motoare în urechi. În fragmente de vis se vedea pe aerodrom, cu părul fluturat de vânt, cu curentul elicelor în obraz, îl vedea pe Ades făcându-i semn cu mâna de deasupra carlingii, și totul dispărea, ca să rămână numai îngrozitorul huruit. Uneori, în locul lui Ades vedea fularul alb, cu urmele roșii de fard; cineva părea că i-l bagă în ochi, fardul se transforma într-o pată de sânge, și ea se trezea speriată. Iar când toate se limpezeau, îi rămânea în urechi, neiertător, huruitul motoarelor.

Atunci își amintea, obsedată, de celelalte motoare, din copilărie; momentele se suprapuneau, se confundau, și ea, aproape halucinând, se gândea că trebuie să existe o legătură între ele, o predestinare.

Curând, zgomotul începu s-o chinuiască nu doar în vis sau în clipele când se trezea din somn, confuză, ci în plină lumină a zilei. Erau momente când înlemnea, cu senzația că un avion se apropie și zboară pe la ferestre; îndată își dădea seama că urechea ei deforma astfel zgomotul tramvaielor. După un timp, auzi huruitul din senin, fără vreun zgomot exterior. Își clătina năucită capul, și-l ascundea sub perne, dar huruitul continua și trebuia să-l asculte, exasperată. Începuse să folosească, fără nicio alinare, pastilele de bromural ale maică-sii; atunci hotărâseră să plece din București. Dar, înainte de a sfârși strânsul bagajelor, lângă neliniștea veche se născu o altă neliniște, crescu, și deodată cauza ei apăru, ca o damnațiune.

Manuela se privi în oglindă înspăimântată. Obrazul își pierduse culoarea, devenise palid, gura i se subțiase, pielea buzelor părea încrețită, cearcăne mari îi umbreau ochii, care singuri își păstrau strălucirea. Câteva șuvițe de păr îi atârnau lipite pe frunte, fără viață, descurajant, păr mort, ca dintr-o perucă. Nu se recunoștea, era îngrozitor cât se prăbușise deodată.

Îi fu teamă să se arate așa maică-sii și Babei și se simți singură. N-avea cu cine vorbi, n-avea cui să se destăinuiască. Îi socoti pe toți din jurul ei dușmani, gata s-o judece și să n-o ierte. Își aminti de Josefina și fu primul gând care o liniști. Încercă să-și ia altă înfățișare, își pieptănă părul, cu vechile mișcări repezi și lungi, ca să-l readucă la viață, își desenă gura cu roșu și alergă s-o caute.

Era îndată după prânz. Scările înguste care duceau la mansardă dogoreau. Ajunse sus cu respirația aprinsă. Așteptă o clipă înainte de a ciocăni; prin geamul de deasupra ușii văzu, vag, o umbră mișcându-se și i se păru că aude pe cineva vorbind. Bătu sfioasă; înăuntru se făcu liniște, brusc. După un răstimp, bătu mai tare; nu-i răspunse nimeni. Se hotărî să plece, dar înainte mai ciocăni încă o dată. Atunci, în sfârșit, umbra reapăru pe geamul mat, și podeaua odăii scârțâi.

– Cine-i?

Recunoscu glasul Josefinei; se bucură, se revăzu dintr-odată în atmosfera de la aerodrom, din zilele senine ale începutului, când nu se simțea nicio furtună și nu se vedea niciun nor. Își spuse numele și puse mâna pe clanță. Urmă însă o tăcere, până ce Josefina îi răspunse, încurcată:

– Vrei să vii mai târziu? Să nu te superi! Vino, vreau să te văd! La mine e foarte deranjat. Treci, dacă vrei, peste un ceas.

Se plimbă un ceas pe bulevard, ajunse în Cotroceni, la Facultatea de Medicină. Câțiva tineri în cămăși albe jucau tenis. Fetele aveau fuste scurte de doc, strânse pe mijloc, și, când săreau cu racheta după minge, își dezgoleau coapsele până la jumătate. Era multă tinerețe în ele și în îmbrăcămintea lor albă. Tot tabloul era foarte tineresc; privindu-l printre zăbrele, Manuela se simți singura ființă bătrână aici, mai bătrână decât zidurile facultății, mai bătrână decât granitul pavajului, decât copacii umbroși din care vântul scutura câte o castană, făcând-o să pocnească pe asfalt. I se păru că pierduse pentru totdeauna dreptul de a-și pune o fustă albă, atât de strânsă pe mijloc, de a juca tenis într-o zi de vară, de a se arunca după minge, dezgolindu-și coapsele.

În locul acestei resemnări triste o cuprinse iarăși neliniștea; trecuse ora. Pe Josefina o găsi în capot, pieptănată în grabă, golind camera de tutun.

– De când nu te-am văzut! De ce nu mai vii la zbor?

Se schimbase, nu mai era trasă la față, și pielea obrazului, întinsă, părea mai albă și înviorată. Ochii îi luceau, nu putea să-și dea seama de ce era mai frumoasă. Fotografia lui Rafail dispăruse din perete. În scrumiera de pe masă fumegau capete de țigări.

Se așeză pe marginea patului; cuvertura frigea, aerul în cameră ardea.

– Cred că am nevoie de sfatul tău.

Josefina se așeză alături.

Manuela se urcă în fundul divanului, rezemată de zid, își scoase o țigară turtită și o aprinse cu o dexteritate absentă.

– Mi-e teamă că mi s-a întâmplat un accident, vorbi, nepăsătoare, slobozind fumul pe nări. Cred că ai înțeles. Tu știi ce se poate face?

– Sigur. Cunosc un doctor. Nu-i deloc complicat; am să te duc la el.

Un val rece trecu prin inima Manuelei. Înclină capul, în semn de acord. Socoti că își făcuse datoria față de ființa ei și în suflet nu avea niciun sentiment. Hotărâră să meargă a doua zi, îndată după prânz. Vorbiră despre altele. Manuela căzuse pe gânduri, cu ochii la capetele de țigări din scrumieră.

– Tu... te mai gândești la Rafail?

Chipul Josefinei rămase neschimbat.

– De ce întrebi?

Nu răspunse; trase de câteva ori, însetată, din țigară. Abia după aceea vorbi, pe gânduri, întrebându-se parcă pe sine:

– Oare toți morții se uită?

– Nu mai vorbi! Te rog, nu mai vorbi!

– Dacă se uită, pesemne Dumnezeu știe ce face! Atunci vin mâine la trei să te iau.

– Da; te aștept. Ar fi bine dacă ai găsi undeva o verighetă. E de preferat ca doctorul să te creadă măritată; scutești o serie de întrebări.

După-amiaza era încă fierbinte când Manuela ajunse jos. Porni pe bulevard înspre centru; trecu pe lângă Cișmigiu. Peluzele i se părură inutil de frumoase; se simți săracă în suflet, că nu putea rămâne să le privească. Aproape de Calea Victoriei intră la un bijutier și ceru o verighetă.

Vânzătorul o privi mirat:

– Una?

Nimeni nu cumpără o singură verighetă; ca să însemne ceva, trebuie să fie două.

Luă perechea, numai ca să nu înfrunte din nou uimirea vânzătorului. Când fu pe stradă, toarta de aur din buzunar îi făcu bine. Nu poți să fii aspru cu tine până la sfârșitul zilelor. Dacă ar fi existat un mormânt, s-ar fi dus acolo și ar fi aruncat inelul în iarbă. E drept să fii slab în fața morții și a durerii. Dar nu exista mormântul, nu exista nimic, nici măcar un pumn de cenușă, nu se putuse separa nicio urmă dintre fiarele răsucite în foc – din lemn, pânză, celuloid și sticlă. Odată cu el și cu toate aceste materii, arseseră gesturile lui, gândurile și amintirile, arseseră toate firele lor de legătură, și uneori Manuelei i se părea că partea ei de fire, nearse și inutile, atârna acum în pulbere ca niște sârme de telegraf rupte de furtună.

La biserica din fața Universității bătea un clopot mic, ridicându-se firav din zgomotul orașului. Se înserase și vehiculele circulau cu mai multă furie. Traversă printre tramvaie și automobile. Avu un moment de panică, gândindu-se că uitase de Dumnezeu, fără să aibă în ea puterea să se și lepede. Ajunse în clipa când bătăile clopotului conteneau și crezu că nu avuseseră altă menire decât s-o trezească, s-o apere de rătăciri viitoare.

Îndată ce intră, o cuprinse o răcoare umedă, de peșteră. Biserica era înaltă, fără picturi, cu zidurile sumbre, reci și demne. Puțină lumină venea din două nișe laterale, care aveau câte o fereastră îngustă. O liniște grea cădea de pe ziduri, nu era nimeni înăuntru, nu se auzea zgomotul orașului, nici alt zgomot de pe lumea aceasta decât pâlpâitul lumânărilor care ardeau în fața catapetesmei, făcând-o să pară suflată cu aur.

Se rugă pentru morții ei, în afară de unul, pe care nu-l credea ajuns încă pe lumea cealaltă.

Pentru Bunica, pentru tata...

Și dacă mai trăia? Era un păcat fără iertare să-l pună în rândul morților. Se rugă apoi pentru cei vii, pentru maică-sa, pentru Amedeu și pentru Baba. Nu mai avea pe altcineva.

Clopotul începu iar să bată.

28

Valul de căldură ținu mai mult de două săptămâni. În zori, trezită cu chinuitorul huruit în urechi, Manuela își îmbrăca o rochie subțire și se întindea pe covor. Câte o zvâcnitură de spaimă îi oprea din când în când bătăile inimii. Atunci rămânea atentă, ascultând, căutând să audă dinlăuntrul ființei ei un glas, și nu auzea decât huruitul motoarelor. Uneori, toropită de zăduf, uita unde se află și se credea iarăși copilă, în odaia ei de acasă, cu ferestrele deschise asupra aerodromului.

Își secătuise toate puterile; nu mai îndrăznea să încerce în altă parte. Zece zile alergase de la un medic la altul, urcând treptele după ezitări îndelungate și lipsindu-i puterea să sune.

Josefina o însoți la cel pe care îl cunoștea. Până să ajungă, Manuela nu se gândi la nimic și aproape nu-și dădu seama unde merge. Josefina intră în cabinet, iar ea rămase în sala de așteptare, o încăpere ca de spital, cu pereții vopsiți în ulei alb, cu linoleum pus peste parchet și cu mobilă de metal. Ușa se deschise; prietena ei scoase capul zâmbind și-i făcu semn să vină. Abia atunci își simți verigheta pe deget și-i păru un sacrilegiu. Intră palidă, tremurând. Primul obiect pe care îl văzu, în mijlocul cabinetului, fu masa albă cu cele două brațe laterale. Era ușor să le înțeleagă rostul; începu să tremure, îngrozită și dezgustată. Medicul era un bărbat încă tânăr, cu o față prelungă, aspră, dar cu ochii blânzi, poate verzi, și cu o zburătură de alb la tâmple. Avea ceva atrăgător; îi aruncă inconștientă privirea ei curbă, pe sub sprâncene, și își umezi buzele.

El îi ieși înainte, zâmbind:

– Să nu te sperii, mica mea doamnă; n-are să ți se întâmple nimic rău. E primul?

Manuela se înroși. Josefina răspunse pentru ea.

– Cu soțul dumneavoastră sunteți de acord? mai întrebă medicul, poate ca să împlinească o formulă convențională.

Josefina răspunse iarăși.

Nu mai auzi, nu mai înțelese nimic. Capul începu să-i vâjâie și iarăși i se păru că aude un huruit îndepărtat de motoare; rămase atentă, așteptându-l să se apropie, cu ochii fixați în gol. Se trezi dusă de braț spre masa din mijloc. Medicul continua să-i zâmbească.

– O să vedem îndată ce avem de făcut. Fii bună și urcă-te aici!

Era imposibil! Se smuci speriată.

Medicul zâmbea cu nedumerire. Josefina o apucă de umeri și încercă s-o împingă spre masă.

– Dar nu ai de ce să te temi. N-ai să simți nimic.

Dacă s-ar fi putut s-o doară și numai atât! Să înfrunte toată durerea pe care o poate suporta un organism omenesc, dar să nu se urce, hidos, cu picioarele pe acele rezemători! Se smuci. Fără să-și poată aminti gesturile și pașii, se trezi singură, în mijlocul străzii, cu poșeta atârnând între două degete, cu părul fluturându-i în ochi.

Nu se mai întoarse la Josefina. Câteva zile așteptă încremenită, apoi valul de spaimă reveni, mărit. N-avu nici acum curaj să se spovedească maică-sii. Într-o dimineață, se duse la Amedeu, sperând în chip absurd că se va putea spovedi lui. Îl găsi citind, la masa mare din mijlocul odăii, și făcând însemnări, mărunt, în caiet.

– Acum știu, simt unde este hotarul între văzut și nevăzut, îi spuse el. Jumătate din ființa mea e dematerializată; stau cu un pas aici, cu un pas dincolo, peste acest hotar. Într-o mână îmi țin creierul, în alta sufletul; ființa mea nu mai are niciun secret pentru mine. Știu de unde venim, cum suntem creați. Fiecare din noi suntem propriul nostru creator. Dumnezeu e doar martor.

Ridică un deget și șopti confidențial:

– Într-o zi am să stau de vorbă cu El!

Manuela se ridică să plece. La ușă, Amedeu o opri.

– Și totuși, nu sunt nebun! Nu te uita așa la mine. Sunt doar un om care a început să se cunoască. Altfel, e de ajuns să închid capacul peste cunoștința mea și devin la fel cu voi toți.

Trecură alte zile; se trezea peste noapte speriată, i se părea că e cineva alături și o strigă. Aștepta, fără somn, să se facă lumină. În zori, cu mâinile amorțite, răsfoia cartea de telefon, căutând adrese de medici. Se îmbrăca și trecea de nenumărate ori prin fața caselor însemnate. După câteva zile, îi veni gândul, care i se păru salvator, de a merge la o femeie, să i se spovedească sincer, ca unei femei, nu ca unui medic, să-i spună tot, să nu-i ascundă nimic și să se lase în mâinile ei. Nu cunoștea niciuna. O alese din cartea de telefon și se duse. Găsi o ființă înaltă,

slabă, cu bărbia ascuțită, cu un cap aproape triunghiular, cu vopseaua roșie mâncată pe buzele subțiri și cu căutătura piezișă. Femeia o privi de sus până jos, bănuitoare; la sfârșit, ochii i se opriră pe mâna cu verigheta.

– Întâi trebuie să stau de vorbă cu soțul dumitale.

Sângele îi năvăli în obraz. Doctorița își mai aruncă o dată privirea pe mâna care căuta să ascundă verigheta în pumn și urmă, cu un zâmbet batjocoritor:

– Soțul sau amantul dumitale, nu mă interesează ce e, puțin îmi pasă dacă ești măritată; toate vă puneți inel pe deget când veniți aici. Vreau numai să vii cu un bărbat; am motive să discut cu el.

Plecă, pălmuită, degradată. „Toate vă puneți inel pe deget"; acest „toate", „toate" o îngloba într-un cortegiu dubios. Își simți inelul pângărit, mica verigă de aur care n-avea pretenția să arate ceea ce oamenii văd de obicei în ea.

Urmară iarăși drumuri și ezitări. Odată se așezase istovită pe o bancă de pe Bulevardul Catargiu; nu-i venea să creadă că la câțiva pași era casa cu minaret. Atunci văzu oprindu-se peste drum un cupeu de modă veche, lăcuit, cu un vizitiu în haină de catifea vânătă. Un domn mărunt, albit, îmbrăcat, cu toată căldura, într-un pardesiu negru, cu umbrelă în mână și cu țilindru în cap, coborî și intră în casă. Aveau ceva demodat și plăcut, și cupeul, și domnul care coborâse, patina lucrurilor foarte vechi și verificate. Manuela își aminti de medicul din copilăria ei, care se îmbrăca la fel și umbla tot în cupeu pe la casele bolnavilor. Avu deodată certitudinea că bătrânul în negru trebuia să fie medic. Traversă și din poartă văzu în dreapta ușii mica firmă, cu litere aurite. Cunoștea numele, și-l amintea, poate din cartea de telefon, poate din altă parte unde auzise vorbindu-se de el; era un medic mare, profesor de obstetrică, foarte iubit de studenți. Își memoră orele de consultație și, la capătul altor ezitări, după-amiază reveni, fără inel pe deget, hotărâtă să meargă până la capăt, să se lase cu încredere în mâinile bătrânului, toți sfinții și patriarhii sunt bătrâni, să cadă în genunchi în fața lui și să-i spună: „Sunt la sfârșitul puterilor; mi-s și trupul și sufletul prăpădite. Scăpați-mă până nu înnebunesc!"

Printr-un coridor îngust, paralel cu holul, ajunse într-un salonaș, unde așteptă singură, cu inima strânsă, mai mult de o oră. Dar fu bucuroasă că nu mai era altcineva și nu trebuia să ia o atitudine convențională. Se înnegreau, zidurile cenușii ale curții interioare unde dădea fereastra salonașului se înnegreau, când veni medicul. Pe coridor era

aprins un bec puternic, și capul lui albit, luminat din spate, părea învelit într-un nimb. Avea un halat neverosimil de alb, de o curățenie care îl făcea aproape nematerial. Cu zâmbetul lui blând, Manuelei i se păru bun ca un arhanghel. O luă de braț, părintește, și o duse în cabinet. Se așeză pe un scaun de metal alb.

– Fii bună și stai! Și acum spovedește-te, domnișoară!

O privea pe deasupra ochelarilor, cu ochii puțin înroșiți de neodihnă. Manuela, care venise să se spovedească, nu mai putu spune nimic. Halatul alb i se păru deodată negru, și, în loc de medic, văzu un procuror. Ce rost avea să-i spună acestui om străin tot zbuciumul ei? Încercă să zâmbească.

– Domnule doctor, șopti, am nevoie de ajutor.

– Așa, așa! făcu bătrânul, clătinând din cap, blând. Nu-ți fie teamă, frumoasă porumbiță!

Vorba o făcu să tresară și să ridice ochii. Acum el arăta altfel, sau îl văzuse altfel la început. Pleoapele înroșite, sub ochelari, aveau ceva bolnăvicios, și buza de jos atârna cu un tremur; în colțul gurii îi apăruseră pete mici, albe, de salivă.

– Ți-e frică de un om ca mine?

Îl văzu aplecându-se spre ea, simulând că vrea s-o privească mai bine.

– Un om ca mine nu poate face rău unei porumbițe ca tine. Nu e atât de rău ca omul care te-a făcut să vii aici.

– Domnule doctor...

Îl văzu apropiindu-se mai mult și vorbele i se opriră în gât.

– De ce sunteți imprudenți? (Avea glasul încleiat.) Dacă n-ai să mă superi, am să te învăț ceva, să nu ți se mai întâmple niciodată. De cât timp?

Manuela îl simți tremurând.

– Nu știu; poate de trei luni.

Ochii luciră sub lentile; petele de salivă din colțurile gurii apărură deodată mai mari, gata să picure, dezgustătoare.

– Ooo! Nu se poate! (Îi strânse brațul.) Cum ai întârziat atât? (Sări în picioare, frecându-și mâinile uscate.) Ia să văd! Ia să văd! (Chicotea cu un glas de șterngar bătrân.)

Se ridică, înspăimântată și scârbită de glasul lui cleios, de mâinile uscate care se pregăteau să-i umble pe corp. Fu ultimul drum la medici; nu mai îndrăzni să caute altul; nu mai îndrăzni să se gândească la nimic.

Atunci veni încă un val de căldură care o copleși. Se simți slabă, prostită, incapabilă să mai reacționeze în vreun fel.

În aceste zile, chinuită de zăpușeală și de migrene, maică-sa stătea despletită în vârful patului, acoperită cu un cearșaf subțire. Uneori semăna atât de bine cu Bunica, încât Manuelei începu să-i fie teamă că și ea va începe să se topească, să piară în perne.

Baba cără apă cu găleata pe terasă, apoi se întorcea la bucătărie, se așeza pe un scaun lângă mașina de gătit încinsă și, parcă nemaisimțind căldura, parcă îndobitocită, aștepta nemișcată să fiarbă oalele.

Câteodată, Manuela venea să-și ia o limonadă din răcitor. Baba se trezea din toropeală, își făcea o cruce domoală și căina lumea:

– Ăsta-i focul Sodomei! Ne bate Dumnezeu, că prea multe păcate trebuie să aibă oamenii! Iacă, poate mai bine o fi de moșu' meu acolo, în sihăstrie.

Într-o după-amiază, când toropea întinsă pe covor, Manuela văzu, prin crăpăturile obloanelor, că afară se întunecase. Se ridică neliniștită și deschise ușa. Terasa ardea și mai tare, iar zăpușeala în aer crescuse insuportabil. Deasupra, cerul se făcuse negru. Jos, în stradă, câțiva trecători răzleți mergeau repede, parcă neliniștiți. O mișcare nouă mâna vehiculele; automobilele alergau grăbite pe bulevard și, în stații, vatmanii tramvaielor băteau nervoși din clopote.

Câteva sclipiri luminară cerul negru pe toată întinderea, ca și când niște reflectoare s-ar fi aprins dincolo de orizont. Fulgera departe, nu se auzeau tunetele, nici fulgerele nu se vedeau direct, ci răsfrânte în nori. În apa neagră de deasupra, Manuela văzu pânzele destrămate ale norilor fluturând, fugărindu-se, încălecându-se, nori sub nori, fără contur, amestecați unii cu alții în nuanțe tot mai întunecate. O boare umedă căzu de sus, fără să alunge zăpușeala. O rândunică zbură repede peste terasă și își dădu drumul vertical, pe lângă zid, pierzându-se între balcoanele de jos. Apoi un fulger lung, acum vizibil, se ridică de la răsărit, înaintă pe cer cu o mișcare neverosimil de înceată, descompusă, hârșâind parcă norii, ca un cuțit neascuțit, chinuindu-se să-i spintece, trecu pe deasupra și coborî, la fel de chinuit, tremurând, în partea cealaltă, lăsând de la un orizont la altul o dâră de fum.

Orbită de lumină, închise ochii. Când privi, din nou avu impresia că orașul încremenise. Jos nu se mai vedea niciun pieton; tramvaiele și automobilele, înecate în neguri, stăteau parcă pe loc, acoperite de o liniște nefirească și alarmantă.

Urmând același drum cu fulgerul, un tunet se ridică de la orizont, o înșiruire de trosnete, ca de catapetesme fărâmate. Tunetul înaintă printre nori, lărgind tăietura, și norii se rupseră. Marginile lor se văzură atârnând ca un burduf spintecat.

Fugi înăuntru, udă; în urma ei veni, alungată de ploaie, dogoarea terasei. Toată căldura de afară năvăli în casă. Ridică obloanele și, cu fruntea lipită de geam, cu mâinile date în lături, absorbi torentul. Îi făcea bine furia văzduhului. Nu știa de unde vine și cine o asmute, dar vedea în ea conlucrarea tuturor forțelor naturii. Privind torentul și goana înspăimântătoare a norilor simțea că sunt forțe atât de dezlănțuite, că nimeni n-ar putea să le oprească, înainte de împlinirea rostului lor, absurd sau logic, nici chiar voința care le dezlănțuise.

Din negru cerul se făcuse vânăt, iar ploaia, într-o vagă lumină care se ridica la orizont în direcția apusului, părea gălbuie. Chiar orașul, jos, părea gălbui, părea că, răscolit de ploaie, mâlul a ieșit deasupra granitului și a asfaltului, să dea străzilor culoarea străveche și legitimă a pământului pe care așezarea oamenilor îl înăbușă. Ploaia se statornici. Norii se contopiră într-o singură apă, din care curse până seara. Când se aprinseră luminile și ploaia conteni, Manuela văzu jos un alt oraș. Becurile erau mai clare; sub lumina lor, copacii de pe bulevard, care atâta vreme păruseră cenușii, erau iar verzi, un verde curat, cu luciu de ceară. Totul era curat și strălucitor. Tramvaiele păreau noi; caroseria automobilelor sticlea; sunetele clopotelor și ale claxoanelor ajungeau până sus în alte tonuri, cristalizate.

După două săptămâni, în răcoarea serii, simți întreaga ei oboseală. Era însă o oboseală dulce, calmă ca o limpezire. Dormi adânc. Dar în zori, când veni să-i închidă ferestrele, maică-sa o văzu cu fruntea încruntată, ținând pumnii strânși deasupra cuverturii. O clipă mai târziu, Manuela se trezi, cu huruitul motoarelor în urechi. La început îl ascultă neliniștită, apoi se regăsi, și în ochi îi veni o lumină limpede, de departe. Era condamnată să audă huruitul motoarelor mereu, până la sfârșit. Era un destin. Se supuse. Se îmbrăcă și fugi la aerodrom.

Ziua începea, strălucitoare. Zborul întârziase, fiindcă apa nu se scursese pretutindeni de pe câmp. Abia se scoteau avioanele. Îl recunoscu pe Kaizer de departe, în ușa hangarului, în salopeta lui cenușie; sub o umbrelă de soare, alături, stăteau instructorii. Îi recunoscu pe Budih, pe Oltaru, pe ceilalți. Se văzu dintr-odată în trecut. Alergă înveselită și le strânse mâinile.

– Iacă, m-ai făcut să pierd pariul! îi spuse Kaizerul supărat.

– Ce pariu, Moș Ramură?

– Păi, se poate, domnișoară, să nu vii trei luni la zbor?

– Cu cine ai pariat?

– Asta întrebi acum! Parcă nu știi!

O bătaie greșită opri puțin inima Manuelei. Zâmbetul ei se crispă.

– Și cât ai pierdut?

– Păi, fă și dumneata socoteala, câte un pol pe zi. Că eu în fiecare zi am pariat.

– Îmi pare rău că ai riscat pe mine, dar am să te despăgubesc.

Nu putea despăgubi pe oricine! Îl văzu pe Vladimir ieșind din fundul hangarului. Își simți, ca în toate momentele de încercare, mâinile amorțind. Trebui să înainteze câțiva pași; el se oprise uimit.

– Ce-i cu tine? Am telefonat de câteva ori și mi s-a spus că ești plecată din București.

Într-adevăr, într-un timp nu mai voise să răspundă nimănui.

– De ce-ai venit?

– Mă reprimiți la zbor?

Vladimir îl chemă pe Budih.

– Vrei să faci o încercare? Să vezi dacă mai știe ceva, dacă poate ajunge la ceva?

Manuela alergă la vestiar; își regăsi în dulap combinezonul, murdar și mototolit. Începu să se îmbrace, absentă. Auzi afară primul motor pornind și tresări, fiindcă îl confunda cu huruitul din vis sau cu cel din copilărie, care ocupau două compartimente deosebite în memoria ei, dar care se contopeau câteodată într-unul singur, chinuitor. După o clipă, îl deosebi în realitatea lui, cu sunetul mai precis; se liniști. Văzu casca jos; n-o folosise niciodată. Se aplecă, o luă și și-o puse pe cap. O urâțea; vru s-o scoată, apoi renunță, cu un sentiment de zădărnicie. Se îndreptă spre avion cu pași amorțiți.

– Să fii atentă. Cred că mai știi ceva. Ți-e frică?

Clătină din cap, în timp ce se urca în carlingă; întrebarea i se păru absurdă; era sigură că niciodată nu-i fusese frică. Găsindu-se cu picioarele în palonier, cu mâna stângă pe maneta de gaze, cu dreapta pe mânșă, i se păru că se știa de totdeauna așa. Budih ridică mâna, făcându-i semn să pornească. Cu gesturile cunoscute de mult, Manuela împinse înainte mânșa și maneta de gaze. Simți rotația motorului crescând, ascultând de mâna ei, apoi avionul începu să ruleze încet. Îi căută direcția, jucând din palonier. Instructorul înclină aprobativ din cap. Fu ultimul lui gest pe care îl înregistră. Din clipa aceea, nu-l mai privi, nu

mai privi nici jos; toate mișcările se desfășurară mecanic, inconștient, iar sufletul ei rămase alături, crucificat.

Se simți apăsată în carlingă, maneta era împinsă până la refuz, tracțiunea creștea. După câteva salturi prin iarbă, avionul ceru singur să zboare; îl ascultă: trase manșa, și el se ridică.

Trepidația motorului transmisă în tot corpul ei o îmbăta. I se păru că începe un drum neobișnuit, în zona necunoscută dintre viață și moarte. Împinse palonierul la stânga, aplecă manșa, coordonând mișcările cu o precizie mecanică, fără să-și dea seama cine le comanda.

Avionul vira, răsturnat pe o aripă; văzu pământul cu lanurile geometrice rotindu-se dedesubt. „Dacă s-ar sfârși acum!" se gândea, îmbătată de zgomot, de înălțime, de tracțiunea motorului, de atracția pământului, forțe care se compuneau și se descompuneau parcă nu în aripile avionului, ci în organismul ei.

Se trezi coborând, cu motorul redus. Nu știa când făcuse gesturile; nu se gândi o clipă că Budih ar fi ajutat-o; îl uitase, cum uitase de ea însăși. Tot ceea ce făcea nu pornea dintr-un gând al ei. Câmpul îi apăru în față, întins, verde, tălăzuindu-se și urcând repede. Îl privi încordată, cu ochii mari, fără să știe ce mișcări făceau picioarele în palonier și mâna pe manșă.

„Dacă s-ar sfârși acum. Ce liniște ar fi! Și ce minune, Doamne, câmpul verde!"

Simți pământul sub roți; avionul făcu un salt și se așeză iarăși în iarbă. I se păru că trosnise ceva în sufletul ei. „Acum s-a sfârșit!" își spuse, închizând ochii.

Când îi redeschise, după un timp care i se păruse lung și care nu voia să ducă la un sfârșit, avionul tot mai rula. Curând se opri la punct. Budih se întoarse și pe deasupra carlingii îi strânse mâinile.

– Admirabil! Ai făcut o aterizare fără greș!

Manuela simți abia acum că brațul care ținuse manșa îi atârna din umăr, greu și dezarticulat. Budih văzu grimasa ei de durere.

– Nu-i nimic, râse, așa se întâmplă la început; crezi că trebuie să ții în pumn tot avionul.

Elevul următor își aștepta rândul. Manuela sări jos, încă ametită. Vladimir venea dinspre hangar.

– Cum merge?

– Admirabil! strigă Budih. Dacă se ține de treabă, după o săptămână îi dau drumul singură.

Ea îl auzi ca prin vis și i se păru ciudat că omul acesta mic, cu chipul pe jumătate ascuns sub ochelarii de zbor, vorbea atât de sigur despre destinul ei.

Dar nu veni regulat la aerodrom. Zile la rând cădea în stări de nepăsare, rămânea în casă, toropind la fel ca maică-sa, care lâncezea despletită în vârful patului, în mirosul de eter; ca Baba, nemișcată pe scaunul de lângă sobă, păzind oalele la foc. Apoi, într-o dimineață, se trezea cu huruitul motoarelor în urechi și alerga la aerodrom chemată de o putere hipnotică.

Pe Vladimir îl întâlnea de fiecare dată când venea la zbor; îl privea ca pe un prieten vechi și pierdut, întors dintr-o țară îndepărtată când nu mai ai nevoie de el.

Uită să-și mai înnoade fularul roșu la gât. Se văzu urâtă în oglindă, cu casca în cap, fără păr, și se acceptă așa. Combinezonul alb era murdar. Își spuse că va aduce altul, curat, de acasă; o dată uită, altă dată, când își aminti, nu avu puterea să-l ia.

Într-o zi, stând cu Vladimir în ușa hangarului, i se păru că se trezește dintr-un vis; făcu ochii mari și îl privi mirată.

– Am și uitat de când zbor. Oare nu cu tine am zburat întâi?

După ce multă vreme își neglijase antrenamentul, el zbura acum în fiecare zi, intens, parcă se supunea unei rigori, dar era din ce în ce mai nervos.

– O! O! O! Stai încet, c-ai să te proptești într-o groapă și ai să te oprești în bot, cu coada pe cer! făcea Kaizerul de pe marginea aerodromului, când îl vedea venind la aterizare.

Nu-l mustra pe pilot, ci avionul, după obiceiul lui.

Aterizările lui Vladimir, deși dovedeau deplina siguranță a zburătorului încercat, erau abrupte și adesea hazardate. Nu făcuse de mult timp acrobații, și niciodată deasupra aerodromului. Într-o seară, se urcă la o mie de metri, de unde descrise looping după looping, pierzând treptat înălțimea, până ce se apropie de pământ.

– Ho, ho! Ce te-a apucat? făcu Kaizerul, surprins.

Elevii urmăreau zborul, uimiți. Budih se înțepenise cu gâtul strâmb spre cer.

– Ce păcat! zise. Avea stofă de as!

Manuela auzi și se întristă. Oare era un om sfârșit?

Când coborî, Vladimir surprinse în ochii ei o privire grea și adâncă. Nu o cunoscuse.

– Vrei să ne plimbăm? îl întrebă ea, apucându-i mâna, cu un amestec de prietenie și de amar.

Porniră pe jos, spre oraș, ca într-un trecut aproape uitat. În prima jumătate a drumului, o regăsi ca altădată. Apoi Manuela se posomorî; privind-o, simți că în ea se rostogolește o tristețe de moarte.

Lipsi iarăși o săptămână. În ziua când reveni, zborul începuse; elevii și instructorii erau la punct. Cu mâinile în șolduri, Kaizerul stătea în ușa hangarului, trăgând cu urechea la motoare.

– E în hangar? întrebă Manuela mai mult din obișnuință.

– D-apăi dumneata nu știi că a plecat?

– Unde?

– La Paris. Își comandă avionul.

– Ce avion?

– Atunci nu știi chiar nimic, domnișoară? Și nici în jurnale nu citești?

Voia să urce la zece mii de metri, să doboare recordul lui Romeo Popescu. Deci nu se sfârșise, chiar dacă nu ajungea până la capăt! Manuela alergă la vestiar, cu sentimentul că începe o renaștere.

Se văzu în oglindă, și imaginea, ca o altă ființă pusă să o păzească, o chema la realitate. Se privi prostită, cu mâinile atârnând pe lângă corp, cu șuvițe de păr lipite pe frunte, fără viață, își duse pumnii la gură, și-i mușcă, dușmănoasă, revoltată și sfâșiată.

29

Abia în a doua jumătate a lui august, după zboruri intermitente, ieși Manuela pe simplă comandă. Era o zi pe jumătate înnorată. De dimineață fusese ceață; o adiere calmă de vânt risipise negurile. Atmosfera, până la stratul înalt de nori, era clară și potolită.

Veni mai târziu cu un taximetru și coborî în șosea ca să facă restul drumului pe jos. La jumătatea aleii întâlni un băiat, coleg de aerodrom, nici nu-și amintea cum îl cheamă. Ședea în iarbă cu cămașa desfăcută pe piept. Văzând-o, se ridică repede și își scoase pălăria. Se jucase cu un fir de iarbă, care îi rămăsese între dinții din față. O aștepta?

Merseră împreună până la aerodrom. Ea alergă la vestiar, își luă costumul de zbor și se îndreptă spre punct. Întors din zbor, Budih îi făcu semn să se urce în carlinga din spate. Puse piciorul în scară, apoi peste bord, cu mișcări care i se păreau vechi de o viață întreagă. Își fixă picioarele în palonier și împinse maneta de gaze. Era ciudat, de necrezut, cât de cuminte o asculta avionul. Decolă calm, fără să-și urmărească mișcările. Se gândea la băiatul de adineauri. Era absurd și tragic: o ceruse în căsătorie!

Ocoli aerodromul la două sute de metri înălțime și aterizâ, cu credința că avionul sau mergea singur, sau instructorul îl conducea, cu comenzile din față. Budih coborî din carlingă. „Așadar, acum, în sfârșit, voi zbura singură! Singură, față în față cu mine!"

– Știi tot ce ai de făcut. Să fii atentă! În orice caz, băieții ți-au pregătit sticla de șampanie.

Văzu fanionul roșu ridicându-se încet, în direcția de decolare, și căzând brusc. Mișcarea se transmise brațului ei; apăsă maneta de gaze; avionul începu să ruleze. „Acum voi sfârși și nimeni nu va ști ce s-a întâmplat cu mine!"

Trepidația motorului i se transmitea în organism, cu o senzație de narcoză. Simți izbiturile ușoare ale roților în iarbă. „Acum

ne pierdem greutatea. Dacă cineva ne-ar împinge acum cu un singur deget în sus, ne-am ridica de la pământ, ca un fulg."

Fără să-și dea seama cum, răspunzând mecanic solicitării, trase manșa care era împinsă înainte și văzu pământul depărtându-se. În față, dincolo de căpițele înșirate până în șosea, un cal împiedicat păștea pe mirişte. Se gândi la calul pe care îl fugărise odată Ades. O clipă avu sentimentul că el e alături. Mirosul de cauciuc încins, de benzină și de ulei ars din carlingă, peste care plutea parcă acea adiere dulceagă a tutunului cu gust de smochină, apoi curentul pe care îl simțea în urechi, trepidația și zgomotul motorului, totul o clipă i-l aminti pe el. Pe neașteptate, calul începu să alerge, cu o viteză nefirească, alunecând din fața aripii stângi, pe sub fuselaj, ca să dispară sub aripa dreaptă, devenită dintr-odată parcă mai mare. Își dădu abia atunci seama că avionul făcea un viraj, că nu fugea numai calul, ci întreg pământul, cu mirişte și cu căpițele de fân pe care peste o clipă le găsi nemișcate, în bordul celălalt. Privi acul altimetrului: arăta două sute de metri, ca în toate zborurile de școală; se miră că se oprise aici, nu-și amintea să-și fi impus voința ei. Avionul zbura singur? N-avea nicio putere asupra lui?

Descoperi reperele de totdeauna: colțul pădurii de salcâmi, cumpăna fântânii, cantonul cu acoperișul roșu. În apropierea grupului de plopi, câmpul începu iarăși să alerge lateral, în lungul aripii, și, uimită, își dădu seama că făcea un alt viraj, în locul obișnuit, îndreptându-se spre aerodrom. Văzu hangarul în față; se surprinse trăgând automat maneta de gaze. Trepidația avionului scăzu, botul se înclină singur în jos, liniștit, dar inexplicabil, huruitul motorului creștea. Simți o durere în inimă. O clipă i se păru că maneta se dezarticulase de carburator și ea nu mai putea să comande motorul. Neliniștită, o încercă repede, de câteva ori, manevrând-o înainte și înapoi. Motorul răspundea, tracțiunea mărindu-se și scăzând odată cu mișcările manetei, dar huruitul rămase neschimbat. În timp ce marginea aerodromului se apropia repede, avu deodată senzația că zgomotul din urechi era al altui avion, care zbura alături și cu care avea să se ciocnească înainte de a ajunge pe pământ. Era un huruit amplu, cu un timbru complex, provenit de la mai multe motoare, huruitul care o urmărea în somn, persistând de data aceasta în realitate.

Mecanic, scoase capul în afara bordului, să caute locul de aterisaj. Curentul o izbi cu o violență la care nu se așteptase. Și atunci, deodată, din această senzație și din huruitul obsedant care o urmărea, ea refăcu fulgerător în minte momentul plecării lui Ades, când rămăsese pe aerodrom biciuită de curent. Recunoscu timbrul motoarelor lui și înțelese, cutremurată, de unde venea huruitul care o urmărea de atâta timp.

Se trezi cu mâna înțepenită pe manșă, cu picioarele jucând în palonier, rulând prin iarbă, înspre punct. Budih veni în fugă să-i spună ceva; era bucuros. Nu-l auzi; auzi numai huruitul motoarelor. Văzu fanionul roșu agitându-se; își dădu seama că trebuie să decoleze din nou. Împinse maneta de gaze; zgomotul motorului, crescând, se contopi cu zgomotul din urechile ei și se simți dintr-odată liniștită, ca și când, prin amestecul acestor sunete, ar fi început să se contopească iarăși destinul ei cu al lui Ades.

După câteva salturi prin iarbă, avionul se ridică ușor, sigur, de parcă prin construcția lui ar fi fost ferit de greșeală. Văzu iarăși calul, care păștea în același loc; căpițele de fân, peste care vira, îi alunecară pe sub aripi. Celelalte repere se scurseseră în lungul fuselajului; acul altimetrului se opri la două sute de metri. Totul avea să se întâmple poate așa, la infinit, până ce mâinile aveau să-i înțepenească pe comenzi, făcând mișcări inconștiente. Trebuia să se răzvrătească! Își concentră atenția la comenzi și la aparate, dureros și ascuțit, rezistând mecanismului interior care declanșa mișcările vechi. Merse înainte, cu dinții strânși, până ce altimetrul ajunse la trei sute de metri. Atunci se simți altfel, se văzu ruptă de pe traiectorie, zburând, în sfârșit, prin propriile ei puteri, și așa abia se găsi singură. Acum își dădu seama, limpede, că locul din față era gol, că se afla numai ea, cu conștiința ei, în văzduh.

Se simți legată de avion, împărțind solidar soarta cu el, și-i fu milă în aceeași măsură de amândoi.

Cu dinții încleștați, împinse palonierul, înclină manșa, virând înspre oraș. În treacăt, avionul oscilă; i se păru că zborul devenea nesigur. Găsi că era firesc, că încercarea nu putea să mai dureze mult timp, încordarea amândurora, a ei și a mașinii, ajungea la capăt și urma prăbușirea.

Câteva neguri trecură peste parbriz; le simți umede pe obraz; amestecate cu mirosul benzinei, îi dădură impresia că provin dintr-un alcool volatilizat, acel insinuant Black Lily al lui Ades.

Indiferentă la scurgerea acestor momente intermediare, scoase capul în afara bordului și privi jos. Aerodromul rămânea în stânga. Recunoscu fiecare detaliu: hangarul cu acoperișul de tablă ondulată, lucind incert sub lumina opacă; platforma cenușie, câmpul, cu cercurile albe în jurul punctelor periculoase, rău nivelate. O bună parte din viața ei se lega de aceste locuri. Ades și Vladimir și avioanele lor, unul roșu, altul albastru, și atâtea simțăminte de neînțeles. Văzu cele trei grupe de elevi pe aerodrom. O umbră mișcându-se lângă hangar. Era poate Kaizerul, urmărind avionul cu ochii pe cer.

Privi în gol. Îi părea rău de toți. O ceruse în căsătorie băiatul cu pălărie de pai! Era îngrozitor!

Înspre oraș câmpul se vedea neclar, verde-cenușiu, cu pete galbene și negre. Se ara, pregătindu-se pământul pentru semănăturile de toamnă. Peisajul, văzut din avion, îi era cunoscut cu toate amănuntele lui, cu calea ferată, cu cantonul înconjurat de salcâmi, cu linia șerpuită a Colentinei și a lacurilor, și cu satele dimprejur. La un cot al apei, păduricea de stejari lucea arămiu. Se gândi la Vladimir, despre care nu mai știa nimic. Tot timpul îl supărase; îi părea rău, nu se putea altfel, trebuia să-i prilejuiască încă o supărare, oribilă pe lângă celelalte.

Mergea spre oraș și continua să urce; patru sute de metri, patru sute cincizeci. Orașul se vedea îmbrăcat ca de obicei în pâclă. Câteva acoperișuri luceau, câteva ziduri scoteau pete albe, restul era o apă cenușie. Văzu gara, cu pânza ei de șine lucitoare, învelite în fum de locomotivă; mai departe era triajul, un arhipelag de vagoane, iar între gară și triaj manufactura de tutun și parcul de locuințe, ascuns între copacii verzi. Se gândi la Amedeu și la întrebările lui ciudate. Nu știa dacă el găsise cu adevărat răspunsul; părea că ea îl întrevede în acest zbor final.

Părea că înțelege ce fusese până acum și ce începea aici, după ce, răzvrătindu-se, zbura pe răspunderea ei.

Huruitul egal al motorului în urechi, trepidația lui răspândită în organism ca un anestezic, mirosul de benzină, ca de alcool, o îmbătau, îi amorțeau membrele, sufletul. Sângele îi alerga prin vine, fără temperatură. Și văzu deodată, limpede, ca și când s-ar fi privit din afară, că între organismul și viața ei era un hotar distinct: părea că sufletul i se desprinsese de trup și zbura independent de

ea, supraveghind-o din carlinga liberă din față, unde până acum un timp fusese alt om.

Avu sentimentul că e mai puternică decât toată lumea, mai puternică decât ea însăși. Își aminti tot ce învățase despre legile zborului, dar, așa cum erau formulate de oameni, legile se refereau numai la avion, niciuna la organismul și la sufletul care îl însoțeau. Și totuși, nescris în legi, ea simțea acum, într-un punct al ființei ei, motorul trăgând dureros înainte și, din același punct, pământul trăgând în jos.

Urmări cu încordare senzația și înregistră cum creștea, dureros și înspăimântător. Crezu că inima i se rupe, ca și când într-adevăr ea, nu aripile, ar fi purtat greutatea avionului în văzduh. În această sfâșiere, i se păru că descoperă întregul sens al zbuciumului de până acum.

Era ceva în afara ființei ei, undeva sus, și o chema, mai mare decât legile oamenilor, mai mare decât legile cerești, decât universul; o chema din spatele pânzei pe care o flutura chinuitorul huruit de motor.

Se văzu desfăcută de ființa ei terestră, zburând, în sfârșit, cu adevărat, în sensul absolut al acestui cuvânt. Viața ei se opri aici. I se păru că se aruncă în eternitate, cu brațele în lături, cu fruntea spre cer, desprinsă pentru totdeauna de pământ.

Dar, brusc, o altă senzație, nouă, o izbi, aruncând-o, cu o forță nebănuită la alt orizont al pământului. La început rămase încremenită, percepând o senzație nouă și neînțelegând-o. Puterea ei crescu, se ridică, în huruitul motorului, și, când ajunse deasupra lui, depășindu-l, răspândi în întregul spațiu gol un fascicul de lumină.

Cugetul i se limpezise; își dădu seama că nu era singură, că o altă ființă îi însoțea drumul. Spaima și uimirea se uniră, iar amestecul deveni bucurie. Își simți inima atrasă spre pământ, incapabilă să mai suporte descompunerea celor două forțe, a pământului, predestinat, și a motorului, născocit, din care se năștea zborul. Nu era singură, simți cine venise cu ea și-i vorbea acum; îi vorbea prin semne imperative, mai limpezi decât cuvintele oamenilor. Erau lovituri brutale, pe care pântecele ei le transforma în mângâieri gingașe.

Își încleștă mâna pe manșă; privi peste bord: avionul zbura strâmb, înclinat pe o aripă. Îl îndreptă, tremurând, fără speranța

că o va mai asculta acum, când se regăsea legată de sol, datoare să ajungă jos, printr-o obligație dublată și neeludabilă.

Căută cu ochii împăienjeniți un reper, să se orienteze. Abisul o amețea. Carlinga goală din față îi arăta abia acum ce hazard acceptase. Era răspunzătoare de toate mișcările avionului; ea, prin singura ei forță, trebuia să-l ducă jos. Nu spera că va fi în stare; spaima birui, acoperind orice judecată și orice alt sentiment.

Recunoscu luciul Colentinei. Căută orașul, dar era în bordul celălalt. Își dădu seama că se îndepărta de aerodrom. Cu membrele amorțite, așteptându-se ca fiecare gest să fie ultimul, împinse comenzile și începu să vireze larg, ezitând, căutând aerodromul. Păstră direcția fără să vadă vreun detaliu de pe câmp, numai o apă cenușie tălăzuindu-se dedesubt. Înțelese că era pământul, un astru pe care ea îl părăsise călcând legile Universului și neavând puterea să le înfrunte până la capăt.

De încordare, mâna începu să-i tremure; prin ochii fixați pe cercul alb din mijlocul aerodromului trecură ape tulburi; se crezu pierdută. Văzu botul avionului trecând peste marginea terenului; cu un efort disperat, închise maneta de gaze și împinse manșa înainte.

Avionul coborî oscilând; lovi pământul cu aripa stângă. Auzind trosnetul, Manuela lăsă manșa și se ghemui în fundul carlingii. Cu aripa stângă ruptă, avionul făcu un salt, își înfipse aripa cealaltă în pământ și se răsuci pe vârful ei. Sub pânză, lemnul se frânse. Greutatea se răsturnă pe roți, zdrobindu-le. Cu o trosnitură de moarte, avionul alunecă lateral și se opri icnind, pe o coastă, peste aripa stângă fărâmată.

Câtva timp rămase înlemnită, apărându-și pântecele. Pe urmă auzi mai multe glasuri care se apropiau fuga:

– Taie contactul!

Nu înțelegea nimic. Nu auzea zgomot de motor și nu știa de ce mai trebuie să taie contactul. O liniște grea îi apăsa urechile, dându-i senzația că se duce în abisuri. Glasurile nu le auzea prin urechi, ci pare că prin creștet, prin tâmple.

Se ridică, amețită; văzu elicea învârtindu-se cuminte.

Cu motorul la ralenti, avionul părea gata să se ridice din propriile lui zboruri și să decoleze. Ea însă nu auzea zgomotul motorului și nici nu-i simțea trepidația.

Primul sosi Budih.

– Ce mi-ai făcut? strigă, privind-o încremenit.

Nu știa dacă era speriat sau furios. Alături îl văzu pe băiatul cu pălăria de pai. Zâmbi. Era cumplit! Ieși din carlingă scuturându-se; avea senzația că e plină de praf ca și cum ar fi trântit-o un cal în țărână. Kaizerul venea fuga dinspre hangar, cu servanții după el, iar în urma lor venea ambulanța, sunând din clopotul de alarmă.

– Ești rănită? strigă Budih.

Își desfăcu legăturile de sub bărbie, își scoase casca din cap. Era ultima oară! Părul i se desfăcu pe umeri.

– Iacă pe Jenică al meu!

Kaizerul se întinse peste bord și tăie contactul. Îl urmări curioasă. Elicea își încetini rotația, bătu aerul de câteva ori, în câteva spasme, și se opri împiedicată. În urechile Manuelei liniștea rămase aceeași; motorul era departe de ea. Nu-l auzea mergând, nu-l auzea stând. Își făcu loc printre cei din jur și se îndreptă spre vestiar. Se dezmeticea. „Am rupt un avion" își spuse, îngrijorată.

Se îmbrăcă; puțin câte puțin, cu fiecare gest, revenea pe pământ. Nu era ușor; rămâneau obstacole. „Mama are să înțeleagă!"

În ușa vestiarului îl găsi pe băiatul care o așteptase de dimineață. Nu știa cum îl cheamă.

– Nu te descuraja! zise el. Trebuie să-ți recâștigi încrederea.

Îl privi printre pleoape și-i răspunse:

– Am recâștigat-o!

Plecă singură. La jumătatea aleii se simți obosită. Aerodromul nu se mai vedea; un avion decola peste salcâmi, dar nu-l auzi. Alături era o căpiță de fân; făcu un pas și se așeză în umbra ei. Nu auzea motorul și auzea fânul foșnind. Vedea în față, printre arbori, plugurile arând câmpul. Câțiva gândaci mici, roșii, umblau prin iarbă. Fânul avea un miros dulceag și prăfuit. Departe, pe șosea, treceau automobile; nu le auzea.

Se rezemă în fân, cu ochii închiși. După atâta timp, se odihnea, în sfârșit, și era liniște în jur, o liniște universală, întinsă pe toate dimensiunile spațiului, până la orizont și dincolo de el, până la cer și mai sus.

30

Era în ziua când maică-sa plecase să caute casă. Ca și Baba, care ofta după ograda ei, de la un timp simțea nevoia de iarbă și de arbori. Baba ieșea pe terasă, lua pământ din jgheaburile de flori, îl răsfira în palmă și îl privea cu neîncredere. Stăpâna începu să viseze o casă mică, înconjurată de flori, la marginea orașului, într-unul din parcurile noi către care fugea lumea din centru, în timp ce spre centru continua să se reverse, în blocuri din ce în ce mai înalte, mai dese, mai înghesuite, lumea de la mahala.

Baba, care nu îndrăznea să privească niciodată jos, în stradă, ca să nu-i vină ameteală, văzu pământul ridicându-se la ea. Văzu departe, peste acoperișuri, înspre Calea Victoriei, un schelet negru de fier înălțându-se către cer și oameni cățărându-se pe el, umblând pe grinzi, ca pe trotuare. I se făcea rău numai privindu-i.

– Acolo se ridică palatul societății de telefoane, o lămuri Stăpâna, cu ochii nedumeriți și speriați la schelăria neagră care dantela cerul.

– Doamne, ferește-ne și nu te mânia pe noi! spuse Baba luându-se cu mâinile de cap.

Întreg cartierul se transformase în șantier. Peste ruinele caselor vechi, tăiate în jumătate la expropriere, când se deschisese bulevardul, se construiau blocuri, figuri geometrice de zid, care dădeau orașului un profil strivitor. Huruitul betonierelor, strigătele salahorilor, zgomotul înfundat al grinzilor metalice trântite care făceau să trepideze pământul, praful de cărămidă – toate umpleau aerul de dimineață până seara. Noaptea chiar, pe unele șantiere, la lumina sticloasă a becurilor electrice ridicate pe schelărie, continua să se toarne beton.

Când coborî în bulevard, după ce de atâta vreme nu mai părăsise casa, Stăpânei îi veni ameteală. Mișcarea automobilelor, a tramvaielor, a camioanelor, a pietonilor i se păru mai trepidantă

ca altădată. În față era o stație de taximetre. Un șir lung de automobile elegante, limuzine de ultimul model, lungi, grele, cu tapițeria elegantă, așteptau pasageri. Pentru câteva zeci de lei, ele deveneau un timp proprietatea oricui, a primului venit, care se putea trânti pe canapea, murdar de praf, cu încălțămintea plină de noroi, putea arunca scrumul țigării și chiar țigara pe tapițerie sau pe covorașul de jos. Era un decalaj oriental între tehnică și civilizație, dar important pentru proprietarii automobilelor luxoase rămânea să câștige bani.

Văzând-o că așteaptă nehotărâtă, câțiva șoferi coborâră de la volan și, deschizând larg portierele, o poftiră să urce, cu saluturi insistente și slugarnice. Ea nu se folosea însă niciodată de taximetru când era singură. Nu îndrăznea să se urce într-un automobil străin, să se lase în mâna unui necunoscut. Așteptă un moment de acalmie și, aproape în panică, fără să privească într-o parte sau în alta, se avântă peste bulevard, cu ochii la trotuarul celălalt, ca la un liman.

Un tramvai trecu, huruind, prin spate; simți pavajul mișcându-se sub picioare. Un automobil, apropiindu-se cu viteză mare, claxonă strident, făcând-o să se împleticească de spaimă. Ajunse dincolo cu inima zvâcnind. Peste o clipă, când se liniști, simți o durere ascuțită de cap, sub tâmple, ca și când ar fi avut fruntea strânsă în menghine. Se îndreptă spre stația de tramvai de la colțul bulevardului, mergând încet și cu grijă, speriată până și de lespezile de beton cu care era pavat trotuarul și care parcă se legănau sub picioare. Abia în tramvai, după ce se așeză, se simți mai în siguranță, dar vehiculele care treceau pe alături, vijelios, gata să se ciocnească între ele, tot îi mai făceau inima să tresară.

La capătul liniei, unde se termina Șoseaua Dorobanți, mișcarea era mai potolită. Pe strada largă, vehiculele treceau mai rare, și pietonii păreau mai puțin grăbiți. În față se deschidea un parc nou de locuințe. Mai multe străzi plecau din mănunchi, răsfirându-se și pierzându-se sub arbori. Cartierul semăna, într-adevăr, cu un parc nesperat în atmosfera densă a orașului. Străzile noi erau curate, nu prea largi, păstrând ceva din intimitatea unor alei. Stăpâna se văzu dintr-odată într-o altfel de lume, într-o mică țară curată și liniștită. Culorile erau aceleași peste tot: albe zidurile,

roșii țiglele, verzi copacii care păzeau porțile, umbrind deopotrivă curțile și trotuarele.

La un capăt de stradă care se sfârșea în câmp, văzu cu uimire marginea orașului, marginea lui reală, de unde începea pământul plin de iarbă și de flori, și aproape nu-i veni să creadă că Bucureștiul se sfârșea cu adevărat într-un anumit loc. Însă pe câmpul verde, deschis, echipe de oameni, cu mire vopsite alb și roșu, cu rulete și cu teodolite, măsurau locul, însemnau direcții pentru străzi noi, împărțeau spațiul dintre ele în loturi.

Îi fu milă de câmpul peste care avea să se toarne beton. Orașul creștea, mânca pământul dimprejur, după cum blocurile mâncau aerul din centru, ridicându-se pe cer.

Casa căutată era tocmai în marginea cealaltă a parcului, departe de tramvai, o vilă cu acoperișul de țiglă, ascuțit, cu grinzi de stejar în zidăria albă, cu flori roșii în jgheaburile de sub ferestre. Ocupând spațiul dintre două alei, avea două intrări, opuse, pentru apartamentul de la parter și pentru cel de la etaj. În fața fiecăruia, după portițele de fier, erau straturi cu flori, bine îngrijite, și arbori mici, tei și castani nou-plantați. De o parte și de alta a clădirii, se întindeau peluze de gazon, iar în lungul împrejmuirilor de zid, spre vecini, alte rânduri de flori înveseleau tencuiala cenușie.

La venirea ei, două fetițe îmbrăcate și pieptănate cu cochetărie, cu funde albastre în păr, în rochii scurte, albe, se jucau cu cercul în prima grădină. Ușa casei, plină de soare, era deschisă. Pe mica terasă din capul scărilor, într-un fotoliu de paie, o bătrână cu părul albit, cu o față blândă, urmărea jocul fetițelor, zâmbind.

Stăpâna se asigură că era numărul căutat și împinse portița de fier. Văzând o doamnă străină, fetițele lăsară cercul, veniră fuga spre ea și se opriră la un pas, salutând-o cu o politețe plină de farmec, făcând o genuflexiune, amândouă deodată și în același fel, ca niște paji blonzi.

Fu cucerită de grația lor, ca și de înfățișarea casei, de flori, de soarele care sticlea în țiglele de pe acoperiș. Desigur, nu mai era arșiță în a doua jumătate a lui august, dar se simțea că aici nici în plină vară căldura nu putea să fie insuportabilă.

– Ați venit pentru casă? întrebară amândouă fetițele într-un glas.

Confirmă zâmbind. Ele alergară pe scări, una după alta, să cheme pe cineva dinăuntru.

– Mamă-mare, ciripiră, trecând pe lângă bătrâna din jilț, poftește-o dumneata sus.

Bătrâna zâmbi binevoitor.

– Poftiți, doamnă, o să vină numaidecât băiatul meu; el se ocupă de casă.

Stăpâna fu poftită să se așeze în alt fotoliu de paie, pe mica terasă. Privi în jur, nevenindu-i să creadă că în apropiere se frământă orașul.

– Ce liniște e la dumneavoastră!

Prea slab se auzea în depărtare câte un tramvai sau câte un camion care trecea pe Șoseaua Dorobanți, pavată cu bolovani, zgomote parcă ireale, peste care se ridicau, argintii, glasurile fetițelor.

– Mai iute, a venit o doamnă, pentru casă!

– Numai nepoatele mai fac puțină gălăgie, spuse bătrâna. Dar gălăgia copiilor nu supără pe oamenii buni.

Un bărbat înalt, voinic, cu fața plină de sănătate, cu o mare coamă albă dată peste cap și cu mustăți de asemenea albe, groase, răsucite la vârfuri, se ivi în prag. Era îmbrăcat în haine gri, tinerești, și avea chiar el un aer de tinerețe, comunicativ și confortabil. Tocmai citea jurnalul, care în mâna lui mare, puternică, părea o biată foiță de hârtie.

– Doamnă, dați-mi voie să mă prezint: mă numesc David Cristu; trebuie să vă spun de la început că numai întâmplător am casă de închiriat.

Avea ceva comunicativ, ca și zâmbetul bătrânei, ca și atenția cuminte a celor două fetițe care îl încadrau. El le puse mâinile mari în creștet.

– Dumnealor sunt Ana-Cristina și Ana-Elena, după actul de botez. Noi le spunem Moț și Boț; înțelegeți, pentru o casă de copii ca a noastră, două nume la fiecare, cum au vrut nașii, era prea mult.

David Cristu se așeză în al treilea fotoliu, cu fetițele de o parte și de alta, ținându-le îmbrățișate, și, în câteva minute, făcu întreaga biografie a familiei. Bătrâna din jilț era mama lui. Doamna Ana, soția, al cărei nume îl purtau fetițele, se îndeletnicea în clipa aceasta cu gospodăria; avea să sosească îndată. Erau de la Sebeș,

veniți în Capitală îndată după război. El ocupa un post însemnat la o societate minieră. Făcuse casa la marginea Bucureștiului, ca să poată trăi în liniște. Apartamentul de sus fusese destinat fetei celei mai mari, care se măritase și trebuia să plece la Cluj, unde bărbatul ei era profesor. Un băiat, mai mare decât fata, își făcea armata; terminase Academia Comercială.

– Moț și Boț, ia aduceți albumul din casă!

Stăpâna văzu în fotografii toată familia. Încă două fete, între cea mare și cele mici, urmau la liceu.

– Cinci fete, doamnă! făcu David Cristu, ridicând mâinile cu o exasperare simulată. Știți ce înseamnă să faci zestre la cinci fete? (Se întristă comic.) Cred că băiatului n-o să-i fac tot eu casă! Dumneavoastră aveți copii?

– Am numai o fetiță.

– Să vă trăiască!

Se înduioșă; se gândi la tânărul din fotografie și-l puse alături de Manuela. Oamenii aceștia i se părură, deodată, foarte apropiați. Parcă erau din familia ei, dar o familie mai caldă decât cea adevărată. Îi plăcea totul aici. Se hotărî să rămână.

– Sunt singură, numai cu fetița mea. Fetiță, așa m-am obișnuit să-i spun, a împlinit nouăsprezece ani; urmează la facultate.

Nu mai urma, dar trebuia să-i atribuie un rost pe lume.

David Cristu o asculta cu bunăvoință, cu un zâmbet în colțul gurii.

– Fetița mea e cam ciudată, cam nervoasă, cam încăpățânată. Acum își neglijează facultatea. (Trebuia să-i prevină.) Vrea să se facă aviatoare. Nici nu știți cât sufăr din cauza ei. În fiecare zi se întâmplă accidente; mă aștept mereu să aflu o veste proastă. Nu mai am liniște. Cred că și pe ea o îmbolnăvește orașul; dar acum nu mai avem unde pleca. Stăm în centru, pe Bulevardul Brătianu; m-a îndemnat o rudă să iau un apartament în bloc, închipuiți-vă, la etajul al nouălea, noi care am avut o grădină cât un sfert de Cișmigiu. Ea crede că îi place, dar știu cât o obosește orașul. În ultimul timp e foarte abătută. I-ar face bine dacă ne-am muta aici. Poate mă ajutați s-o conving. Nu știu de ce, dar sunt sigură că pe dumneavoastră are să vă asculte.

– Doamnă, mai întâi să vă arăt casa, zise David Cristu. Cât despre domnișoara, dacă îmi dați voie, la vârsta mea, am să-i fac o morală necruțătoare; bineînțeles, cu blândețe!

Aprobă, râzând. Simțea că omul acesta mare, uriaș, cu atâta energie și blândețe întipărite în ochi, care continua să-și țină fetițele de umeri, nu putea să fie aspru cu cineva, și totuși toată lumea trebuia să-l asculte.

– Poate nici n-ar mai trebui să văd casa. Oricum ar fi, vreau să mă mut aici, spuse în timp ce treceau prin portița gardului de sârmă în cealaltă curte.

– Suntem separați cu totul, și totuși foarte apropiați, explică proprietarul. Jumătate din ferestrele de la parter dau în grădina dumneavoastră, iar jumătate din cele de la etaj, în grădina noastră. Dacă vrem să fim prieteni, locuim în aceeași casă. Dacă nu, putem trăi fără să ne certăm: evităm să privim pe fereastră și nu ne mai vedem niciodată. (Râse.) Dar nu cred să poată sta cineva alături de noi fără să se împrietenească.

La ferestrele de deasupra intrării, se vedeau jgheaburi de lemn cu mușcate roșii. Între ferestre era un balconaș cu grilaj de fier, și printre gratiile lui atârnau până deasupra ușii siebaldii, cu flori mărunte albastre-violete. Partea aceasta a casei parcă semăna cu casa lor de pe Siret; se simți câștigată și mai mult și aproape nu luă seama la încăperi. Alese doar o odaie pentru Manuela, cea mai frumoasă, înspre răsărit, sub ferestrele căreia se legăna un tei abia prins. Mai departe erau flori și copaci, apoi câmpul gol. Nu-și putea dori mai mult.

– Dacă m-ați ajuta s-o conving!

– Doamnă, faceți-ne o vizită după-masă cu fiica dumneavoastră. Au să fie și celelalte fetițe ale mele; cea mai mare nu-i departe de vârsta ei, intră în clasa a șaptea. Au să se împrietenească, au să joace tenis împreună. Aduceți-o, și are să rămână aici!

Plecă, refăcută, întinerită, fără să mai simtă apăsarea din tâmple, nici spasmele inimii. Huruitul tramvaiului care ocolea piața nu-i mai făcea rău; poate nici nu-l auzi. Se urcă repede, cu o mișcare cochetă, și, surprinzându-se, nu înțelese, nu-i veni să creadă, se înroși, intimidată. Tot drumul, nu făcu altceva decât să-și scoată bucuria din suflet, picătură cu picătură, și s-o consume din nou, cu o mulțumire mărită.

Nu coborî acasă; merse până la Piața Sfântul Gheorghe, intră într-un magazin cu jucării și cumpără o mulțime de daruri pentru Moț și Boț. Cumpără câte ceva pentru toți ai casei și, ca să n-o nedreptățească pe Manuela, îi cumpără și ei, de la un bijutier vecin, o tabacheră mică de aur cizelat. „Va înțelege că m-am împăcat cu fumatul ei."

Voia, într-adevăr, să-i facă o concesie, poate insignifiantă pentru Manuela, care fuma și fără voie, dar care pe ea o emoționa. „La urma urmei, a împlinit nouăsprezece ani; nu pot s-o mai opresc. Bărbatul ei are s-o schimbe!"

Merse spre casă pe jos, cu toate cumpărăturile în brațe; avea voluptatea să ducă daruri, trăia mult din bucuria altora. Se apropia amiaza, și circulația pe străzi începuse să se întețească. Tramvaiele veneau unul după altul, automobilele se învălmășeau, și între ele pietonii care traversau cu nepăsare păreau niște gângănii gata să fie strivite.

Lângă zidul Spitalului Colțea, un orb cânta dintr-o armonică *Valsul dimineții* cu tonuri incomplete. Se opri, căută în poșetă și-i lăsă câțiva bani în cutia de pe genunchi. Dincolo de statuia lui Brătianu, un șir lung de florărese mărginea trotuarul. Coșurile lor, pline cu flori de toate culorile, împrospătau și înnobilau asfaltul; florile se dăruiau orașului, înmiresmate și inocente.

„Nu-i chiar urât Bucureștiul!" Înainte de a-l părăsi, era bucuroasă să se împace cu orașul.

Țigăncile îi ieșiră înainte, îmbulzindu-se, împiedicând-o să meargă.

– Ia flori, cuconiță, ia, zău, că-s frumoase; uite gladiolili!...

Nu putu să scape de ele; își încărcă brațele cu flori și plecă mai departe luminată. Nu mai lua seamă la valul de vehicule care se înghesuiau pe bulevard. În dreptul casei, vru să traverseze. Un șir lung de automobile o opri; în spatele lor venea un tramvai. Puse piciorul jos de pe trotuar, dar din spatele tramvaiului apăru alt șir de automobile. Zâmbi și ridică privirea la ferestrele de la etajul al nouălea ale blocului din față. Obloanele erau lăsate. „Oare Manuela n-o fi venit?"

Era cu neputință să se aventureze de-a curmezișul bulevardului. Câțiva pietoni îndrăzneți își făcură loc printre automobile, aproape frecându-se de ele, dar ea nu avea curajul lor. Trebui să

aștepte mult timp scurgerea unui lanț de vehicule; începu să-și piardă răbdarea. Între două tramvaie care veneau repede era un spațiu de vreo douăzeci de metri fără niciun automobil, iar în partea cealaltă a liniilor, strada rămânea de asemeni goală. Nu mai stătu la îndoială și, când primul tramvai trecu, se repezi prin spatele lui, spre trotuarul de dincolo. Dar, mascat de vagon, din direcția opusă venea un autocamion, în viteză mare, iar, în dreapta și în urma lui, un val de automobile.

Se opri împiedicată, gata să se prăvălească în drumul camionului. Izbuti să se tragă înapoi, cuprinsă de groază, dar i se păru că nu fusese voința ei, ci o trăsese cineva din spate sau o izbise în piept ceva din față. Florile și pachetele îi zburară din brațe. Se făcu deodată întuneric. Auzi un clopot de tramvai, câteva lovituri disperate, însoțite de scrâșnetul roților frânând, patinând și rupând fierul de pe șine. În clipa următoare, o străfulgerare de lumină îi trecu prin ochi și văzu, la un pas, ochii îngroziți ai vatmanului pironiți în ochii ei. Omul era parcă foarte sus, la fereastra unui etaj. Tramvaiul crescu fulgerător în înălțime și, înainte de a o izbi, ei i se păru un zid de bloc prăvălindu-se peste ea, împreună cu oamenii speriați de la geam.

31

Avionul fu gata, și Vladimir se întoarse în țară abia spre sfârșitul lui noiembrie. Se opri la Brașov, hotărât să încerce recordul aici, ferit de indiscreția cunoscuților de la București. Și așa, cu toate că nu vorbise aproape nimănui despre acest proiect, ziarele îl înregistraseră și urmăriseră pregătirile. Numele lui deveni iarăși actual; își purta noua popularitate stânjenit și cu umerii curbați.

La Brașov, așteptă să i se monteze avionul și, profitând de ultimele zile frumoase ale unei toamne târzii, începu zborurile de antrenament. În câteva încercări ajunse la șapte, apoi la opt mii de metri; se decise să pornească. Anotimpul nu era cel mai potrivit, dar dacă amâna ar fi însemnat să aștepte până în primăvară și poate ar fi fost prea târziu.

Decola în prima zi din decembrie, înaintea amiezii, pe o zi încă frumoasă și aproape caldă; câțiva din cei de pe aerodrom veniseră în haină. Pe munți căzuse o ninsoare nouă; spre apus cerul era înnorat, poate se pregătea să vină altă zăpadă. Cei din comisie, martori suportați cu indiferență, îl puseră să semneze niște formulare, al căror cuprins, deși cunoscut de atâta vreme, acum îl ignora; era absent la tot din afară. Îi controlară certificatele medicale și, după ce plumbuiră barografele, le fixară în carlingă.

Soarele luase o culoare roșiatică în momentul decolării. N-avu timp să-l observe, preocupat de costumul de zbor care îl incomoda. I se părea odios și umilitor, dar acesta era jocul: nu putea să lupte cu singurele lui forțe. O îmbrăcăminte ca de scafandru, încălzită cu filamente electrice, o cască de metal, cu tuburi de oxigen, îl articulau organic cu avionul, prea puțin om, mai mult o piesă a lui, una din piesele multiple, dar, ce-i drept, cea esențială.

În câteva minute, se pomeni la patru mii de metri. Avionul urca repede și, odată cu înălțimea, frigul începea să se simtă chiar în carlinga închisă, prima adversitate din lanțul de adversități pe

care trebuia să le învingă. Calm, dădu drumul curentului electric în filamentele costumului și așteptă adversitățile celelalte.

Cu sfera de aramă pe cap, care îl izola de lumea din afară, abia auzea zgomotul motorului. Urca pe un cerc cu raza de câțiva kilometri, păstrând în centru Brașovul. Conturul orașului se distingea neclar pe fondul cenușiu al câmpiei. Numai munții cu crestele albe, acoperite de zăpadă, cu văile pline de umbră se vedeau încă limpede, desprinzându-se din apa neagră a pădurilor de brazi, nedesfrunzite.

Privi acul altimetrului, apoi pe ferestrele barografelor, se asigură că peniţele înregistrau aceleași cifre: patru mii cinci sute, cinci mii. Avionul continua să urce repede, și merse așa, fără niciun efort vizibil, până la șase mii de metri. Aici, înainte ca acul altimetrului să arate oboseala mașinii, pilotul își simți mișcările moleșite.

Un val de neguri îmbrăca pământul într-o apă lăptoasă. După un timp, nu mai văzu jos aproape nimic, decât la răstimpuri câte o sclipire scurtă, soarele răsfrânt într-un acoperiș sau într-o masă de gheață din munți. La opt mii de metri, solul pieri, și el rămase singur.

Fără să dea senzația mișcării, dar dând-o din greu pe-a trudei, avionul urca anevoie. Liniile de pe benzile barografelor, la început verticale, apoi oblice, acum marcau, orizontal, înălțimi constante, abia izbutind să se ridice, la intervale mari de timp, cu câțiva milimetri, reprezentând doar zeci de metri câștigați în atmosfera ostilă.

Privind această linie orizontală, începu să simtă oboseala cum crește. Era o oboseală care părea că vine din afară; organismul lui poate simțea vidul, dincolo de ambianța artificială. La gura rezervorului cu oxigen, de unde porneau tuburile de cauciuc spre cască, văzu formându-se straturi groase de zăpadă; se temu, nelogic, că plămânii au să-i înghețe, dar multe temeri sunt nelogice, și judecata, când intervine, nu le atenuează. Se miră că putea să respire aerul pe care și-l închipuia solidificat în cristale. Imaginea îl făcu să simtă frigul crescând repede. Păturile fumurii de nori, cu contururile lor vagi, topite pe orizontul la fel de vag, i se părură o masă de zăpadă care îl izola de pământ. Avu impresia că zboară într-o lume înghețată și tot atunci, cu un început de panică, văzu că soarele dispăruse. O lumină albă, opacă, scălda atmosfera pustie și rece. Era o

lumină a cărei sursă nu putea fi descoperită; părea că vine din jos, dinspre pământ, răsfrântă din marea de gheață.

Hobanele, scăldate în lumina difuză, își șterseră umbrele alungite pe aripi. Neliniștit, căută soarele de jur-împrejur pe cerul gol. Era inexplicabil, nu-l găsea. Crezu că un dezechilibru grav, căruia se sustrăgea prin acest zbor, izolat în spațiul neutru dintre planete, schimbase drumurile aștrilor în Univers. Viră și se pomeni cu soarele în față. Îl privi uimit, fără să înțeleagă de unde apăruse, parcă îndoindu-se că era soarele într-adevăr, și nu altă planetă venită să-l suplinească.

Un soare uriaș, alb, luminos, dar fără strălucire. Lumina lui parcă nu venea direct, ci răsfrântă din masa de gheață aflată dedesubt, distribuindu-se din toate părțile egal, fiindcă hobanele tot nu făceau umbre pe aripi. Lumina aceasta îl îmbrăcă pe Vladimir într-o haină străvezie, nedefinită, imaterială, și, cu senzația că intră într-o baie fără temperatură, îl acoperi toropeala.

Drumul urmă în afara conștiinței, fără să se înregistreze în memorie, nici măcar mecanic. Niciodată nu-i fu cu putință să reconstituie o frântură de senzație din acest interval nedefinit. Se regăsi cu mâna pe reostatul încălzitorului, reducând curentul electric; costumul frigea. Parcă dormise mult timp cu ochii deschiși.

Minutarul ceasornicului de bord trecuse cu jumătate de cadran peste miezul zilei; zbura de două ore. Acul altimetrului depășise opt mii de metri și continua să urce, nesigur. Cercetă instinctiv restul aparatelor de bord, pe rând, și, îndată ce sfârși, toropeala îl cuprinse din nou, ca după un efort prea mare.

La ora unu, când se regăsi, calm, în fața tabloului de bord, altimetrul trecuse de nouă mii. Îl mai despărțeau o mie și o sută de metri de vechiul record. Îl cuprinse un val de înviorare și, fiindcă o parte a efortului o depusese visând, se hotărî să rămână atent la rest. Își aținti ochii pe acul altimetrului. Dar la acest examen, în care timpul își păstra valoarea veche, în vreme ce spațiul și-o pierdea pe a lui, acul altimetrului nu mai înainta deloc și oprea orice speranță.

Peste marea de gheață, jos, se lăsase o umbră cenușie; cerul, în schimb, era alb, și undeva, într-o direcție de nedefinit, pe cuprinsul lui se vedea soarele cu vechiul contur; avea însă altă culoare, o țesătură

de vinișoare roșiatice juca în cercul lui, evoluând dinspre centru, de unde parcă izvorau, ca să se topească în extremități.

Pe măsură ce urca, abisul se umbrea mai mult. Odată apăru negru, și pilotul se temu că nu va mai găsi aerodromul, că, în loc să nimerească în câmpia Brașovului, va nimeri în munți, sau mai departe, în alt loc al lumii.

Apoi, peste umbrele negre, soarele trimise din nou în marea de gheață de jos lumina lui lăptoasă și, cu ochii împăienjeniți, pilotul iarăși uită de timp. O vreme înregistră doar altimetrul, cu conștiința redusă la o singură funcțiune, ca a barografului.

Își dădu seama, cu indiferență, că, dacă s-ar întâmpla ceva neobișnuit, n-ar fi în stare de o inițiativă, nu ar putea să înfrunte niciun neprevăzut. Robinetul celui de-al doilea rezervor de oxigen era alături; știa dinainte cu ce gesturi îl va deschide când aerul din primul se va sfârși. Benzină avea de ajuns; reostatul încălzitorului era iarăși deschis la maximum, turația motorului potrivită, și cu acestea nu mai trebuia să facă altceva decât să mânuiască manșa și palonierul, descriind virajul larg și visând.

Câtva timp, visul fu plăcut. Uitase pe deplin unde se afla; o greutate rece îi apăsa creierul. Se văzu la Issy les Moulineaux, vechii camarazi de zbor îi defilau prin față. Și, după ce se scurseră toți, nu-l mai părăsiră; în zgomotul înfundat al motorului, ca în cadența unui marș, făcură cortegiu în urma lui. Un glas necunoscut, din altă lume, care suna necrezut de clar, îi striga pe fiecare, și îndată cei chemați dispăreau în abis, ca să rămână în cortegiu numai umbra lor. „Garros! Chavez!..." îi striga glasul în sunetul motorului. „Chaput! Dorme! Terline!..."

Și alte glasuri răspundeau, dintr-o lume mai îndepărtată: „Căzuți!... Căzuți!... Guynemer! Căzut!... Boyau, Caiffard! Căzuți!..."

Se vedea la Juvisy, cu primul instructor de zbor. „Leroy! Căzut!... La Charlemagne!..."

Se vedea la Onești, la adăpostul întunecat din marginea aerodromului, cu vechii luptători aplecați peste hărți. „Nungesser! Căzut!... Lucy!... Căzut!..."

Căzuți în flăcări sau făcuți fărâme, cu aripile lovite de obuz sau cu fruntea găurită de glonț. Căzuți!

Și anii de după război... „Miss Doran! Pedelac!... Dispăruți! Moneyres! Petit!... Dispăruți!... Prust! Scott! Erwin!... Dispăruți!"

Căzuți, dispăruți, trecuți în neant... Iar aici, el, singur în văzduhul lor pierdut, și un ac de altimetru: nouă mii trei sute... Și stă mult în acest punct, și motorul, străbătând arama căștii, pare că începe să se audă abia acum, în liniștea înghețată dintre planete. Și în sunetul motorului parcă vorbește cineva: „Texier!... Căzut!..."

Cenușă spulberată în vânt! „Paukert!... Căzut!..."

Nu mai știa de cât timp dura zborul. Poate patru ore, după ceasornic, dar timpul măsurat de această mașinărie nu avea aceeași valoare cu timpul măsurat de conștiința lui, sincopată și confuză. Banda barografului își urma drumul; ceasornicul ei o mișca ușor. Ceasornicul!... Era singura mașinărie care mergea constant; nimic nu-l tulbura. Și linia înălțimii urca încet: nouă mii trei sute cincizeci, nouă mii patru sute...

Își simți deodată umerii grei. Deodată, i se păru că el poartă întreaga greutate a avionului și pe sine dublat în pilotul depersonalizat, care dormita făcând mișcări largi în manșă. Spasmul motorului, pe care acum îl auzea limpede, ca și când casca de metal ar fi încercat să-l mai apere, i se păru că-i spasmul propriului său organism chinuit, al plămânului și al inimii. Respiră greu, apoi, ținând manșa între genunchi, întinse mâna și desfăcu robinetul celui de-al doilea rezervor de oxigen. O înviorare veni în cască; se simți renăscând – a câta oară într-o viață, a câta oară în zborul de astăzi? Își încordă nervii și cugetul, cu conștiința că de încordarea lui depinde efortul avionului, ca al unui cal care nu sare peste obstacol dacă nu simte hotărârea călărețului. Strânse dinții și cu mâna înțepenită pe manșă, cu toată ființa lui încordată, rămase cu ochii înțepeniți pe acul altimetrului.

Nu se gândea să învingă pe cineva, nici pe cel care zburase înaintea lui, nici pe Dumnezeu; să se învingă pe sine, să-și smulgă rădăcinile din pământ. Le simțea, trăgându-l în jos, mai îndârjite pe măsură ce creștea înălțimea, ajunse la limita elasticității lor, gata să-l smucească înapoi, sau să se rupă, și el să se elibereze.

Cu respirația grea, cu ochii arzând, urmări înfrigurat altimetrul: nouă mii șapte sute, nouă mii șapte sute cincizeci... Acul rămase aici;

avionul nu mai urca. O clipă îl simți că se înfundă în aerul rărit; vidul era mai puternic decât motorul și decât voința pilotului. Acul altimetrului oscilă vag înapoi; nu era o impresie: avionul pierdea din înălțime, se înfunda cu aripile lui mari, în timp ce pilotul se lupta să salveze câtimea de abis cucerit.

Îl izbi un val de descurajare, ca o rafală de vânt, și câteva clipe rămase prostit, cu ochii pe altimetrul care nu mai cobora, dar nici nu urca, mort la nouă mii opt sute de metri și incapabil să învie. Acul mai trebuia să urce câțiva centimetri, o mică porțiune de cadran, un centimetru pentru fiecare sută de metri, dar avionul nu se mai lupta cu sutele de metri, nici cu zecile. Spațiul se lăsa învins metru cu metru, apoi se împotrivi oricărei înălțări cât de mici.

Cu un gest de apărare, de om care se îneacă, pilotul se scutură și, poate fără să înțeleagă gestul, fără să spere în el, împinse maneta de gaze până la refuz. Indicatorul de turație oscilă, trecu peste linia roșie, spre o cifră maximă, pe care pilotul refuza să o citească.

O vibrație nouă cuprinse avionul. Sunetul se amplifica în cască, asurzitor, chinuindu-i timpanele, și durerea se muta în inimă, unde i se părea că simte rotindu-se axul motorului. I se părea că inima susținea greutatea și forța celor opt sute de cai, iar sângele i se răspândea pe niște conducte sfâșiate, la articulațiile bielelor, în carter și în cilindri, ca un ulei de motor.

Dacă putea să țină jumătate de oră, trecea! Privi bolnav acul altimetrului, care urca greu, la nouă mii opt sute cincizeci, la nouă mii nouă sute. Inima începu să-i ardă și, înainte de a citi pe avertizoare, înțelese că motorul, solicitat peste limită, se încingea. Nu judecă; voia să urce, cu motorul și cu inima în flăcări, până la un sfârșit, să se risipească în vânt.

Citi: nouă mii nouă sute cincizeci. Închise ochii, strâns, îi deschise și citi: nouă mii nouă sute cincizeci. Își încordă încă o dată ființa, își chemă disperat inima, nervii, creierul la încă un efort: încercă o altă poziție a manșei, cabră, avionul răspunse, își ridică botul spre cer, dar cifra rămase aceeași: nouă mii nouă sute cincizeci. Căută altceva, încă o soluție, în inimă și în creier: readuse avionul orizontal, încercă să fure din înălțime în lung, să înșele văzduhul. Citi: nouă mii nouă sute cincizeci.

Prin ferestrele barografelor vedea penița alunecând orizontal. Își simți inima arzând și fruntea înghețată, cu broboane mari de sudoare rece alunecând sub cască. Stătu încremenit, fără gânduri, cu amândouă mâinile înțepenite pe manșă. Nu-i rămase decât să citească altimetrul și citi, citi, simțind că piere sau că înnebunește. Citi: nouă mii nouă sute cincizeci.

O flacără îi jucă în față; capsula avertizorului de incendiu sări; sub geamul rotund, becul roșu de alarmă începu să oscileze. În tremurul lui, pilotul nu văzu motorul, ci inima sa arzând. Și inima îi arse, dureros, sfârâind, până ce se mistui. Atunci, halucinând, descoperi în geamul roșu, în locul inimii sale arse, doi ochi pâlpâind; nu-i recunoștea, nu știa ai cui sunt, ai unei ființe visate și neatinse, pentru care poate se născuse, dar pe care n-o întâlnise, și acum era pierdută în infinituri.

Nu dură mult; își simți inima de cenușă. Își trăda avionul, care se mai lupta încă să urce; trase maneta de gaze. Motorul tăcu, brusc; din clipa aceea se despărțiră definitiv. Îi era indiferent că mai aveau de făcut împreună un drum până la pământ. Dacă voia să ajungă jos, trebuia să-și supravegheze căderea. Nu voia să ajungă el. Trebuia să salveze avionul – nu valoarea lui, care îi aparținea, ci ideea.

Cobora încet, dar acele barografelor acum lăsau în urmă o linie verticală, vie, tăind parcă în inima lui, ca un cuțit, acolo unde locul mai frigea, chinuit de trepidația motorului. Și în unghiul făcut de cele două linii, cea verticală, a renunțării, și cea orizontală, a zădărniciei, își vedea frânt destinul.

Urechile începură să-l doară. În vâjâitul lor auzea vechile glasuri, și apelul urma. Fiecare nume era parcă o mustrare: „Grenedau! Căzut!... Hamilton! Dispărut!..." Căzuți în Atlantic, în Mediterană, și spiritul lor răspândit în vânt... „Guerin, Saint Roman! Căzuți!..." Văzu munții, albi, ieșind din neguri. Pe platouri poate urcau acum schiori, băieți și fete, tineri chiuind. Îi vedea. Vedea cabanele acoperite de ninsoare, se regăsea în pragurile lor întroienite, privea pe ferestrele mici focul din sobă, jucând pe bârnele afumate, și băieții rezemați de pereți, și fetele strânse în fața focului, pe dușumea, cu genunchii în brațe și cu bărbia pe genunchi.

Respiră adânc. Orașul apărea dedesubt; străzile se vedeau mai albe între casele cenușii, și pe străzi își închipuia oamenii mergând. Îi vedea. Vedea vitrinele magazinelor strălucind. Vedea în ferestrele cafenelelor oameni aplecați peste mese, înfrigurați, discutând, fără să știe câți semeni mor în clipa aceasta, câți se nasc și câte se întâmplă în Univers. La cofetării, vedea acum, la ora ceaiului monden, femei cu voaleta ridicată de pe buze, fumând, slobozind fumul pe nări, fără să știe gândurile câtor bărbați se împletesc în fumul lor.

Cobora și nu era deloc mai mic decât toți acești oameni, un oraș, zece orașe, toate orașele, toți oamenii care continuau să trăiască, fără a încerca să-și descifreze destinul. Se simțea bine, era împăcat. „Coli! Med Calf! Minchin!..." îi suna glasul în urechi. „Căzuți!... Dispăruți!..."

Cortegiul lor nu se termina. Căzuți, dispăruți, praf și cenușă. Avea să cadă și el odată; nu-i venise rândul. Toți care vor să facă mai mult trebuie, poate, să cadă, într-un fel sau în altul, și, dacă nu cad, poate n-au făcut destul.

Ajunse jos odată cu primii fulgi de zăpadă.

Îi privi nedumerit.

Veneau de sus, și el venea de deasupra lor.

32

Un timp lung trecu până ce Baba să se întoarcă. Vladimir auzi înăuntru vorbă și mișcare; poate făceau puțină ordine, nu așteptau un vizitator, cum nu aștepta nimeni ninsoarea timpurie. Ușa se deschise și, fără nicio vorbă, Baba, cu broboada în cap, îi făcu loc să intre, inertă, incapabilă să-și arate surpriza și nedumerirea.

În timp ce-și scotea blana ninsă, în vestibul, o văzu în penumbra holului pe Manuela, într-un fotoliu larg, acoperită, de la glezne până la gât, cu un șal negru. Pe o măsuță pusă alături, ardea un radiator electric, și un altul ardea în fața căminului, făcând două pete roșii, ca de jăratic, în încăperea posomorâtă.

Nici Manuela nu era în stare să-și exteriorizeze surpriza; scoase o mână de sub șal și i-o întinse.

– De când nu te-am văzut! Stai unde vrei. Aici e foarte frig și foarte urât. Să aprind lumina?

El făcu semn din cap, nu, și se așeză în fața ei.

– Nu crezusem să-mi pară atât de bine că te văd, urmă Manuela. Când ai venit?

– Astă-noapte; am plecat aseară de la Brașov. Ți-am telefonat.

– Am desființat telefonul.

Glasul ei era voalat, și chipul i se schimbase, mai palid, cu ochii mai mari, mai lucioși. Numai părul, risipit pe spătarul fotoliului, parcă nu mai lucea deloc.

– Ninge?

Întoarseră capul spre fereastră. Ningea nepotolit, cu fulgi mari, grei, atât de deși, că își opreau unii altora lumina și deveneau cenușii. Turnurile bisericilor, în zare, păreau înecate; ninsoarea făcea la ferestre o perdea moale estompând orașul. Nu se auzeau zgomote; încăperea plutea în vată.

Într-un târziu, Manuela își luă ochii de la geam și îl privi.

– Ce-ai făcut?

El îi evită privirea.

– Nimic, n-am izbutit.

– Mai încerci?

O privi; un moment se gândi s-o mintă, să se mintă pe sine; poate nu să se mintă: să se amăgească. Își plecă ochii și răspunse:

– Nu, am renunțat.

Ea respiră adânc. Trebuia să-i spună despre maică-sa, dar nu putea acum. Murise după o oră, la spitalul de urgență. Trebuia să-i spună despre ea însăși – toate. Nu putea nimic, deocamdată.

Vladimir întrebă, ezitând, temător și în șoaptă:

– Cu Amedeu cum s-a întâmplat?

Manuela răspunse, alb, fără să-l privească:

– Nu s-a deschis parașuta.

Rămâneau tăceri mari între o replică și alta. Vladimir spuse:

– Nu mi se pare posibil.

Ea întoarse capul și îl privi în față.

– Atunci n-a deschis-o!

O avalanșă de zăpadă căzu de pe acoperiș și detună înăbușit pe terasă, făcând să vibreze fereastra. Tresăriră amândoi și tăcură iarăși.

– Din fericire, vorbi Manuela după ce străbătu pauza, am învățat să nu mai plâng pentru nimic. N-ai bănui câtă încredere mi-a rămas în viață. Sunt sigură că există o legătură între toate faptele noastre, de aceea nici nu vreau să mă împotrivesc vreuneia. Am avut zile întregi în care a trebuit să stau de vorbă cu mine și m-am gândit că singurul mijloc de a găsi fericirea este s-o cauți în orice întâmplare.

El privea, neclintit, filamentul roșu al radiatorului. „Poate, într-adevăr, se gândea, trebuie s-o cauți în orice întâmplare!" Era filosofia învinșilor, își dădea seama, dar de ce și-ar fi ascuns starea, și unul, și altul?

Își întoarse încet ochii spre ea și îi privi mult timp, în tăcere, chipul palid, suferința din zâmbetul ei, șalul negru care o acoperea, ca un simbol, de sub bărbie până la glezne, ascunzându-i corpul de privirea lui.

– Cred că, dacă din tot a rămas ceva neschimbat, e prietenia noastră, vorbi mai târziu Manuela. Ce-o fi acum, pe ninsoare, la

Colentina? Sălciile și balta. Într-o noapte m-am visat acolo; tot câmpul era plin de ciori.

Nemișcat, în fotoliu, el își simțea încheieturile amorțite. Între două valuri de ninsoare, perdeaua cenușie de la geam se destrămă, și câteva clipe holul fu mai luminat. Se apropia amiaza. Își privi ceasornicul, stânjenit de tăcerea îndelungată pe care n-o rupea niciunul. Probabil era timpul să plece. Se ridică; ea îi întinse mâna palidă, și în clipa despărțirii pe buze îi flutură un zâmbet misterios, fiindcă ascundea o tristețe neagră și amară. Dar trebuia să trăiască, să se întoarcă în locul de unde să-și reînceapă viața, chiar dacă ar fi fost o penitență. Își amintea casa lui rece, unde s-ar fi oprit, să fi fost acolo măcar o singură îmbiere. Dar totul o alungase: holul întunecat, cărțile legate în negru, portretul din perete, bătrâna Giovanna pândind de prin colțuri. Iar mai presus de toate, își dădea seama după atâta vreme, o speria Cristul din vitroul pe care scara de stejar îl tăia în diagonală. Niciodată nu stătuse să-i înțeleagă simbolul; îl socotea o icoană și trecuse pe lângă el cu indiferență, fiindcă nu se afla în biserică. Dar acel Crist nu era un Dumnezeu, ci un om de pe pământ, înalt, scheletic, ducându-și crucea, chinuit, și gata să îngenuncheze. El n-ar fi îngăduit nimănui să i se închine și să i se roage. Avea un chip dur; părea că n-are să uite și n-are să ierte.

„Nu duce nimeni crucea altuia. Fiecare ne-o ducem pe a noastră."

Privi pe fereastră, în trecutul ei acoperit de zăpadă. Abia se scurseseră doi ani de când venise în acest oraș și în această casă. Venise într-o toamnă; avea un palton urât și pantofi cu tocuri joase. Își făcuse o haină de blană, își cumpărase ciorapi de mătase și pantofi cu tocuri înalte. Crezuse că viața era cucerită. Trecuseră opt anotimpuri, socotea că-i aparțin, nu voia să le uite, dar nu biruise. Avea să se împace și-avea să-i fie bine odată; până atunci îi venea să jelească viața ei falsificată și anotimpurile irosite, acele anotimpuri care nu seamănă unele cu altele și nu se întorc niciodată.

– Te aștept la primăvară! zise.

Urma alianța învinșilor.

Când Vladimir era la ușă, îl opri și adăugă ultima ei amăgire, ca să-și justifice zâmbetul:

– N-am avut cu adevărat senzația că mă dezlipesc de pământ decât în clipa când am renunțat la zbor. Atunci am înțeles că oamenii pot să zboare în o mulțime de chipuri!

Afară ninsoarea nu încetase. Vladimir își făcu loc prin troiene, urmărit de vorbele Manuelei, împletite în fulgii care cădeau tot mai deși. Desigur! Învinșii trebuie să se caute în propria lor cenușă; lumea n-ar mai exista altfel!

Pe străzi nimeni nu începuse să ridice zăpada; venise prea pe neașteptate, lucrul nu era organizat, și ninsoarea se întețea. Tramvaiele abia mai circulau, cu pluguri în față, iar în urma lor își făcea loc câte un automobil ca un vehicul polar.

Ajunse, prin nămeți, în Calea Victoriei și urcă scările la Avia. Medrea sosise chiar atunci; îl găsi lângă sobă, frecându-și mâinile, simulând frigul ca să se poată bucura de căldură.

– Te-ai și întors?

Vladimir văzu ziarele deschise pe masă.

– Nu mai trebuie să te informez!

– Cred că te-a trădat avionul.

– Inutil să discutăm. Faptul e închis; n-am izbutit.

Era bucuros că putea fi atât de senin și cu o sinceritate atât de bine construită, încât începea să i se pară adevărată.

– Am venit să discutăm. Sunt gata să-ți pun la dispoziție școala.

– Vorbești serios? Vom face o tovărășie frumoasă!

– Nu-i vorba de o tovărășie. Îți las totul și mă retrag. Pentru cele trei avioane cumpărate de mine, fac act de donație; restul e al asociației. Cred că o să-mi adăpostești mai departe avionul meu personal.

– Atunci, trebuie să ciocnim o cupă de șampanie! Așteaptă, nu te las să pleci așa! Trebuie să bem aldămașul. Să nu te răzgândești pe urmă.

– Nu-ți fie teamă; nu mă răzgândesc.

Era o hotărâre grea și definitivă. Medrea nu observă. Se precipită la telefon și ceru de jos o sticlă de șampanie.

– Să fie într-un ceas bun!

Vladimir ezită; nu știa de ce să ciocnească; șampania festivă îl dezorienta, nu era trist, dar nu avea ce sărbători. Pe urmă socoti că-i doar o convenție și acceptă surâzând:

– Să fie într-un ceas bun!

Acum seninătatea lui semăna cu a Manuelei, din clipa despărțirii, și el, surâzând așa, îi înțelegea în întregime cuvintele și simțea în întregime surâsul ei. Fericirea e o construcție; ea trebuie întreținută, ca o casă...

Trecu la fereastră și privi jos, în stradă. Ningea ciudat de mult, și nimeni nu se grăbea să ridice zăpada. De sus, din gâtuitura Căii Victoriei ieși venind de la Șosea o sanie cu cai suri. Apariția i se păru din basme.

– Ninge, ninge! făcu Medrea, de lângă sobă, frecându-și mâinile.

Glasul lui se contopi cu clopoțeii cailor care se apropiau prin troiene, azvârlind în lături neaua de sub picioare.

De mult nu mai văzuse Vladimir atâta ninsoare. Întreg orașul era alb, și oamenii care se încumetau să meargă pe stradă, cu troienele până la genunchi, îmbrăcați în fulgi, păreau oameni de zăpadă. „Ninge", își spuse, cu o uimire de copil.

Și, privind strada albă și văzduhul cenușiu, se gândea că încă nu se scuturaseră toți norii, că va mai ninge multă vreme. I se păru că orașul va rămâne pentru totdeauna îngropat în zăpadă. „Și totuși, copacii vor trebui să înflorească, se gândea. Nu-i zăpadă să nu se topească odată."

Se tot topeau zăpezile, de la era glaciară încoace, de milenii, de secole și decenii. Se topeau din patru în patru anotimpuri, dar treceau și anotimpurile cu ele, și niciunul nu semăna cu altul, și nici nu puteau să se mai întoarcă.

REFERINȚE CRITICE

Cu cele aproape 500 de pagini ale romanului d-sale, d. Radu Tudoran te prinde ca în mrejele unui basm și te fascinează – ne gândim numai la acel formidabil capitol al 14-lea, în care e descrisă aruncarea cu parașuta a lui Unchi-Amedeu, capitol în care se întrunesc toate extraordinarele daruri de povestitor și regizor ale d-lui Radu Tudoran și ți se deschid toate marile orizonturi pe care le va stăpâni d-sa! Dară în cele aproape 500 de pagini ale romanului său, d. Radu Tudoran te mai introduce într-o viață plină de culoare și lumină pitorească și complexă, umană și umanizatoare, lipsită de meschinărie și grandioasă în felul ei.

Stilul d-lui Radu Tudoran e de o cursivitate de tot comunicativă, iar construcția cărții, neîncorsetată în simetrii rigide, mărturisește prezența unui romancier de rasă.

Traian CHELARIU, „Radu Tudoran: *Anotimpuri*, Nicolae I. Ottescu: *Homer*, Victor Papilian: *Menechinul lui Igor, și alte povestiri de iubire*", în *Universul literar*, nr. 19, 10 iulie 1943

[...] d. Radu Tudoran este un literat foarte bine dotat și, dintre tineri, poate cel mai personal și mai format ca tehnică și sugestie a scrisului. Noutatea romanelor sale este de-a exploata medii neexploatate în epica noastră, pasiunea navigației maritime și aeriene, cu poezia, cu emoțiile, cu tehnica și atmosfera lor specifică, ceea ce echivalează cu un subtil parfum de exotism, în care aventura tare se dezlănțuie cu o forță remarcabilă.

Am subliniat cu tot entuziasmul idila tragică a Nadiei din *Un port la răsărit*, seducția ei feminină, disponibilă la risc și pasiune, cu o abandonare genuină și de amplificate rezonanțe. D. Tudoran are o intuiție proaspătă a feminității, sugerează o poezie fermecătoare a instinctelor ei, tipul evocat nesupunându-se altor tipuri din romanul nostru.

Manuela este o soră a Nadiei, mai puțin patetică, mai simplă, strict instinctivă, de o cochetărie de gâsculiță simpatică, disponibilă și ea pentru iubire, deși cu o viață interioară redusă. Femelă în căutare de mascul, oaie pascală, ce se va sacrifica fără multe complicații pe altarul amorului, timidă cu un timid, delicat și dezabuzat (ce fantomal, în fond, este Vladimir Antal!) și poate și emasculat, îndrăzneață și impulsivă și de o ingenuă depravare cu un *homme à femmes* ca Ades, care, deși erou cam convențional, star de film cu recorduri aviatice, este totuși destul de viu față de Vladimir; că Manuela termină foarte burghez, iubindu-și copilul născut din beția simțurilor,

cuminţindu-se (o mică d-nă Bovary pocăită şi reintrând în condiţia ei de burgheză provincială, fără a fi un calc după celebra eroină a lui Flaubert), este foarte firesc, în lipsa ei de complexiune sufletească; mai puţin firesc este Vladimir, care există numai prin excelentele pagini de înaltă emoţie şi luciditate în emoţia zborului, dar care uman nu există.

În creaţia d-lui Radu Tudoran, Nadia nu se confundă cu Manuela, dar nu are nici farmecul ei poetic, nici patetismul, nici rezonanţa amplificată a sensibilităţii; are totuşi prospeţimea feminităţii, disponibilitatea pentru iubire şi acel mister biologic (mai curând fiziologic, la Manuela) care o gravează în memoria noastră literară şi mărturisesc însuşirile atât de autentice ale romancierului. Pe Nadia ai iubi-o, pe Manuela numai ai dori-o; un mare merit al scriitorului, care trebuie preţuit cum se cuvine, în ficţiune, firește.

Pompiliu CONSTANTINESCU, „Radu Tudoran: *Anotimpuri*", în *Vremea*, nr. 712, 1943, reprodus în *Scrieri*, vol. 5, ediţie îngrijită de Constanţa Constantinescu, prefaţă de Victor Felea, Editura Minerva, Bucureşti, 1971, pp. 138-141

După ce am isprăvit de cetit romanele d-lui Radu Tudoran *Un port la răsărit* şi *Anotimpuri* (Editura Socec), ne-am întrebat în ce constă farmecul lor netăgăduit. Critica a arătat deosebită preţuire acestui scriitor nou, iar succesul de librărie al cărţilor – care, desigur, nu e un criteriu, dar constituie totuşi un motiv de întrebare – a fost într-adevăr excepţional. S-au adus, firește, şi obiecţii, dar, în genere, d. Tudoran a fost recunoscut ca un talent deosebit.

Un cetitor mai atent îşi poate da seama dintru început că nu intriga propriu-zisă a romanelor, nici psihologia eroilor, nici chiar poezia locurilor evocate [nu] constituie meritele literare ale d-lui Radu Tudoran. D-sa nu este, aşadar, un romancier cu o acţiune epică prea complicată sau măcar amplă, nu este un psiholog care configurează adânc şi integral sufletele eroilor săi, nu este un liric care să potenţeze şi să coloreze subtil atmosfera, chiar dacă [...] romanele au adesea viziuni pitoreşti. De asemenea, romancierul îşi construieşte masiv şi dens personajele. Şi totuşi, desfăşurarea epică te farmecă şi te ţine atent, unele personaje îţi rămân neuitate, având un relief al lor, sufletele lor, aşa cum sunt doar fragmentar relevate, vibrează, iar întreaga atmosferă, mai ales cea basarabeană şi marină, din romanul *Un port la răsărit* te cuprinde şi stăpâneşte. Care sunt cauzele acestor efecte certe? Căror calităţi datoreşte această reuşită epică d. Radu Tudoran?

Răspunsul nostru, care este deci o încercare de explicare a virtuţilor literare ale scriitorului, se leagă de puterea lui de a lucra amănuntele, de a valorifica mărunţişurile, de a delinia detaliile. Scriitorul nu fuge de banalitate, de viaţa curentă, chiar dacă într-un roman explorează limanul Nistrului, delta şi Marea Neagră, iar în *Anotimpuri*, cerul şi aviaţia sau aspectul orăşenesc al Bucureştilor. El nu vine la mare sau în oraşul de pe liman şi nici în lumea aviatorilor cu dorinţa de a poetiza şi monumentaliza viaţa de acolo. Dimpotrivă, d. Radu Tudoran caută să sesizeze şi să redea, obiectiv şi realist,

deprinderile și năzuințele comune, mărunte, firave, ale unor oameni meniți să trăiască în medii sau profesiuni mai mari, ample – mai exotice decât natura lor intimă. Și ne redă mai ales viața lor cotidiană, relevată prin simțurile și deprinderile lor, prin ceea ce este fizic, înnăscut, biologic într-înșii.

Chiar drama finală a Nadiei, eroina din *Un port la răsărit*, este descrisă pe un ton firesc, ca făcând parte din obișnuitul, din banalul vieții, care se țese din contraste de bine și rău, de plăcere și suferință. La fel, locotenentul Ilinca și proprietarul uzinei electrice, Igor Ronsky, tipi de bețivani cu mijiri de dramă superioară, trăiesc și mor fără o proiectare în măreție, ci ca elemente firesc angrenate în mizeriile, plăcerile și ironiei vieții. Dincoace, în *Anotimpuri*, putem spune același lucru despre unchiul Amedeu, actorul ratat devenit parașutist și care știe (ca și autorul despre toți eroii săi) că nu va lăsa urme care să arate că a existat. La fel e și cu Ades, aviatorul care-și trăiește deplin, deci fără o problematică conștiință evoluată, bărbăția și meseria de as curajos. Vladimir Antal, boierul nu atâta resemnat, cât adaptat – personaj prea puțin reliefat, deși este unul din eroii romanului –, se lasă dus de bunătatea și corectitudinea unor simțuri și năzuințe care nu impun dramă activă.

Doar femeile din romane, eroine ca Nadia din primul roman și Manuela din cel recent, fără a determina destinul bărbaților, le aduc acestora oarecare sens existențial, legându-i de peisaj sau de meserie, făcându-i mai activi în îndeletnicirile lor marinărești sau aviatice, fiind prietene, camarade, muze care obligă la încordare și depășire, chiar dacă nu au în ele nimic fatal, căci și ele, ca și eroii, sunt angrenate în firescul vieții.

Dacă eroii trăiesc, dacă suflul epic se încheagă nespus de viu și de atrăgător, dacă cetitorul este la fel de captivat de intriga principală ca și de episoadele sau tablourile secundare, de eroi, ca și de tipurile secundare se datorește – credem – darului ce-l are autorul de a face vibrante detaliile, de a reliefa trăirea curentă, comportările cotidiene, maniile, intențiile, căutările și nereușitele.

Personajele și întâmplările – fie principale, fie episodice – nu sunt lipsite de dramă, iar destinul nu este absent în atmosfera variată a romanelor. Fiecare își are mica lui dramă, manie, suferință, dar care nu-i ridicată până la o proiecție individualistă sau, dimpotrivă, până la o apăsare măreață a destinului. În acest sens, oricât de orășenesc și contemporan este mediul cărților, autorul se arată încă scriitor român, rămânând la o viziune potolită a lumii, pe care nu o apasă un destin măreț și nici nu o răscolește o individualizare aprigă.

Eroii își duc viața obiectiv și social și-s legați de mediul lor, de îndeletnicirile lor, de acceptarea firească a vieții. Plusul pe care totuși d. Radu Tudoran îl aduce constă nu numai în situarea acestor eroi în medii și profesii puțin descrise și valorificate de literații noștri, ca limanul Nistrului, delta și marea sau ca mediul aviației. Plusul constă și în putința scriitorului de a lucra detaliile nu pentru a le face semnificative în sens intelectual, sau relevante în imagini și senzații rare, ci pentru a le conferi viață, a le face sensibile și vibrante, fără a le zdrobi prin destin sau a le individualiza distonant, până la adâncimi și atitudini dincolo de realitatea obișnuită.

Credem că aici este cheia darurilor sale: putința de a face vie trăirea eroilor și tipurilor sale prin detalii care să releveze banalitatea, dându-i valoarea ei

proprie. Am putea vorbi chiar de puterea scriitorului de a face basoreliefuri din momentele mărunte ale vieții sau, dacă vreți, tablouri de film clarobscur, care, deși redau realitatea, o exprimă de pe un plan definit și sugestiv, de relativă împăcare cu soarta. [...]

Urmând articulațiile mărunte ale vieții, umanizând faptele cele mai banale, legând totul de om, dar fără delimitări individualiste sau preocupări mărețe, epica își capătă suflul continuu și te silește să o urmărești, așa cum îți urmărești simțirile și gândurile. Se poate chema aceasta pitoresc? Da, dacă ne gândim că descrierea devine astfel vie și picturală ca un tablou. Nu, dacă înțelegem prin pitoresc o colorare superficială pentru un farmec trecător.

Pitorescul se uită, picturalul nu. Reliefarea amănuntelor, ca interacțiune între om și obiect, ca vitalizare a aparentei banalități, ca redare vie a ceea ce credem că știm și am văzut, făcându-ne să re-descoperim realitatea, deci dându-ne impresia că scrisul continuă, de fapt, experiența noastră cotidiană, doar ceva mai limpede și mai viu: iată ce ni se pare esențial în explicarea farmecului pe care îl au romanele d-lui Radu Tudoran; iată în ce constă darul talentului său, care uneori ne face să vedem lumea și obiectele într-un nor atât de concret, încât parcă le-am atinge, le-am pipăi, le-am cuprinde în spațiul nostru. Deși claritatea și fluența stilului îl alăturau de seria literaților francezi, susținem că puterea de a concretiza, de a materializa pipăibil obiectele și spațiile îl apropie de Thomas Mann, la care chipurile oamenilor, gesturile și atitudinile lor sunt atât de concrete precum când e vorba de lumea fizică, parcă simți și atingi pereții încăperilor, volumul rezistent al scărilor sau moliciunea covoarelor pe care calci. [...]

D. Radu Tudoran ne-a adus – sensibilizată și vie – o lume mai apropiată de vremea și stilul de viață contemporan, de realitățile citadine și de atmosfera marină și aviatică atât de dominantă azi. Romanele sale răspund unor nevoi și căutări orășenești, aducând întâmplări, oameni și viziuni vii și variate, deosebit de reliefate, interesante, plăcute, îmbinând pitorescul exotic al unei lumi ciudate cu explorări în ceea ce ne este familiar și la îndemână. [...] [În *Anotimpuri*] Este o reliefare vie a atâtor realități pe care ne place să le simțim și surprindem într-un mod mai relevant. Și tocmai aceasta ne prilejuiește acest realist dinamic și vibrant. Nu putem uita existența lui Amedeu, procesul acela de om care vrea să se realizeze, decăzând ca actor, avântându-se ca parașutist și eșuând ca „doică" a copilului Manuelei, trăind intens drama celui care înfruntă ratarea, tare ca destinul însuși.

Petru COMARNESCU, „Via amănunțire în epica d-lui Radu Tudoran", I-II, în *Timpul*, nr. 2298, 3 octombrie 1943, nr. 2299, 4 octombrie 1943 [partea a doua a foiletonului se numește „Viața amănunțită în epica d-lui Radu Tudoran; unul dintre titluri conține, desigur, o greșeală de tipar]

Noua operă a d-lui Radu Tudoran vine să ne sporească încrederea în talentul acestui tânăr romancier și să înlăture impresia eventuală că *Un port la răsărit* a fost doar o întâmplătoare realizare fericită, un accident izbutit sau,

așa cum se tachinează o gospodină care a făcut o mâncare bună, „o greșeală". *Anotimpuri* confirmă marile calități de creator de viață ale d-lui Radu Tudoran, forța de intuire a realului, plasticitatea stilului, inventivitatea faptică, sugestivitatea atmosferică, concretul psihologiei, ritmul viu al acțiunii, bogăția epică. Ele sunt prezentate în romanul acesta ca și în acela care a confirmat atât de surprinzător robusta personalitate de scriitor a autorului.

Trebuie să spun totuși că *Un port la răsărit* mi se pare o operă mult mai închegată, mult mai rotundă, aș zice, decât *Anotimpuri*. *Un port la răsărit* are un mai puternic aspect de împlinit, de organic, pare un bloc cristalizat de bazalt, o țâșnire directă și unitară de lavă care s-a împietrit într-o unică și armonioasă bucată. *Anotimpuri* este construit cu multă grijă și nimic nu lasă de dorit, nici în stil, nici în compoziție. Totuși, tocmai această impresie de construit e ceea ce dă un aer artificial, comparând-o cu impresia de izbucnire elementară, dar unitară și mai ales *firească* a primului roman. *Anotimpuri* a fost construit prin acumulare de fapte, cum bine observa Ovidiu Constantinescu într-o cronică a sa. Or aceste fapte se leagă între ele mai mult prin voința autorului decât printr-o necesitate internă. Și chiar mai multe dintre ele ar putea lipsi fără nicio pagubă pentru întreg, dimpotrivă cu profit pentru concentrare.

S-ar putea să fie aici totuși și o problemă subiectivă, preferința mea mergând spre *Un port la răsărit*, fără să nedreptățească însă *Anotimpuri*; roman viguros și care pe planul epic marchează un progres față de primul în direcția obiectivării. Foarte liric, înțesat de descrieri pline de culoare și de contur, *Un port la răsărit* era poetic fără nicio reținere și fără nicio rușine, de o poezie de calitate evidentă, dar nu mai puțin parazitară. Evocator mai ales pe latura lirică, Radu Tudoran sculpta în atmosferă, picta cu sensibilitate și elan, se folosea de imaginație și de sugestie ca orice poet liric. La aceasta se adăuga sentimentalismul intrigii, acuzat și de povestirea la persoana I. Nu spun că toate acestea nu făceau casă bună cu narațiunea însăși! Dar Radu Tudoran pare că și-a dat seama că o astfel de împerechere epic-lirică nu izbutește decât o singură dată și că numai o singură carte se poate scrie așa. Ionel Teodoreanu a devenit insuportabil fiindcă a repetat în douăzeci de romane ceea ce a reușit în primul. *Anotimpuri* este un mare, un serios, un enorm pas către realismul obiectiv, către epicul pur pe care, dacă nu l-ar fi atins complet – pe alocuri se mai resimte lirismul din *Un port la răsărit* –, îl va cuceri de sigur în scurtă vreme.

Cu mai multe trăsături epice, dar și cu destule lirice, *Anotimpuri* este într-o măsură, ca și *Un port la răsărit*, un roman de atmosferă. Este prima operă literară românească a cărei acțiune se plasează în domeniul aviației, pe care autorul dovedește a-l cunoaște tot atât de bine ca și pe acela al navigației. Nu mai este vorba de data aceasta de tablouri după natură, de variațiile de culoare ale mării, de nuanțele ei și de furtunile sau nopțile ei liniștite, nici de iarna sau vara pe malul Nistrului, serie de pânze a căror tratare în pastă grasă ar putea-o invidia Șirato, spre exemplu. De data aceasta, este mediul câmpurilor de aviație, mediu în care omul și mașina dau nota specifică în diferitele tipuri de oameni și legătura dintre ei și avion, cu zborul, cu toate impresionantele și variatele lui peripeții, senzațiile aceluia care conduce și sentimentele caracteristice ale zburătorului. Ceea ce ne înfățișase Ioan Velicu

în *Brevet de pilot* sub forma unui reportaj inteligent și viu, Radu Tudoran plăsmuiește mult mai sugestiv și mai concret în povestire și tipuri imaginate. Scriitorul ne transpune cu măiestrie în mediul aviației, ale cărei realități ne fac să le retrăim cu emoție.

Trebuie să fac rezerva că nici Radu Tudoran nu depășește aspectul reportericesc al aviației, fiindcă, deși sub forma afabulației, tot ceea ce ține de aviație nu este un material din care scriitorul să facă *altceva*, ci este pură prezentare cinematică. Câtă deosebire de ceea ce face Antoine de Saint-Exupéry, care își depășește materialul și-l transfigurează. Așa îmi amintesc o nuvelă a acestuia, în care scriitorul povestește cum avionul s-a rătăcit în cerul înstelat și, nemaiavând niciun punct de reper, se îndreaptă către o stea sau alta, luându-le drept luminile unui far de pe terenul de aterizare. Până la un moment dat, scriitorul n-a făcut decât să povestească un zbor de noapte. Dar deodată acest simplu zbor intră de-a dreptul în fantastic, fiindcă avionul derutat se îndreaptă când spre o stea, când spre alta, încât ai impresia sublimă a unei călătorii cosmice, delegate de orice contact cu pământul. Este ceva laolaltă halucinant și măreț! Avionul a rămas un simplu pretext al unei aventuri suprafirești. În *Anotimpuri* el rămâne tot timpul un obiect de curiozitate permanentă în sine, despre care aștepți ca autorul să-ți dea mereu alte relații. Cred că scriitorul s-a și lăsat puțin ispitit de un subiect la modă, capabil de a ațâța curiozitatea publicului. Aviația și mai ales aviatorii sunt tot ce poate fi mai atrăgător pentru un anumit public de cititori, și mai ales de cititoare. Nu vreau să-i fac lui Radu Tudoran proces de intenții și mi-ar părea rău să se supere: sunt sigur însă că s-a lăsat dus de înclinarea de a face concesii publicului, după cum tot o concesie făcută acestui public este adoptarea genului de roman-fluviu, de tip englezesc, azi în mare căutare pe lângă cititorul român. Ceea ce-l scuză pe Radu Tudoran, și deocamdată îl salvează, este marele său talent. Orice obiecții i-am aduce, *Anotimpuri* este o carte vie, splendid de vie, viguroasă felie de viață în care orașul mare trăiește, tentacular și fascinant, ca și zborul, iar eroii au un contur obsedant. Dar obstacole și pericole îl pândesc pe Radu Tudoran: sunt facilitățile în scris și compromisul cu publicul. Îi atrag atenția, pentru că ar fi dureros ca dintr-o minunată speranță a scrisului nostru să devină o decepție. Are prea mult talent. Să-l adâncească și să-l desăvârșească în ciuda și împotriva publicului.

Pe lângă roman al zborului și al aviatorilor, *Anotimpuri* este un roman al Bucureștilor. E poate primul roman cu adevărat cotidian al nostru, după acelea ale lui Gib I. Mihăescu (*Zilele și nopțile unui student întârziat* și *Donna Alba*) ale Hortensiei Papadat-Bengescu (*Rădăcini* îndeosebi) sau al lui G. Călinescu (*Enigma Otiliei*). Capitala, așa cum se înfățișează ea în ultimii zece ani, este atât de bine evocată, încât sunt sigur că peste un secol această carte va servi drept document pentru aceia care vor vroi să cunoască cum au fost Bucureștii în trecut. Este o evocare complexă și completă de urbanistică pitorească, cu viața blocurilor, tramvaiele, mahalalele, cartierele de vile, șoseaua, marginile cu câmpurile de aviație, vechile case boierești (locuința lui Vladimir Antal) aceste surprize în mitocănia de gust a orașului, dar și o evocare psihologică, cu specificul agitat și trepidant, cu boema superficială sau cu lumea interlopă (scena

cu vizita lui Amedeu la bordel e de o savoare unică și reamintind vâna umoristică a scriitorului). Poate că Bucureștiul este eroul principal din acest roman. Cu toate că, fără să exagerăm, putem spune că eroii lui Radu Tudoran au actele de identitate literară în perfectă ordine. [...]

Fără să facă prea multă analiză sufletească, romancierul își creează cu grijă și pasiune eroii, insuflându-le o individualitate bine distinctă. Astfel, dacă Vladimir Antal cu bunătatea lui calmă și domoală, cu caracterul corect de aristocrat, cu comportarea lui totdeauna voioasă și camaraderească, dar și prudent și calculator – ce relief capătă în contrast cu celălalt director de școală de zbor, acrobat imprudent până la nebunie! –, poate găsi oarecare corespondențe printre tipurile literare românești, Ades și Manuela sunt creații noi, proprii scriitorului: Ades, tipul pasionat, capricios și nepăsător, mușcând cu nădejde din viață, neîncurcându-se de niciun scrupul, cu copil mare răsfățat, curajos, dar lipsit de problematică, neted ca o foaie nescrisă; Manuela de o cochetărie fără vulgaritate, adolescentă în căutarea misterului vieții, de o vibrantă feminitate care o înrudește puțin cu Nadia din *Un port la răsărit*, totuși foarte personală, cu multă voință și cu ambiție. Acest trio e fără-ndoială centrul romanului însuși și el reține aproape toată atenția cititorului. Din nuanțele infinitezimale ale legăturilor sufletești ale lor capătă interes și originalitate banala intrigă de dragoste pe care se sprijină întreg eșafodajul romanului. Personajele secundare însă nu sunt mai puțin bine studiate și construite, cum e, spre exemplu: Majeni, mama Manuelei, sau Generalul Baroncea, cu aparența lui fioroasă, dar un bonom și un cavaler în fond, în ciuda misoginismului său.

Personajul cel mai reușit este însă Unchiul Amedeu. Un tip extraordinar, al cărui singur defect este că nu e eroul principal al romanului, ci unul episodic, de proporții omerice. Actor ratat pentru că și-a pierdut memoria, boem, mare naiv, Unchiul Amedeu ascunde în sufletul său resorturi multiple și complexe. Descoperindu-și un curaj și o energie, târzii, și o pasiune pentru aviație, el ajunge un mare parașutist. Figura lui, cu haita de copii după el, cu Gaița, Bursuc și nenea Mișoi, are în ea un comic nobil și înduioșător în linii donquichotești. Este atâta forță de convingere în acest personaj, încât ar fi putut constitui el singur subiectul unui roman.

Anotimpuri este pentru noi verificarea marelui dar de creator de viață al lui Radu Tudoran devenit, pare-se, moștenitorul, cu mari posibilități de expresie, al lui Liviu Rebreanu.

Octav ȘULUȚIU, „Pe margini de cărți: Radu Tudoran: *Anotimpuri*", în *Revista Fundațiilor Regale*, nr. 10, octombrie 1943

După *Un port la răsărit...*, acea odisee a litoralului basarabean al Mării Negre, poem marin unic în literatura noastră descriptivă, Radu Tudoran s-a înfățișat din nou cititorilor săi cu un roman de data aceasta al aerului. Pe cât de interesante, prin ineditul lor, erau priveliștile marine ale acelui poem, atât de precise, veridice și bogate sunt acum, în *Anotimpuri*, impresiile de zbor.

Dintre personagiile *Unui port la răsărit...*, căpitanul Maximov arăta întreaga putere de creație a tânărului autor, meșteșugul lui de a pune în mișcare oameni originali, figuri de-a dreptul obsedante. Căpitanului Maximov, din acest punct de vedere, îi face simetrie în noul roman, îi face chiar o anumită concurență de originalitate, iluminatul Amedeu, bătrânul și fantasticul parașutist voluntar, a cărui conduită stranie e urmărită în toată devenirea ei până în ziua unui miting, când, urmând să se arunce cu parașuta, viziunea mulțimii monstruoase, care mergea din toate părțile spre aerodrom, precum și impresiile căderii furnizează cărții d-lui Tudoran pagini unice de descripții și psihologie bizară. De altfel, numărul personajelor de reținut din *Anotimpuri* este cu mult mai mare și mai divers decât în primul roman; este atât de divers, încât se poate spune că aproape orice ființă omenească, asupra căreia cad ochii d-lui Radu Tudoran, capătă o viață particulară, o identitate de nediscutat. Suntem în fața unui romancier deosebit de original și a unui glorios început de carieră.

Vladimir STREINU, [1946], *Pagini de critică literară*, vol. V, ediție alcătuită de George Muntean, Editura Minerva, București, 1977, pp. 285-286

Radu Tudoran este un romancier prin vocație [...]. Cărțile lui Radu Tudoran nu sunt dintre acelea care obligă la reluarea, mereu voluptuoasă, a lecturii, dar multe dintre personajele lui se țin minte multă vreme, mai cu seamă cele feminine. Nadia (*Un port la răsărit*), Manuela (*Anotimpuri*), Eva (*Fiul risipitor*), Anna-Odetta (*Dunărea revărsată*) sunt apariții memorabile, iar erotismul, peste tot prezent, este și latura cea mai rezistentă a romanelor lui Radu Tudoran, care gravitează, mai toate, în jurul unor iubiri incandescente și cel mai adesea dramatic sfârșite. O atmosferă de autentică poezie, o irepresibilă pornire către necunoscut, un dor de spații largi, de evadare din meschinărie, banalitate și constrângeri mediocre caracterizează aceste romane. Iar depășirea orizontului comun se face de obicei prin amplificarea până la nestăpânită frenezie a sentimentelor.

Mircea IORGULESCU, „Radu Tudoran, *Fiul risipitor*", în *România literară*, nr. 37, 10 septembrie 1970

CUPRINS

Cronologie 7
A încerca cerul cu degetul
(prefață de Cosmin Ciotloș) 16

ANOTIMPURI

Capitolul 1 25
Capitolul 2 31
Capitolul 3 38
Capitolul 4 43
Capitolul 5 50
Capitolul 6 60
Capitolul 7 74
Capitolul 8 80
Capitolul 9 87
Capitolul 10 92
Capitolul 11 100
Capitolul 12 106
Capitolul 13 117
Capitolul 14 126
Capitolul 15 139
Capitolul 16 151
Capitolul 17 159
Capitolul 18 171
Capitolul 19 179
Capitolul 20 184
Capitolul 21 203
Capitolul 22 212
Capitolul 23 216
Capitolul 24 224

Capitolul 25 234
Capitolul 26 247
Capitolul 27 261
Capitolul 28 267
Capitolul 29 277
Capitolul 30 284
Capitolul 31 292
Capitolul 32 300

Referințe critice 305

Colecția „Biblioteca pentru toți":

1-3. Marin Preda – *Cel mai iubit dintre pământeni* (vol. I-III)
4. Mircea Eliade – *Maitreyi*
5. Cella Serghi – *Pânza de păianjen*
6. Ionel Teodoreanu – *Lorelei*
7. Mateiu I. Caragiale – *Craii de Curtea-Veche*
8. Fănuș Neagu – *Îngerul a strigat*
9. Marin Sorescu – *Trei dinți din față*
10. Liviu Rebreanu – *Adam și Eva*
11. Gib I. Mihăescu – *Rusoaica*
12. Marin Preda – *Delirul*
13. Mircea Eliade – *Nuntă în cer*
14. Mihail Drumeș – *Elevul Dima dintr-a șaptea*
15. Camil Petrescu – *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*
16. Nichita Stănescu – *Necuvintele*
17. Cella Serghi – *Cartea Mironei*
18. Duiliu Zamfirescu – *Viața la țară. Tănase Scatiu. În război*
19. Grigore Băjenaru – *Cișmigiu & Comp. Bună dimineața, băieți!*
20. G.M.-Zamfirescu – *Maidanul cu dragoste*
21. Petru Popescu – *Prins*
22-23. Radu Tudoran – *Toate pânzele sus!* (vol. I-II)
24. Mircea Eliade – *Romanul adolescentului miop*
25. Mihail Drumeș – *Scrisoare de dragoste*
26. G. Ibrăileanu – *Adela*
27. Ion Minulescu – *Romanțe pentru mai târziu*
28. Gib I. Mihăescu – *Donna Alba*
29. Octavian Paler – *Viața pe un peron*
30. George Bacovia – *Plumb*
31-32. Marin Preda – *Moromeții* (vol. I-II)
33-35. Petru Dumitriu – *Cronică de familie* (vol. I-III)
36. Nicolae Filimon – *Ciocoii vechi și noi*
37. Cezar Petrescu – *Calea Victoriei*

38. Nicolae Labiș – *Moartea căprioarei*
39. Ion Creangă – *Amintiri din copilărie. Povești. Povestiri*
40-42. Ionel Teodoreanu – *La Medeleni* (vol. I-III)
43. Anton Holban – *O moarte care nu dovedește nimic. Ioana. Jocurile Daniei*
44. M. Eminescu – *Poezii*
45. Panait Istrati – *Chira Chiralina. Codin. Ciulinii Bărăganului*
46-47. Mircea Eliade – *Noaptea de Sânziene* (vol. I-II)
48. Mihail Drumeș – *Invitația la vals*
49. Ioan Slavici – *Moara cu noroc* (și alte nuvele)
50. Zaharia Stancu– *Costandina. Uruma. Ce mult te-am iubit*
51. Marin Preda – *Marele singuratic*
52. Henriette Yvonne Stahl – *Voica. Pontiful*
53. Jean Bart – *Europolis*
54. G. Călinescu – *Enigma Otiliei*
55-56. Marin Sorescu – *La Lilieci* (vol. I-II)
57. Camil Petrescu – *Patul lui Procust*
58. Hortensia Papadat-Bengescu – *Concert din muzică de Bach*
59. Liviu Rebreanu – *Pădurea spânzuraților*
60. George Topîrceanu – *Balade vesele și triste*
61. V. Voiculescu – *Zahei Orbul*
62. I.L. Caragiale – *Momente și schițe. Nuvele și povestiri*
63. Nichita Stănescu – *Noduri și semne*
64. Radu Tudoran – *Fiul risipitor*
65. Marin Preda – *Viața ca o pradă*
66. Gib I. Mihăescu – *Zilele și nopțile unui student întârziat*
67-71. Constantin Chiriță – *Cireșarii:*
Cavalerii florii de cireș (vol. I)
Castelul fetei în alb (vol. II)
Roata Norocului (vol. III)
Aripi de zăpadă (vol. IV)
Drum bun, Cireșari! (vol. V)
72-74. Octav Dessila – *Iubim* (vol. I - III)
75. Petru Popescu – *Dulce ca mierea e glonțul patriei*
76. Mircea Eliade – *Întoarcerea din rai*
77. Marin Preda – *Întâlnirea din Pământuri*
78. Ioan Slavici – *Mara*
79-80. Cezar Petrescu – *Întunecare* (vol. I - II)
81. Octavian Goga – *Poezii*

82. V. Voiculescu – *Ultimele sonete ale lui Shakespeare*
Traducere imaginară
83. Camil Petrescu – *Suflete tari. Jocul ielelor. Act venețian. Danton*
84. M. Eminescu – *Proză*
85. Zaharia Stancu – *Șatra*
86. Mihail Sadoveanu – *Creanga de aur. Ostrovul Lupilor*
87. Mircea Eliade – *Huliganii*
88. Marin Preda – *Imposibila întoarcere*
89. Geo Bogza – *Poemul Invectivă și alte poeme*
90. Adrian Păunescu – *Repetabila povară*
91. I.L. Caragiale – *Teatru*
92. George Coșbuc – *Balade și idile. Fire de tort*
93. Radu Tudoran – *Un port la răsărit*
94. Fănuș Neagu – *Frumoșii nebuni ai marilor orașe*
95. Eugen Barbu – *Groapa*
96-98. Mihail Sadoveanu – *Frații Jderi* (vol. I-III)
99. M.R. Paraschivescu –*Cântice țigănești și alte poeme*
100. Mircea Eliade – *Domnișoara Christina. Șarpele*
101. Adrian Păunescu – *Cele mai frumoase poezii de dragoste*
102. Marin Preda – *Risipitorii*
103-104. Augustin Buzura – *Fețele tăcerii* (vol. I-II)
105. Ion Budai-Deleanu – *Țiganiada*
106. Mihail Sadoveanu – *Zodia Cancerului sau Vremea Ducăi-Vodă*
107. Anatol E. Baconsky – *Biserica Neagră. Echinoxul nebunilor*
și alte povestiri
108. Eugen Barbu – *Principele*
109. Alexandru Macedonski – *Excelsior*
110. Vasile Alecsandri – *Teatru*
111. Adrian Păunescu – *Ultrasentimente. Mieii Primi.*
Fântâna somnambulă
112-113. Nicolae Breban – *Bunavestire* (vol. I-II)
114. Calistrat Hogaș – *Pe drumuri de munte*
115. Mihail Sadoveanu – *Baltagul. Cazul Eugeniței Costea*
116. Marin Preda – *Intrusul*
117. Fănuș Neagu – *Dincolo de nisipuri*
118. D.R. Popescu – *Vânătoarea regală*
119. Nichita Stănescu – *Oase plângând*
120. Mihail Drumeș – *Cazul Magheru*
121. Adrian Păunescu – *Poezii cu un singur punct*

122. Cezar Petrescu – *Dumineca Orbului*
123. Alexandru Vlahuță – *România pitorească. Schițe și povestiri*
124. Mihail Sadoveanu – *Neamul Șoimăreștilor*
125. Constantin Țoiu – *Galeria cu viță sălbatică*
126. V. Voiculescu – *Iubire magică*
127. Radu Tudoran – *Anotimpuri*

Cumva, *Anotimpurile* seamănă cu *Anatomia lui Grey*. Știți serialul. Numai că aici nu întâlnim chirurgi de elită, ci aviatori de primă mână. Și ei experimentează până la limită frenezia unei profesii în care erorile se plătesc scump. (Cu atât mai mult cu cât acțiunea se desfășoară în anii când, la noi și aiurea, zborul era abia la începuturi.) Și ei văd moartea cu ochii zi de zi. Și ei iubesc, temându-se totodată să iubească prea pătimaș. Protagonista romanului, Manuela, e un fel de Meredith. Îi are la picioare pe cei mai buni dintre cei buni. Dar asta nu-i ocrotește destinul. Dramatic, în fond. O asemenea carte fermecătoare, se-nțelege, nu-i ușor de scris dintr-un condei. De altfel, Radu Tudoran a simțit nevoia s-o refacă aproape cu totul. Și a refăcut-o (în 1971, după o primă ediție datând din 1943). Semn că a crezut în ea.

COSMIN CIOTLOȘ

JURNALUL NATIONAL

EDITURA ART

Află mai mult pe:
www.jurnalul.ro

ISBN 978-973-124-407-5